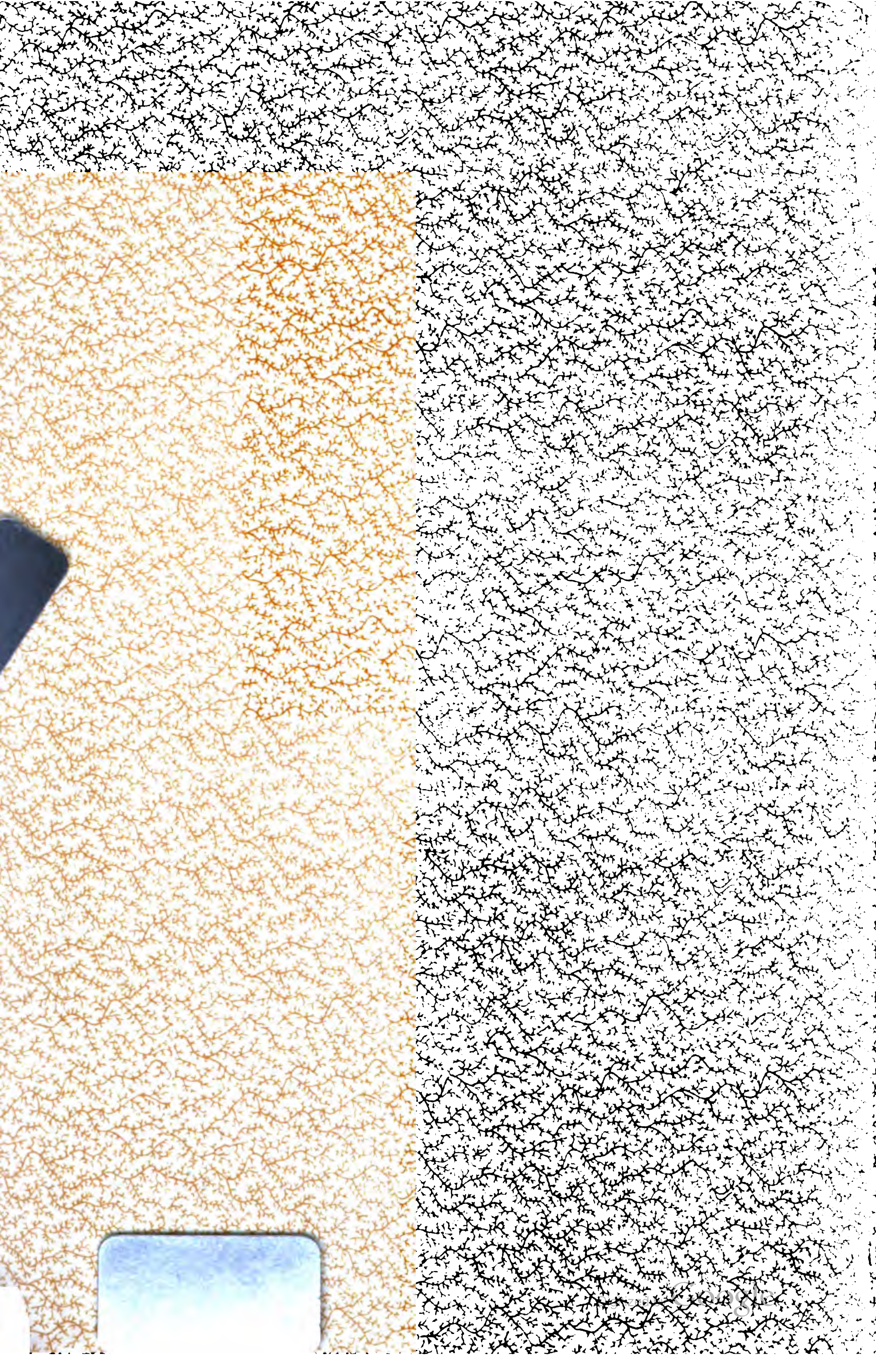

GM
Mikhailovsky

BESKRIFNING
ÖFVER
FINSKA KRIGET
TILL LANDS OCH SJÖS ÅREN 1808 OCH 1809,

UPPÅ

ALLERNÅDIGSTE BEFALLNING

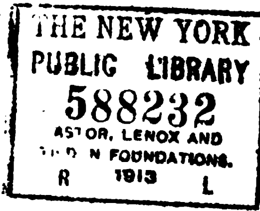
FÖRFATTAD AF

GENERAL-LÖJTNANTEN
MICHAILOFSKI-DANILEFSKI.

MED TJUGO PLANCHER.

ÖFVERSÄTTNING IFRÅN RYSKAN.

TAVASTEHUS,
tryckt hos G. Nordenswan, 1850.

Imprimatur.

Herman Molander.

Författarens företal.

Hans Majestät Kejsaren har Allernådigst behagat befalla mig att författa en beskrifning öfver det krig, som fördes af Kejsar Alexander Pavlovitsch med Sverige åren 1808 och 1809.

Om detta krig, som fortgick samtidigt med de vigtiga händelser, hvilka upprörde mellersta och södra Europa, har man härintills sväfvat i en nästan fullkomlig okunnighet. Ryssarnes strid med Svenskar och Finnar, i den aflägsna norden, i ett ifrån Europas medelpunkt aflägset land, syntes föga vigtigt på en tid, då inom alla länder ifrån Donaus utlopp ända till Atlantiska hafvets stränder krigets åska hördes, då stora arméer sammanbrabbade på Walachiets slätter, under Wiens murar, uppå Ebros och Tajos stränder, då mägtiga monarkiers och gamla dynastiers öde afgjordes. Ännu mindre uppmärksamhet än operationerna till lands uti Finland väckte träffningarne emellan Ryska och Svensk flottiljerna, hvilka stridde inom en labyrinth af nästan alldeles okänd samt på flera geografiska kartor icke ens upptagne öar och klippor. Kort efter afslutandet af freden i Fredrikshamn började Alexanders af ödet bestämda kamp med Napoleon. Denna strid varade tre år och fördunklade, i anseende till stridskrafternas ofantliga styrka, krigstheaterns vidsträckthet och sina vigtiga följder, alla föregående händelser, och vårt fälttåg i Finland undgick samtidas uppmärksamhet samt råkade i glömska. På Ryska språket finnes derom icke en enda skrift, men väl på fremmande språk några arbeten, i hvilka detsamma blifvit ytligt, felaktigt och ensidigt tecknadt.

I denna beskrifning af Finska kriget har jag bemödat mig att framställa detsamma i detalj, så väl i militäriskt som i diplomatiskt hänseende. Sanningen har varit min vägledare, och såsom hjelpkällor har jag begagnat officiela handlingar, Svenska och Finska författares berättelser samt intyg af några ännu lefvande deltagare i detta minnesvärda krig. Alla hjelpkällor hafva blifvit med hvarandra jemnförda och gran-

skade. Sjöoperationerna äro beskrifna i särskilta kapitel, men i samband med striden till lands. För fullständighetens skull äro äfven krigshändelserna med Engelsmännen, Svenskarnes dåvarande bundsförvandter, anförda. Af tre afdelningar: landt- och sjökriget samt diplomatiska åtgärder, består denna sammanhängande och odelbara beskrifning, förtydligad genom tjugo bilaggda kartor och plancher. De stridandes fördelar och missöden, anförarnes skickliga beräkningar och misstag, orsakerna till och följderna af segrar och nederlag, Svenskarnes och Finnarnes tappra försvar, öfvervinnandet af de starka hinder, som både af fienden och sjelfva naturen ställdes emot Ryssarne, alla denna hårdnackade och mångfaldigt sammansatta strids händelser och skiften, äfvensom S:t Petersburgska och Stockholmska hofvens dåvarande förbindelser äro skildrade trovärdigt och opartiskt, såsom det egnar ett arbete, mig ålagdt af Monarkens heliga vilja.

Tillägg af Öfversättaren. Till förklaring af de stundom förekommande Ryska mått, mål och vigt anmärkes, att: 1 Saschen utgör något mer än 3½ aln, 1 Tschetvert i det närmaste 1¼ Finsk tunna för torra varor (80 kannor), 1 Garnets motsvarar ungefär 1¼ kanna, 1 Pud öfverstiger föga 38 skålpund viktualie-vigt, 1 Funt är obetydligt mindre än 1 skålpund. Funt har derföre på de flesta ställen blifvit återgifvet med skålpund, dock tyckes det som skulle på flera ställen funt motsvaras af lispund. Vid tidsuppgifterna må ihågkommas att Förf. följt gamla stilen, hvilken, såsom bekant är, skiljer sig från den nya stilen med 12 dagar. När derföre läses t. ex. 23 Februari, motsvaras det af (23+12 d. å.) 7 Mars.

Innehåll.

1 Kapitlet.

Orsakerna till inbrottet i Finland och förberedelserna till kriget.

Rysslands och Sveriges politiska förbindelser. — Ryska krigshärens sammansättning. — Dess numerära styrka. — Ekonomiska åtgärder. — Operationsplan. — Svenska regeringens försvars-anstalter.

Ifrån den tid då Verälä-freden slöts, år 1790, afbröts icke endrägten emellan Ryssland och Sverige under loppet af sjutton år. Under detta tidslopp befunno sig begge staternas Monarker i de mest vänskapliga inbördes förhållanden. Till bekräftande af deras vänskap bidrog äfven likstämmigheten i tänkesätt, rörande de för Europa oroande förändringar, som förorsakades genom Franska revolutionen. Å ena sidan visade sig Catharina II, Kejsarene Paul och Alexander, samt å den andra Gustaf III och IV såsom ståndaktige försvarare af jemnvigten emellan staterna och de lagliga thronerne samt såsom motståndare till den magt, som härledde sig från folkväldet. Dessutom voro Petersburgska och Stockholmska hofven förenade genom konventionerne af 1780 och 1800 om beväpnad neutralitet, till följe af hvilka de jemte Danmark förbundo sig, "att hålla Östersjön stängd för "hvarje fiendtligt försök af de främmande hofven, samt att använda alla möj-"liga medel till dess kusters försvar mot förtryck och våld." *

Sådant var förhållandet ända till 1807, då Kejsar Alexander, som, sedan Han af England och Österrike icke hade erhållit önskad hjelp i kriget med Napoleon och då han såg Rysslands gränsor hotade, slöt freden i Tilsit, samt straxt derefter erbjöd Gustaf IV Sin bemedling till en försoning emellan honom och Frankrike. Uppfylld af det mest lågande hat till Napoleon antog Gustaf IV icke anbudet, beslöt tvertom, att ännu närmare sluta sig till England, som befann sig i ett hårdnackadt krig med Frankrike. Svenska Konungens afslag å den erbjudna bemedlingen och de af Tilsitska freden föranledda förändringar i Rysslands politik med afseende å Frankrike förorsakade ljumhet emellan Ryssland och Sverige, så mycket mer som Gustaf IV, begåfvad med en oböjlig vilja, var färdig att hellre falla med svärdet i hand, än försona sig med Napoleon, hvarpå han äfven aflade sin ed och beseglade densamma medelst den heliga nattvarden. ** Denna ljumhet förvandlades snart till fiendtliga meddelanden och hat.

Efter Tilsitska freden erbjöd Ryssland äfven åt England sin bemedling till fred med Frankrike. I grund af Englands svar var dess anfall på Köpenhamn, utan föregången krigsförklaring, och Danska flottans bortröfvande oförmodadt. Kejsar Alexander fordrade upprättelse jemte det Han befallde

* Ordagrannt ur traktaterne.
** Ryska sändebudets i Stockholm, Alopæus' rapport af den 30 Oktober 1807.

att Londonska hofvet skulle underrättas, det Han icke med liknöjdhet kunde anse förolämpningar tillfogade Danska Konungen, både genom slägtskap och vänskap Rysslands gamla bundsförvandt. Vid samma tid, den 24 September 1807, underrättade Kejsaren äfven Svenska Konungen om detta beslut samt uppmanade honom att verka i öfverensstämmelse med Ryssland och uppfylla traktaterne af 1780 och 1800 angående Östersjöns tillslutande. I grund af dessa traktater ansåg Kejsaren Sig icke allenast berättigad, utan äfven skyldig att fordra Sveriges medverkan emot England. Svenska Konungen förnekade icke dessa honom åliggande skyldigheter, men afsade sig all samverkan, intill dess Franska trupperne aflägsnat sig ifrån Östersjöns kuster, och Tyska hamnarne öppnats för Engelska handeln, försäkrande att ofvannämnde traktater numera icke kunde äga någon bindande kraft, utan tvertom i väsendtlig mon förändrats derigenom, att några af Östersjö-hamnarne höllos af Napaleons trupper besatte.

Ryssland och Sverige skiljde sig fullkomligt i afseende å bibehållandet af 1780 och 1800 års traktater, om medlen att uppfylla dem, och i allmänhet rörande sakernas ställning i Europa. Ryssland ville hämnas Englands våld och uppmanade, i kraft af traktater, Svenska Konungen till medverkan; men till svar föreslog Konungen att uppskjuta med dessa traktaters uppfyllande, intill dess Frankrike utrymde Östersjö-hamnarne och tillät England fri handel i desamma; med ett ord, att göra en tjenst åt just den magt, mot hvilken Ryssland fordrade dess medverkan. Konungen tadlade icke Danska flottans våldsamma eröfring af Engelsmännen, utan fann detta förfarande förenligt med omständigheterna och var redan på förhand af Engelsmännen underrättad om deras afsigt att oförmodadt anfalla Danskarne. * Han yttrade sig till Ryska sändebudet i Stockholm, Alopæus: "Med en fiende, sådan "som Napoleon, hvilken icke väljer medlen till ernående af sitt ändamål, "bör man vidtaga utomordentliga, af moralen förkastade, men af politiken "och nödvändigheten tillåtna mått och steg. England borde förmoda, att "de hemliga öfverenskommelserna i Tilsitska traktaten voro rigtade emot det- "samma, och derföre fordrade klokheten att förebygga dem. Ögonskenligt "var, att Franska trupperne intogo Holstein, för att tvinga Danskarne att "lemna sin flotta åt Frankrike och förbjuda Engelsmännen genomfart ge- "nom sundet. Dessutom är oenigheten emellan Ryssland och England icke "föranledd af saker, som röra de tre nordiska magterne, utan af den nära "och för Sverige alldeles främmande förbindelse, som i Tilsit blifvit sluten "emellan Ryssland och Frankrike." **

Emellertid inträffade Rysslands brytning med Sverige. Efter att hafva fästat Sveriges uppmärksamhet härpå, inbjöd Ryska Ministern detsamma uti en förnyad not, af den 16 November, ånyo och bevekande till medverkan. Tvenne månader lemnades noten obesvarad. Slutligen, den 9 Januari 1808, afgafs till vårt hof ett svar, skrifvet i samma anda som det föregående, att nemligen traktaterna af år 1780 och 1800 förlorat sin kraft allt sedan Östersjö-hamnarne blifvit intagne af Napoleon, samt att Fransoserne borde förut utrymma dessa hamnar innan man kunde skrida till fullgörande af de konventioner, på hvilka Ryssland stödde sig. Kejsaren erfor då äfven, att England hotade med våld förmå Danmark att ingå på sitt system, att Svenska Konungen förberedde en expedition till Seeland och hade för af-

* Alopæus' rapport af den 30 Oktober 1807.
** Alopæus' rapport af den 19 Oktober 1807.

sigt, att enligt öfverenskommelse med Londonska hofvet eröfra Norige, samt att han just på den tid, då han lemnade vårt hof utan svar, öfverenskom i London om ett förbund med England. Derföre ansåg Kejsar Alexander, att hans rikes fördelar skulle blifva försummade, ifall Han tillät Svenska Konungen, medan kriget emellan Ryssland och England varade, under sken af neutralitet dölja tillgifvenheten för England och lemna Sveriges förhållande till Ryssland obestämdt, äfvensom att, om alla öfvertalnings försök blefve fruktlösa, magt och tvång borde användas. Sådana voro de omständigheter, som nödgade Kejsaren att i början af Februari 1808 sätta trupper i rörelse emot Finland och, såsom det yttras i den derom utgifna deklarationen, "handla för bevarandet af Sitt rikes säkerhet." * Svenska Konungen meddelades, att krigsrustningarne skulle förbytas till blotta försigtighets åtgärder, ifall han utan uppskof förenade sig med Ryssland och Danmark om Östersjöns stängande för England, intill dess fred till sjös blefve afslutad, samt oförtöfvadt ville antaga det enda för de nordliga magterne lämpliga system.

Ehuru ända ifrån den tid, då den första not, daterad den 24 September 1807, tillsändes Svenska hofvet och hvaruti detsamma föreslogs, att i stöd af traktater handla i öfverensstämmelse med Ryssland, föga hopp var om Gustaf IV:s bevekande att ingå på Rysslands förslag, gjordes dock å vår sida inga förberedelser till krig med Sverige; endast fästningarne Wiborg, Fredrikshamn och Ruotsensalmi iståndsattes. Men då, efter afsändandet af den andra noten, af den 16 November, hvarigenom Sverige inbjöds att förena sig med Ryssland emot England, mer än en månad förflöt utan att svar erhölls, då först, i medlet af December, gafs befallning, att ifrån Witebska och Estländska guvernementerne trenne infanteri-divisioner, nemligen den 5:te, Tutschkoff I:s, den 17:de, Grefve Kamenskis och den 21:a, Furst Bagrations, skulle afmarschera till Finska gränsen. Dessa divisioner voro ännu icke helt och hållet i ordning bragte efter det mödosamma fälttåget i Preussen, åren 1806 och 1807. I mon af deras ankomst till nejderna af Petersburg, skedde regementernas omformerande ifrån trenne till tvenne bataljoner sålunda, att med den tredje bataljonen de tvenne andra kompletterades. Men äfven detta oaktadt voro regementerne svaga, för det första, emedan kompanierne enligt stat bestodo endast af 140 man bevärade, och för det andra, emedan regementerne icke hunnit med rekryter ersätta den mängd, som hade omkommit genom sjukdom och all slags brist uti de Lithauiska guvernementerne, dit de sammandrogos under Preussiska kriget. Regementerne voro också icke tillfyllest försedda med uniforms persedlar och befunno sig i ett så otillfredsställande skick, att en del af dem nattetid fördes genom Petersburg, och sedan hufvudstaden passerats, afsändes efter dem uniformer och fotbeklädnad. Det då till hvarje infanteri-division hörande kavalleriet afskiljdes från de tre divisioner, som ryckte till Finland, och tågade icke med dem i fält. I stället kommenderades till förening med desamma fyra kavalleri-regementen: Grodnenska husar-, Finländska dragon-, Lotschilinas kosack- och lif-kosack-regementerne, bestående då af tvenne sqvadroner. Alla dessa infanteri- och kavalleri-trupper, äfvensom några till förstärkning beordrade garnisons-kompanier, förlades de sista dagarne af Januari på följande sätt: på venstra flygeln, uti Fredrikshamn, 17:de divisionen, Grefve Kamenskis, i hvars frånvaro Furst Gortschakoff I kommenderade; centern, emellan Davidstad och Willmanstrand, 21:a, Furst Bagrations,

* Fullständig samling af Ryska rikets lagar; T. XXX. 63.

samt på högra flygeln, emellan Willmanstrand och Nyslott, 5:te, Tutschkoffs. Husarerne, dragonerne och kosackerne placerades vid de tre infanteri-divisionerne. De på sådant sätt emellan Fredrikshamn och Nyslott samlade trupperne fingo benämning af armékorps, hvaröfver högsta befälet anförtroddes åt Generalen af infanteriet Grefve Buxhoewden. Qvarlefvorne af tredje bataljonen, hvarifrån manskap aflemnats till de tvenne första, skulle efter skedd komplettering utgöra en särskilt så kallad rörlig korps, bestämd att om våren försvara kusterne af gamla Finland. Högsta befälhafvarens myndighet var icke då bestämd fullkomligt i enlighet med lagarne; men Kejsaren hade derföre åt Grefve Buxhoewden öfverlemnat all den oinskränktare magt, han ansåg behöflig under den tid trupperne befunno sig utom gränsen, "för att ibland dem bibehålla god ordning, disciplin och subordination." * Hvarje ohörsam person och trohetens öfverträdare skulle arresteras, öfverlemnas till krigsrätt samt rättens dom genast verkställas, äfven om det gällde lifvets förlust. ** Alla delar af arméns styrelse, då ännu icke fördelad emellan särskilda chefer, uppdrogos åt Dejourgeneral Konownitsin. Generalqvartermästare var Berg. I egenskap af rådgifvare eller medhjelpare åt General en chef var General Suchtelen anställd.

Vid fälttågets början uppgick truppernes numerära styrka till 24,000, af alla grader, obevärade inberäknade. Till Finländska armékorpsens förstärkning skulle inom kort fyra regementen af 14:de divisionen anlända. Ibland soldaterne funnos en mängd rekryter i följd af de stora förluster, vi lidit åren 1805, 1806 och 1807, efter hvilka inom några regementen återstodo endast vid pass 200 man. Men dessa gamla, erfarne, bredaxlade, solbrände och gråhårige krigare, bland hvilka funnos sådane, som varit med vid Pohlens delning, uti Italien och på Alperne, tjenade de yngre soldaterne till säkra lärare, uppfyllda af den okufliga anda, hvilken Suwaroff hos dem ingjutit. Tron på Ryska styrkans oöfvervinnelighet förringades icke hos dem af Napoleons öfver oss i Mähren och Preussen vunna segrar. Armén ansåg hans framgång icke såsom en följd af Fransosernes företräde framför oss i krigsbragder, utan såsom en följd af deras antal och våra allierades klenmodighet.

De ekonomiska anordningarne voro följande:

1) Angående truppernes underhåll: a) Vid penningars utgifvande till lön och andra utgifter beräknas en dukat till 3 rubel 80 kopek silfver. b) Åt alla bevärade soldater utgifvas bränvins- och kött-portionerne tre gånger i veckan, men åt alla obevärade blott en gång. c) Åt de i fronten varande kavalleri- och artilleri-hästarne gifves i dygnet furage: 10 skålpund hö och 4 garnets hafra eller korn. d) Till underhåll för alla slags trosshästar lemnas penningar, beräknade till 5 rubel för hvarje tschetwert och 50 kopek, allt silfver, för hvarje pud hö. *

2) Vid inbrottet i Finland var det anbefaldt att minska regementernes tross på följande sätt:

Inom dragon-regementet, i stället för enligt stat begagnade 95 hästar, medtaga i fält 66 och indraga 29, sålunda:

af de till lazaretts-fororne hörande	. . . .	12.
— — — kyrko- — —	. . . .	2.
— — — fält- — —	. . . .	15.

* Fullständig samling af Ryska rikets lagar; T. XXX. 28.
** Fullständig samling af Ryska rikets lagar; T. XXX. 49.
*** Fullständig samling af Ryska rikets lagar; T. XXX. 35.

Inom husar-regementet indrogos af de enligt stat begagnade 123 hästar 26, sålunda:

af de till sjuk-fororne hörande . . . . 24.
— — — kyrko- — — . . . . 2.

Inom infanteri-regementerne indrogos af de enligt stat bestämda 217 hästar 98 sålunda:

af de till lazaretts-fororne hörande . . . . 24.
— — — kyrko- — — . . . . 2.
— — — fält- — — . . . . 36.

Af dem, som voro bestämda att under krigstider forsla kapotter och instrumenter indrogos . . . . 26.
samt af dem, som voro bestämda att forsla proviant . . . . 10.

De enligt denna förminskning indragne hästarne, 26 inom husar-, 29 inom dragon- och 98 inom infanteri-regementerne, borde qvarlemnas å regementernes första vistelseort, med rättighet för cheferne att underhålla dessa tross-hästar med de för dem aflemnade medel eller ock afsända dem till Nowgorodska och Olonetska guvernementerne, hvarest å särskilta orter furage i sådant afseende var upplagdt.

3) I afseende å truppernes förseende med födoämnen och i anseende till omöjligheten att den sednare tiden af vintern finna tillräckligt antal skjutsbönder, som frivilligt mot lega skulle transportera proviant och furage till de för trupperne anordnade ställen, anbefalldes att verkställa transporten med allmogen tillhörige foror, men på det den allmoge, som begagnades till transporten, derunder icke skulle sakna föda för hästarne, borde åt dem, utöfver skjutslegan af kronan jemväl utlemnas furage. Af sådan orsak voro följande bestämmanden föreskrifne: a) att för hvar verst af vägen 4 kopek borde erläggas för häst med lass; b) att vägalängden för framresa med lass skulle beräknas till 30 verst, men för återresa utan lass till 45 verst om dagen; att till lassens emottagande och aflemnade en dag skulle anses åtgå, och borde derunder från proviant-magasinerne utgifvas nödigt hö och hafra. Med sådane allmogen tillhörige foror afsändes för det första behofvet ifrån Nowgorodska guvernementet till Finska gränsen 10,000 tschetwert hafra och 85,000 pud hö. Tio dagars portion af skorpor, furage, kött och bränvin försändes till gränsen omkring den 6 Februari, och en annan dylik portion lefvererades den 12:te.

4) Till Grefve Buxhoewden öfverlemnades fem särskilta tecken af S:t Anne ordens andra klass med rättighet, att i Hans Majestäts höga namn utdela dem till de Svenska pastorer, hvilka visade största nit att bibehålla stillhet och lugn ibland innevånarene vid Ryska truppernes annalkande inom Svenska gränsen och att emottaga dem på ett vänskapligt sätt, bibringande derjemte sina sockneboer sedliga grundsatser till sin och våra truppers nytta. *

Vid inryckandet i Finland hade man för afsigt, att ockupera en så stor sträcka som möjligt. I följd deraf uppgjordes en operationsplan, hvaruti det hufvudsakligaste bestod i följande: 5:te divisionen, högra flygeln eller 1:a kolonnen, under Generallöjtnanten Tutschkoff I:s befäl, förstärkt af tvänne sqvadroner Grodnenska husarer och 200 kosacker, utrycker ifrån Nyslott till Randasalmi och Sulkava, bemödande sig att hindra de vid Christina, S:t Michel och Warkaus ända till Kuopio och i hela Savolaks stående Svenska trupper att förena sig med trupperne, som stå vid Tavastehus, och tvinga dem att antingen kapitulera eller retirera åt norden. Det ifrån 1:a kolonnen

* Rikskanslerns skrifvelse till Grefve Buxhoewden af den 30 Januari.

afskilda detaschement under Generalmajor Bulatoffs befäl går ifrån Willmanstrand till Christina, för att afskära Savolakska trupperne vägen, ifall de skulle vända sig åt Tavastehus. Centern eller 2:a kolonnen, 21:a divisionen, under Generallöjtnanten Furst Bagration, trenne sqvadroner af Finländska dragon- och tvenne af Grodnenska husar-regementerne samt 100 kosacker gå öfver Kymmene, vid Keltis och nära Elimä, samt rycka fram åt Tavastehus. Venstra flygeln, eller 3:dje kolonnen, 17:de divisionen, för en tid under Generallöjtnanten Furst Gortschakoffs befäl, med 2:ne sqvadroner Finlänska dragoner, 3:ne sqvadroner Grodnenska husarer, lif-kosack-regementet och 200 kosacker, sammandragne vid Fredrikshamn, gå till Lovisa och Helsingfors, för att taga Sveaborg i besittning. De tre divisionernes öfvergång å särskilta ställen var bestämd i den förutsättning, att fiendtliga trupperne icke voro sammandragne, utan kringspridda på särskilta ställen, hvarom vi hade erhållit underrättelse. Men om efter passerandet af gränsen man skulle finna de fiendtliga trupperne samlade i större mängd, på ett eller tvänne ställen, beslöts i sådant fall: att, vid det man lemnade en afdelning i rigtning mot Helsingfors gå med hela styrkan, utom 1:a kolonnen, d. ä. Tutschkoffs, dit der fienden vore koncentrerad, slå honom och derefter vända hela uppmärksamheten på Sveaborgs intagande. I händelse af någon slags motgång borde man retirera, nemligen: 1:a kolonnen till Jokkas, 2:a och 3:dje kolonnerna till andra sidan af Borgå-å. Intagandet af Sveaborg ansågs icke möjligt annorlunda, än genom stormning.*

Sveriges hela styrka till lands utgjorde 50,000 man och var förlaggd sålunda: i Finland under Grefve Klingspors befäl 19,000, i Skåne under General Toll 9,000, vid Götheborg under General Vegesack 10,000, uppå Norska gränsen under Grefve Armfelt 9,000, i Stockholm och åtskilliga garnisons platser 4,000 man. Dessutom voro, i grund af ett i Januari månad afslutadt förbund med England, Svenska Konungen i händelse af krig med dess grannar lofvade 14,000 man Engelska hjelptrupper samt för månaden en million pund sterling i subsidier. Den i Finland varande Svenska och Finska styrkan bestod af 14,984 man reguliera trupper och 4,000 man milis, inberäknadt 800 man kavålleri. Af dessa 19,000 man voro 7,000 förlaggde på Sveaborgs och 700 på Svartholms fästning, samt återstoden, 11,300 man, på rota spridd kring hela Finland, och befann sig för någon tid under General Klerckers befäl. General en chef i Finland, Grefve Klingspor, vistades ännu i Stockholm. Hans frånvaro i hufvudstaden och truppernes spridning kring hela Finland voro bevis på Gustaf IV:s öfvertygelse, att det icke skulle komma till krig, och att det emellan Ryssland och Sverige väckta missförstånd kunde fredligt biläggas. Han hade icke förtroende till sitt i Petersburg varande sändebuds och det vid gränsen befintliga Finska chefskapets skrifvelser om Ryska truppernes förstärkande i Wiborgska guvernementet, och derföre var icke heller Svenska arméen försatt i krigstillstånd, hospitaler och magasiner ingenstädes anlaggde, vid kommissariatet funnos icke tillräckligt penningar och skärgårds-flottan hade ej blifvit afsänd till Sverige, utan låg qvar, liksom midt under freden, i hamnarne vid Sveaborg och Åbo. Öfvertygad slutligen om Ryska truppernes sammandragning vid riksgränsen, befallde Konungen, den 24 Januari, Grefve Klingspor att resa till Finland och försedde honom, i händelse af Ryssarnes anryckande, med följande befallning: 1) att affärda så mycket

* Grefve Buxhoewdens yttrande om öfvergången öfver gränsen.

trupper som möjligt till Sveaborg och Svartholm, och med återstoden draga sig tillbaka till Österbotten, intill dess man, då seglationen börjat, kunde efter omständigheterne vidtaga andra åtgärder till fiendens utträngande från Finland; 2) att icke i något fall inlåta sig i strid med en öfverlägsen fiende; ty, ehuru man i början i Stockholm icke trodde på Ryska truppernes sammandragning vid Finska gränsen, ansåg man sedermera deras antal ojemnförligt större, än det i sjelfva verket var; 3) befälhafvaren på Sveaborg, Amiralen Grefve Cronstedt, som hade lifsmedel för fyra månader, anbefalldes att i möjligaste mon iståndsätta fästningsverken, försvara sig till sista blodsdroppen och i nödfall uppbränna den derstädes varande flottan, men icke lemna den till Ryssarne; 4) att, vid Ryska truppernes öfvergång öfver gränsen och Svenska arméns reträtt till Österbotten, alla kronomagasiner, förråder samt i Åbo, Christina och Warkaus befintliga fartyg skulle öfverlemnas åt lågorna. Följaktligen voro till en början Svenskarnes af nödvändighet vidtagne åtgärder rent af defensiva, men våra offensiva. Stockholmska hofvet förmodade icke Ryska arméns tåg öfver gränsen, och å vår sida ville man inbryta i Finland icke med utseende af fiendtliga afsigter, samt till ock med utan att förklara krig, men endast för att tvinga Svenska Konungen att bryta förbundet med England och förena sig med Ryssland och Danmark emot detsamma. Sannolikt var det likväl, att en sådan sakernas ställning skulle snarligen förändras, att Svenska Konungen, en ståndaktig och beslutsam Monark, icke skulle skrämmas af hotelser och att han, allierad med England, af hela sin själ hatande Napoleon, Rysslands bundsförvandt, icke skulle börja handla i öfverensstämmelse med vår politiks dåvarande anda och icke likgiltigt fördraga Ryssarnes inträngande inom sitt rikes gränsor.

Några dagar efter våra truppers gång öfver gränsen förklarade Danmark Sverige krig. I sitt manifest klagade Köpenhamnska hofvet deröfver, att Svenska Konungen var underrättad om Engelsmännens afsigt att bränna Danska flottan, ifrån sina kuster åsåg dess förstöring och icke ville förena sig med Ryssland och Frankrike emot England, hela fasta landets fiende. Till slut förklarade Danmark sin afsigt, att handla i öfverensstämmelse med Ryska Kejsaren och icke i något fall skilja sig ifrån Hans Majestät. Sverige, som redan befann sig i krig med Frankrike och Preussen, blottställde sig sålunda för ett samtidigt anfall af Ryssland och Danmark, och kriget i norden blef allmänt.

---

2 Kapitlet.

Krigs-operationernas början.

Öfvergången öfver gränsen. — Framryckandet till Helsingfors. — Intagandet af Tavastehus. — Ny operationsplan. — Fåfängt hopp att öfvertala Svenskarne att afträda Finland utan strid.

Öfvergången öfver gränsen var bestämd till den 11 eller 12 Februari, men de första dagarne af denna månad erhöllo vi underrättelse, att krigsbefälet i Finland, sedan man erfarit våra förberedelser, skyndsamt, till och med åkande, förde trupper till samlingsplatserne S:t Michel, Warkaus, Helsingfors

och Tavastehus, förstärkte fästningarnes försvar medelst alla slags förråder samt att innevånarena, som icke begrepo de vid gränsen sammandragna Ryska truppernas afsigt, befunno sig i stor fruktan och afsände på chefskapets föranstaltande sin egendom till aflägsnare ställen. Grefve Buxhoewden, som önskade förekomma Svenska styrkans koncentrering, beslöt att påskynda öfvergången öfver gränsen, och i stället för den 11 eller 12 Februari, befallde han, att, oaktadt den starka kölden, redan den 9 inrycka inom Svenska gränsen. * Sjelf begaf han sig till 3:dje kolonnen, bestämd att agera längs strandvägen. Tvenne proklamationer föregingo truppernes rörelse; den ena till Finlands innevånare, och den andra till Svenska och Finska trupperne. Så väl de förra, som de sednare sökte man öfvertala, att icke sätta sig emot vårt intåg i deras land och att förhålla sig fredligt, lofvande att strängt iakttaga subordination, att betala förråderne, som reqvirerades, att vörda religionen och lagarne. Proklamationerne afsändes med vid gränsen boende bönder, men medförde icke den ringaste verkan till vår fördel, utan gaf endast Svenska Konungen anledning att kungöra, det Ryska Regeringen begagnar förförande medel till hans undersåtares förledande ifrån deras ed och pligt.

Före dagningen den 9 Februari nalkades venstra kolonnen Abborfors. Grefve Buxhoewden afsände dit en parlementär med proposition om fri öfvergång för oss öfver gränsen, och med förklaring, att vi icke såsom fiender inryckte inom Svenska konungarikets gränsor, samt med uppmaning till trupperne att nedlägga vapen. En dylik proposition voro äfven våra tvenne andra kolonner anbefallda att göra vid deras inryckande i Finland och möte med Svenska trupperne. Parlementären återvände med afslag uppå vår begäran. Sedan vi icke erhållit nöjaktigt svar, stannade Grefve Buxhoewden midt emot Abborfors och beordrade en sqvadron Finländska dragoner att kringgå staden. De sprängde emot ett med fyra kanoner bestyckadt batteri, betäckt af ett mindre antal infanteri och kavalleri. Svenskarne aflossade några skott på dragonerne, hvarefter de öfvergåfvo sina 4 kanoner och retirerade längs vägen till Lovisa. Hela vår venstra kolonn gick öfver gränsen, och fortsättande en i anseende till djup snö besvärlig marsch nalkades den Lovisa klockan 6 om aftonen. Framför staden stodo fiendtliga piketer. En parlementär blef afsänd att förkunna Magistraten och innevånarene i Lovisa, att Ryska trupperne komma till dem såsom vänner och beskyddare samt att, derest Svenskarne icke öfverlemnade staden, dess intagande med beväpnad hand medförde förderfliga följder. Magistraten och innevånarene vände sig till befälhafvaren för det Svenska detaschementet med begäran om stadens utrymmande, hvilket han ock ofördröjligen verkställde. I Lovisa blefvo Ryska trupperne vänligt och med artighet bemötte. Avantgardet följde efter det Svenska detaschementet, som fattade stånd vid Forsby, på ofruktbara, kala och af bråddjup omgifna klippor. Svenskarnes ifrån fronten otillgängliga position blef kringgången öfver isen å Perno-viken. Då de på afstånd blefvo de kringrännande varse, retirerade de genom Illby till Borgå. Deras arrièrgarde, som bestod af Nyländska dragoner, upphanns af lifkosackerne och hade med dem en skärmytsling. I Lovisa tilläts trupperne hvila och en afdelning under Generalmajor Muchanoffs befäl afsändes, för att belägra och bombardera Svartholm. Den 11 Februari ryckte trupperne till Borgå. Samtidigt med venstra kolonnens offensiva rörelser

* Grefve Buxhoewdens rapporter till Kejsaren af den 5 Februari, N:o 54, och af den 6 Februari, N:o 57.

längs strandvägen öfvergick Furst Bagration gränsen, den 9 Februari, vid Keltis och tog vägen till Orimattila. De emot honom befintliga Svenska trupperne afslogo hans förslag att nedlägga vapen och retirerade under skjutande till Tavastehus. Furst Bagration vände sig dock icke emot denna stad, utan drog sig till venster, åt Mentsälä, närmande sig venstra kolonnen, af orsak att man erhållit underrättelser, hvilka likväl sednare befunnos falska, att Svenska hufvudstyrkan sammandrogs vid Helsingfors. För att öfvertyga sig härom blef ifrån Borgå Generalmajoren Grefve Orloff-Denisoff med 30:de jägare- och lifkosack-regementerne samt en sqvadron dragoner dit detascherad. Han fördelade sitt detaschement i tvenne korpser, den ena afsände han längs stranden, den andra förde han utmed allmänna landsvägen. Tågande i forcerad marsch, hvarvid infanteriet icke blef efter kavalleriet, framkommo begge korpserne samtidigt till nejden af Helsingfors, utan att möta något motstånd, men sågo dock på afstånd fiender, hvilka skyndsamt retirerade. I hamn och häl efter dem sprängde Grefve Orloff-Denisoff mot staden, hvarifrån några kanonskott emot honom lossades, hvarefter artilleristerne och de dervarande trupperne hastade öfver till Sveaborg. Under deras förföljande nedgjorde vi flere och 124 man togos till fånga. Anfallet på Helsingfors var så häftigt, att de å vallen vid tullen befintliga 6 trepundiga kanoner togos laddade.

Grefve Buxhoewden tågade efter avantgardet med venstra kolonnen i afsigt att anfalla Svenskarne och slå dem, ifall de skulle hålla stånd vid Helsingfors eller, om de icke skulle lefverera träffning, afskära dem och Sveaborgska garnisonen från Tavastehus, hvilken ort, enligt dagen förut ingångne underrättelser, General Klercker hade, efter erhållen kunskap om Ryssarnes infall, utsett till arméns samlingsplats. Grefve Buxhoewden ernade anfalla Helsingfors ifrån fronten, men afsände Generalmajoren Tutschkoff III, hvilken sedermera under 1812-års krig utmärkte sig vid Waldaiska berget, att ockupera den väg, som leder till Åbo och derigenom hindra Svenskarnes reträtt, ifall de skulle vända sig åt nämnde håll. Alla dessa bestämmanden blefvo förekomne genom Grefve Orloff-Denisoffs djerva anfall på Helsingfors, dit Grefve Buxhoewden intågade den 18 Februari. Här fann man 19 kanoner, 20,000 kulor, 4,000 bomber, öfver 5,000 färdiga gevär, en mängd förskansnings- och laboratorii-instrumenter, krut samt några tunnor säd. I rapporten till Kejsaren om framgången under de första rörelserna skref Grefve Buxhoewden: "Eders Kejserliga Majestäts trupper möta allestädes fien"den med lika så mycken ifver, som de hos sig nära nit och trohet i tje"sten. Endast sådant bör jag tillskrifva, att de besegrat de mödor och be"svärligheter, hvilka vid hvarje steg förekommo. Hvarken den förfärliga "kölden eller den djupa snö, hvarigenom de nödgats bana sig väg, har "förmått förminska deras ovanliga ifver, och sjelfva fienderna äro för"vånade öfver snabbheten i deras rörelser jemväl på ställen, hvilka för"det närvarande ansetts fullkomligt ogenomträngliga."

Medan Grefve Buxhoewden tågade längs strandvägen och Furst Bagration till höger om samt i förbindelse och samma höjd med honom, öfvergick Tutschkoff, den 16 Februari, med 1:a kolonnen gränsen emot Nyslott på tvenne ställen, vid Randasalmi och Sulkava, samt sammandrog samma dag, som Ryssarne intogo Helsingfors, den 18 Februari, trupperne i Jokkas. Ett detaschement under Bulatoffs befäl intog Christina, afsände en fördelning till Heinola, för att underhålla kommunikation med Furst Bagration, och vände sig derefter till S:t Michel, hvarest de i Savolaks kringspridda Svenskarne

samlat sig och dit Tutschkoff hade för afsigt att tåga från Jokkas. Men Svenskarne retirerade i god tid ifrån S:t Michel genom Warkaus till Kuopio; efter dem följde Tutschkoff och Bulatoff, som under sina fyra första marschdagar i Finland icke mötte en enda fiendtlig krigare och följaktligen intet motstånd. Tutschkoffs rörelser voro icke så hastiga, som 2:ra och 3:dje kolonnens, emedan den djupa snön uppehöll honom.

General Klercker blef nästan fullkomligt öfverraskad. Icke mer än en vecka före Ryssarnes intåg i Finland erhöll han af Svenska sändebudet i S:t Petersburg underrättelse om vårt otvifvelaktiga infall. Han gjorde allt hvad i anseende till tidens korthet, och då armén låg skingrad på vidt åtskilda ställen, var möjligt att göra: afsände till regementerne penningar ifrån kommissariatet, försedde landttrupperne med den för flottiljen vid Kuopio och Warkaus anskaffade provianten och utrustningen, fältpjesernes servis kompletterades med sjö-artillerister, en del kanoner satte han på kälkar och för trossen köpte han slädar. Innevånarene bisprungo honom med alla hjelpmedel, uppoffrade förråder och befordrade medelst foror de skyndsamma rörelser, som af regementerne, hvilka voro anbefallda att samlas i Tavastehus, måste göras; endast för Savolaksska brigaden var Kuopio utsedd till samlingsplats.

Återvändom till Grefve Buxhoewden. För att beskydda Helsingfors och observera Sveaborg bestämde han Krementschugska och 31:a jägare-regementerne, en sqvadron Grodnenska husarer och 50 kosacker, under befäl af Generalmajor Rajefski, till Chefens för 17:de divisionen, Grefve Kamenskis, ankomst, hvilken skedde några dagar derpå, då han äfven emottog befälet, hvarefter Rajefski befalldes förblifva hos Furst Bagration. I anseende till det i Helsingfors qvarlemnade detaschementets fåtalighet var han icke fullkomligt säker, då Sveaborgska garnisonens styrka togs i betraktande, men ett större antal trupper kunde omöjligt beordras till Helsingfors, emedan efter qvarlemnandet af garnisoner i Lovisa och Borgå samt vid étaperne * vår aktiva armé var obetydlig. För öfrigt kunde icke faran för Sveaborgska garnisonen fortfara länge, ty till Finland började redan 4 regementen af 14:de infanteri-divisionen anrycka; af dessa voro Räsanska och Bäloserska beordrade att gå till Helsingfors, men Petrofska och Pernauska skulle efter öfvergången öfver gränsen förläggas så, att de kunde utgöra förstärkning antingen åt 5:te eller 21:a divisionen. Äfven gingo Ruotsensalmska garnisons-regementet samt Fredrikshamnska och Willmanstrandska garnisons-bataljonerne till Finland, sedan de i sina ståndqvarter för vaktgöringen qvarlemnat ett kommando. Ruotsensalmska regementet stannade i Lovisa och Borgå, men det i dessa städer stående Minska regementet gick till Helsingfors; Fredrikshamnska bataljonen förlades vid Nyby; Willmanstrandska gick att förena sig med Tutschkoff.

Grefve Buxhoewden afvaktade icke dessa förstärkningars ankomst, utan aftågade dagen efter Helsingfors's intagande eller den 20 Februari, sedan han der qvarlemnat Rajefskis detaschement, med tre regementen af 17:de divisionen till Tavastehus och befallde Furst Bagrations 21:a division, att följa samma väg, för att agera emot Klercker, hvilken hunnit ihopsamla 6,000 man och stod vid nämnde stad. Denne General hade ännu icke från Stockholm undfått befallning, hvad han borde företaga i ett så utomordentligt läge, som det, hvaruti han då befann sig. Å ena sidan såg han den provins, hvarest högsta krigsbefälet var honom uppdraget, öfversvämmad

* Mindre upplag för militärens behof.

af Ryssar, som väl utgåfve sig för vänner, men likväl förkrossade hvarje i deras väg dem mötande hinder, och å den andra sidan erhöll han icke någon underrättelse om Konungens vilja. Såsom en tapper krigare beslöt han att icke retirera längre än till Tavastehus och hoppades snart få emottaga föreskrifter från sitt hof. Han beredde sig derföre att angripa Ryssarne, som nalkades Tavastehus, och samlade en större mängd foror i afsigt, att i händelse af seger, hvarom han var öfvertygad, skyndsamt transportera några betaljoner till Helsingfors, afskära kommunikationen emellan belägrings-detaschementet vid Sveaborg och Grefve Buxhoewdens samt Furst Bagrations trupper och, sedan han befriat Sveaborg från blokad, förena sig med dess garnison för att börja anfallet. Svonska armén brann af längtan att strida. En af Klerckers betrodde officerare, Adlercreutz, skrifver: "Vid Tavastehus "voro vi jemnstarka med fienden. Här skulle Finska krigarena icke hafva "sparat några ansträngningar, emedan vi skulle slagits för allt, som var oss "heligt, för äran och fäderneslandet. Om vi hade slagit Ryssarne och de "icke genast skulle hafva erhållit förstärkning, så hade vi, förenade med "Sveaborgska garnisonen, afgjort vinter-fälttåget till vår fördel."

Dagen före den dag, då Klercker hade för afsigt att angripa de till Tavastehus sig närmande Ryssarne, ankom dit General en chef för alla trupper i Finland, Grefve Klingspor, försedd med Konungens befallning, att icke inlåta sig i strid med en öfverlägsen fiende och att föra kriget defensivt. Klerckers och Chefens för staben, Löwenhjelms, öfvertygande böner och bevis om nödvändigheten att lefverera batalj, hvarförutan det var omöjligt att förutse nödvändigheten till den af Konungen anbefallda reträtten, inverkade icke på Grefve Klingspor. Han svarade Klercker, som med sitt lif gick i borgen för seger: "Kanske önskar Ni mig Lewenhaupts öde, hvilken straffades med "döden för det han icke fullgjorde Monarkens vilja under 1741-års krig?" Efter att hafva erhållit kunskap om Grefve Buxhoewdens och Furst Bagrations närmande till Tavastehus, retirerade Grefve Klingspor, den 23 Februari, till Tammerfors och afsände befallning till alla de i norra orterne ännu kringspridda trupper, att skyndsamt förena sig med honom. Följande dag, den 24:de, blef Tavastehus intaget af vårt avantgarde; den 25:te ditflyttades högqvarteret. I staden och det befästade slottet funnos 18 malmkanoner och 3 mörsare. Svenskarne bortförde med allmogens foror en stor del af kronans förråder och nedsänkte i sjön under Kronoborgs slott 13 kanoner, 1,240 granater, 2,200 kulor, 40 par pistoler, 9,400 bajonetter, 8,570 gevär, 200 fältflaskor och andra förråder. Deras arriergarde aftågade med sådan skyndsamhet, att den vid högvakten på slottet stående postering icke hann medföra gevären.

"Genom intagandet af Tavastehus erhöll operationsplanen ett annat ut-"seende," inberättar Grefve Buxhoewden till Kejsaren. "Intill denna tid," fortsätter han, "gingo alla rörelser ut på, att, efter eröfringen af Helsingfors, "äga tillfälle att företaga något afgörande emot Sveaborgs fästning samt att "antingen förskingra fienden eller, genom dess förföljande norrut, rensa södra "delen af Svenska Finland, på det kusterne här, vid vårens annalkande, "skulle af oss beherrskas. Till närvarande tid hafva alla bemödanden, före-"tagna af Eders Kejserliga Majestäts outtröttliga trupper till besegrandet af "de hinder, som landets natur och en sträng vinter medföra, haft önskad "framgång. Fiendens reträtt till Tammerfors bevisar antingen dess svaghet "eller afsigt att samla hela sin styrka. Följaktligen kan dess position vid "Tammerfors och Björneborg icke blifva fast. Och då Svenskarne äfven "på Savolakssla sidan retirera, bör man förutsätta, att fienden har för

"afsigt att förena sig i trakterna af Wasa, för att derefter antingen kraft-
"fullt emotstå oss, eller ock aftåga omkring Bottniska viken, eller ock så,
"sedan han till våren afledt vår styrka norrut, då hafvet blifvit öppet, våld-
"samt anfalla kusterne af södra Finland."

I följd af dessa hos Grefve Klingspor förmodade afsigter beslöt Grefve Buxhoewden att fördela armén i tre delar: med den ena förfölja Svenskarne till Wasa, med den andra vid Wasa afskära dem vidare reträtt och med den tredje påskynda Sveaborgs intagande. Anordningarne, som den 27 Februari dertill gjordes, innehålla följande: 1) Furst Bagration, med 21:a divisionen, bör följa Svenskarne till Tammerfors och längre fram, sedan han detascherat Generalmajor Schepeleffs afdelning att intaga Åbo, hvarifrån en mindre del af kavalleriet borde begifva sig till Åland i ändamål att afskära kommunikationen emellan Stockholm och Finland. 2) Tutschkoff, med 5:te divisionen, bör gå ifrån nejderna af Kuopio tvärsöfver hela Finland till Wasa, der förekomma Grefve Klingspor, som förföljes af Furst Bagration, och förmå honom att antingen lefverera batalj eller gifva sig. 3) Med de öfrige trupperne, d. ä. 17:de divisionen, återvände General en chef till Sveaborg, för att vidtaga åtgärder till denna fästnings och Hangöudds eröfrande.

Dermed slutades krigs-operationerna för Februari månad, hvilka hade börjats den 9:de. Inom denna korta period befann sig, genom forcerade marscher och mindre skärmytslingar, Svenska hufvudstyrkan i full reträtt åt norden, beröfvad all kommunikation med garnisonen på Sveaborg samt möjligheten att operera i förening med densamma. Nyland och Tavastland voro eröfrade af Ryssarne. Åt den Svenska Landshöfdingen öfver dessa landskap öfverlemnades af General en chef den civila styrelsen intill dess en allmän organisation skulle försiggå. Tillsvidare fordrades blott, att icke förändra den förra ordningen för ärenderne, ty innevånarena voro ännu lugna, hvartill isynnerhet Ryska truppernes hastiga anryckande, deras stränga iakttagande af ordning äfvensom aktning för person och äganderätt bidrogo. Hans Majestäts icke sällan förnyade befallningar om ett fogligt bemötande mot innevånarene uppfylldes fullkomligt och klagomål anfördes icke af någon. För att underhjelpa handeln och näringarne blef Allernådigst befaldt, att indraga tullen och nedrifva tullhusen på Finska gränsen, hvarefter innevånarene uti gamla och nya Finland kunde utan hinder drifva handel med hvarandra och obehindradt färdas öfver gränsen, liksom hade de redan tillhört samma rike. De som blifvit tillfångatagne åtskiljdes i tvenne afdelningar: Svenskarne afsände man till Ryssland, men de infödda Finnarne blefvo, sedan de afväpnats, hemförlofvade.

Oaktadt Ryska vapnens framgång gingo hvarken Finlands innevånare eller Finska och Svenska trupperne öfver på vår sida, och de till dem utgifna uppmaningarne lemnades utan afseende. Det syntes, att innevånarena underkastade sig endast af nödtvång och för öfvermakten samt att armén afträdde en betydlig landtvidd endast i följd af ett oförmodadt anfall. Troheten emot Svenska kronan bröts af ingen. Grefve Buxhoewden beslöt att vända sig till Grefve Klingspor sjelf. Han skref ifrån Tavastehus till honom, att motstånd emot den öfverlägsna Ryska armén skulle vara ändamålslöst och medföra landets förödelse, samt sökte derföre öfvertala honom att utan motstånd afträda Finland. Den med brefvet affärdade tjenstemannen hade äfven i uppdrag, att under samtal med Finska officerare af Klingspors armé söka öfvertyga dem om den vinst de kunde förskaffa sig, om de ville nedlägga vapen, samt huru mycket de i motsatt fall förlorade, då de voro nödsakade att öfvergifva sitt fädernesland, att gå öfver till Sverige och beröfvas

sin egendom, i det de utsatte den för konfiskation, hvarigenom de störtade sig och sina familjer i armod. Till undvikande af en sådan ytterlighet framställdes för dem fördelarne af att återvända till sitt hem eller att ingå i Rysk tjenst.* Den af vår General en chef till Grefve Klingspor utskickade med propositionen om Finlands afträdande utan strid, förrän hans trupper fingo tillfälle att mäta sina krafter i en drabbning, blef artigt åhörd i Svenska högqvarteret. Men i stället för att lemna Grefve Buxhoewden svar, öfversändes hans bref till Stockholm, hvarest man i tidningarne införde ett strängt bemötande emot honom och yttrade bland annat, att "innehållet af "detta bref, som uppmanade armén till förräderi, var så ovärdigt, att anständigheten icke tillät offentliggöra detsamma."**

Sedan alla medel till förlikning sålunda blifvit förgäfves användе, återstod endast att afgöra tvisten med vapen.

---

3 Kapitlet.

Operationerna under Mars månad.

Furst Bagrations rörelser mot Björneborg. — Hans divisions fördelning. — Rajefskis offensiva operationer. — Tutschkoff anländer försent till Wasa. — Tutschkoffs rörelse till Gamla-Carleby. — Operationerna mot Sveaborg. — Stilleståndet med Sveaborg. — Intagandet af Svartholm. — Intagandet af Åbo, Hangöudd, Gottland och Åländska öarne.

I grund af den uti Tavastehus uppgjorda operationsplanen delades krigstheatern i tvenne delar. 21:a och 5:te divisionens operationer, under Furst Bagration och Tutschkoff, rigtades mot Grefve Klingspor, som retirerade till stränderne af Bottniska viken, och General-en chef sjelf, med 17:de divisionen, gick till södra Finland i afsigt att eröfra Sveaborg och Hangöudd samt att få fast fot på stränderna af Finska viken ifrån den gamla gränsen intill Åbo. Må vi dock först beskrifva operationerna i norden, började med Furst Bagrations, hvilken det ålåg att förfölja Svenskarne; betraktom dernäst Tutschkoffs rörelser, hvarmed åsyftades, att vid Wasa falla Svenskarne i ryggen; till slut skole vi utveckla, hvad samtidigt tilldrog sig i södra Finland.

Den 28 Februari utryckte Furst Bagration ifrån Tavastehus till Tammerfors. Hans avantgarde utgjordes af Generalmajor Jankowitsch med allt vid 21:a divisionen varande kavalleri, d. ä. 3 sqvadroner Finländska dragoner, 2 sqvadroner Grodnenska husarer och 100 kosacker; till förstärkning följde 2:a jägare-regementet. Svenskarne stannade icke förr än vid Tammerfors, hvarest de någon tid ville hålla stånd i afsigt att bortföra de i staden varande förråder; de uppställde infanteriet vid tullen. Jankowitsch, som, då 2:a jägare-regementet ännu ej framkommit, icke förmådde med blotta kavalleriet intränga genom tullen, afsände ett detaschement att hota med kringränning. Svenskarne utrymde Tammerfors, hvarifrån man förut uppå

---

* Grefve Buxhoewdens skrifvelse till Grefve Rumäntsoff, af den 29 Februari, N:o 24.
** I tidningarne för den 6 Mars.

2,000 foror bortfört proviant, furage och ammunition, till följe hvaraf bristen på foror och lifsmedel för första gången började blifva kännbar för våra trupper. Ifrån Tammerfors gick Grefve Klingspor till Björneborg, sedan han skickat General Adlercreutz's brigad, bestående af 1,700 man, raka vägen till Wasa, genom Kyro och Nummijärvi. Att förfölja Adlercreutz detascherades Öfverste Kulneff med 2 kompanier af Welikolutska- och 2 af 26:te jägare-regementet, 20 kosacker, 15 husarer och en kanon. Honom var anbefaldt, att i mon han nalkades Wasa öppna till höger kommunikation med Tutschkoff, som skulle komma ifrån trakterna af Kuopio. I spåren af Grefve Klingspors hufvudstyrka följde åt Björneborg Furst Bagration, sedan han befallt Chefen för sitt avantgarde, Jankowitsch, att slå Svenskarne, ifall de någonstädes skulle hålla stånd.

Ända till Björneborg gingo Svenskarne med största skyndsamhet; de våra följde dem på hälarne utan att förlora dem ur sigte, ehura de voro nödsakade att öfvervinna flera svårigheter än deras motståndare, emedan Svenskarne förstörde efter sig broarne. I allmänhet var begge arméernas rörelse så skyndsam, att ett afstånd af mer än 200 verst, ifrån Tavastehus till Björneborg, tillryggalades på åtta dagar i djup snö, köld och stundom yrväder. Den 5 Mars lät Grefve Klingspor sitt arriergarde stanna 6 verst ifrån Björneborg, vid Ulfsby på högra stranden af Kumo elf, och befallde det der hålla stånd, för att få tid att från Björneborg bortföra kronans tillhörigheter. Klockan 11 på förmiddagen anlände Ryska kavalleriet till Ulfsby, men blef uppehållet af de i husen förlaggde jägarnes skott. Furst Bagration, som icke blifvit efter avantgardet, beordrade till dess bistånd 25:te jägare-regementet och begaf sig sjelf till affären. Soldaterne transporterade kanonerne öfver en djup bäck med branta stränder; kanonaden öppnades; 25:te regementets jägare kastade sig in i Ulfsby. Svenskarne afvaktade icke anfallet, utan drogo sig tillbaka till hufvudkorpsen, som var förlaggd bakom byn. Furst Bagration befallde ett batteri placeras på andra stranden af elfven och taga Svenskarne i flanken. Desse, som sågo batteriets rörelse, bidade icke kanonernas afspännande, utan retirerade i slagtordning. Ryska artilleriet beledsagade dem med skott intill dess mörkret inbröt. De af mörkret skyddade Svenskarne retirerade ifrån Björneborg, sedan de antingen förstört eller medtagit de derstädes befintliga kronoförråderne, samt drogo sig längs strandvägen till Wasa. Å vår sida sårades vid denna affär 6 man.

Efter intåget i Björneborg var Furst Bagrations afsigt att förfölja Svenskarne, men redan innan han hunnit sätta trupperne i rörelse, erhöll han af Grefve Buxhoewden den befallning, att fördela 21:a divisionen i trenne delar: 1) med en skulle han sjelf gå till Åbo och derifrån afsända en bataljon till Åländska öarne, 2) den andra borde förläggas såsom garnison i de vid Bottniska viken belägna städerna Nystad och Raumo, och 3) Rajefski sändas i spåren efter Grefve Klingspor med en bataljon af 20:de jägare-, 5 kompanier af Welikolutska- och 3 kompanier af 2:a jägare-regementet, tillsammans 12 kompanier infanteri, en sqvadron husarer, 40 kosacker samt 5 kanoner. Orsakerna, som förmådde Grefve Buxhoewden att fördela Furst Bagrations division, voro: "1) nödvändigheten att med en "ansenlig garnison besätta Åbo och trakten deromkring, hvilken var af bety- "delse i anseende till dess inflytande på det öfriga Finland och endast genom "ett större antal trupper kunde bibehållas lugnt, samt 2) omöjligheten att till "detta ändamål begagna de vid Sveaborg varande trupperne." *

* Grefve Buxhoewdens skrifvelse till Krigsministern af den 27 Maj, N:o 484.

Den 7 Mars sattes de af Grefve Buxhoewden föreskrifna anordningarne i verkställighet. Furst Bagration gick till Åbo med större delen af 21:a divisionen och lemnade under marschen garnisoner i Raumo och Nystad, hvaremot Rajefski ryckte utmed strandvägen efter Grefve Klingspor. Den 10 gick han förbi Christinestad och den 16 intågade han i Wasa, utan att möta något motstånd hvarken vid denna stads intagande eller i allmänhet under marschen från Björneborg. Parallelt och i samma höjd med Rajefski gick Kulneff, afsänd från Tammerfors efter Adlercreutzska brigaden till Kyro, Nummijärvi och Ylistaro. Adlercreutz gick lika så fort norrut, som Grefve Klingspor, och stannade endast då nödvändigheten fordrade att låta trupperne rasta. Kulneff fortfor att förfölja honom och förlorade honom aldrig ur sigte, men kunde dock ej, i anseende till sitt detaschements fåtalighet och Adlercreutz's forcerade marscher, tillfoga honom någon skada.

Finnarne, som nästan uteslutande utgjorde Grefve Klingspors armé, fulländade sin reträtt utan att hafva några trötta eller förrymda. Sannt är, att de till det yttre slutligen icke mer liknade militärer, emedan de, i anseende till kölden, påtogo allt, hvad de påträffade och hvad de under tåget genom byarne fingo af sina landsmän; hufvud och fötter omlindades med ludna fårskinn och vilda djurs hudar, ansigtet insveptes ända till ögonen. Det smärtade dem att i Ryssarnes våld lemna städer och byar, men själsstyrkan öfvergaf dem icke och de visade sig värdige sina förfäder, hvilka Sveriges hjeltar, Gustaf Adolf och Carl XII, ansågo för sina bästa soldater.

I det vi göre skyldig rättvisa åt våra dåvarande fiender, numera landsmän, må vi äfven föreställa oss de besvärligheter Ryska trupperne hade att öfvervinna, då de icke blefvo ett steg efter Finnarne, hvilka erhöllo af invånarena foror, bröd, bränvin, kött, varma kläder och fotplagg, medan de våra, ehuru beröfvade dessa hjelpmedel, tågade raskt och gladt framåt under yrväder och i djup snö samt i en köld, som någongång öfversteg 25 grader. Hvarest Grefve Klingspors och Adlercreutz's arriergarder stannade, der skärmytslade de ock med Rajefskis och Kulneffs förtrupper. Vid sådana skärmytslingar var det omöjligt att använda mycket folk, emedan de utfördes på smala, emellan snödrifvor ledande gångstigar. Antingen sköto soldaterne såsom jägare längs dem på hvarandra, eller kastade de sig en i sender på sin motståndare, begagnande dervid både kolf och bajonett.

Grefve Klingspor vände sig från Wasa och Adlercreutz från Ylistaro till Ny-Carleby samt fortsatte, utan att uppehålla sig i denna stad, rörelsen till Gamla-Carleby och Brahestad i afsigt, att i Uleåborg förena sig med åtskilliga afdelningar, hvilka hade tågat från Savolaks och nu stodo i Uleåborgs län. Tågande efter dem, afsände Kulneff oupphörligen patruller till höger, för att öppna kommunikation med Tutschkoff, som skulle, enligt den i Tavastehus, den 27 Februari, uppgjorda operationsplanen, gå från nejderna af Kuopio till Wasa, i ryggen på Grefve Klingspor. På länge hade man icke underrättelser om Tutschkoff och emellertid hade Svenskarne redan passerat Wasa och Ny-Carleby. Kulneff intågade i denna stad den 21 Mars. Här förenade sig med honom Turtschaninoffs detaschement, afsändt af Tutschkoff från Kuopio, derifrån Tutschkoff icke sjelf aftågat. Orsakerna dertill, att han ej fullgjorde de honom gifna föreskrifterna, att nemligen hindra Svenskarnes reträtt och, såsom sagdt var i dispositionen, "tvinga dem till strid eller kapitulation," voro följande: Ändamålet med de första operationerna, som föreskrefvos honom vid fälttågets början, bestod uti, att rycka öfver gränsen vid Nyslott och hindra Svenskarne, som stodo vid Christina, S:t Michel,

Warkaus och i allmänhet i Savolaks, att förena sig med trupperne, som befunno sig vid Tavastehus, eller ock tränga dem åt norden. De i Savolaks varande Svenskarne togo icke rigtningen åt Tavastehus, utan gingo till Warkaus och Kuopio, dit äfven Tutschkoff vände sig efter dem och intog Warkaus utan motstånd. Der fann man 21 kanoner, af hvilka 13 med och 8 utan lavetter, 66 treskålpundiga falkonetter och ett mindre parti patroner. Den i Warkaus varande flottiljen uppbrändes af Svenskarne vid deras aftåg. Fortsättande förföljandet, upphann Tutschkoff, den 3 Mars, Svenska arrièrgardet framför Kuopio och efter ett hårdnackadt motstånd, hvarun er å vår sida 60 man blefvo döde och sårade — en förlust, sådan vi intill dess ännu icke erfarit under detta fälttåg — fördref han detsamma från skogarne, der i de trånga passen bröstvärn af snö och is funnos uppförda. En följd af affären var intagandet af Kuopio, den 4 Mars. Medan Tutschkoff närmade sig denna stad, tillställdes honom ifrån General en chef befallning, att gå med hela 5:te divisionen tvärs öfver Finland till Wasa och afskära reträtten för Grefve Klingspor. I stället afsände Tutschkoff till Wasa Öfverste Tartschaninoff med ett detaschement, som utgjordes af 24:de jägare-regementet, en sqvadron Grodnenska husarer, 15 kosacker och tvenne kanoner, men med återstoden af 5:te divisionen aftågade han icke från Kuopio, utan skref till Grefve Buxhoewden: "Den emot mig stående fienden är 3,000 man stark "och derföre, ifall man icke förföljer honom eller ock icke lemnar en motsvarande garnison i Kuopio, återtaga Svenskarne utan tvifvel denna stad, och "afskära derigenom tillgången på lifsmedel, ty då här ett magasin bör vara "inrättadt, gå också alla transporter i närheten af Kuopio, och dessutom "skola de, spridda i de obesatta socknarne, bemöda sig att förstärka sig med "rekryter, hvilket de i anseende till truppernes hastiga rörelser icke hunnit "hitintills tillvägabringa. Dessa vigtiga orsaker hafva förmått mig att der"om göra framställning och att afvakta Eder befallning, huruvida jag med "hela styrkan bör förfölja fienden till Uleåborg, eller om jag bör lemna en "afdelning i Kuopio samt af huru stor styrka och med huru stor sedan gå "till Wasa, ty med undantag af den afdelning, som blifvit afsänd med Öf"verste Tartschaninoff och den andra till Heinola," (afskild i början af fälttåget i och för kommunikationen med Furst Bagration) "återstår hos mig, "sjuka och sårade oberäknade, icke mer än 4,000 man bevärade." *

Medan skrifvelsen ännu var på vägen, erhöll Tutschkoff af Grefve Buxhoewden förnyad befallning att gå till Wasa. Han vågade icke längre vara ohörsam och aftågade den 7 Mars med Sefska-, Kalugska- och 23:dje jägare-regementerne samt 200 kosacker, lemnande i Kuopio, för att skydda sina kommunikationer, Generalmajor Bulatoff med Permska regementet, en bataljon af det Mohilefska och en sqvadron husarer. Tutschkoff hann icke och kunde icke hinna till Wasa på bestämd tid; Grefve Klingspor passerade denna stad före honom. Emellertid afsände Grefve Buxhoewden, som insåg omöjligheten för Tutschkoff att hinna till Wasa på utsatt tid, till honom en ny befallning, hvilken under marschen från Kuopio kom honom tillhanda, att icke gå till Wasa, utan i det stället draga sig åt höger, mot Gamla-Carleby, der han ock inryckte den 28 Mars, då Grefve Klingspor närmade sig Brahestad. Sålunda lyckades det icke att verkställa planen om afskärandet af reträtten för Svenskarne. Sannt är, att en ansenlig sträcka af Finland var intagen, men kärnan af Svenska armén, Grefve Klingspors hufvudstyrka,

* Tutschkoffs rapport, af den 4 Mars, N:o 33.

hade icke lidit någon förlust, utan förblifvit oskadd samt kunde vid förändrade förhållanden agera offensivt, då utgången var oafgjord och fälttåget drog längre ut på tiden. Efter Tutschkoffs ankomst till Gamla-Carleby förenade han sig derstädes med Rajefski och Kulneff, tog öfver dem befälet samt beordrade Kulneff till Jacobsstad och vidare framåt för att observera fienden. Efter emottagandet af Tutschkoffs rapport derom, att han icke kunnat förekomma Svenskarne i Gamla-Carleby, beskyllde Grefve Buxhoewden honom för långsamhet i rörelserna och för ett onyttigt dröjsmål i Kuopio. Oaktadt Ryssarne icke hunnit falla Grefve Klingspor i ryggen vid Wasa och Gamla-Carleby, uppgaf Grefve Buxhoewden dock ej hoppet att afskära honom i Uleåborg och befallde derföre Bulatoffs, af Tutschkoff i Kuopio qvarlemnade, afdelning att gå derifrån genom Idensalmi rätt fram till Uleåborg i ryggen på Svenskarne, samt Tutschkoff och Rajefski att fortsätta den offensiva rörelsen utmed strandvägen och anfalla Svenskarne, der de anträffades.

Då vi här sluta beskrifningen öfver operationerna i norden under Mars månad, må vi nu vända oss till södra delen af Finland och skildra tilldragelserna derstädes under loppet af samma tid.

Vi lemnade Grefve Buxhoewden, den sista Februari, i Tavastehus. Han återvände derifrån till Helsingfors, för att eröfra Sveaborg och Hangöudd, medan Generalmajor Schepeleff, som blifvit detascherad ifrån Furst Bagration, gick till Åbo. Den 2 Mars anlände Grefve Buxhoewden till Helsingfors, hvarest Grefve Kamenski stod för att observera Sveaborg. I slutet af Februari ankommo till honom Minska musketer- och en del af Brestska-regementet, hvilka utgjort garnison i Lovisa och Borgå, samt från S:t Petersburg Räsanska- och Bäloserska-regementerne af 14:de divisionen, ett kompani minörer och en afdelning belägrings-artilleri. Efter den första öfversigten af Sveaborg anbefallde Grefve Buxhoewden uppförandet af batterier på lämpliga ställen, för att beskjuta den ifrån olika sidor, hufvudsakligast med bomber och brandkulor, emedan han hade för afsigt: * 1) att uppbränna flottiljen, som låg i bassinerne emellan Wargön och Stora-Öster-Svartö, hvarefter fästningen, om den ock förblef i fiendens händer, skulle för honom förlora mycket i betydenhet; 2) att uppbränna matrosernes trädboningar och andra byggnader på Svartö, isynnerhet den långa raden af skjul för flottan; 3) att förderfva väderqvarnarne; 4) att försvaga det synliga artilleriet och sönderkrossa de på isen uppförda kommunikationerna af träd; 5) att, hvarest möjligt var, skjuta brescher, icke för att begagna dem, men för att förorsaka fruktan; 6) att till våren vara beredd att skada de fartyg, hvilka längs stora segelleden ville nalkas fästningen, samt icke tillåta dem att inlöpa i dess hamn. **

Den 3 Mars började man uppföra batterier för belägrings-artilleriet. I saknad af jord och torf på de ofruktbara och med snö betäckta klipporna, blottade på allt som erfordrades till batteriernas uppkastande, var man nödsakad att inskränka sig till faschiner och fyllda skanskorgar. För dessas lätthet och svaga motståndskraft nödgades man gifva bröstvärnen en synnerlig tjocklek. Oaktadt det mödosamma anläggandet af bresch-batterier på isen, kunde man dock icke i saknad af artilleri, hvilket i anseende till djup snö ganska långsamt transporterades från Petersburg, samt i brist på tillräckliga redskap, instrumenter och soldater tänka på en regelbunden belägring,

* Plankarta öfver Sveaborg, N:o 2.
** Grefve Buxhoewdens rapport, af den 4 Mars.

utan nödgades man inskränka sig till bombardering. Batterierna voro anlaggda framför Helsingfors: ett, N:o 1, uppå Skatudden och tvenne, N:o 2 och 3, på Ulrikasborg. *. Dessutom formerades af tvenne batteri-kompanier ett rörligt batteri, under Öfverste Arguns befäl, hvilket skulle hvarje natt närma sig till fästningen. Antalet af det emot Sveaborg begagnade artilleriet uppgick till 46 kanoner, äfven 16 mörsare inbegripne.

Kommendanten på Sveaborg, Grefve Cronstedt, en af de tappraste officerare vid Svenska flottan, förbättrade fästningsverken, inrättade kommunikationer emellan öarne, genombröt isen omkring dem och bildade derigenom en kanal samt beredde sig till ett hårdnackadt försvar. Den 8 Mars öppnade Ryssarne elden. Ifrån fästningen svarades ganska lifligt utan att spara krutet. På en sådan omständighet, som öfvertygade om okunnighet att begagna skyddande hjelpmedel, var nödigt att fästa uppmärksamhet, ty i början af bombarderingen hade redan så mycket krut blifvit förbrukadt, att bristen derpå till någon del urskuldade kommendanten för den af honom kort derefter afslutade konventionen. 48- och 60- skålpunds kulor nedföllo i Helsingfors och skadade derstädes husen. Emedan man önskade rädda staden ifrån förstöring, föreslogs Grefve Cronstedt, att icke låta skjuta på staden, och lofvades derjemte, att våra batterier skulle förflyttas åt sidan. Propositionen blef antagen och Helsingfors så tillsägandes en neutral stad, hvarest Ryska artilleri-parken, hospitaler och magasiner med säkerhet inrättades. Efter fem dagars förlopp, den 13 Mars, önskade kommendanten ett möte med någon af våra Generaler. I och för underhandlingarne utreste Suchtelen, hvilken qvarblifvit vid Sveaborg såsom den äldsta, ty Grefve Buxhoewden hade begifvit sig till Åbo, dit våra trupper emellertid, den 10 Mars, tågade och hvarom vi längre fram skola omständligare tala. Wid mötet yttrade Grefve Cronstedt sin önskan, att sluta stillestånd på två månader. Suchtelen vägrade och sade, "att dömma af sakernas ställning, fordrar klokheten att öfverlemna åt oss fästningen." Ett sådant förslag till Chefen för en fästning af första rangen, mot hvilken vi icke hade ett tillräckligt antal trupper och belägrings-artilleri, kunde synas besynnerligt, men det gjordes till följe af kommendantens under samtalet röjda ovisshet, hvad Svenska vapnen uträttat. Första aftalet slutades utan framgång, hvarefter bombarderingen fortsattes lifligare.

Våra pjeser antände några gångor byggnaderna i fästningen, likväl voro eldsvådorne obetydliga och blefvo snart släckta. Skotten förorsakade garnisonen obetydlig skada; inalles blefvo 6 man dödade och 32 sårade. **. Af Svenskarne gjordes endast ett obetydligt utfall, som kostade oss 1 dödad. Under bombarderingen stod vår hufvudstyrka utmed stränderne, både infanteri- och kavalleri-poster omgåfvo fästningen på alla sidor och höllo garnisonen i beständig oro, isynnerhet nattetid, då de utskickade trumslagare och skarpskyttar, stundom åtföljda af kanoner. Dessa obetydliga detaschementer trängde sig emellan klipporne, gingo ut på isen och visade sig oförmodadt vid fästningen, afledde hela dess eld uppå sig samt nödgade garnisonen att stå under gevär. Då elden öppnades ifrån fästningen, undangömde sig de våra bakom klipporne och Svenskarne, som i mörkret ej kunde se

* Batteriet N:o 1 af 4 enpudiga enhörningar och 2 fempudiga mörsare.
Batteriet N:o 2 af 6 tvåpudiga mörsare.
Batteriet N:o 3 af 2 enpudiga haubitser, 3 tjugufyra- och 3 aderton-skålpundiga kanoner.

**) Grefve Cronstedts rapport, införd i Stockholmska Hoftidningen för den 6 Maj.

hvart de rigtade sina skott, agerade på må få utan någon slags skada för oss. I dessa affärer utmärkte sig isynnerhet lifkosackerne genom äfventyr. Under fortgången af bombarderingen förnyades några gångor underhandlingarne i särskilta ändamål, hvarvid vi hade tillfälle att öfvertyga oss, att få af garnisonens officerare voro vane vid krig, att några personers i fästningen beslutsamhet icke motsvarade dess kraftiga försvarsmedel och att man kan segra genom andra medel än vapnen, af hvilka man äfven å vår sida icke försummade att begagna sig. Oafbrutet skickades från oss jurnaler och tidningar till fästningen. Underrättelser om Ryska arméns framgång och Svenskarnes reträtt på alla ställen, proklamationer, privata bref, allt hvad som blott kunde skaka det redan derförutan vacklande tänkesättet hos de i fästningen inneslutna, blefvo ofta dem meddelade. På isen förfärdigades skanskorgar, faschiner och stegar, under det man utspridde rykten om våra truppers talrikhet, om de ännu ifrån Ryssland kommande större förstärkningarne, om en snar och ofelbar bestormning samt om truppernes brinnande önskan att få storma.

Kommendanten upphörde ej att stärka försvaret och sysselsatte garnisonen med arbete, hvaraf truppen blef utmattad, så mycket mer, som den om nätterna stod under gevär. Snart insåg han sitt misstag, att hafva vid krigsoperationernas början emottagit i fästningen en mängd onyttigt folk, som hastade att derinom dölja sig för Ryssarnes anfall. Han försökte att aflägsna dem, men våra förposter framsläppte icke den ifrån fästningen utgångna skaran, utan tvingade den att återvända. Endast åt Kommendanten erbjöd man aftåg för dess familj; han tackade, men antog icke anbudet. Den mängd qvinnor och barn, som förökade de missnöjdes antal, den slösaktighet med hvilken lifsmedlen utdelades, den allmänna meningen om Ryska arméns öfverlägsna styrka, den ovisshet om snar hjelps erhållande från Sverige, den förutsedda bristen på krut, garnisonens oerfarenhet i krigsgöromål, omöjligheten att afslå den storm, hvarmed Ryssarne hotade — alla dessa omständigheter oroade i högsta grad Kommendanten. Han gillade icke Stockholmska hofvets dåvarande politik, ogillade dess allians med England, oroade sig öfver bevarandet af flottan, som var underkastad bombarderingen och — den tappre krigaren, men alltför ömme fadren, bäfvade för sin i fästningen dolda familjs öde. I Sveaborg började de tvifla om möjligheten att försvara sig länge, de funno fästningsverkens kommunikationer och styrka otillräcklige, de sade, att vintern, som hade omgifvit dem med stark is, beröfvade dem hufvudförsvaret, och jemnförande fästningen med ett skepp ansågo de den icke säker för äntring. Misstänksamheten förvirrade förståndet; garnisonen, som till det mesta bestod af rekryter, fällde modet; rymningar började inträffa. I afsigt att föröka dem, hemförlofvades alla desertörer, som inställde sig hos oss och förseddes dervid med penningar. "Slutligen, för att hafva "framgång i mina propositioner," skref Grefve Buxhoewden till Krigsmini-"stern Grefve Araktschejeff, begagnade jag dertill sådana personers bemed-"ling, hvilkas tillgifvenhet det lyckats mig att vinna inom garnisonen. J "insen genom hvilka medel det var mig möjligt att finna de för oss nödiga "utvägarne. De äro oss ganska dyra och blifva ännu dyrare, men alla dessa "utgifter kunna aldrig komma i någonslags jemnförelse med den stora vinst, "som Sveaborgs intagande kan medföra. Jag har härtills begagnat extra-"ordinarie summan. Den är nu slut; men då J insen, att jag framdeles må-"ste göra mycket betydligare utbetalningar, så beder jag Eder, att till så-"dana hemliga utgifter sända mig 25 à 30,000 Rubel." * Grefve Araktsche-

* Grefve Buxhoewdens skrifvelse till Krigsministern, af den 24 Mars, N:o 65.

jeff svarade: "Hans Majestät Kejsaren hoppas, att, om genom eder försorg och "skicklighet det gyllene krutets kraft redan något förslappat krigets drifffjädrar, "deras fullkomliga undanrödjande bör, såsom det synes, fullbordas." *

I sådant läge voro affärerne efter en 12 dagars bombardering, då kanonaden upphörde; under fortgången deraf skjötos från det rörliga- och de tre strand-batterierne, följande antal skott:

med	bomber	425.
—	brandkulor	271.
—	granater	400.
—	kulor	469.
	Summa	1,565.
och från fästningen		2,477.

Den 21 Mars afsändes till fästningen en parlementär att förkunna, att händelserna bevisade våra batteriers förkrossande verkan; att det tunga artilleriet snart skulle anlända och att vår trupp med otålighet väntade befallning att storma; att fästningens fall vore oundvikligt och att hela skulden till blodsutgjutelser och garnisonens ofärd skulle falla på Kommendanten, af hvilken det berodde att antaga freds-propositionerne. Derjemte befalldes parlementären berätta, att redan hela Finland underkastat sig Ryska spiran, att våra allierade, Franska och Danska trupper, gå till Skåne, och att, i betraktande af alla dessa för Sverige högst ofördelaktiga omständigheter, bibehållandet af Sveaborg icke frälsar det, ty fästningen utgör en liten, omärkbar punkt och följaktligen fordrar klokheten att antaga våra propositioner. Dessa bestodo i slutandet af stillestånd till den 22 April, med vilkor: 1) att öfverlemna fästningen, om till denna tid undsättning icke ankommer; 2) att vid stilleståndets underskrifvande helt och hållet till oss afträda Långörn; 3) att såsom underpant eller borgen för ett verkligt uppfyllande af stilleståndet tillåta våra trupper, att intill dess utgång ockupera Wester-Svartö, Lilla-Öster-Svartö och den lilla holmen, som ligger emellan begge dessa öar, med allt å dem befintligt artilleri. Orsaken, som bevekte Grefve Buxhoewden att önska ockuperandet af dessa befästade öar, var den, att, i det man innehade dem och sedan man under stilleståndet uppfört starka batterier på kringliggande trakter, det var möjligt, att dominera fästningen Wargön och Stora-Öster-Svartö och, sedan man intagit klipporna på den höga ön Stora-Båkholmen och derstädes uppfört fästningsverk, äfven dominera Gustafssvärd, på begge sidor ifrån Båkholmen och Wester-Svartö beskjuta kanalen, hvarest flottan låg, med raka och kroiserande skott rensa de förnämsta farvattnen och derigenom afskära för skeppen utfarten från kanalen samt närmandet från hafvet, hvarefter fästningen skulle förblifva uti blokad-tillstånd. ** Den af oss föreslagna terminen till fästningens öfverlemnande, den 22 April, var bestämd af det skäl, att vid en fästning sådan som Sveaborg, hvilken kunde kallas oöfvervinnelig om den blott icke lider brist på krigsmaterial och förråder, det förnämsta medlet för dess eröfring var, att afskära all kommunikation och tvinga den, att gifva sig förr än hafvet blefve öppet, eller ock tillvägabringa ett starkt försvar till skada för de fartyg, som framdeles kunde närma sig från hafvet. Isen var 24 tum tjock och i följd af erfarne gamle innevånares iakttaganden hoppades man, att den skulle hålla sig till den 1 Maj. ***

* Grefve Araktschejeffs skrifvelse, af den 8 April, N:o 367.
** Grefve Buxhoewdens rapport till Kejsaren, af den 21 Mars.
*** Grefve Buxhoewdens rapport till Kejsaren, af den 23 Mars.

För att öfverlägga om de af Ryssarne gjorda propositioner blef inom fästningen ett råd sammankalladt. Det bestod af 17 personer "till större de-"len dertill förberedde" * och den 25 Mars blef konventionen underskrifven på följande vilkor: 1) Om till middagen den 22 April en undsättning af åtminstone 5 linieskepp icke anländer, skall Sveaborg öfverlemnas till Ryska trupperne. Om skeppen komma endast i åsyn af fästningen, så anses de såsom icke anlände. 2) Efter konventionens stadfästande af General en chef öfver Ryska armén utrymma Svenskarne Långörn och Ryssarne intaga den med sina vakter. Tvenne dygn derefter öfverlemnas Wester-Svartö och Lilla-Öster-Svartö samt den emellan dessa öar liggande holme. Deras garnisoner skola öfverföras till fästningen, utan att förstöra eller skada fästningsverken på öarne. 3) I händelse undsättning anländer före den öfverenskomna tiden, återlemna Ryssarne de till dem afträdda öarne Wester-Svartö och Lilla-Öster-Svartö, men behålla Långörn, förbindande sig likväl att före den 22 April icke uppföra derå några fästningsverk, rigtade emot fästningen. 4) Om undsättning icke ankommer till den 22 April, skall Sveaborg om middagen utrymmas af Svenskarne och lemnas med artilleri, skott, magasiner och flottan tillhörige förråder. 5) Enskild egendom förblifver ovidrörd. 6) Kommendanten förbinder sig att icke förstöra något, att icke utföra ifrån hamnen, som anses belägen inom blokad-linien, något fartyg, ej heller nedsänka något. 7) Infödda Svenska officerare få återvända till fäderneslandet med förbindelse, att icke tjena emot Ryssland under nu påstående krig, men underofficerare och soldater afsändas till Wiborg och andra närbelägna ställen; Finska trupperne skola lemnas frie eller kunna, om de önska, ingå i Rysk tjenst. 8) Flottan återsändes till Sverige, i händelse England återlemnar den från Danskarne tagna flottan. 9) Ersättes den för Sveaborg beräknade skulden 100,000 riksdaler (omkring 200,000 rubel). 10) Kommendanten tillåtes att affärda tvenne kurirer till Stockholm, den ena på den södra, den andra på norra vägen.

Efter konventionens stadfästande intogo Ryska trupperne, den 27 Mars, de till dem aflemnade öarne och började uppföra batterier, hvarigenom Sveaborgs öfriga fästningsverk ifrån belägringstillstånd försattes i ett strängt blokadtillstånd. På de trenne till oss lemnade öarne funnos:

kanoner	213.
kulor af olika kaliber	27,420.
bomber	5,896.
färdiga kanonskott	1,689. **

I rapporten till Konungen om den afslutade konventionen skref Grefve Cronstedt: "Sveaborg i dess närvarande tillstånd, d. ä. icke fulländad och "ännu i flera afseenden icke bragt till fullkomlighet, är lämplig till försvar "endast under sommartiden och förlorar utomordentligt om vintern, då den "öfver isen är från alla sidor tillgänglig. Det var nödigt att hafva trupper "i alla fästningsverk, ty deras vidd och isolering fordrade nödvändigt en be-"tydlig reserv, men dertill var garnisonen, som dessutom hade sjuka, otill-"räcklig. Besättningen, som utom Enkedrottningens regemente och Jäger-"hornska bataljonen till större delen bestod af rekryter, är icke i stånd att "afslå ett anfall. För att kommendera reserven fanns icke tillräckligt offi-

* Grefve Buxhoewdens egna ord i dess skrifvelse till Krigsministern Grefve Araktschejeff, af den 24 Mars, N:o 65.

** Grefve Buxhoewdens rapport, af den 29 Mars.

"cerare; på hvarje belopp sig 100 man. Flottans officerare beordrade jag "att tjenstgöra vid artilleriet och vid fästningsverken, men inom hvarje ba-"stion var det blott en enda officer och vid tre kanoner endast två artille-"rister. Under besvarandet af den fiendtliga kanonaden förbrukade jag tredje-"delen af allt krut, hvaraf återstod endast för tvenne veckor. Blott denna "omständighet skulle hafva haft kapitulation till påföljd, men dermed kunde "förena sig sjukdomar, eldsvådor och andra olyckor. Det var icke möjligt "att inom tvenne veckor kunna hoppas hjelp ifrån Sverige och då jag ansåg "för en skyldighet, att bibehålla fästningen intill undsättningens ankomst, an-"tog jag den öfverenskomna terminen, som var den längsta jag kunde er-"hålla. Underhandlingarne började af fienden, blefvo några gånger afbrutna "af mig och åter förnyade af Ryssarne, men jag befanns alltid färdig till för-"svar. Långörns afträdande föranleddes deraf, att jag varit nödsakad der-"ifrån borttaga garnisonen, ifall fienden skulle hafva antändt de dervarande "trädbyggnaderne. För öfrigt kan jag taga den åter när jag vill, emedan "de öfriga fästningsverken beherrska denne. Häraf behagade Eders Majestät "finna, att Svenska vapnens ära icke fördunklats genom det försvar, som fäst-"ningen redan vidmagthållit, isynnerhet då i betraktande tages dess ställ-"ning, brist på allt nödigt samt huru mycken möda erfordrats, att inom tre "veckor försätta den i försvarsstånd. Med oerfarne soldater kunde jag icke "göra utfall och hindra fienden att anlägga batterier hvar helst han ville, och "mot den kroiserande elden ifrån Ryska batterierna fanns icke betäckning för "garnisonen på vallarne. Derföre vågar jag hoppas, att garnisonen fullgjort "sin skyldighet. Man har sett exempel, att fästningar, som varit i bättre "skick och haft större garnisoner, varit nödsakade att gifva sig."

Efter erhållen rapport om de afslutade öfverenskommelserna afsände Kejsar Alexander till Grefve Buxhoewden följande egenhändiga biljet: "1) Att "icke det minsta afbryta uppförandet af batterier, isynnerhet på öarne Katt-"holmen (?) och Skattland, utan ännu öka verksamheten dervid. 2) Efter "intagandet af fästningarne Långörn, Wester-Svartö och Lilla-Öster-Svartö "inberätta, om våra trupper kunna qvarstanna uti dessa fästningar, i händelse "man från de större fästningarne med all möjlig kraft öppnar emot dem en "fiendtlig eld, ty lätt kan man förmoda och frukta, att Kommendanten, i det "han lemnar åt oss dessa fästningsverk, har sådant för afsigt. 3) Icke ut-"släppa qvinnor och barn från fästningen. 4) Icke förhindra kommunikationen "och gemenskapen med fästningen, men i stället strängare observera, att intet "dit inskickas. 5) Tillåta alla soldater från fästningen att komma till staden, "alltid smeka och begåfva dem med penningar och bränvin, ingifva dem en "fördelaktig tanke om oss och försöka förklara för dem, att alla de, hvilka "vi tillfångatagit, blifvit hemförlofvade och att äfven de sjelfve kunna begagna "sig af samma förmon. 6) Om något betydligare antal af dessa soldater ön-"skar qvarstanna och icke återvända till fästningen, bör detta icke lem-"nas ur sigte. 7) Bemöda sig att, under hvarjehanda förevändningar, så säl-"lan som möjligt tillåta officerare från fästningen att komma till staden och, "då sådant sker, försöka att begagna dem, hvilka det tillåtes, till vår fördel "samt icke lemna dem tillfälle att se våra dispositioner. 8) Ovilkorligen "förse de af våra trupper intagna fästningarne med krut."

Medan det underhandlades om konventionen, af den 26 Mars, som gaf hopp om Sveaborgs, Finlands starkaste värns, snara fall, lemnades landets södra kust, genom eröfrandet af Svartholm och intagandet, utan blods utgjutelse, af Åbo, Hangöudd, Åländska öarna samt Gottland, åt Ryska vapnen i besittning.

Efter intagandet af Lovisa blef, den 11 Februari, tredje dagen efter inbrottet i Finland, Generalmajor Muchanoffs detaschement, bestående af Minska musketer-regementet, en sqvadron Finländska dragoner, några kosacker, ett batteri-kompani, ett halft kompani lätt artilleri och ett kompani pionärer, tillsammans 1,758 man, affärdadt till Svartholm. Muchanoff vidtog oförtöfvadt belägringen. Snart anlände honom till förstärkning $2^1/_2$ bataljon af Routsensalmska garnisonen, till ett antal af 1,281 man, och den 25 började kanonaden med 4 enhörningar; efter fyra dagar förenades dermed ett annat batteri af 6 stycken. Samma dag sände Kommendanten och föreslog att kapitulera. Kapitulationen underskrefs den 5 Mars på de vilkor, att fästningen öfverlemnas i det skick den befinner sig, och att garnisonen, med undantag af de infödda Finnarne, som erhålla tillstånd att återvända hem, förklaras för krigsfångar. Det beslöts, att, om fred eller stillestånd afslötes före fästningens öfverlemnande, kapitulationen borde anses såsom icke existerande. Den 6 Mars intogo Ryssarne Svartholm, hvarest de funno tvenne fanor, togo 34 stabs- och öfver-officerare, 769 soldater, 211 kanoner och en betydlig mängd skott, krut och vapen. Kommendanten uppgaf inför sin regering, att brist på ved, förstörandet af den enda i fästningen varande qvarn och en mängd sjuka i följd af brist på friskt vatten hade förmått honom att kapitulera. Af Grefve Buxhoewdens korrespondens kan man sluta, att till Svartholms eröfring begagnades dylika medel, som för Sveaborgs, men tillförlitliga bevis derom finnas icke. Intagandet af Svartholm skyddade Ryska truppernes uti Finland rygg och lemnade i vårt våld viken vid Lovisa, der det var lämpligt att inrymma en betydlig skärgårds-flotta; våra fartyg med proviant kunde nu obehindradt gå längs stränderna ifrån Wiborg till Helsingfors, om ock Finska viken innehades af fienden. *

Nästan samtidigt med Svartholm intogo Ryssarne, den 9 Mars, Hangöudd, utan motstånd. Der funnos 24-skålpunds kanoner 36, 6-skålpunds 6, 5-puds mörsare 9 och åtskilliga materialier, anskaffade för fästningens utvidgande och iståndsättande. Genom intagandet af Hangöudd vanns möjligheten att med våra rodd-fartyg utan fara gå nära stränderna. En dag sednare, den 10 Mars, inryckte i Åbo Generalmajor Schepeleffs detaschement, bestående af Libauska musketer-regementet, $1^1/_2$ sqvadron Grodnenska husarer samt några dragoner och kosacker, tillsammans 1,624 man. Sedan Svenskarne erhållit underrättelse om detta detaschements annalkande till staden, uppbrände de 51 kanonslupar, 13 till flottan hörande fartyg och magasinerna med flottans förnödenheter, nedsänkte en mängd krut, skott och ammunition samt qvarlemnade 280 förnaglade kanoner. ** Derefter aflägsnade sig allt i Åbo varande sjö- och landt-folk till Åländska öarne och lemnade staden utan allt försvar. Vid våra truppers inryckande i Åbo förblef lugnet ostördt, handtverk och handel drefvos på vanligt sätt och embetsverken fullföljde sina göromål såsom tillförene. Å vår sida förstörde man genast telegraferne, som tjenade till förbindelse emellan Sverige och Finland, började att bygga trenne batterier till stadens försvar från sjösidan och afsände en afdelning kosacker till Åländska öarne, hvarest den blef emottagen utan förolämpningar, men också icke vänligt. I hamn och häl efter kosackerne gick Öfverste Wuitsch med en bataljon af 25:te jägare-regementet til Åland; han intog alla öarne utan att lossa ett skott.

* Grefve Buxhoewdens rapport, af den 6 Mars.
** Grefve Buxhoewdens rapport till Kejsaren, af den 12 Mars.

Kort derpå, den 9 April, afsändes från Libau till Gottland, under Kontre-amiralen Bodiscos befäl, 2:ne bataljoner af Koporska- och en af 20:de jägare-regementet, tillsammans 1,657 man af alla grader, med 6 kanoner. Truppen gick om bord på handels-fartyg, som afseglade till sin bestämmelseort utan betäckning af krigsfartyg. Denna afdelning var skild från Finländska korpsen och skulle om sina operationer inberätta icke till Krigs- utan till Sjöministern. Grefve Buxhoewden underrättades blott om afdelningens försändning till Gottland och befalldes, i händelse af behof, bistå densamma med krut och skott samt äfven förstärka den med artilleri, dock icke mer än ett halft kompani. *

De bevekande skälen till Gottlands intagande voro: dess läge i midten af Östersjön, närheten till mynningarne af Finska och Bottniska vikarne och lämpligheten att i dess hamnar underhålla en betydlig sjöstyrka, som kunde förskaffa fienden, isynnerhet en sjöstat, sådan som England, stora fördelar till seglationens undertryckande på de ön närliggande vattnen och till erhållande af herraväldet öfver dem. Den 10 April anlände vår afdelning till Gottland och landsattes under en stark dimma. Af tillfångatagne innevånare erfors, att hvarken uti hufvudstaden, Wisby, eller annorstädes på ön några Svenska trupper funnos och att inga försvars-åtgärder voro vidtagne, men att dagligen ifrån Sverige väntades några kompanier, bestämde att bilda en landtbeväring. Bodisco befallde afdelningen i forcerad marsch tåga till Wisby, som var beläget 65 verst ifrån landstigningsstället, och hade för afsigt att genom ett oförmodadt anryckande afskräcka inbyggarena, i händelse de ville försvara sig. Den första by, dit vår trupp ankom, befanns öde; alla innevånarena hade flytt. Endast Pastorn hade qvarstannat och tillkännagaf, att innevånarena samlades i massa, i afsigt att hindra oss från vidare framträngande. Pastorn sändes till innevånarenas samlingsställe, för att förmå dem att skingra sig samt lofva att kanoner i sådant fall ej emot dem skulle begagnas. Underhandlingarne slutades gynsamt. Emellertid gingo våra trupper hastigt framåt samt möttes 20 verst ifrån Wisby af Landshöfdingen öfver ön och en deputation, hvilken förklarade, att de, som icke hade några medel till försvar, skulle öfverlemna staden, samt anhöllo, att emot dem icke måtte förfaras fiendtligt. Den 11 April planterades Ryska fanan i Wisby och den fredliga inkräktningen af hela ön fulländades. **

Sålunda förflöt Mars månad, under hvars lopp oberäkneliga fördelar vunnos. Med undantag af trakterna kring Uleåborg var hela Finland, dess hufvudstad och de förnämsta öar i Östersjön intagne; om Sveaborgs snara fall var intet tvifvel; Svenska armén stod vid Brahestad, i en ofruktbar trakt och hade endast öfver Torneå sin kommunikation med Sverige. Men medan på sådant sätt den ena trakten efter den andra föll i våra händer, föregick en stor förändring uti krigets väsendtliga beskaffenhet. I början, vid fälttågets öppnande, var Ryssarnes intåg i Finland företaget endast såsom en nödvändig åtgärd, för att förmå Stockholmska hofvet att bryta alliansen med England samt förena sig med oss och Danmark, men i medlet af Mars inträffade krigs-förklaringen till Svenska Konungen och Finland blef förenadt med Ryssland.

* Befallning till Grefve Buxhoewden, af den 18 April, N:o 389.
** Bodiscos rapport till Sjöministern Tschitschagoff, af den 14 April.

4 Kapitlet.

Krigsförklaring och Finlands förening med Ryssland.

Ryska sändebudets qvarhållande i Stockholm. — Kejsarens gunst emot Svenska sändebudet. — Finlands förening med Ryssland. — Krigsförklaring. — Sveriges inre tillstånd. — Kejsarens plan att skicka armén öfver Bottniska viken. — Grefve Buxhoewdens tanke derom.

Underrättelsen om Ryska truppernes inryckande i Finland ankom till Stockholm natten emellan den 19 och 20 Februari. Konungens första handling var att underrätta Ryska sändebudet Alopæus, att alla diplomatiska kommunikationer med honom voro afbrutne och att han icke vidare erkändes i egenskap af Minister, "ty," yttrades det i den till honom af Ministern för utrikes ärenderna skickade not, "Ryssarnes oförmodade anfall, utan föregången krigs-"förklaring, bär stämpel af trolöshet". * Denna not skickades till vårt sändebud klockan 2 om morgonen, den 20 Februari, med Generaladjutanten Baron Boije. I det han öfverlemnade den, tillade han mundtligen, att Konungen befallt arrestera Alopæus och alla hans tjenstemän, sedan ambassadens papper blifvit förseglade. Inkasten emot ett sådant ibland upplysta nationer oerhördt förfarande blefvo fåfänga. Den utskickade Generaladjutanten var åtföljd af beväpnade soldater, som oförtöfvadt skredo till papperens försegling. Derefter förkunnade de förbud för sändebudet och hans underordnade att aflägsna sig hemifrån och ställde vakter vid utgångarne; en Gardes-löjtnant placerades inom huset med befallning att bevaka vår Ministers person; tvenne underofficerare erhöllo en dylik befallning i anseende till tjenstemännen vid ambassaden; dessutom befunno sig ständigt några polis-uppsyningsmän i rummen, observerade strängt, till och med vid lifs-straff, att all slags kommunikation emellan ministerhuset och staden skulle vara afbruten, och tilläto endast läkaren tillträde. Underrättelserna om Svenska arméns operationer i Finland framställdes i en origtig gestalt, såsom fördelar, vunna öfver Ryska trupperne, och hvarje regeringens kungörelse blef förd till sändebudet samt för honom högt uppläst af Ståthållaren i Stockholm, som hade befallning, hvilken äfven för sändebudet uppvisades, att med våld nödga honom till dessa underrättelsers och kungörelsers afhörande. Oaktadt Svenskarnes vaksamhet lyckades det de våra att förstöra de vigtigaste pappren, ehuru de voro förseglade. Med en för Ryska sändebudet tillbörlig värdighet underkastade sig Alopæus öfvermagten, men afslog propositionerne, som gjordes honom i afseende å åtskilliga lifvets beqvämligheter, och hans fru ville icke begagna sig af Konungens tillåtelse att dagligen åka ut, dock icke annorlunda än beledsagad af gardister till häst. ** De andra hofvens i Stockholm varande sändebud protesterade emot en sådan kränkning af folkrätten och bemödade sig om vår Ministers befrielse, men deras åtgärder blefvo fruktlösa. Till

* "Le roi vient de recevoir la nouvelle que les troupes russes sont entrées en Finlande par Abborfors et se sont avancées jusqu'à Lovisa. Cette attaque inopinée, n'ayant pas été procedée d'aucune déclaration de guerre, porte le caractère de la perfidie." Underskrifvet: Ehrenheim, Minister för utrikes ärenderna.

** Alopæus's memorial till Grefve Rumäntsoff, af den 24 Februari och 1 April.

Landshöfdingen i Götheborg afsändes äfven Konungens befallning att försegla dervarande Ryska konsulns papper och förkunna honom husarrest. Uppå Konungens befallning blef en kurir, som af vårt hof blifvit afsänd till Alopæus i Stockholm, fasttagen. De honom fråntagne depescherne blefvo uppbrutne och deras innehåll allmängjordes.

Med Svenska sändebudet i Petersburg, Baron Stedingk, förfors annorlunda. Då, efter erhållen underrättelse om Ryska arméns infall i Finland, han begärde sitt pass och yttrade sin önskan, att i anseende till den sena årstiden få till våren qvarlemna sin familj i Petersburg, svarade man honom, att för hans afresa ifrån Ryssland icke mötte något hinder, men att han icke skulle begifva sig genom Finland, utan resa till Memel, emedan de andra hamnarne voro stängda af is. Man tillade, att, om i anseende till den afbrutna seglationen han eller hans familj önskade qvarstanna i Petersburg, man skulle iakttaga mot dem all möjlig höflighet. Efter inhemtad notis om Alopæus's qvarhållande befallde Kejsaren tillkännagifva Baron Stedingk, att "Hans Majestät, som icke leddes af några endast för Turkarne "passande grundsatser, ville, att uppmärksamheten och höflighets bevisen emot "Svenska sändebudet skulle fördubblas." Honom föreslogs till och med, att, om han sådant önskade, under afvaktan på seglationens öppnande bosätta sig i slottet Tsarskoje-Selo. Vårt sändebuds qvarhållande i Stockholm hade en stor politisk följd; det var orsaken till manifestet om Svenska Finlands förklarande för en Rysk provins och till en formlig krigsförklaring emot Gustaf IV, ty intill dess voro krigsoperationerna ansedda endast såsom mått och steg af försigtigheten. Uti den med anledning af denna händelse utgifna tryckta deklaration, af den 16 Mars, utvecklades orsakerna till Ryska truppernes infall i Finland och Kejsarens beredvillighet att sluta kriget, ifall Svenska Konungen oförtöfvadt skulle besluta sig att uppfylla sin förbindelse samt i förening med Ryssland och Danmark stänga Östersjön för Engelska skepp. Konungens tystnad, de kända underrättelserna om hans förbund med England, som hade lofvat lemna honom penninge-subsidier, en flotta och trupper, — allt öfvertygade om Stockholmska hofvets verkliga afsigter emot Ryssland samt bevisade, att Kejsaren förgäfves önskade och hoppades så en förändring i dem; följaktligen var ock tiden inne att handla beslutsammare. Af dessa skäl ansåg Sig Kejsaren pligtig att ändra förhållandet i de af honom tagne mått och steg samt befallde kommunicera alla hof, att genom Ryska sändebudets arrestering och genom förseglingen af ambassadens handlingar en djup förolämpning tillfogats Ryska thronens rättigheter och värdighet, så att icke allenast Ryssland, utan äfven alla stater blifvit deraf förolämpade. I anledning af dessa orsaker förklarade Kejsaren för alla hof, att den del af Finland, som hitintills blifvit kallad Svenska Finland och hvilken Ryska trupper icke annorlunda kunnat intaga än medelst våld och besegrande af allt motstånd, skulle erkännas för en medelst Ryska vapnen eröfrad provins och för alltid förenas med Hans kejsaredöme. I slutet af deklarationen hette det: "Hans Kejserliga Majestät förtröstar på Försynen, att, under fortsättningen af "detta krig, Den Högste, välsignande Hans rättvisa vapen, bistår Honom, att "ifrån Sitt rikes gränsor aflägsna allt det elände, hvarmed Rysslands fiender "bemöda sig att öfverhopa detsamma." På sådant sätt blef kriget emot Sverige förklaradt, den 16 Mars. Fyra dagar sednare, den 20 Mars, utgafs manifestet om Finlands förening med Ryssland för evärdeliga tider och dess innevånares skyldighet att aflägga tro- och huldhets-ed.

Redan före dessa manifesters publicerande, vid första underrättelsen om

Ryssarnes öfvergång öfver Finska gränsen, förklarade Svenska Konungen Ryssland krig, i det han kallade vårt infall "en orättvisa, som med inga "ord kan uttryckas, så att den står ensam i historien, såsom en råga på vårt "tidehvarfs ohyggligheter." * Konungen kallade hela befolkningen ifrån 18 till 25 års ålder till vapen, befallde att öka verksamheten för skepps och roddfartygs byggande samt att pålägga en utomordentlig skatt. "Ryssland "och Danmark hafva förklarat mig krig," hette det uti det då af honom utgifna manifestet. "Bördan är stor, men stor är också rättvisan af min sak "och Svenska nationens tapperhet. Understödd af dem, fruktar jag icke för "faran, hoppas att besegra den och att bevara rikets och thronens fridlysta "ära. Förr än jag erkänner sakernas närvarande allförstörande ställning i "Europa, förr än jag underskrifver en förödmjukande fred och emottager la"gar af mina fiender, skall jag förstå att sluta mitt lif på ett för eder Ko"nung värdigt sätt, och eder högaktning förer jag med mig i den graf, der "stoftet af Monarker, mina bragdrika föregångare, hvilar."

Konungens ädelmodiga beslutsamhet erkändes icke af Svenska nationen, som med missnöje betraktade det krig, hvilket af dess Monark fördes samtidigt med Ryssland, Preussen, Danmark och Frankrike. En mängd regeringens åtgärder i den inre styrelsen och yttre politiken, Konungens öfverträdande af några punkter i konstitutionen, hans täta och långvariga resor utrikes, oviljan, som han visade för Stockholm — hufvudstäderne hafva öfverallt inflytande på tänkesättet i riket — gjorde undersåtarena ljumma och ingåfvo dem en öppen ovilja för honom. De hade icke förtroende till hans egenskaper, ansågo honom för sinnessvag, voro öfvertygade, att han icke var i stånd att befria Sverige ifrån den brydsamma ställning, hvaruti det under Europas skakningar befann sig. I anledning af seklerlånga förbund med Frankrike och den rotfästade öfvertygelsen om Napoleons oöfvervinnerlighet knotade Svenskarne öfver alliansen med England ** och önskade det intimaste närmande till Napoleon, i hopp att, då de handlade i likstämmighet med honom, kunna hämnas på det af dem hatade Ryssland och återställa förlusterna, som de lidit ända ifrån Carl XII.s tid. Konungens ed, att icke förlikas med Napoleon, kallade de en förbrytelse emot riket. ***

Vid en sådan sinnesstämning, hvarpå isynnerhet invånarena i Stockholm gåfvo exempel, uppfylldes de af regeringen anbefallda mått och steg dåligt, blefvo föremål för tadel och åtlöje samt ansågos öfverflödiga, för ett onyttigt uttömmande af krafterna i ett krig, hvilket, enligt allas öfvertygelse, icke kunde slutas lyckligt. Kallsinnigheten för regeringen gick ända derhän, att önskningar stundom hördes om Ryska och Danska vapnens framgång, hvarigenom man snarare kunde erhålla en efterlängtad fred. Till och med funnos personer, hvilka gladdes, då de hörde om den för Sverige mest olyckliga händelse under detta krig, Sveaborgs fall, förutseende deraf förderfliga följder för Konungen personligen. Hvarje obetydlig framgång, som Ryssarne vunno, skildrades såsom en seger; om våra fåtaliga detaschementer talade man såsom om ofantliga arméer; den ena spådomen till Svenskarnes skada

* "Il n'y a ni sentimens, ni termes pour exprimer cette injustice, qui restera unique dans l'histoire pour couronner les horreurs de notre tems."

** "Dans toute la Suède on n'entend qu' imprécations contre l'Angleterre, tant parmi la noblesse que dans le militaire et dans le tiers état." Alopæus's roppport, af den 30 Oktober 1807.

*** "Les Suédois nommoient ce serment parjure envers la nation." Alopæus's rapport, af den 30 Oktober 1807.

följde på den andra; man slog vad, i hvilka man bestämde dagen för Ryssarnes inryckande i Stockholm; man knotade öfver den allmänna utrustningen och den utomordentliga pålagan; man uttänkte argt förtal och falska beskyllningar emot Monarken. Uti alla styrelsens grenar inträffade uppehåll. Sjelfva tjenstemännen, verktygen för regeringens förordnanden, delade en brottslig förtrytsamhet emot Gustaf Adolf, som for vilse endast deruti, att han icke afvägde sin styrka vid fullföljandet af sin plan, att icke försonas med Napoleon och att genom alla medel medverka till återställandet af thronernas laglighet och sakernas förra ordning, sådana de voro före Franska revolutionen. Genomträngd af denna tanke, men emedan han ägde alltför otillräckliga medel, var beröfvad nationens kärlek, saknade både utmärkta generaler och statsmän, var Konungen öfvergifven uti sitt rike, såg olikheten i striden med sina fiender och de stormar, som hotade monarkien och thronen, men ville likväl icke skilja sig ifrån öfvertygelsen, att han borde till det yttersta strida mot Napoleon och hans bundsförvandter. Sin öfvertygelse ansåg han för en kallelse från höjden och derföre förlitade han sig mera på Försynens beskydd, än på Sveriges krafter, använde mycken tid till bön och den Heliga Skrifts läsning, samt befästade sig dervid i sin grundsats, att "lagliga Monarker "böra slåss med revolutionens barn; nio af dem falla i striden, men den tionde "behåller öfverhanden och intet menskligt förutseende kan förändra de Gudom-"liga besluten." * Den här framställda teckningen af Sveriges och dess Konungs moraliska tillstånd under 1808-års krig bevisar, hvarföre hjelpmedlen till dess försvar icke blefvo och icke kunde blifva använda på tillbörligt sätt.

Denna sakernas ställning var känd i Petersburg, äfvensom det, att i trakterna af Stockholm och i allmänhet på vestra kusten af Bottniska viken funnos ganska litet trupper; nästan hela Sveriges beväpnade styrka stod på Norska gränsen och i Skåne, färdig att möta Fransoserne och Danskarne, som hotade med infall. Kejsar Alexander önskade begagna sig af dessa för oss så gynnande omständigheter samt med ett afgörande slag sluta fälttåget, och derföre befallde han, tre dagar efter den formliga krigsförklaringen, den 19 Mars, fråga Grefve Buxhoewden, "om det vore möjligt, att med en korps "af 10 till 12,000 man gå öfver ifrån Åbo till Sverige?" ** Fåtaligheten af Ryska trupperne, hvilka voro kringspridda från Gamla-Carleby ända till Sveaborg, som ännu icke var intaget, tillät icke att fullborda denna plan, med hvilken Kejsaren ej upphörde att sysselsätta sig. Den 8 April meddelades Grefve Buxhoewden Allernådigst befallning, att den infallande sommarn verkställa truppernes öfverförande öfver Bottniska viken, och befalldes, att besörja om fartygs anskaffande i Åbo, Nystad, Christinestad, Wasa, alla byar vid kusten och på öarne. *** En landstigning i Sverige var det enda medlet att tvinga Gustaf Adolf till fred, då för Ryssland nödvändig, emedan det förde krig med Turkiet, var nödsakadt att försvara Östersjöns kuster ända ifrån Polangen till Wiborg, ty det befann sig i brytning med England, och kunde icke i anseende till sakernas oroliga ställning i Europa, upprördt af Napoleons eröfringsplaner, fördela sina trupper. Qvarstående på denna sidan af Bottniska viken, hade vi icke tillräckligt tvingande medel, att förmå fienden att antaga våra förslager; men utan ytterliga och utomordentliga mått och steg var det omöjligt att kufva Gustaf IV:s oböjlighet.

---

* Ryska sändebudets i Stockholm, Alopæus's rapport, af den 31 December.
** Krigsministerns skrifvelse till Grefve Buxhoewden, af den 19 Mars, N:o 377.
*** Kejserliga befallningen till Grefve Buxhoewden, af den 8 April, N:o 388.

Grefve Buxhoewden befalldes på förhand beräkna de till landstigningen erforderliga hjelpmedlen och derom inberätta. Han svarade, att äfven enligt hans tanke borde öfverfarten öfver viken föra oss till ett önskadt mål och hafva till ofelbar påföljd, att Sverige bragtes i skakning och lagar kunde föreskrifvas detsamma, men derföre borde man för utförandet af så afgörande mått och steg äfven begagna utomordentliga medel och taga i betraktande: 1) den krigiska andan hos Svenska nationen, som ifrigt skulle värja sin frihet och vara färdig, att vid första påstötning gripa till vapen för sina rättigheters försvar; 2) de af naturen starka positionerna, defileerna, bergen, breda floderna och öarne, som kunna hindra våra rörelser och gifva fienden möjlighet, att med en liten styrka motverka en större; och 3) att, då man jemnför mängden af vår sjöstyrka med den Svenska, understödd af Engelsmännen, en oöfvervinnelig svårighet möter att förskaffa den landsatte truppen lifsförnödenheter.

Sådana voro de tre förutsättningar, som togos af General en chef i öfvervägande. Grundande på dem de för utförandet erforderliga hjelpmedlen, föreslog han: 1) att utom de i Finland opererande trupperne hafva en armé af åtminstone 50,000 man för anfallet på fiendens reguliera trupper och för försvaret emot den beväpnade nationen; 2) att för öfverfartens betäckanre hafva 200 kanonslupar och en linie-flotta i beredskap; 3) att i god tid förse landstignings trupperne med lifsförnödenheter; 4) för att genast kunna fatta fast fot i Sverige och derefter, i det man befästar sig, invänta andra trupptransporters ankomst, borde första gången öfversändas minst 20,000 man; 5) att vid armén hafva tvenne månaders proviant; 6) att för öfverfarten utse endera af följande ställen, antingen ifrån Åbo till Stockholm, eller ifrån Wasa till Umeå. Uppvägande förmonerne och olägenheterne af dessa begge öfverfarter, förutsåg Grefve Buxhoewden både här och der mera svårigheter, än hopp om framgång. "Det är till och med svårt att afgöra," inberättar han, "hvilken af dem borde väljas, och utförandet af denna expe-"dition liktidigt ifrån Åbo och Wasa kan också icke blifva krönt med fram-"gång, emedan hvardera af begge dessa korpser blifver för svag emot hela "massan, som reser sig emot den; ett ömsesidigt bistånd tyckes i anseende "till det långa afståndet, som uppgår ända till 500 verst, omöjligt att före-"skrifva." *

Det synes, att Öfverbefälhafvarens svar var författadt i en med Kejsarens öfverensstämmande anda, d. ä. bekräftade nyttan af våra truppers öfversändande till Sverige; men Grefve Buxhoewden fordrade för utförandet så ofantliga landt- och sjö-hjelpmedel, att de öfverstego hvad möjligen kunde åstadkommas. Dervid upptäcktes ock de stridiga åsigterne om Sveriges tillstånd och ställning. Kejsaren ville begagna sig af den svaghet, hvaruti Svenska konungariket sig befann, och för erhållandet af fred ansåg han tillräckligt, att en obetydlig armé, 10 till 12,000 man stark, visade sig på Svenska kusten. Deremot betraktade Grefve Buxhoewden operationerna på den sidan om Bottniska viken såsom något, hvilket hade utseende af en eröfring af Sverige eller ett anfall på detsamma. Han tog icke i betraktande dess svaghet, det allmänna missnöjet med regeringen och önskan efter fred, utan förmodade att alla innevånarena skulle förena sig med armén emot oss. Han ville icke verkställa öfverfarten till Svenska kusten om sommarn, utan uppskjuta den till vintern, då man icke lopp fara för fiendtliga flottor, och

* Grefve Buxhoewdens rapport, af den 7 Maj.

emellertid anskaffa förråder och trupper, hvilkas antal, oberoende af den i Finland opererande korpsen, borde uppgå till 50,000 man. Med dem ernade han gå öfver Åländska öarne till Stockholm och derifrån sända en korps till Carlskrona och Götheborg. Efter det Kejsaren erhållit General en chefs förklaring, hvilken icke öfverensstämde med Hans Majestäts förutsättningar och i anseende till Ryska krigsmagtens dåvarande tillstånd var svår att verkställa, blef planen, att om sommarn tillfoga Sverige ett afgörande slag, för denna gång uppskjuten.

---

5 Kapitlet.

Operationerna i April månad.

Ryska truppernes tillstånd. — Planen för defensiva operationer. — Tutschkoff fortfar att gå åt norr. — Kulneffs nederlag vid Siikajoki. — Tutschkoff stannar. — Bulatoffs nederlag vid Revolaks. — Tutschkoffs reträtt till Gamla-Carleby. — Obuchoffs nederlag. — Svenskarnes framgång i Savolaks. — Nationalkrig. — Ålands och Gottlands intagande af Svenskarne. — Sveaborgs intagande af Ryssarne.

Den 1 April var Ryska truppernes antal i Finland öfver 23,000 man, förlaggde å trenne hufvudpunkter på följande sätt:

1) Under befäl af Grefve Kamenski, 17:de och en del af 14:de divisionen, uti Helsingfors, på de tre till oss öfverlemnade öarne af Sveaborg, i Hangöudd, Borgå och Svartholms fästning . . . . 9,054 man

2) 21:a divisionen, Furst Bagrations, förlaggd ifrån Åbo ända till Wasa och i Tavastehus 5,845

3) Under Tutschkoffs befäl, en del af 21:a (Rajefskis detaschement) och en del af 5:te divisionen vid Gamla-Carleby 4,623

4) Generalmajor Bulatoffs detaschement, en del af 5:te divisionen, på marsch ifrån Kuopio till Uleåborg . . . . 1,527.

Summa 21,049 man

De öfrige trupperne voro i garnisoner, på Åland och i lasaretterna.

Man ser, att af 23,000 man 15,000 voro i overksamhet. Grefve Kamenski stod med hufvudstyrkan emot Sveaborg, i väntan på den för fästningens uppgifvande bestämda terminen, den 22 April, samt besatte med detascherade korpser kusterne af Finska viken, och Furst Bagration ålåg, att observera den 500 verst långa sträckan ifrån Åbo till Wasa och Tavastehus. Följaktligen borde krigsoperationerna äga rum endast i norr, der Tutschkoff agerade. General en chef, som vexelvis befann sig i Helsingfors och Åbo, befallde Tutschkoff att förfölja Grefve Klingspor, men icke gå på andra sidan om Uleåborg, utan efter Svenskarnes aftåg ifrån denna stad, besätta den med ett detaschement och forlägga sig sjelf sydligare. Grefve Buxhoewden, som var öfvertygad, att Svenskarne icke skulle qvarstanna i Uleåborg, utan fortsätta reträtten längre, till Torneå, och att hela Finland skulle blifva rensadt från fienden, lyckönskade Kejsaren till detta lands fullkomliga

eröfring samt hade för afsigt att förändra krigssättet, genom att öfvergå ifrån offensiva till defensiva operationer, för att, då hafvet snart blef öppet, försvara kusterna och göra hvarje försök af Svenska Konungen emot Finland fåfängt. Öfverbefälhafvaren inberättade till Kejsaren om sin plan och kringskickade befallning till trupperne att intaga lämpliga ställen för defensiva operationer. I det han hade i sigte afvärjandet af landstigningar isynnerhet i söder och vid Åbo, antog han såsom grund, att "den, som "besitter positionen emellan Helsingfors och Tavastehus och som håller en "stark afdelning i Åbo och Wasa, beherrskar i och med detsamma hela Finland." I följd deraf uppdrogs åt Grefve Kamenski observationen af sträckan ifrån Hangöudd till Lovisa, åt Furst Bagration ifrån Åbo till Nystad och åt Tutschkoff ifrån Björneborg till Uleåborg, medan han derjemte hade en afdelning i Kuopio. I anseende till omöjligheten att förlägga trupper till betäckande af alla ställen på kusten utan undantag, ville man på några hufvudpunkter placera poster, hvilka stodo i samband med hvarandra, samt bakom dem förlägga detaschementer, understödde af reserver. Längs hela kusten förlades kavalleri-vedetter. Det blef befaldt, att vid en svag fiendes landstigning anfalla honom, men vid landsättandet af af en starkare locka honom till det inre af landet, för att der nedgöra honom. *

Försvarsplanen och den lugna besittning af Finland, som deraf bort följa och hvarunder det endast erfordrades att fästa uppmärksamhet vid kusternas försvar, kunde icke äga bestånd derföre, att förutsättningarne voro grundade på en falsk öfvertygelse, att nemligen Grefve Klingspor nödvändigt skulle retirera längre åt norr och der stanna lugn och orörlig. Då General en chef gaf förnyade befallningar åt Tutschkoff att oafbrutet förfölja Svenskarne, förlorade han ur sigte, att i mon af reträtten till Uleåborg — nyckeln till vägarne i norra Finland — Grefve Klingspor allt mer förstärkte sig med trupper, som voro förlaggda utmed Bottniska viken och som ankommo till honom ifrån Sverige och Savolaks, men att Tutschkoff deremot, medan han oupphörligen rörde sig framåt och öfvermåttan utsträckte vägen för sina kommunikationer samt var nödsakad att qvarlemna kommenderingar i étaperne, blef för hvarje steg svagare och var utomdess redan till trupper fåtaligare än Klingspors armé. Derjemte lemnade han emellan sig och de i södra Finland stående korpser ett 600 versts afstånd öde och icke besatt af någon reserv och kunde icke hafva hopp om något skyndsamt understöd. Följderna kullkastade snart den antagna försvarsplanen.

Emellertid, medan Grefve Kamenski stod i Helsingfors samt Furst Bagration i Tavastehus och Åbo, förenade sig Tutschkoff, i slutet af Mars, med Rajefski vid Gamla-Carleby; sammanlagdt hade de under vapen 4,600 man. Köld och nyssfallen djup snö uppehöllo honom några dagar på stället; den 1 April började han framrycka längs strandvägen. Kulneff, som hade befälet öfver avantgardet, satte sig i rörelse till Kalajoki; mera till höger, ifrån Kuopio till Frantsila, gick Bulatoff med 1,500 man, förföljande den framför honom ända ifrån gränsen retirerande Savolaksska brigaden under Cronstedt. Grefve Klingspor retirerade långsammare än förut af den naturliga orsak, att han oupphörligen blef starkare och redan uppnådde ändamålet för sin rörelse, som bestod i möjligheten att med sig förena de kommenderingar, som voro bakom honom, samt Savolaksska brigaden, af hvilken han erhöll underrättelse, att den befann sig på icke långt afstånd ifrån honom och att hinder för deras snara förening icke förefunnos. Med den honom egna djerfhet dref Kulneff fiendtliga för-

* Grefve Buxhoewdens rapport, af den 10 April.

posterne på flykten, hvarhelst de stannade, och sålunda oafbrutet framryckande, intågade han den 4 April i Pyhäjoki samt upphann på vägen dit Svenska arrièrgardet. Vårt avantgardes infanteri, bestående af 3 bataljoner och 6 kanoner, gick längs allmänna landsvägen och 2 sqvadroner husarer samt 200 kosacker, som utgjorde venstra flygeln, framgingo på isen öfver Bottniska viken, icke långt ifrån stranden. Infanteriets gevärs-eld öppnades i skogen, genom hvilken allmänna landsvägen löper. Svenskarne skickade Nyländska dragoner på isen, för att kringgå vår venstra flygel. Sedan de lemnat stranden, visade sig dragonerne oförmodadt emot Ryska kavalleriet och kastade sig öfver ett mindre antal kosacker, som voro kringspridda framför detsamma. Kosack-flankörerne veko åt sidan och lockade efter sig det fiendtliga kavalleriet, som blifvit bragt i oordning redan af denna första rörelse pa isen, ty i halkan kunde det icke hålla sig ordentligen formerådt. Husarerne och kosackerne attackerade nu Svenskarne, bragte dem ur fattning och förföljde dem på den glatta, öde ytan af viken. Flere dragoner blefvo dödade, ända till 70 man tillfångatagne, bland dem äfven Chefen för staben, Grefve Lövenhjelm. Seende sitt kavalleris felslagna försök, retirerade Svenska infanteriet, som höll sig på vägen, emedan våra husarer och kosacker hotade att kringgå dess högra flygel. Förföljandet fortsattes ända till Pyhäjoki. En vigtig omständighet var Grefve Lövenhjelms tillfångatagande. I hans ställe trädde en af de bästa Svenska officerare, Öfverste Adlercreutz, hvilken genast erhöll ett stort inflytande på Grefve Klingspor och blef själen i alla dispositioner, eller rättare den verkliga General en chef, samt gaf fälttåget en annan vändning.

Dagen derefter, den 6 April, stannade fienden vid Brahestad, men blef slagen och drefs till Siikajoki, hvarest den efter erhållet understöd intog position. I närheten bakom arrièrgardet stod Svenskarnes hela styrka. Adlercreutz framställde för Grefve Klingspor, att armén redan befann sig uti en sådan ställning, att den icke befarade att blifva afskuren ifrån Sverige, att föreningen med Savolaksska brigaden icke var tvifvel underkastad, att för trupperne behöfdes hvila och nya anordningar samt att tiden var inne att lifva deras mod och uppehålla rikets krigsära. Grefve Klingspor instämde med Adlercreutz och sammankallade Generalerne till krigsråd. Under rådplägningen invecklades arrièrgardet i affär. Den tappre krigaren, men icke strategikern, Kulneff, beräknade ej sina krafter emot fiendens, i det han delade den allmänna öfvertygelsen, som till och med var vår General en chefs, att Svenskarnes retirerande icke skulle taga slut och att man derföre endast borde gå framåt och häftigt attackera. Fienden stod på stora vägen, stödjande flankerne emot en tjock skog. Kulneff, som icke ansåg nödigt att kringgå dem, ledde anfallet emot centern. Motståndet var starkare än vanligt och derföre befallde han efter en fruktlös kanonad och skottvexling att äfven kringgå flankerna. Svenska Generalerne, som voro samlade till rådplägning, ville retirera, men Adlerdreutz var af motsatt mening, försäkrande att Ryssarne, sedan de detascherat trupper till höger och venster, icke kunde emotstå ett kraftigt anfall och att man kunde spränga deras center. De instämde med honom. Adlercreutz förde en frisk brigad till striden. Anländ till slagfältet förstärkte han sig med artilleri, formerade brigaden i anfallskolonner och efter att hafva kommenderat: fäll bajonett! satte han sig i rörelse emot luckorna i centern. Kulneff och våra trupper, upplifvade af den intill denna dag fortfarande framgången, gjorde ett tappert motstånd, men öfverlägsenheten uti styrka vände fördelen på fiendens

sida och vi blefvo tillbakadrifna, sedan vi i döda, sårade och på okändt sätt omkomne förlorat ända till 350 man. Vigtigare än denna förlust var det, att efter affären vid Siikajoki försvann den ifrån fälttågets början herrskande, för oss gynsamma, förmodan om Ryska styrkans öfverlägsenhet. Fienden triumferade, prisande sin första seger. Intill denna dag förstora Svenskarne och Finnarne denna arriergardets affär med det ärofulla namnet "segern vid Siikajoki." Uti Stockholm blef den uppstegrad ända till otrolighet och ställd i bredd med Grekernas seger vid Marathon. Vi vilja icke tadla detta, ihogkommande, att oeksà vi i början af fäderneslands-kriget * firade såsom segrar de arriergardets affärer, i hvilka det lyckades oss behålla öfverhanden öfver Franska avantgardet.

Efter att hafva jagat Kulneff på flykten, kunde Grefve Klingspor stanna, men följande morgon öfvergaf han det af honom eröfrade stridsfältet, emedan han i Siikajoki saknade lifsförnödenheter, hvilka förut blifvit transporterade till Limingo, dit han ocksà förde armén. Tutschkoff intog med avantgardet Siikajoki, förlade korpsen vid Pyhäjoki och gick icke längre, af följande skäl: 1) Han hade tillsändt Bulatoff befallning att icke tåga till Uleåborg, emedan med 1,500 man, som utgjorde hans detaschement, det var omöjligt att numera tänka på operationer i ryggen på Grefve Klingspor, utan att blottställa sig för nederlag. I stället föreskrefs Bulatoff, att vid Frantsila taga af ifrån Kuopio-vägen till Revolaks. 2) Det var nödigt att invänta transporter, som framskredo långsamt i anseende till inträffadt menföre och brist på hästar. 3) Af tillförlitliga underrättelser erforo vi, att Grefve Klingspor stod framför oss, sedan han vid Limingo och Lumijoki sammandragit alla i Finland varande trupper samt förenat sig med Savolaksska brigaden. Då Tutschkoff inberättade dessa omständigheter till General en chef, frågade han: "Bör jag anfalla en öfverlägsen fiende, eller täckens J till-"sända mig ett tillräckligt antal trupper till förstärkning? Emellertid skall "jag bemöda mig att, undvikande allmän strid och döljande mitt ringa an-"tal, genom manövrer tvinga fienden till reträtt, och om jag har framgång "skall jag i stöd af eder föreskrift intaga Uleåborg." **

På sådant sätt utgjorde Siikajoki för denna gång den yttersta punkten för Ryssarnes framsteg i norden. Arméerne å ömse sidor stannade. Svenskarne voro, enligt Tutschkoffs beräkning 9,000 man, men i sjelfva verket, såsom vi sedermera inhemtade, uppgick deras antal till 12,922 man af alla vapen med ett tillräckligt artilleri. Våra voro icke mer än 6,000, i detta antal inberäknadt Bulatoffs detaschement, som den 12 April kom ifrån Kuopio till Revolaks, 18 verst ifrån Siikajoki, och der hade qvarstannat, betäckande genom sin förläggning derstädes vintervägen ifrån Limingo och Lumijoki till Brahestad på vår operations-linie, som gick utmed kusten af viken. Ryska och Svenska trupperne stodo i hvarandras åsyn. Man borde vänta en snar upplösning. De sannolika fördelarne voro på Svenskarnes sida, som till antal dubbelt öfverstego Ryssarne, hvilka voro aflägsnade 600 verst från hvarje förstärkning. Efter några dagar inträffade afgörandet.

Ifrån den 10 April rörde sig icke Tutschkoff, emedan han väntade på foror med lifsförnödenheter samt på General en chefs ordres och ansåg, oaktadt det 18 verst långa afståndet, som skiljde honom ifrån Bulatoff och hvilket icke var besatt med observations- eller mellan-poster, sin kommunikation med

* Så kallas i Ryssland 1812-års krig mot Napoleon. Öfvers. Anm.
** Tutschkoffs rapport, af den 10 April, N:o 72.

honom vara fullkomligt säker och sin styrka koncentrerad. * Grefve Klingspor beräknade annorlunda. Han hade för afsigt, att begagna sig af sin öfverlägsenhet och våra tvenne detaschementers afsöndring samt anfalla sina fiender, sedan han först slagit den svagare af dem, nemligen Bulatoff vid Revolaks. I detta ändamål bestämde han tvenne afdelningar: för hufvud anfallet, Cronstedts ifrån Savolaks till honom ankomna brigad, af 4 bataljoner, tillsammans 3,000 man, som skulle gå ifrån Limingo genom Paavola mot vår högra flank, och Adlercreutz's afdelning, till antalet svagare, hvilken skulle ifrån Lumijoki göra ett låtsadt anfall mot venstra flygeln. Grefve Klingspor sjelf ernade gå till Siikajoki, hvarest Kulneff var med Tutschkoffs avantgarde, och hoppades genom anfallet på honom afleda hans uppmärksamhet från Revolaks. Dessutom voro Adlercreutz och Cronstedt befallde att, sedan de slagit Bulatoff, vända sig åt Brahestad och afskära reträtten för Tutschkoff.

Bulatoffs afdelning bestod af en bataljon utaf Mohilefska regementet, 2 bataljoner af Permska, 4 kanoner, 2 plutoner Grodnenska husarer och 50 kosacker, tillsammans 1,500 man. ** Trupperne voro förlaggde på venstra sidan af Siikajoki-elf, som var isbelaggd, och hade piketter på högra stranden. Tvenne dygn stodo de stilla och emellertid närmade sig fienden ifrån tvenne sidor i afsigt, att tidigt om morgonen den 15 April samtidigt anfalla. I anseende till djup snö framkommo icke Adlercreutz och Cronstedt samtidigt och på den aftalta timmen till de för anfallet bestämda ställen. Adlercreutz kom ifrån Lumijoki till våra förposter före daggryningen och blef upptäckt af dem. Ett ömsesidigt skjutande började. I mörkret var det omöjligt att veta fiendens antal. Till bistånd åt den på Lumijoki-vägen stående posten afsändes en bataljon af Permska regementet och en kanon. Elden förnyades och hela bataljonen, stridande på skogrika ställen, blef skingrad i små afdelningar. Snart anmältes för Bulatoff om Svenskarnes annalkande emot hans högra flygel längs vägen ifrån Paavola; det var Cronstedt, som genom honom tillgifne innevånare fullständigt kände våra truppers ställning. Sedan han förjagat piketten, som stod på Paavola-vägen, delade Cronstedt sina 4 bataljoner i tre afdelningar: en gick längs elfven på isen, en annan direkte till Revolaks, den tredje mera till höger, för att kringgå vår venstra flygel. Framför kolonnerne voro spridda skarpskyttar, som lupo på skidor. Underrättad om fiendens annalkande i betydliga massor, "ville Bulatoff," såsom Tutschkoff inberättade, "lika mycket af förtröstan på Ryska truppernes "tapperhet, som också af förakt för fienden hålla sig på sin post." *** Tre kompanier af Permska regementet stodo med venstra flanken mot elfven, hvarifrån Svenskarne visade sig, ett kompani innehade Revolaks, en bataljon af Mohilefska regementet utgjorde reserv.

Cronstedt skyndade framåt och hans venstra kolonns skarpskyttar, som lupo längs elfven, öppnade elden. För Bulatoff bortsköto de ett finger. Snart derefter anföll fienden Revolaks. Det derstädes varande kompaniet retirerade utan motstånd, hvarefter Svenskarne formerade tvenne bataljoner i slagtordning och i det de ifrån 4 kanoner gåfvo eld, begåfvo de sig ned på elfven och togo rigtningen dit, hvarest bataljonen af Mohilefska regementet stod, samt ernade, sedan de jagat den på flykten, afskära oss vägen till

* "Den 12 April ankom Bulatoffs afdelning till Revolaks, hvarigenom hela divisionen redan hade förenat sig." Orden äro ifrån krigs-jurnalen, som till Kejsaren blef insänd af Grefve Buxhoewden, jemte rapporten, af den 2 Juni.

** Planritning öfver affären vid Revolaks, N:o 3.

*** Tutschkoffs rapport till Grefve Buxhoewden, af den 16 April, N:o 80.

Siikajoki. Bulatoff skyndade till det hotade stället med 3 kompanier af Permska regementet och hämmade den emot honom agerande kolonnens häftiga anfall. Framkommen till stället uppställde han sina 2 bataljoner på en höjd och under uppkommet starkt yrväder sköt han på fienden ifrån 3 hos honom varande kanoner samt afslog anfallet emot fronten och högra sidan. I denna ställning hade han än kunnat hålla sig, eller ock aftåga till Siikajoki för att förena sig med Tutschkoff, om icke en olycklig omständighet inträffat. Den bataljon af Permska regementet, som på Lumijoki-vägen varit i handgemäng med Adlercreutz, retirerade till Siikajoki, utan att derpå förbereda Bulatoff, och afgick så skyndsamt, att kanonen, som lemnades utan betäckning, icke hann följa efter. Genom denna reträtt öppnades för Adlercreutz vägen, utmed hvilken han också ryckte, för att falla Bulatoffs venstra flygel i ryggen, sedan han under marschen, efter ett tappert motstånd af artilleristerne, tagit den nämnda kanonen. Cronstedt anföll ifrån höger och ifråa fronten och en af hans bataljoner kringgick ifrån venster. Någon tid uppehöllo kartescherne fienden, då man plötsligt anmälte för Bulatoff, att bataljonen, som stod på hans andra linie, flytt från stridsfältet och öfvergifvit sina kamrater, hvilket af Chefen för detaschementet icke straxt, under skjutandet, villervallan och den i luften hvirflande snön, kunde bemärkas. Emellertid visade sig Svenskarne i vår rygg. Omringad ifrån alla sidor och för andra gången sårad, afslog dock Bulatoff den af Svenskarne honom gjorde propositionen att gifva sig och, såsom han ifrån fångenskapen inberättade, "beslöt att uppfylla den sista hederns pligten, såsom det anstår en Rysk sol-"dat." * Han ville slå sig igenom med fälld bajonett, men skjuten rakt igenom bröstet, föll han sanslös och blef tagen af fienden, som ifrån alla sidor kastade sig på denna handfull af tappre; vi förlorade härvid 8 kanoner och 9 ammunitions-kistor. I döda och tillfångatagna utgjorde vår förlust 482 man; större delen af afdelningen, som i god tid flytt ifrån affären, sällade sig till Tutschkoff.

Efter affären vid Revolaks kunde icke Tutschkoff qvarstanna i Siikajoki och Brahestad, emedan vintervägen genom Wihandi, som låg bakom vår operations-linie utmed kusten, var öppen för fienden. Straxt efter den af honom vunna fördelen ryckte Grefve Klingspor till Wihandi och Tutschkoff drog sig vid underrättelsen om hans anryckande tillbaka. Sedan han i Brahestad samlat de till honom ifrån Revolaks flyende trupper, tillsammans med hvilka hans afdelning utgjorde 5,000 man, anlände han den 17 April till Pyhäjoki. Här erfor Tutschkoff, att Grefve Klingspor, som alltjemt sökte kringgå honom, skulle tåga till Oulais; det var oss derföre omöjligt att qvarstanna i Pyhäjoki. Den 18 anlände Tutschkoff till Kalajoki, den 19 till Himango, den 20 till Lohteå, den 21 till Gamla-Carleby, tvungen att på sådant sätt utan strid afstå en sträcka af 150 verst. I Gamla-Carleby slutades reträtten. För inträffad blida uppsköt Grefve Klingspor nu det af honom ifrån Revolaks började kringgåendet af vår högra flygel och i allmänhet med hvarje vidare rörelse. Snön begynte plötsligt smälta; skummande och med dån flödade vattnet från bergen i dälderne och förde med sig broar, dammar, träd och stora stenar samt bildade under sitt lopp tusende bäckar och forssar. Sådant är Finland. I dag hvilar naturen, smidd i bojor af is, under ett täcke af djup snö, — i morgon, vid vårsolens ankomst, nedrullar snön från bergen, bäckarne förvandlas till floder och all kommunikation är afbruten.

* Bulatoffs rapport till Tutschkoff, af den 18 April.

Följderna af affären vid Revolaks visade sig för oss utomordentligt ofördelaktiga. För Svenskarne bildade den en öfvergång från det strängaste defensiva system till ett offensivt. Modet återvaknade hos armén, som var moraliskt förslappad af en sex veckors oafbruten reträtt; befolkningen reste sig emot Ryssarne. Grefve Klingspor kringspridde öfverallt proklamationer till folkresning, från Stockholm honom tillsända. De till Tutschkoff bestämda fororne blefvo anfallna, större delen plundrade, hästarne bortförda till aflägsna ställen; skogarna uppfylldes af beväpnade innevånare; kurirernas resor blefvo allt vådligare, slutligen omöjliga; våra hospitaler och vår egendom förstördes utan skonsmål; man anföll till och med starka detaschement af trupper. * Rörelsen sträckte sig ända till Tammerfors. Flera Finska officerare, som tjente vid Grefve Klingspors armé, hade för afsigt att lemna den och begifva sig till sina hem, dertill bevekte af tvenne omständigheter: 1) den hopplösa belägenhet, i hvilken Svenska vapnen befunno sig ända till medlet af April, och 2) Grefve Buxhoewdens till deras kännedom komne tryckta proklamationer, hvari han uppmanade dem återvända, under hot att de annars skulle beröfvas sina gods och arrenden. Några officerare öfvergåfvo redan Svenskarne och andra voro färdiga att följa exemplet; men efter Bulatoffs nederlag qvarstannade alla under sina fanor. ** På sådant sätt återlifvade den af Grefve Klingspor vid Revolaks vunna seger arméns och nationens sjunkna mod, retade Finnarnes inbillningskraft och uppfyllde dem med hopp om möjligheten att besegra Ryssarne.

Ofördröjligen efter affären den 15 April detascherade Grefve Klingspor Öfverste Sandels med 3,000 man och 6 kanoner på vägen åt Kuopio. Längs densamma tågade från sämma stad, i afsigt att förena sig med Bulatoff, Öfverste Obuchoff med tre kompanier af Mohilefska regementet och 3 kanoner, medförande park och tross. Han befann sig fem dagsmarscher från Bulatoff. Tutschkoff afsände väl en kurir och ridande patruller, för att befalla honom återvända, men de framkommo icke; patrullerne möttes under sin färd af fienden och kuriren vet man ej hvart han tagit vägen. Obuchoff, som icke hade kunskap om affären vid Revolaks, ej heller om de honom gifna ordres att återvända, fortsatte marschen. Uti Pulkkila underrättades han om Sandels's rörelser emot honom samt att denne under marschen med sig förenade skaror af beväpnade bönder. Okunnig om fiendens antal och då han fann det oförklarligt, huru denne kunde visa sig på en väg, uppå hvilken Obuchoff säkert hoppats, att snart förenas med sin afdelnings Chef, qvarstannade han vid Pulkkila. Bekanta med alla gångstigar, omringade Svenskarne honom med uppfordran att gifva sig, men då de derpå erhållit afslag, framryckte de från alla sidor till anfall. Mer än hälften af vårt folk blef nedgjordt; ett svårt sår, som Obuchoff erhöll i foten, vände slutligen den afgörande segern till Svenskarnes förmon, hvilka togo hela detaschementet samt den dervid varande trossen. Våra fanor blefvo afrifna ifrån skaften och dolda af Port-d'épée-fänrikarne Rogoschin och Potselofski. En kanon kastades i sjön och 2 blefvo räddade genom Kapten Serbin, hvilken under den allmänna oredan undkom Svenskarne och på knappt genomträngliga vägar förenade sig med Tutschkoff.

Genom Obuchoffs nederlag blef vägen fullkomligt öppen ända till Kuopio, hvarest våra kommenderingar, hospitaler och förråder voro och hvarest

* Tutschkoffs rapport ifrån Lohteå till Grefve Buxhoewden, af den 22 April, N:o 88.
** Grefve Buxhoewdens skrifvelse till Grefve Rumäntsoff, af den 26 Maj, N:o 184.

garnisonen utgjordes endast af ett kompani af Mohilefska regementet. Föregången af partigångare, ryckte Sandels mot Kuopio i forcerade marscher, emottogs af innevånarene såsom en befriare och omslöt Kuopio på alla sidor. Den fåtaliga garnisonen värjde sig så godt den kunde, men måste gifva vika för mängden, lemnade den 30 April Kuopio och retirerade till Warkaus; men också der kunde den icke hålla stånd. Påträngde af fienden, utrymde Ryssarne Warkaus samt till och med S:t Michel. Svenskarne togo i Kuopio hospitalet med 247 sjuka och en mängd förråder. Sandels, som ingenstädes mötte något motstånd, väckte oro uti hela östra Finland, kallade innevånarena till vapen och utspridde proklamationer, författade i de starkaste ordalag emot oss af Svenska Konungen. Bönderne beväpnade sig med påkar, lior och allt hvarmed de kunde samt ströfvade åkande och ridande omkring på alla vägar. Folkresningen leddes af officerare, pastorer och soldater af den förra Svartholmska garnisonen, som i grund af kapitulationen blifvit hemförlofvade. Öfverallt omtaltes att i Savolaks gjordes stora rustningar. Några af Cheferne för våra derstädes varande mindre kommenderingar öfvergåfve, då de sågo den allmänna beväpningen och ej betviflade det förstorade ryktet om fiendens styrka, sina poster så skyndsamt, att stundom soldater qvarlemnades. *

Fruktande för Nyslott och Willmanstrand, hvarest icke funnos garnisoner, afsände Krigsguvernören öfver Gamla Finland, Obräskoff, skyndsamt dit tvenne garnisons-bataljoner, utan att dertill afvakta befallning från Petersburg. Dessa voro på marsch, då Obräskoff erhöll af Grefve Buxhoewden befallning att med skjuts till S:t Michel och Nyslott affärda de trupper, som kunde finnas i närheten. Ifrån Gamla Finland uppbröto tre regementen af 6:te division, Barclay de Tollys; ifrån Petersburg sändes en afdelning af gardet. Till Archangelska Krigsguvernören, von Dessen, afgick Allernådigste befallning om åtgärder emot anfall af de i Karelen revolterande hoparne, hvilka kunde intränga inom Archangelska guvernementets gränsor. I denna för oss missgynnande ställning befunno sig sakerna i norra och östra Finland vid slutet af April. Låtom oss nu anföra, hvad på samma tid tilldrog sig i söder och på öarne i Östersjön.

Öfverste Wuitsch's afdelning, som framkom till Åländska öarne, den 31 Mars, bestod af en bataljon af 23:dje jägare-regementet, 22 husarer och 28 kosacker, tillsammans 716 man; kanoner funnos ej vid afdelningen. Små kommenderingar intogo åtskilliga öar i den Åländska skärgården; avantgardet stod i Signilskär, på ett afstånd af 30 verst ifrån Svenska kusten, och hufvudstyrkan, som efter kommenderingarnes afskiljande bestod af 400 man, förlade sig i Kumlinge. Härifrån voro poster utställde i en observationskedja ända till Åbo, hvarje bestående af fem man. Wuitsch befalldes återvända till Åbo, ifall han, då hafvet blir isfritt, anser för omöjligt att emotstå anfall af en öfverlägsen styrka, samt derföre oförtöfvadt efter ankomsten till öarne förskaffa sig så många fartyg och båtar som möjligt. Wid utfärdandet af denna befallning lemnade chefskapet ur sigte den högst vigtiga omständighet, att hafvet emellan Stockholm och Åländska öarne blir tidigare öppet, än emellan desse och Åbo, och följaktligen, att Svenskarne kunde anfalla vår afdelning på en tid, då all kommunikation emellan öarne och Finska kusten ännu var afbruten.

De första tre veckorna förflöto lugnt till det yttre. Alla léfveranser och fordringar för trupperne verkställdes utan vägran. Emellertid bildades

---

* Grefve Buxhoewdens skrifvelse till Grefve Araktschejeff, af den 17 Maj, No 101.

hemligt en sammansvärjning emot oss. Själen i stämplingarne var en pastor. Oaktadt Wuitsch's förbud underhöllo innevånarena förbindelser med Svenska kusten. Konungen väntade endast på möjligheten för flottan att utlöpa och anfalla vår afdelning, samt retade under tiden medelst proklamationer öboernes hat emot oss, med uppgift derjemte, att Ryssarne önskade i sin tjenst värfva allt ungt manskap ifrån 18 till 25 års ålder. Emellertid blef vår afdelnings ställning timme efter timme betänksammare, då det efter hand blef henne allt omöjligare att återvända till Finland. Isen var ytterst svag; de af oss anskaffade fartygen befunnos skadade och de innevånare, som voro utsedda att reparera dem, skredo långsamt och med synbar ovilja till arbetet.

Den 24 April märkte kosackerne, som voro placerade på de yttersta öarne åt Sverige, att bestyckade fartyg närmade sig; detta var tecknet till resningen. Såsom en löpeld upplågade den. Ögonblickligen rörde sig innevånarene öfverallt, utom på Kumlinge, hvarest Wuitsch stod med hufvud afdelningen, ännu okunnig om resningen; ty i anseende till drifis ägde ingen kommunikation rum emellan Kumlinge och de andra öarne. Våra poster der blefvo oväntadt kringrände; en del af dem försvarade sig, andra flydde till skogarne, hvarest de tillfångatogos. Motståndet kunde icke blifva långvarigt. På en del öar befunno sig 20, på andra 40 man. De våras fåtalighet i jemnförelse med befolkningen, som gripit till vapen, tillät icke något försvar med framgång, ej ens någon räddning genom flykt; de upproriska hade på förhand besatt alla vägar, längs hvilka Ryssarne kunnat dölja sig eller undkomma.

Andra dagen derefter, den 26 April, blefvo fartygen synliga från Kumlinge. Wuitsch förmodade först, att vårt avantgarde, som fått befallning att i händelse af ett öfverlägset anfall retirera, gått om bord på dem, men snart öfvertygade han sig, att det var bestyckade fiendtliga fartyg, öfverförande trupper ifrån Sverige. Nordliga vindar, hvilka drefvo isen längs hafvet, brist på dugliga fartyg och tillförlitligt folk, som kunnat styra dem, gjorde reträtten omöjlig. Chefen för Svenska flottiljen, Kappelman, närmade sig, under det han med möda slingrade sig emellan isstyckena, Kumlinge och uppmanade till kapitulation. Wuitsch svarade: "Ryssarne förstå icke att an-"taga dylika förslager, men jag är färdig, att lemna ön utan blodsutgjutelse; "i motsatt fall skall jag slåss till sista man." Genast förordnade han om försvaret med de 400 man, som befunno sig på Kumlinge. På de ställen, hvarest man kunde vänta landstigning, utställdes piketter af 40 man och derutöfver, och 2 kompanier qvarblefvo i centern, färdige att gå till det hotade stället. Sålunda förflöt den 26 April. Följande dagen började hafvet befrias från is. Antalet af fiendtliga båtar förökades. Wuitsch beslöt vidtaga den sista utvägen och gå om bord på de fartyg, hvilka voro i hans disposition och lågo på andra sidan af ön, men vid verkställandet häraf fann han sin och sitt folks fullkomliga okunnighet i handteringen af segel, roder och årar, hvarigenom oordning uppstod. Manskapet landsattes åter och man beslöt att försvara sig. Fienden närmade sig, öppnade kanonaden och försökte att landstiga, men blef tillbakaslagen. Middagstiden, den 28, nalkades Svenskarne Kumlinge ånyo, sedan de genom föreningen med bönder ifrån de andra öarne förökats ända till 3,000 man, rensade stranden medelst kulor och kartescher samt landstego på trenne ställen medförande till hvarje af dessa 3 kanoner. Efter de reguliera trupperne följde skaror af beväpnade öboer. Fienderna utförde samtidigt anfallet på alla punkter. "Jägarene af 25:te regementet," skref Wuitsch, "slogos, oaktadt fien-"dernas utomordentliga öfverlägsenhet och kanonelden, tappert till klockan

"4 på eftermiddagen, men slutligen retirerade de i oordning. Officerarene satte "sig i spetsen för att uppmuntra manskapet och lyckades äfven samla de för-"skingrade, men fienden anföll djerft och lemnade dem ingen tid att uppställa "sig samt inträngde på en gång med de våra i byn, hvarest skjutandet ännu "någon tid fortsattes. Slutligen, då patroner felade, de sårades antal ökats "och några detascherade piketter blifvit afskurne, blef jag jemte alla öfriga "tillfångatagen." *

Med önskan att rättfärdiga sig i anledning af denna olyckliga händelse inberättade Grefve Buxhoewden till Kejsaren, att han hade föreskrifvit Furst Bagration att göra sig underrättad om afdelningen skulle kunna hålla stånd på öarne. Furst Bagration hade i samma ärende gifvit ordres åt Generalmajor Schepeleff och denne framställt för Wuitsch samma fråga; det är, hvar och en hvälfde skulden på en annan och allt inskränkte sig till skriftvexling. Saken slutades dermed att Wuitsch beskyldes för sjelfförtroende och öfverflödig djerfhet samt ställdes efter återkomsten från fångenskapen inför krigsrätt, hvilken dock icke fann honom skyldig.

På samma tid beröfvades vi Gottland. Under trenne veckor, som förflöto efter intagandet af denna ö, den 11 April, var allt lugnt; de civila göromålen äfvensom näringarne bedrefvos på förut öfligt sätt, likasom en fremmande magts trupper icke funnits på ön. Innevånarena stodo dock i hemlig förbindelse med Sverige, hvilket icke kunde förekommas af 1,600 man, som vår afdelning utgjorde. Med detta antal trupper var det omöjligt att besätta alla ställen på en ö, som har 24 hamnar och håller 180 verst i längd, eller att afväpna befolkningen, hvilken uppgick ända till 33,000. Vid lydnad och undergifvenhet höllos innevånarena endast genom Kontre-amiralen Bodiscos kloka åtgärder, vänlighet och, der nödigt var, hotelser.

Underrättad om Ryssarnes ankomst till Gottland, anbefallde Svenska Konungen Amiral Cederström återtaga ön samt begifva sig dit ifrån Carlskrona med 5 linieskepp och 5,000 man, hvilka togos ur armén, som stod i Skåne. Skeppen och truppen voro alldeles färdige och först bestämda till Sveaborg; men vid deras afsegling erhölls underrättelse om denna fästnings kapitulation. Medan trupperne gingo om bord, afsändes till Gottland hemligen gardes-underofficerare, för att leda folkresningen, så snart eskadern skulle blifva synlig. För oss var det omöjligt, att i god tid erfara flottans ankomst, emedan samtlige innevånarena bibehöllo en oföränderlig trohet emot sin Monark. Den 1 Maj inberättades ifrån Slitö-hamn om tvenne fiendtliga linieskepps annalkande. Afdelningen befalldes nära Wisby intaga en position, som skyddade hufvudvägarne, och till Slitö afsändes ett kompani, med 2 kanoner, för att der hindra fiendens landstigning. I nämnde hamn funnos fyra gamla kanoner, hvilka försattes i skick. Följande dagen inlopp underrättelse, att en mängd fartyg, deribland linieskepp, anländt jemväl till en annan hamn samt att Svenskarne der landsatte trupper. Hela ön reste sig. Detta begyntes dermed, att man tillfångatog en af våra officerare, som var utstickad på rekognosering, och afförde honom till eskadern. I Wisby var glädjen obeskriflig. I beväpnade skaror strömmade landtmännen och stadsboerne till vårt läger. Snart anlände en officer från Amiral Cederström. Underrättande Bodisco om sin ankomst med 5,000 man, uppfordrade Amiralen trupperne att kapitulera. Bodisco afslog uppfordringen och befallde de sina att bereda sig till strid. Fienderna, som från föregående krig kände

* Wuitsch's berättelse inför krigsrätten.

hans lysande tapperhet och fasta karakter, voro öfvertygade, att han hellre skulle omkomma än nedlägga gevär; de föreslogo honom derföre att återvända till Ryssland med truppen, sedan han först till Svenskarne aflemnat gevär, artilleri och all kronan tillhörig egendom samt underskrifvit en försäkran, att under detta krig icke tjena emot Sverige och dess allierade. Vid samma tid visade sig bakom vårt läger en fiendtlig afdelning med kanoner, hvilken afskar kommunikationen emellan lägret och de tvenne kompanier, som voro i Slitö, hvarjemte en del af Svenska eskadern inneslöt ön.

Bodisco öfverlemnade Cederströms proposition till öfvervägande åt ett krigsråd. Här togs i betraktande 1) olikheten emellan vår styrka och fiendens, 2) bristen på lifsmedel, hvilka under innevånarenas uppresning ingenstädesifrån kunde erhållas, 3) ovissheten om hjelp, då vi voro på alla sidor omgifna af den fiendtliga flottan, och 4) att ifrån Petersburg icke erhållits några föreskrifter, ej ens svar på rapporten, i hvilken Bodisco, då han anmälte om Gottlands eröfring, skref, att han vid ett anfall af en öfverlägsen fiende icke hade utvägar att bibehalla sig. Till slut beslöt krigsrådet att afsända en officer för att underhandla och uppdrog honom att på förhand öfvertyga sig om fiendens styrka. Cederström emottog honom höfligt och bad honom till och med räkna lederne af de landsatte trupperne, hvilka i antal verkeligen uppgingo till 5,000 man och medhade öfver 20 kanoner; dessutom landsattes från skeppen ännu flere dylika. Efter officerns återkomst till lägret sammankallades krigsrådet ånyo; man insåg, att motstånd endast skulle leda till en onyttig blodsutgjutelse. I följd deraf afslöts en kapitulation med vilkor, att till Svenskarne öfverlemna artilleri, gevär, huggare, renslar och patronkök, samt under förbindelse att inom ett år icke tjena emot Sverige eller dess allierade. Endast fanorna räddades, om hvilka det i krigsrådets utlåtande hette, att man borde försvara sig till det yttersta, ifall Cederström icke medgaf oss att behålla våra fanor. Svenskarne å sin sida förbundo sig, att icke hindra fördelningens afsegling till någon af hamnarne i Kurland. Följande dag nedlade Ryssarne gevär och hären begaf sig till Libau med samma fartyg, på hvilka den kommit ifrån Ryssland. Sedan Kejsaren afhört officern, * som ankommit med Bodiscos rapport om Gottlands öfverlemnande, yttrade Hans Majestät: "Allt kan icke lyckas i krig. Det var en öfverraskning; i öfrigt är dock icke äran sårad." **

Krigsministern Grefve Araktschejeff och Sjöministern Tschitschagoff, önskade begge rättfärdiga sig för förlusten af Gottland och beskyllde derföre hvarandra. Tschitschagoff påstod, att den till Gottland afsände truppen icke var tillförlitlig, emedan den till större delen bestod af rekryter, och Grefve Araktschejeff svarade, att orsaken till misslyckandet låg deruti, att vi saknade en sjömagt för att dermed hindra Svenskarnes landstigning. Saken slutades sålunda, att Bodisco blef ett offer för Ministrarnes inbördes oenighet. Han äfvensom de af honom till krigsrådet kallade officerarne ställdes inför krigsrätt och beröfvades sina värjor, hvilka de, såsom det lydde i befallningen, "sjelfva hade samtyckt att aflemna." *** Anklagelse-punkterne voro följande: "1) Under mer än trenne veckors vistelse på ön hade Kon-"tre-amiralen tid att välja ett fördelaktigt läge samt befästa sig, och då skulle "fienden, vid Ryssarnes kända tapperhet, äfven med en styrka dubbelt större än vår

* Löjtnanten vid generalstaben Brosin, numera Generalmajor.

** "Tout ne peut pas réussir à la guerre. C'était un coup de main; au reste, l'honneur n'a pas été lézé."

*** Sjöministerns förordnande, af den 20 Maj, N:o 448.

"afdelning, hafva sett sina försök fruktlösa eller erfordrande stora uppoffrin-"gar. 2) Under vårt tre veckors vistande på Gottland hade man tid nog att "öfvertyga sig, huruvida det var möjligt eller icke att derstädos bibehålla "sig i händelse af ett fiendtligt anfall, hvilket naturligen var att vänta. Om "åter omöjligheten att hålla sig insågs, hade Chefen, sedan han borttagit allt "hvad lämpligt var och förtjente att bortföra, bordt återvända med sina far-"tyg, hvilka derföre qvarblefvo hos honom, samt icke lemna fienden tid till "något djerft företag emot honom." Enligt krigsrättens beslut blef Bodisco utstruken från tjensten, förvist för alltid till Wologda och beröfvad den honom för Gottlands eröfring förärade S:t Anne ordens 1:sta klass.

Efter någon tids förlopp återkallades den dömde ifrån Wologda, antogs åter i tjenst, återfick Anne ordens band och Kejsaren bevärdigade honom ånyo med Sin nåd. Då man uppdrog åt Bodisco att eröfra Gottland, sade han till Tschitschagoff: "Möjligtvis kan det lyckas mig att segla öfver haf-"vet och göra en landstigning, men huru går det sedan?" Tschitschagoff svarade: "Varen fullkomligt trygga för Svenskarnes ankomst till ön. Ett stort "antal Franska trupper stå på Seeland och man måste antaga, att deras land-"sättning i Sverige blifvit verkställd; följaktligen är det icke tid för Sven-"skarne att komma till Gottland." * Uti dessa Tschitschagoffs ord och hans falska öfvertygelse, att från hafs-sidan intet var att befara, innehålles den verkliga orsaken till det olyckliga företaget emot Gottland. Att afsända dit en trupp, som icke hade någon flotta för att afslå fiendtliga anfall emot ön, var att lemna den till offer åt en i styrka öfverlägsen fiende. Orättvis var äfven tillvitelsen, att Bodisco icke öfvergaf Gottland, då han, efter ankomsten dit, insåg omöjligheten att vid ett starkt anfall hålla stånd. Kunde han afsegla ifrån ön utan att hafva sett fienden, och öfvergifva Gottland förr än Svenskarne visade sig? Hans åliggande var att intaga ön och det högre chefskapets skyldighet att vidtaga åtgärder till afdelningens försvar emot fiendtliga anfall. Svenska Konungen å sin sida var ganska missbelåten med Amiral Cederström, för det han icke tillfångatog eller, i händelse af motstånd, tillintetgjorde hela Ryska fördelningen.

På sådant sätt segrade, under April och början af Maj, Svenska vapnen på öarne i Östersjön, i Österbotten och i Savolaks, men alla dessa olyckor för oss ersattes genom Sveaborgs eröfring. Den för dess öfverlemnande bestämda tiden, den 22 April, nalkades. Ryska batterierna på stränderna och på de till oss, enligt konventionen af den 25 Mars, afträdda öarne bestyckades och förstärktes; hafs-isen rörde sig icke och beröfvade garnisonen hoppet om erhållande af hjelp ifrån Sverige; modlösheten inom fästningen tilltog. På den af Cronstedt till Stockholm afsände rapporten med konventionen, af den 25 Mars, hade svar icke erhållits, emedan de af honom affärdade kurirerne under deras resa länge af oss uppehöllos genom hvarjehanda förevändningar. Den 21 April skickade Grefve Buxhoewden till Kommendanten och fordrade fästningens öfverlemnande, och sedan ett tillfredsställande svar utfallit, träffades öfverenskommelse med honom om garnisonens aftåg och fästningens besättande af Ryssarne, hvilket ock var bestämdt att försiggå under loppet af följande trenne dygn. Den 22 April uppställdes Räsanska och Bäloserska regementerne, 50 lifkosacker, en sqvadron af Finländska dragonerne och Grodnenska husarerne på stranden vid Helsingfors. Snart, under krigsmusikens klang, visade sig en del af garnisonen, 3 ba-

* Ifrån krigsrättens handlingar.

taljoner och en afdelning dragoner. Sedan de kommit i jemn höjd med Ryska trupperne och man gjort ömsesidig honnör, nedlade fienden vapen. Minska infanteri-regementet inryckte i Gustafssvärd. Den följande dagen utrymdes på samma sätt Stora-Öster-Svartö och besattes med en bataljon af Krementschugska regementet, och på den tredje öfverlemnades åt oss Vargön, dit en bataljon af samma regemente skickades. Samtidigt med landtrupperne uttågade äfven ifrån fästningen afdelningarne af sjötrupperne och folk af hvarjehanda slag; till sist visade sig Kommendanten med nycklarne och fanan. Den 26 April tillkännagafs genom lossandet af 101 kanonskott Ryska flaggens hissande, hvarjemte gudstjenst hölls och fästningen bestänktes med vigvatten.

Vid eröfringen af Sveaborg föllo i vårt våld:

krigsfångar af alla grader	7,503
kanoner af metall	58
— — malm	1,975
skott i karduser	9,535
tunnor krut	3,000
kulor, bomber och granater	340,000
gevär, karbiner och musköter	8,680;

dessutom erhöllos en myckenhet vapen, ammunition, artilleri-effekter och brödförråder, samt 110 krigs fartyg, deribland 2 skärgårds-fregatter med 28 kanoner, 6 schebeckar med 24 kanoner, 5 jagter, 25 kanonslupar och 51 jullar. Garnisonen skiljdes i tvenne afdelningar; Svenskarne försändes till Ryssland och Finnarne hemförlofvades.

Sålunda fullbordades eröfringen af nordens Gibraltar. I Sverige trodde man i början icke på fästningens uppgifning, emedan den ansågs otillgänglig; derefter förlorade man sig i gissningar om orsakerna till dess fall samt kallade dess eröfring ett psykologiskt problem. I första utbrottet af sin vrede beskyllde Gustaf IV Kommendanten och sade: "Jag viste förut, att "Cronstedt är min personliga fiende, men jag förmodade icke honom vara "Sveriges fiende." Öfver tjenstemännen, som hade underskrifvit konventionen, nedsattes i Stockholm krigsrätt, hvars verksamhet likväl afbröts i anledning af vårt hofs önskan, som yttrades efter freden i Fredrikshamn. För intagandet af Sveaborg belöntes Grefve Buxhoewden med S:t Georgs ordens 2:a klass, hvarmed han dock var obelåten *), under förmodan, att för intagandet af en så vigtig fästning honom bort tillkomma samma ordens 1:a klass. Suchtelen, som af General en chef hade i uppdrag, att leda belägrings-arbetet och underhandlingarne, bekom S:t Wladimirs ordens 1:a klass. De af General en chef gjorda framställningarne om belöning för Generalerne och Officerarene lemnades, på befallning, utan afseende, "ty," skref Grefve Araktschejeff, "Kejsaren har behagat anse, att vid fästningens eröfring trupperne icke "synnerligen deltogo, och tillskrifver framgången endast eder skarpsin-"nighet." *

I Petersburg firade man Sveaborgs intagning medelst en särskilt fest. De personer, som hade tillträde till hofvet, äfvensom de fremmande sändebuden voro kallade till Isaks-kyrkan; på planen invid den stodo gardet och armé-regementen uppställda. Klockan 12 begåfvo sig ifrån slottet Kejsaren, till häst, begge Kejsarinnorna, Storfurstarne Nicolai Pawlowitsch och

* Grefve Buxhoewdens skrifvelse till Grefve Araktschejeff, af den 5 Maj, N:o 493.
* Krigsministerns skrifvelse af den 29 Juli.

Michael Pawlowitsch samt Storfurstinnorna Catharina och Anna Pawlowna, i vagnar. Tåget gick till Isaks-kyrkan, der gudstjenst hölls, efter hvilken Kejsaren begaf sig till truppen, och Kejsarinnorna, Storfurstarne samt Storfurstinnorna, i vagnar, till Peter den stores monument, der de stego i ett särskilt för detta tillfälle uppfördt galleri. Trupperne gingo med ceremoniel marsch förbi monumentet och gåfvo honnör åt den, hvars segrar utvidgade Ryssland till Östersjön och hvars afsigt var att flytta det seklergamla Ryska rikets gräns till Bottniska viken.

---

6 Kapitlet.

Förberedelser för vår-kampanjen till lands.

Truppernes ordnande. — Deras förstärkning. — Operationsplan. — Åtgärder för den inre ordningen. — Svenska styrelsens verksamhet. — Svenskarnes fälttåg mot Norige. — Napoleons tilltänkta landsättning af trupper i Sverige. — Engelska truppernes ankomst till Götheborg. — Gustaf IV:s särskilta förslager om Engelsmännens operationer. — General Moores skiljaktighet i tänkesätt med honom. — Engelsmännens återsegling. — Gustaf IV:s operationsplan.

Början af Maj månad fann Ryska vapnen, efter Sveaborgs eröfring, på fast fot i södra Finland, men besegrade på Östersjö-öarne och i norr. Tutschkoff hade retirerat till Gamla-Carleby, Svenskarne hade utsträckt anfallet på andra sidan om Kuopio; hela befolkningen, med undantag af den södra delens, var i en våldsam sinnesstämning emot oss. Det under Februari och Mars månader eröfrade Finland var till hälften förloradt, hvarom man genom en blick på kartan kan öfvertyga sig. Om vi draga en linie ifrån Gamla-Carleby till S:t Michel, finna vi, att hela sträckan, som ligger ofvanom denna linie, var intagen af Svenskarne, och sträckan nedanom densamma af Ryssarne. Krigs-operationerna upphörde för någon tid. De hindrades genom öfversvämningar af floder och sjöar, hvilka upptaga tredje delen af Finlands area. Det frigjorda vattnet så, till sägandes hoptryckte trupperne på smala vägar, inskurna i jorden i likhet med rännor, och beröfvade dem det för rörelserna nödiga utrymmet. Derföre förefölle icke under hela månaden, till den 20 Maj, några strider; denna tid använde de begge stridande magterne till förberedelser för vår-fälttåget.

De i April inträffade tilldragelser bevisade omöjligheten att eröfra Finland med det antal trupper som Grefve Buxhoewden hade till sin disposition. För att bibehålla detta land under Rysslands välde, var det nödigt att stilla folkresningen, att bringa innevånarena till lydnad, slå Grefve Klingspor och Sandels, hålla garnison på Sveaborg, hafva kommenderingar uti åtskilliga städer och étaper samt bereda sig att emotstå de från Sverige väntade trupp-landsättningarne. Med 23,000 man, som stodo i Finland, uti detta antal äfven de sjuka inbegripne, var det omöjligt att uppnå så olika ändamål, så mycket mindre, som

det hastigt uppflammade upproret, hvilket vittnade om folkets tillgifvenhet för Svenska kronan, ledde till den slutsats, att innevånarena skulle förena sig med de landstigningstrupper, som väntades under våren. I förening med Svenska armén kunde äfven Engelsmännen, Rysslands dåvarande fiender och Gustaf IV:s bundsförvandter, komma. Grefve Buxhoewden ansåg derföre nödigt att föröka sin korps med 12 bataljoner infanteri och 1,000 kosacker. * I anledning af hans framställning afsändes i April månad ifrån Petersburg till Finland: 1) 3,000 gamla och erfarne soldater, hvilka återkommit från Frankrike, der de varit fångar; 2) 2,000 af de friskaste och starkaste rekryter; 3) under Generallöjtnanten Barclay de Tollys anförande, en del af hans 6:te infanteri-division, Asofska, Nisofska, Revelska och 3:dje jägare regementerna, 2 bataljoner af lifgrenadiererne, en af gardets-jägare, Hans Kejserliga Höghets ulan-regemente, ett kompani af gardes-artilleriet och 2 regementen kosacker. Alla dessa förstärkningar, som uppgingo till 11,000 man, förökade till hälften den Finländska hären, hvilken, efter erhållandet af desamma, borde bestå af 34,000 man i ledet. Under afvaktan på truppernes ankomst, och medan i början af Maj töväder samt menföre hindrade krigsrörelserna, uppgjorde General en chef en operationsplan, i hvilken han fördelade armén i trenne hufvud-afdelningar eller korpser och gaf dem följande bestämmelse:

1) Vid Gamla-Carleby öfvertager Rajefski befälet i stället för Tutschkoff, som blifvit återkallad till Åbo, hvarest, enligt Allernådigste befallning, undersökning borde med honom anställas, rörande hans olyckliga operationer. Rajefskis korps skulle utgöras:

a) af hela 5:te divisionen (tillförene Tutschkoffs)	3,100	man gemene soldater
b) af en del utaf 21:a divisionen (Furst Bagrations), d. ä. de trupper, som förut utgjort Rajefskis fördelning	1,900	—
c) af de ifrån Petersburg ankomna Pernauska och Petrofska regementerna af 14:de divisionen .	1,600	—
d) af tvenne sqvadroner lifkosacker, som hade varit vid belägringen af Sveaborg	200	—
Summa	6,800	man gemene soldater.

2) Barclay de Tollys korps, bestående af 4 regementen af hans 6:te division, Nisofska, Asofska, Revelska och 3:dje jägare regementerne, de ifrån Petersburg komna 2 bataljoner lifgrenadierer, en bataljon gardes-jägare, Hans Kejserliga Höghets ulan-regemente, ett kompani gardes-artilleri, 300 kosacker samt det ifrån Sveaborg detascherade Bäloserska infanteri-regementet och 3 sqvadroner Finländska dragoner, tillsammans 7,500 man gemena soldater.

3) De öfriga trupperne förlades, under befäl af Grefve Kamenski, ifrån Hangöudd till Lovisa, samt under Furst Bagrations befäl i Tavastehus och ifrån Åbo till Björneborg. Begge dessa Generaler skulle komplettera sina divisioner med de ifrån Petersburg afsände rekryterne och det från Fransk fångenskap anlända manskapet, samt voro bestämde, att skydda kusten emot landstigningar, under det Rajefski och Barclay de Tolly skulle agera offensivt; sålunda: 1) De ifrån Wiborgska guvernementet, vid första underrättelsen om resningen i Savolaks och om Kuopios intagande af Sandels, med skjuts afsände 2 garnisons-bataljoner skulle sändas till S:t Michel och Kuopio, under det man förstärkte dem med de i denna trakt varande kommenderingar, hvar-

* Grefve Buxhoewdens rapport till Kejsaren, af den 21 April.

vid Nyslott bestämdes till deras utgångs-punkt. 2) Under dessa bataljoners rörelse borde Barclay de Tolly betäcka Ryska gränsen, tillbakaslå Svenskarne, om de förstärkte sig, och i hvarje fall kraftigt rycka fram till Kuopio. Ifall fienden skulle kasta sig emot Rajefski, borde Barclay de Tolly, sedan han lemnat 3,000 man i Kuopio, med de återstående, förmedelst den skyndsammaste rörelse, falla öfver Svenskarnes flank, eller helt och hållet afskära för dem reträtten. 3) Rajefski skulle, med undvikande af strid, förhindra fienderna att strömma till Wasa och så mycket som möjligt leda deras uppmärksamhet uppå sig, och derigenom gifva Barclay de Tolly tid, att vinna några dagsmarschers försprång och taga Svenskarne i ryggen; men då desse vändt sig emot Barclay de Tolly, borde Rajefski, på vägen till Uleåborg, kringgå Svenskarnes rygg och bemöda sig att bringa fienden emellan tvenne eldar. Till utgångs-punkt för Rajefski bestämdes Tammerfors. Tillika anhöll Grefve Buxhoewden, att man såsom reserv skulle omkring Wiborg och Willmanstrand förlägga 8 bataljoner och 5 sqvadroner, och i slutet af sin rapport, som var åtföljd af operationsplanen, skref han: "Om dessa "korpser än ytterligare förstärkas med de trupper, som komma ifrån fången-"skapen, så förslå de fullkomligt att hindra fiendens framgång, och jag är "öfvertygad, att den oförmodade fördel, hvilken Svenskarne nu vunnit, tjenar "till deras egen skada, och vår seger skall icke dröja att lugna Eders Kej-"serliga Majestät." *

Kejsaren var icke nöjd med General en chefs operationsplan; och i sjelfva verket företer krigs-historien icke exempel på lyckliga operationer med tvenne trupp-afdelningar, hvilka äro skilda genom ett stort afstånd och ämnade att slå en koncentrerad fiende, till antal öfverlägsen hvardera afdelningen, som blifvit bestämd att anfalla densamma. I anledning af Allernådigste befallning skref Krigsministern till Grefve Buxhoewden: "Om fien-"den gör ett häftigt anfall och slår den ena, antingen Rajefski eller Bar-"clay de Tolly, tvingar han äfven den andra att retirera, då deras förening "blifver omöjlig, och de 3,000 man, som skulle qvarlemnas i Kuopio, kom-"ma såsom alltför underlägsne i en svår ställning, hvarföre hela operations-"planen icke kan hafva påräknad utgång." Grefve Buxhoewden öfvertygades icke af dessa bindande skäl, och emedan han hade tillåtelse att handla efter eget godtfinnande, förblef han vid sin mening om fördelarne af att agera med delad styrka.

Under förberedelserna till fälttågets öppnande, och medan de till Finländska korpsens förstärkning bestämda trupper voro i anmarsch, befästades Hangö- och Porkala-udd; inloppet till Åbo stängdes medelst batterier; längs hela sydvestra kusten uppfördes observationshus och telegrafer; i Tavastehus bestyckades fästningsverken, der, i händelse af reträtt, trupperne kunde hålla stånd. Åtgärder vidtogos äfven att upprätthålla den inre ordningen. Innevånarena i de intagna landskapen affordrades tro- och huldhets-ed, hvilken nästan allestädes aflades utan motsägelse, dock vägrades detta af några få personer, och andra, såsom till exempel i Lovisa, bådo om uppskof intill dess fred blefve sluten. Deras begäran beviljades icke, utan ålades de att ovilkorligen aflägga eden. Postgången upprättades åter; det relativa värdet emellan det gångbara Ryska och Svenska myntet bestämdes; allmänna sammankomster och de till bestämda tider fastställda marknaderna blefvo till en del förbjudne, till undvikande af folksamlingar; uppbörden af de utskylder från Fin-

* Rapport af den 6 Maj.

land, hvilka voro bestämda till afbetalning på Svenska statsskulden inställdes; man kungjorde Kejsarens vilja om Finnarnes befrielse ifrån rekryterings-skyldigheten, såsom den i Ryssland äger rum; åt tjenstemännen vid de Finska embetsverken utbetalades lönerne af vår regering med all noggranhet; misstänkte personer och de i grund af kapitulationerna hemförlofvade soldaterne af Sveaborgska och Svartholmska garnisonerna, som icke hade fast boningsplats eller hushåll och hvilka sällat sig till de upproriska innevånarena, hopsamlades genom de militära och civila myndigheterna och afsändes till Wiborg; de officerare, som vägrat att aflägga eden, förklarades för krigsfångar och affördes till Ryssland. Befallning gafs att afväpna innevånarena inom åtta dagar från den dag då befallningen utfärdades. Denne påbjöd, att vapnen skulle föras till socken-kyrkorna och der aflemnas till våra trupper. Hvarje ohörsam belades med 50 dalers penningeböter. De borttagna vapnen afsändes, under förevändning att deponeras i närmaste städer, till Sveaborg, Svartholm, Tavastehus och Nyslott. * Genom tryckta kungörelser hotades de upproriska med döden, med förlusten af sin egendom och sina hus, hvilka skulle uppbrännas. ** Slutligen, för att stilla folkrörelserne, till hvilka äfven innevånarenas brist på lifsförnödenheter och den under krigstiden inträffade rubbning i näringsfången voro orsaken, anhöll Grefve Buxhoewden, att en större qvantitet säd skulle införas från Ryssland, att magasiner skulle inrättas i Finland och säden förytltras till nedsatt pris, samt att kopparmynt skulle anskaffas till Finland i och för den allmänna penninge-rörelsen. Rörande den första punkten utlät sig Ministern för inrikes ärenderna, Furst Kurakin, att det icke fanns några förråder att till Finland aflåta, men i afseende å andra punkten afsändes till Grefve Buxhoewden 20,000 rubel kopparmynt, i afräkning på den för arméu bestämda summan.

Sådana voro de militära och civila åtgärder, som å vår sida vidtogos i början af Maj månad. Vändom oss nu till Svenska regeringens åtgärder. Då i Februari, Mars och i början af April Ryssarne beherrskade nästan hela Finland samt hade intagit Åländska öarne och Gottland, spridde sig i Sverige öfvertygelsen att vi skulle öfvertåga Bottniska viken. Hvarje timma väntade man, att Ryssarne skulle visa sig vid Stockholms portar. Innevånarena inpackade sin egendom, för att afsända den till det inre af landet. Hofeqvipagerna stodo i beredskap för den kungliga familjens afresa. *** Icke blott fruktan för fiendens anfall oroade sinnena, äfven afvaktan på utomordentliga tilldragelser upprörde dem. Å ena sidan kände man Gustaf Adolfs jernvilja, att hellre falla med svärdet i handen, än underskrifva en neslig fred, och å den andra var oviljan emot denne Monark ej liten; den uppväcktes och underhölls genom utfall emot regeringen af journalisterne, hvilka missbrukade en förderflig, af censurens skuggbild svagt tyglad, tryckfrihet. Följaktligen hade, i hvarje händelse, Ryssarnes uppträdande på Svenska kusten, hvilket Kejsar Alexander ej upphörde att önska, bort verka en förändring i detta rikes tillstånd.

Midt under den allmänna förskräckelsen erhöll man i Stockholm budskapen om de för oss olyckliga affärerne vid Siikajoki, Revolaks och Pulkkila. Ifrån denna tid inlopp den ena för Ryssarne ofördelaktiga underrättelsen efter den andra: om vår reträtt till mellersta Finland, återtagandet af

---

* Sekreta ordres till divisions- och afdelnings-cheferne, af den 21 Maj.

** Proklamation af den 16 Maj.

*** Rapport från då i Stockholm vistande Ryska sändebudet Alopæus, af den 8 Maj.

Åland, Gottland och Kuopio samt om Finnarnes uppresning. Segertidningarne blefvo i Stockholm utspridda med i dylika fall vanlig öfverdrift, de firades med gudstjenst, lustbarheter och belöningar åt armén. Grefve Klingspor utnämndes till Fältmarskalk. Förberedelserna till enskilta personers och den kungliga familjens afresa afbrötos. Fruktan för ett nära förestående anfall upphörde i hufvudstaden. Likväl närde icke Sveaborgs fall och tanken på Rysslands styrka hoppet om ett lyckligt slut på kriget, och Svenska regeringen stördes nu, liksom tillförene, i sin verksamhet, genom det missnöje emot henne, som inom alla samhällsklasser grep omkring sig. Den i Februari anbefallda allmänna beväpningen verkställdes långsamt och ogerna, arsenalerna voro toma, statskassan uttömd, magasiner funnos icke, och emellertid skulle krig föras i Finland och Norige samt en armé hållas i Skåne, för att afvärja Danskars och Fransosers landstigning. Gustaf Adolfs personliga verksamhet aftog ej; men lemnad utan bistånd, saknande i sina undersåtares hjertan genljudet till uppmaningen för fäderneslandets försvar, mött öfverallt af likgiltighet, känslolöshet för äran och fosterbyggdens räddning, blottad på penningar, folk och förråder, utmattade han sig genom onyttiga ansträngningar, uppgjorde projekter till försvar och anfall, men obeständig i sina åsigter af allt, utom i hatet till Napoleon, förkastade han i dag, hvad dagen förut af honom blifvit beslutadt.

Fälttåget emot Norige öppnades i April. Under Grefve Armfelts öfverbefäl samlades omkring 18,000 man, hvilka likväl icke hade vapen och ammunition tillfyllest. Regementerna ledo brist på tross, kapprockar, flintor och patroner. Gevären voro så bristfälliga, att soldaterne icke vågade skjuta med dem, af fruktan att de skulle sönderspringa. Vid besigtningen af en transport med 400 gevär befunnos endast 60 dugliga. Högra flygeln kommenderades af Bergenstråhle, den venstra af Vegesack. Begge, som befunno sig långt aflägsnade ifrån General en chef, hvilken stod i centern vid Carlstad, hade befallning att rapportera omedelbart till Konungen och voro icke skyldige att meddela General en chef innehållet af dessa rapporter, samt erhöllo lika omedelbart ifrån Stockholm sina föreskrifter, ofta med förbigående af Grefve Armfelt. Att genom en sådan anordning enhet och framgång i operationerna icke kunde äga rum, är öfverflödigt att nämna. Väl vetande att krigets och Svenska konungarikets öde skulle afgöras i Finland genom Ryska vapnen, föreskref Danska regeringen sin i Norige sammandragna armé, hvilken uppgick till 30,000 man reguliera trupper och milis, att iakttaga den strängaste defensiv, då deremot Svenskarne, som ledo brist på allt och voro villrådige genom skiljaktigheten i tänkesätt hos cheferne, hvilka ifrån Stockholm erhöllo stridiga befallningar, väl några gånger beredde sig till anfall, men redan efter två eller tre dagars marsch stannade, då de sågo framför sig en öfverlägsen fiende, hvilken dessutom hade intagit befästade positioner. Å ingendera sidan fanns någon äggelse till krig eller önskan att drabba tillsamman och Svenska arméns blickar voro rigtade icke på den emotstående fienden, utan tillbaka, öfver Bottniska viken, på Grefve Klingspors fanor. Underrättelserna om Norska arméns rörelser väckte hos Svenska chefskapet vid den å Norska gränsen varande korpsen mindre interesse, än de underrättelser, som ankommo från Finska armén. Svenskarnes och Danskarnes hela fälttåg bestod i skärmytslingar, skjutande vid förpostkedjorne samt anfall på gränsorter. Allt utfördes långsamt, motvilligt och oskickligt.

I Skåne stod en korps af 15,000 man. Dessa trupper kunde icke an-

vändas hvarken i Norige eller i Finland, emedan Danskarne i förening med Fransoserne hotade med landstigning. Under Marskalken Bernadottes befäl stod i norra Tyskland en armé af 25,000 man. Denne bestod af två divisioner: den ena Holländare, den andra Spaniorer, kommenderade af Marqvis La Romana. I April inryckte Bernadottes korps inom Danmarks gräns, beträdde Fyen och södra Jutland; 5000 man hade redan blifvit öfverförda till Seeland. Bernadotte reste till Köpenhamn, för att med Danska regeringen rådpläga om öfverfarten öfver sundet. Inbrottet i Sverige syntes oundvikligt och förbehållet den af Napoleons vapenbröder, hvilken af ödet var bestämd att några år derefter bestiga Gustafvernes thron, då plötsligt sakernas ställning förändrades. Marqvis La Romana trädde i hemliga förbindelser med Engelsmännen och afseglade på transport-fartyg, som af dem anskaffades, med sin division från Danmark till Spanien. Bernadotte qvarstod med hälften af armén, som var otillräcklig för öfverfarten till Sverige. Emellertid anlände Engelska flottan till sundet och landstigningen i Skåne uteblef.

Så länge Svenska kusten var hotad af landstigningar, kunde Gustaf Adolf icke detaschera trupper ifrån Skåne till Finska arméns förstärkning; också ville han icke försvaga Grefve Armfelt, hvilken han ej upphörde att påminna om anfallets vidtagande. Jemväl kunde icke Stockholm och kusten af Bottniska viken blottas på trupper, i händelse af något djerft försök af Ryssarne, och derföre var Konungen under våren ur stand, att till Finland öfver Torneå afsända mer än blott obetydliga förstärkningar, lemnande åt Grefve Klingspor omsorgen att komplettera sin armé med Finska infödingar. Dock, hvad Sverige icke kunde fullgöra med egna tillgångar, det gaf dess bundsförvandt England, som hade skickat till undsättning 14,000 man, hvilka, under General Moores befäl, den 14 Maj, anlände till Götheborg. Denna korps var tillräcklig att gifva öfvervigten åt Svenskarne på hvilketdera som helst af de ställen, der de förde kriget, i Norige eller i Finland. Likväl tillskyndade Engelsmännens stora hjelpsändning icke Gustaf Adolf någon nytta, emedan han icke kunde komma öfverens med General Moore, hvar och på hvad sätt Engelsmännen skulle användas. Moore hade befallning, att ej i något fall fördela korpsen, utan hålla den förenad, aldrig aflägsnad från kusten, utan i närheten af flottan, som städse skulle vara i beredskap, att emottaga den om bord. Ett sådant operationssätt var icke öfverensstämmande med Konungens planer, som ömsevis föreslog att förena Engelska trupperne med de Svenska, hvilka opererade i Norige, eller med den i Skåne stående armén och göra en landstigning på Seeland, eröfra Köpenhamn samt föra ett anfalls krig inom Danska besittningarne. Dagar förflöto i tvister; Konungen ville icke afstå från sina fordringar, och Moore tryggade sig vid omöjligheten att öfverträda de honom gifna befallningarne.

Slutligen, då sakerna i Finland togo en lycklig vändning för Svenskarne, beslöt Konungen att der föra kriget offensivt. För detta ändamål ville han befalla Grefve Klingspor, att draga sig med hufvudstyrkan till Savolaks och mynningarne af Kymmene-elf, samt sålunda stänga kommunikations-vägarne för fienden, hvilken nu hade fördjupat sig i det inre af Finland och stod vid Gamla-Carleby, Åbo och Helsingfors. Engelska trupperne ernade han afsända ifrån Götheborg till Finska viken och landsätta dem i ryggen på Ryska armén, för att lätta Grefve Klingspors rörelser samt till och med förena sig med honom, då han skulle rycka framåt. Konungen ämnade verkställa landstigningen nära Wiborg och derefter eröfra denna stad, eller, om detta icke lyckades, belägra densamma och skicka afdelningar till Petersburg och

Willmanstrand, spridande öfverallt oro och hotande våra kommunikationer. I händelse af omöjligheten att verkställa landstigningen vid Wiborg, skulle Engelsmännen utföra den vid mynningen af Kymmene-elf, sedan de förlaggt flottan i närheten för att försvara transport-skeppen, hvarefter trupperne skulle befästa sig på något lämpligt ställe nära kusten, t. ex. vid Pyttis eller trakten deromkring, och derifrån göra de kraftigaste anfall i vår rygg. Emellertid borde Svenska armén, sedan den tvungit Ryssarne till reträtt, förena sig med Engelsmännen, hvarefter de skulle operera gemensamt, enligt den plan, som då vore lämpligast.

General Moore svarade, att han, sedan han landsatt trupperne vid Wiborg, på ett långt afstånd ifrån Svenska armén, icke kunde göra den någon nytta, och tillade med en Engelsmännen egen frimodighet, att förslaget att skicka hans korps till Finland vore förträffligt endast i det fall, att Konungen hade för afsigt att förskaffa Ryssarne några tusen Engelska fångar. Konungen blef ytterst uppbragt öfver detta svar af Moore, som då vistades i Stockholm, och förbjöd honom att utan tillstånd resa ifrån hufvudstaden. Moore begärde pass för sin Adjutant till Götheborg, och då han erhållit det, begaf han sig sjelf, klädd i Adjutantens kläder samt under dess namn, hemligen ifrån Stockholm till Götheborg och Engelska flottan, ifrån hvilken trupperna icke gingo i land under loppet af de sex veckor, som tvisterna om operationsplanen upptogo. Engelska regeringen, som insåg det onyttiga af sina truppers vistande i Sverige och hade behof af desamma i Spanien, befallde dem afsegla till England, hvarifrån de oförtöfvadt afsändes till Spanien, der Moore fann en ärofull död vid Ferrol. Till hjelp åt Gustaf Adolf beviljades deremot endast en Engelsk flotta, under befäl af Amiral Saumarez.

Lemnad allena, att efter godtfinnande begagna sin egen landtstyrka, beslöt Svenska Konungen, efter mycket vacklande, att välja Åländska öarne till bas för operationerna och der sammandraga de reguliera trupperne äfvensom milisen. Han ville, utan att aflägsna dem allt för långt från den mot honom fiendtligt stämda hufvudstaden, ifrån öarne och äfven ifrån hamnarne vid Bottniska viken verkställa landstigningar på Finska kusten, i förening med de beväpnade innevånarena göra anfall på Ryssarne, oroa oss och dela vår styrka, i det dubbla ändamål, att hafva fast fot i Finland och att lätta Grefve Klingspors rörelser. Uti begge fallen förlitade han sig på folkresningen, om hvars medverkan Finska utvandrare öfvertygade honom. Hvarest och huru manstark landsättningen skulle göras, en eller flera, — derom uppgjordes mångfaldiga planer, som oupphörligen forändrades, allt efter de ifrån Finland ankomne spionernas och utvandrandes berättelser.

---

7 Kapitlet.

Förberedelser för vår-kampanjen till sjös.

Ryska sjömagtens tillstånd. — Landtförsvaret af kusterna. — Lotsarnes borttagande ifrån lotsplatserne. — Sjöministerns mening. — Flottiljens afsegling från Sveaborg. — Branden på Sveaborg. — Rodd-fartygens afgång från Kronstadt. — Den andra eskaderns afsändande ifrån Sveaborg. — Svenska och Engelska flottorna. — Nevelskojs strid med Engelsmännen.

Till afböjande af fiendens anfall ifrån sjösidan, att trygga Finland och dess fortfarande förening med Ryssland, var det nödigt att hafva en sjömagt. Finska kustens beskaffenhet och den mängd omkring henne liggande skogbevästa holmar, vid hvilka fartyg lätteligen kunde lägga till, lemnade fienden tillfällen att dölja sina operationer för oss och lättade för honom medlen till landstigningar och valet af punkter för desamma. Utan krigsfartyg kunde vi icke på de nära kusten belägna öarne hålla förposter, med mindre dessa lemnades till offer för Svenska flottan, och vi saknade derjemte medel att förhindra fiendens förbindelser med kustboerna igenom fiskare, hvilka ej kunde förmenas att segla, emedan fiskeriet utgjorde deras enda näringsfång. I allmänhet kunde, i anseende till Rysslands och Sveriges geografiska läge, kriget icke inskränka sig till strider på fasta landet, utan borde äfven föras till sjös, och derföre voro operationerna der nära förbundna med dem till lands samt utgjorde med dem ett oskiljaktigt helt. Men förr än vi utreda i hvad mon flottorna deltogo i Finska kriget, må här en öfversigt lemnas af Rysslands och Sveriges sjömagt, och jemväl af Engelska flottan, som hade kommit Gustaf IV till undsättning och i förening med den Svenska opererade emot oss.

I början af år 1808 utgjordes Ryska sjömagten i Östersjön af följande:

Segel-flottan.

9 linieskepp, af 64 till 130, inalles 740 kanoner; 7 fregatter, af 36 till 48, tillsammans 296 kanoner; 6 bombarderings och 19 mindre fartyg, af 8 till 22, tillsammans 322 kanoner. Dessutom funnos uti Kronstadt 4 fregatter och 3 briggar, hvilka i anseende till deras ålder endast kunde begagnas till brandvakts-fartyg, 11 gamla skepp, af 66 till 110 kanoner, och fyra 44-kanoners fregatter, hvilka, i händelse af behof, kunde begagnas endast till försvarandet af redden och till bränsle.

Rodd-flottan.

I Petersburg 11 flytande batterier, 60 kanonslupar, 55 jullar samt 11 köks- och vattenhemtnings-fartyg. I Ruotsensalmi 10, i Willmanstrand 21 kanonslupar, tillsammans 168 rodd-fartyg. I Riga lågo 2 briggar, 5 landsättnings-fartyg samt 2 färdiga och 4 under byggnad varande kanonslupar.

Fulltaliga transport-flottan.

I Petersburg 15 fartyg, hvilka kunde armeras, 2 goletter, 1 korvett, 2 jakter, 3 proviant-fartyg, tjenlige till begagnande i skären samt till brandvakter, 7 batterier, 4 kanonslupar, 5 båtar, 1 handels-fartyg och 1 gammal fyr, hvilka kunde offras åt lågorna. I Ruotsensalmi 33 rodd-fartyg; kanonsluparne och jullarne voro i anseende till ålder oanvändbara. Vid Ladeinoje Pole 10 stycken 14-kanoners slupar, 3 lotsbåtar och 13 kanonslupar, nyss gångna af stapeln.

På stapel byggdes.

I Petersburg 2 skepp, 2 fregatter, 2 hämeenmaa, 2 loggertar, 3 briggar och 15 krigsfartyg; i Archangel 6 skepp; i Ruotsensalmi 2 goletter, 2 jullar och 10 landsättnings-fartyg; i Kasan 1 korvett, 2 briggar, 2 loggertar och 2 transport-fartyg.

Anbefallda att byggas.

I Petersburg 8 hämeenmaa, 4 bombarderings-båtar, 12 landsättnings-fartyg och 4 flytande batterier; vid Ladeinoje Pole 42 kanonslupar, 10 proviant-, 6 köks-, 10 vattenhemtnings- och 2 hospitals-fartyg.

Om hösten 1807 och våren 1808 förstärktes, i anseende till brytningen med England, hufvudpunkterna vid Finska viken och Östersjön. I Wiborg, Ruotsensalmi och Willmanstrand iståndsattes fästningsverken; hvarjemte man till deras försvar bestämde följande besättningar:

till Wiborg . . . . . . ,	3,141 man infanteri	och 300 man	kavalleri
— Fredrikshamn	1,769 —	100	—
— Ruotsensalmi	1,354 —	300	—

I Narva, Baltisport, Pernau, Riga, Windau och Liban byggdes batterier. För rodd-fartygens behof var anbefaldt att begagna äfven underofficerare, musikanter, trumslagare och obevärade soldater. De till kustens och fästningarnes försvar bestämda trupperne subordinerade under Sjöministern Tschitschagoff, emedan försvaret af sjöfästningarna stod i nära samband med flottans försvar och kunde icke vara tryggadt annorlunda än under ens tillsyn. Ingen chef för landttrupperne kunde, utan att meddela sig med Sjöministern, beordra regementerna eller bataljonerna ifrån ett ställe till ett annat. Åt Tschitschagoff lemnades rättighet, att efter godtfinnande förändra regementsqvarteren och begagna manskapet till uppkastande af batterier samt till andra krono-arbeten. * Dessa trupper bestodo af tvenne infanteri-divisioner: den 2:a, Lawroffs, i Estland, och den 3:dje, Furst Dolgorukis, i Liffland och Curland. Det till dem hörande kavalleriet placerades såsom poster att observera fartygen på hafvet. Bakom posterne stodo detaschementer, sammansatte af infanteri, kavalleri och artilleri, med befallning att ständigt vara beredda till uppbrott, för att afslå landstigningar, hvarföre de blefvo försedde med utförliga förhållningsordres. Terängen för hvarje division var indelad i distrikter, hvilka hade särskilta chefer. För 3:dje divisionen: 1) ifrån Polangen, öfver Libau och Windau, till Dünamünde; 2) ifrån Dünamünde till Pernau; 3) ifrån Pernau till Baltisport och på öarne Ösel och Dagö. För 2:a divisionen: 1) ifrån Baltisport till Reval; 2) ifrån Reval till Narva; 3) ifrån Narva till Kernowa; 4) ifrån Kernowa till Oranienbaum. Till Krasnaja Gorka och mynningen af Luga afsändes ifrån Petersburg 3 bataljoner, 3 sqvadroner och ett kompani af gardets ridande artilleri. Den inre polisen i städerna vid Östersjö-kusten uppdrogs åt Kommendanterne.

För försvaret af Gamla Finlands kust sammansattes en rörlig korps, under Generallöjtnanten Barclay de Tollys befäl, af tredje bataljonen utaf de i Finland agerande trupperne samt af de till hans 6:te division hörande Asofska och 3:dje jägare regementerne och 2 kompanier artilleri, ett af ridande- och ett af fot-artilleriet. De öfriga regementerna af 6:te divisionen stodo först i Petersburg, Oranienbaum och Kronstadt, men sedermera beordrades Nisofska och Revalska regementerna till Wiborgska guvernementet. Då i Maj månad de i Finland agerande trupperne förstärktes, afgick Barclay de Tolly

* Ukas för Tschitschagoff, af den 20 Januari 1808.

till dem med nämnde fyra regementen af sin division. I hans ställe utnämndes Grefve Wittgenstein till chef för den rörliga korpsen, i hvars sammansättning några regementen af 14:de divisionen och lifhusarerne ingingo. Med undantag af Ruotsensalmi och dess garnison, som förblef under chefens för dervarande hamn inseende, subordinerade under Grefve Wittgenstein alla garnisoner och artilleri-kommenderingar i Gamla Finland, dess fästningar och andra å kusten befästade ställen, samt i allmänhet hela försvaret af kusten ifrån Abborfors till Björkö, en ly på södra stranden af Wiborgska viken. Den rörliga korpsens hufvudstyrka var anbefalld att förläggas emellan Wiborg och Fredrikshamn. *

Utloppen af Newan befästades med batterier, som uppfördes på stranden af galer-hamnen, i Nowaja Derewnja, på öarne Krestofski, Petrofski, Gutujeff och Kaponerski. På åtskilliga ställen inrättades ugnar för kulors glödgande. Till batteriernas betäckning bestämdes 10 bataljoner. För det fall att fiendtliga fartygen, vid stark blåst, skulle tränga förbi batterierna, hade man i reserv ett batteri fält-artilleri och kanonslupar. Till Kronstadts försvar funnos uti fästningsverken Risbank, Citadell, Kronslott och Köpmanshamnen 480 kanoner, i krigs- och mellersta-hamnarne 157 kanoner, 26 mörsare och 36 enhörningar. Dessutom stodo der 4 kompanier af tunga- och 1 af lätta-artilleriet. Truppen, som var bestämd att utgöra besättningen i Kronstadt och äfven begagnades till arbete, utgjordes af 2 infanteri-, 2 sjö- och 1 garnisons-regemente, hvarje bestående af tre bataljoner. Utom de i Kronstadt förut varande artillerister ditskickades yttermera 1000 sådana. Så snart stranden der blef isfri, började linieskeppen, segel- och roddfartygen lägga ut på redden.

Emedan man hade för afsigt, att beröfva fienden medlen att obehindradt gå inom skären, blef det anbefaldt att bemägtiga sig lotsarne på Hogland, Aspö, Kognisaari, Pitkäpaasi och Björkö, äfvensom på öfriga lotsplatser för ingåendet från hafvet till Lovisa, Borgå, Grensfjerden, Sveaborg, Baresund, Porkalaudd, Hangöudd, Åbo och från alla inlopp till Åländska skären, afsända dem till Kronstadt och inrymma dem på fartygen; endast vid några lotsplatser qvarlemnades ett högst ringa antal. Till Aspö, Kognisaari och Pitkäpaasi sändes slupar med befallning, att då fienden nalkades, bemägtiga sig de öfrige lotsarne och afföra dem till lämpliga hamnar.

Genom eröfringen af Sveaborgska flottiljen förökades vår sjömagt betydligt och en dubbel öfvervigt vanns öfver Svenskarne derigenom, att de beröfvades denna dem hitintills tillhöriga flottilj. Den var tjenstbar, men i Sveaborgska magasinerne funnos alldeles icke provision och krut samt segel till segel-fartygen; taklage brast väl icke, men af långvarigt liggande i magasinerne hade det blifvit odugligt, och i allmänhet fanns obetydligt af erforderlige materialier och effekter till flottans armerande, hvarföre man nödsakades förskaffa dem medelst transporter ifrån Kronstadt, hvarigenom Sveaborgska flottiljens afsegling till Åbo fördröjdes. Denna flottilj lemnades till Grefve Buxhoewdens disposition, som vid den tiden beredde sig att börja vår-fälttåget. Men emedan han ansåg densamma alltför fåtalig att afböja Svenskarnes landstigningar, anhöll han flere gångor om tillskott af rodd- och segel-fartyg ifrån Kronstadt. Ehuru Sjöministern Tschitschagoff bevisade omöjligheten att efterkomma hans begäran om en betydligare förstärkning, blefvo likväl på särskilta tider, såsom vi längre fram få erfara, segel-

* Tschitschagoffs förordnande åt Grefve Wittgenstein, af den 27 Maj, No 4256.

och rodd-fartyg skickade till Finland. För att vederlägga Grefve Buxhoewdens ofta förnyade fordringar, skref Tschitschagoff till honom: "Sveaborgska "flottiljen är tillräcklig att afslå Svenskarnes anfall medelst rodd-fartyg. "Skulle åter en fiendtlig linie-flotta dertill begagnas, så blefve, i anseende "till Svenskarnes fullkomliga kännedom af Finska skären, ett förökadt an-"tal af vår flottilj lika otillräckligt att hindra dess rörelser. Dessutom an-"ser jag omöjligt att detaschera ett större antal segel- och rodd-fartyg ifrån "Kronstadt, utan att märkbart försvaga detta sednare ställes försvar. För "öfrigt är det känt, genom sjöofficerare, som varit skickade att undersöka "kusten af Nya Finland, att den på flera ställen är ganska lämplig för land-"stigningar; följaktligen, om man önskar att på alla punkter skydda kusten, "skulle det, med afseende å den utsträckning densamma upptar, erfordras en "flottilj, bestående af ett oräkneligt antal fartyg, men äfven då vore den "ganska kringspridd och svag. I betraktande deraf synes mig, att vi såsom "det närmaste och säkraste medlet till vårt försvar, böra välja detsamma, "som är antaget för rikets gränsor vid hafvet i allmänhet, nemligen, att ut-"med kusten inrätta observationer samt på åtskilliga ställen hafva ett till-"räckligt antal landttrupper, för att tillintetgöra fiendens anfall, i händelse "det lyckades honom att utföra en landstigning" *

Den första afdelningen af Sveaborgska flottiljen, under Kaptenlöjtnanten Mistroffs befäl, utlopp från Sveaborg till Åbo icke förr än den 21 Maj. Den bestod af 15 kanonslupar, 1 båt, 1 vattenhemtnings- och 2 proviant-fartyg. Derå befunnos, af sjöfolket, 1 stabsofficer, 4 öfverofficerare och 202 soldater, och af Krementschugska musketer-regementet 741 man. Skepps-provision utdeltes för en månad, skott 5,475 och kulor af olika kaliber 6,720. Afdelningen anbefalldes att så fort som möjligt begifva sig till Åbo-skärgård och fatta poste vid Åminais, hvarest segellederne till Åbo ifrån den Åländska skärgården samt från de norra skärgårdarne förena sig. Samtidigt med första afdelningen hade äfven andra krigsfartyg kunnat utgå ifrån Sveaborg, om de icke blifvit uppehållne af brist på trupper och provision, hvilken sednare, i anseende till innevånarnes medellöshet, ej kunde erhållas hvarken genom köp eller entreprenad, utan nödgades man hemta alla förråder ifrån Petersburg.

Utom detta hinder tilldrog sig en händelse, som måste fördröja den andra afdelningens utlöpande. Dagen efter första fördelningens afsegling, den 22 Maj, sprängdes på Wargön ett magasin med 2,500 pud krut, hvarvid 60 personer dödades och 100 sårades. Till aska förvandlades magasinet med flottans förnödenheter, dockan, kasserner, några fartyg, en mängd lavetter under kanonerna och flere träd-vallgångar, som voro anlaggde bakom stenmurarna. Branden fortfor i 10 timmar. Genom garnisonens nit blefvo 10 kanonslupar, 2 hämeenmaa och 1 brigg, hvilka lågo i kanalen, bortförda undan elden till Båkholmen. Af luftens skakning och de ofantliga åt alla håll flygande stenarne blefvo en mängd byggnader förstörde och genomslagne, men fästningsverken tillfogades ingen synnerlig skada. Orsakerna till explosionen förblefvo okända. Af den vid detta tillfälle sårade Generalmajoren Woronoffs rapport synes, att krutet utdeltes i hans närvaro med tillbörlig försigtighet, samt att efter hans bortgång explosionen, föregången af tvenne starka stötar, inträffade; men emedan manskapet och den vid krutets utdelning anställde officern omkommo, blef det omöjligt att utreda

* Tschitschagoffs föredragnings-lista, presenterad för Kejsaren den 19 Maj.

verkliga orsaken till denna tilldragelse, hvilken fördröjde den af ett betydligt antal fartyg bestående andra eskaderns afsegling.

Den 25 Maj afgick ifrån Kronstadt en fördelning segel-fartyg, under befäl af Kaptenlöjtnanten Tulubjeff, bestående af tvenne korvetter, Hermione och Melpomene, ordonans-slupen Topas och loggerten Weliki-knäs. De voro bestämda att kryssa emellan Kronstadt och Hogland, att observera de fiendtliga fartygens rörelser och om allt inberätta till Kronstadt, genom att medelst signaler meddela underrättelserne ifrån det ena fartyget till det andra, betäcka våra transporter och handelsfartyg, uppfånga fiendtliga farkoster af underlägsen styrka, men undfly en starkare fiende samt dölja sig i närmaste hamn, företrädesvis uti Reval, Baltisport och Narva, hvarest utmed stränderne batterier voro uppkastade. För att öka försvaret af Sveaborgs örlogshamn afsändes, den 26 Maj, ifrån Kronstadt en afdelning segel-fartyg, under befäl af Kaptenen af 2:a rangen Grefve Hayden, bestående af 2 fregatter, Argus och Bistri, 2 korvetter, Charlotta och Pomona, samt 2 ordonans-slupar, Sokol och Opit.

Samma dag Grefve Hayden ankom till Sveaborg, den 28 Maj, afgick derifrån under Löjtnanten Grawwes befäl, andra afdelningen af skärgårds-flottiljen: 7 kanonslupar, 6 jullar, 1 vattenhemtnings- och 1 proviant-fartyg. Om bord befunno sig 125 man sjöfolk och 463 man landttrupper, af Pskofska garnisonen. Grawwe befaldes förena sig med första afdelningen och ställa sig under Kaptenlöjtnanten Mistroffs befäl. Hvardera afdelningen hade sig föreskrifvet: 1) Att under färden samla alla lotsar, som kände genomfarten i skären, och derigenom beröfva fienden pålitliga vägvisare; 2) Att vid alla öar, isynnerhet de betydligaste, hvarest kyrkor och byar funnos, lägga till med sluparne och såsom gisslan gripa prester, domare, eller de förnämste derstädes, med dem utskicka militär-kommenderingar, för att afväpna invånarena samt taga personer, som ägde ett större förtroende och inflytande, isynnerhet af allmogen, äfvensom några prester till fånga och försända dem till Åbo. Vid innevånarenas afväpnande skulle man tillsäga dem, att, derest de icke förblefvo lugna och upphörde att blanda sig i krigets angelägenheter, deras hus skulle uppbrännas och hufvud-anstiftarena till upproren skjutas eller hängas; 3) Utsprida rykten, att efter första eskadern andra skulle följa, samt att ifrån Petersburg en stark skärgårds-flotta skulle ankomma. Om innevånarena röjde fiendtliga rörelser, borde med dem förfaras såsom med upprors-stiftare, likväl skulle man, så mycket möjligt var, blott i yttersta nödfall skrida dertill, utan borde innevånarena helst genom nedlåtande och välvilja böjas till undergifvenhet. *

Vi följa de tvenne första afdelningarna af Sveaborgska flottiljen icke nu längre på den för dem bestämda vägen, utan öfvergå till fiendens sjömagt. Under Gustaf IV:s regering egnade Svenskarne ringa uppmärksamhet på segel-flottan. Vid krigets början hade de i tjenstbart skick 11 linieskepp och 5 fregatter. Såsom grundval för sjömagten ansågs skärgårds-flottan, hvilken i början af år 1808 bestod af 300 fartyg, fördelade i 4 eskadrar, hvilka lågo i Stockholm, Götheborg, Åbo och den talrikaste i Sveaborg. Vid de efter Tilsiter-freden uppkomna politiska oenigheterna med Ryssland fordrade försigtigheten, att om hösten, innan hafvet tillfrös, öfverföra fartygen ifrån de Finska hamnarne till Sverige och icke låta dem qvarblifva till ett rof för fienden. Men i anseende till Stockholmska kabinetts kortsynthet och dess öfvertygelse om en varaktig fred med Ryssland, åsidosattes dessa mått och

* Grefve Buxhoewdens befallning till Vice-amiral Saritscheff, af den 18 Maj.

steg. Derföre uppbrände Amiral Hjelmstjerna, då Åbo af oss skulle intagas 40 kanonslupar, hvilken förlust var så mycket kännbarare för Sverige, som den ganska lätt hade kunnat undvikas, om blott fartygen i god tid blifvit bragta i säkerhet genom att öfverföras till andra sidan af Bottniska viken. Kort derefter förlorades genom Befälhafvarens på Sveaborg klenmodighet de i dervarande hamn förlaggda 110 fartyg. På sådant sätt beröfvades Gustaf IV redan i början af fälttåget, utan strid, hälften af sin skärgårds-flotta. De återstående fartygen, utom ett obetydligt antal bestämdt att agera emot Danskarne, med hvilka dock ingen sjöträffning föreföll, begagnades emot Finland.

Stor var för Sverige förlusten af Åbo och Sveaborgska flottiljerna, men såsom ersättning tjenade en, under befäl af Amiral Saumarez ankommen, Engelsk flotta, bestående af 16 linieskepp och 20 andra fartyg. Saumarez hade befallning att bistå Gustaf IV och bemöda sig att förstöra Ryska flottan. * Han anlände i April månad till Götheborg och öfverenskom med Svenska regeringen att operera på det sätt, att tvenne linieskepp, under Kontre-amiralen Hoods befäl, skola förena sig med den Svenska flotta, som är bestämd att afsegla till Finska kusten, och att med återstoden af linieskeppen och öfriga fartyg Belt, Sundet samt alla Preussens, Pommerns och Danmarks hamnar blockeras. I Maj slöt sig Hood till Svenska flottan och begaf sig med den till Hangöudd. Kort derpå visade sig Saumarez i Riga-bugten, hvarest hans bragder bestodo i borttagandet af några Ryska handelsfartyg, som voro lastade med säd.

I afsigt att förekomma, det kommunikationen emellan Kronstadt och Wiborg, äfvensom med andra vigtigare punkter vid kusten, icke af fienden skulle afskäras, försändes, den 31 Maj, ifrån Kronstadt till skärgården en afdelning, under befäl af Kaptenlöjtnanten Novoktschenoff, bestående af 1 slup, 1 ordonnansslup, 2 batterier och 12 kanonslupar. På dessa embarkerades tredje bataljonerna af Sefska, Permska och Kalugska regementerna. Sedermera beordrades denna afdelning att gå till förstärkning för Sveaborgska flottiljen. Innan afdelningen hann inlöpa i Björkö-sund, blef den vid Stirsund öfverrumplad af ett vindkast från nordost, hvilket snart öfvergick till en häftig storm, som varade i tvenne dygn. Flere fartyg drefvos från sina ankarplatser, 8 kanonslupar och 2 köksfartyg kastades på södra stranden, manskapet räddades med undantag af dem, som dogo af kraftuttömning och köld, krutet och provisionen skämdes. I stället för de skadade skickades ifrån Kronstadt 8 andra kanonslupar, och vid inträffad sydost vind inlopp Novoktschenoff inom skären. Den 6 Juni sändes ytterligare ifrån Kronstadt till Sveaborg 19 jullar, under Midschipsmannen Ostaschoffs befäl.

För att observera de fiendtliga fartygens rörelser samt för att kryssa emellan Hangöudd och Sveaborg afgingo, den 4 Juni, från denna fästning korvetten Charlotta och ordonansslupen Opit. Korvetten mötte den 6 Juni fiendtliga fartyg nära Hangöudd, men undvek en olika strid och gömde sig i Baltisport, dit några dagar derefter en Svensk fregatt ankom, hvilken ifrån Stockholm medförde vårt sändebud Alopæus. Sedan denne fregatt tagit om bord det i Ryssland vordne Svenska sändebudet, återvände den till Sverige. De första dagarna af kryssningen skiljde sig ordonansslupen Opit från korvetten och återvände till Sveaborg. Befälhafvaren derstädes, Vice-

* Ministern, Lord Mulgrave, skref till Amiral Saumarez: "We intrust to your direction the important service of attempting to destroy the Russian fleet." Memoirs and Correspondence of Lord Saumarez; 11, 99.

amiralen Sаritscheff, som hade erhållit underrättelse, att fiendtliga kryssare visat sig på höjden af Sveaborg, afsände slupen Opit att återkalla korvetten Charlotta ifrån kryssningen. Opit fann den ej på hafvet, men möttes af en Engelsk fregatt. Här utfördes Ryssarnes första och ärofulla strid med verldshafvets förmenta beherrskare. Den för sig gick sålunda:

Slupen, som kommenderades af Kaptenlöjtnanten Nevelskoj, hade 14 tolf-skålpunds karonader samt var hopfogad med träd-bindningar, d. ä. i stället för metall-naglar hade man begagnat spikar af träd, fastkilade på inre sidan. Farkosten var den första i Ryssland af ett sådant byggnadssätt och kallades derföre äfven Opit (försöket). Efter att hafva passerat Nargön, såg Nevelskoj ett stort tremastadt fartyg, som höll i afskärning mot hans kosa. I förmodan att detta fartyg var korvetten Charlotta fortsatte han färden åt Sveaborg, men då han icke erhöll svar på igenkänningstecknet, vände han om. Denna rörelse till återtåg var så mycket nödvändigare, som den lindriga vinden hotade med en förändring, hvilken kunnat bringa ordonansslupen i en betänklig ställning. Snart närmade sig det stora fartyget till Opit och de våra erforo, att det var en fiendtlig fregatt af 50 kanoner. Slupen saktade farten, och fregatten, i det den nalkades, lossade några kanonskott på densamma. Kulorna flögo på sidan om slupen. Fregatten lopp derefter i ett lugnt vatten; på ordonansslupen hyste man hopp att kunna rädda sig medelst rodd. Nevelskoj, 2 officerare, 2 gardemariner och en understyrman, tillsammans med kommenderingen, som bestod af 45 man, fattade årarne och fyllde luften med utropet: hurra! De ansträngde alla krafter till rodd och Opit framskred ända till 4 knop i timmen. På en mils afstånd till venster varseblefvo de ett grund. Nevelskoj befallde styra kosan emot detta, i afsigt att krossa slupen emot stenarna, men fregatten, begagnande sig af en gynsam vindkåre, började åter upphinna oss, då hastigt ifrån ett öfver slupen hängande moln en vindstöt från sydost utbröt, kastade slupen på sida, bräckte de på högra sidan utlaggda årarne, sönderslet storseglet, focken och klyfvarn i stycken samt vände den en fjerdedel i sydvest. Efter 5 eller 10 minuters förlopp, sedan vindkastet gått öfver, reste sig åter ordonansslupen och några årar ifrån venstra sidan öfverflyttades på den högra; men en förnyad vindstöt minskade afståndet ifrån fienden och närmade, från venster, fregatten till slupen inom skotthåll. Vår besättning upphörde med rodden och ställde sig vid kanonerna. På fregatten hissades Engelsk flagg och ropades uppå Ryska: "flaggan ned!" Nevelskoj och hans underlydande välsignade sig med korstecknet och iakttogo tystnad. Förundrad öfver sin obetydliga motståndares stillatigande, och efter att hafva väntat en ovilkorlig kapitulation, öppnade fregatten eld ifrån tvenne 30-skålpunds skans-karonader, med afsigt, såsom vi sedermera erforo, att skona lifvet hos den fiende, som så kallblodigt underkastade sig en säker undergång. En 7 karonaders salfva dundrade från ordonansslupen i skråfvet på fregatten. Engelsmännens svar blef en salfva ifrån skans-artilleriet; denne krossade i spillror segelbommen, bogsprötet och jullen, sönderslog nästan allt stående taklage och direk-fallen, hvaraf jemväl nock-gaffeln lutade. Oaktadt ett så förfärligt slag, fortfor ordonansslupen att strida och förorsakade genom sitt jemna skjutande på fregatten ett betydligt nederlag. Fregattens Kapten befallde då en pluton af 5 kanoner från däck gifva en salfva. Opit kastades dervid med häftighet på sidan, och då den åter vände sig upprätt, anmälde en matros, som hastade ur krutkammaren, att framför denne ett foderbräde blifvit lösryckt och att genom öppningarna dagen syntes i krutrummet. På däcket lågo 5 karonader kullkastade, 2 man voro dö-

dade och 19 sårade, bland dem äfven chefen. Utmattad af blodförlust, hann han endast säga: "Farväl, barn! Jag tackar eder!" och nedföll sanslös. Fregatten afbröt elden. Då hon kommit på ett halft gevärskotts afstånd, fordrade hon åter kapitulation. "Vi gifva oss!" svarade officern, som hade trädt i Nevelskojs ställe. "Flaggan ned!" ropades befallande ifrån fregatten. "Den kan ej nedfällas," svarade befälhafvanden. — "Nå så hissen Engelsk flagg!" — "Någon dylik finnes icke." En bemannad slup lade ut från fregatten. Den första, som visade sig på ordonansslupen, var en Läkare jemte sin medhjelpare; den andra var en Löjtnant med kommenderingen. Läkaren undersökte de sårade; Löjtnanten samlade vapnen och skickade att nedtaga flaggan, hvilken var så starkt med rep tillknuten, att det var omöjligt att nedfälla henne. Nevelskoj, som kommit till sansning, erbjöd sin värja åt den till honom framträdande fiendtliga Löjtnanten; men denne steg vördnadsfullt tillbaka och sade, att icke han ägde rättighet att emottaga svärdet, utan att denna heder tillkom hans Kapten. På första slupen affördes de sårade och på den andra ordonansslupens öfriga besättning. Kapten på Engelska fregatten "Den Nedgående Solen", Baturst, mötte aktningsfullt sin fiende på skansen; men vägrade taga hans värja. Då derefter Nevelskojs sår af vaggningen och brist på lättare föda försämrades, nödgade Baturst ett handelsfartyg att medtaga honom till Libau, samt förság honom med medicin och sjukvård, oaktadt strid dem emellan ägt rum. Den Engelska Kaptenen fann sig besvärad af fångarne, så väl i afseende å lifsförnödenheter, som ock å utrymme för dem, hvarföre han äfven fordrade af chefen på ordonansslupen förbindelse för honom sjelf och besättningen, att icke tjena under loppet af kriget emot Engelsmännen och Svenskarne. Nevelskoj vägrade för sin besättning, men för egen person lemnade han den begärda förbindelsen, emedan han icke hoppades tillfriskna, hvarom äfven läkarne misströstade, ty hans sår var högst farligt; en ek-spillra hade neml. sönderslagit käkbenet, så att detta sedermera uttogs stycke för stycke.

Sedan Baturst vid pass tvenne veckor på fregatten qvarhållit den fångna besättningen, utvexlade han den i Libau; men ordonansslupen förde han med sig. Då han sedan mötte en Svensk fregatt, behöll han Opits flagg och vimpel, men öfverlemnade ordonansslupen åt sina bundsförvandter, hos hvilka den sedan gjorde tjenst under sin förra benämning. Nevelskoj permitterades, med bibehållande af sin lön, intill dess sjukdomen blefve botad. Efter hans tillfrisknande förordnades Allernådigst att han alltid borde anställas såsom chef å något fartyg. Dessutom befallde Kejsar Alexander att från kabinettet till honom utbetala 3,000 rubel, åt officerarena ett års lön utan afräkning och åt gardemarinen 100 rubel, att befria alla dessa från krigsrätt, att icke från tjenste-åren afdraga den tid de tillbragt i fångenskap, att icke vägra dem en militär-orden, om någon visar sig densamma värdig, samt att för besättningen ej afpruta några tjenste-år och beordra densamma till de nära staden varande slotten på hoffartygen.

Opits djerfva strid föreföll på samma tid, som de ifrån Sveaborg afsände skärgårds-fartygen närmade sig Åbo, hvarest de förenade sig, den 11 Juni. De hade ordres att gå framåt, uppsöka fienden, men undvika strid med honom samt icke fördela sig i mindre flottiljer, utan blott afsända en eller två slupar på kryssning, och om de erforo, att fienden någonstädes gjort landstigning, försöka att afskära reträtten för de landsatta trupperne. Anbefaldt var ock, att fästa en synnerlig uppmärksamhet vid Jungfru-sund, för att genom öppnandet af denna genomfart stå i närmare gemenskap med den

ifrån Sveaborg gående 3:dje afdelningen af flottiljen och proviant-fartygen. Före vår flottiljs ankomst till Åbo började Svenska krigsfartyg och linie-skepp visa sig vid Finska stränderna. Fartygen lade till vid öarne, utdelade bland allmogen vapen, krut och säd, uppmuntrade dem till ett tappert försvar emot Ryssarne samt gjorde ett häftigt anfall på Nystad, bombarderade och uppbrände denna stad i afsigt att straffa innevånarena, som vid den tid, då de skulle aflägga tro- och huldhets-ed, visade större tillgifvenhet för Ryssland, än de öfriga Finnarne. Derefter och sedan Svenskarne erhållit kunskap om Ryska sjö-styrkans ankomst till Åbo, rigtade de sina rodd-fartyg åt detta håll och då började de affärer, hvilka längre fram skola beskrifvas.

---

8 Kapitlet.

Vår-kampanjen.

Truppernes ordnande i Maj. — Rajefskis reträtt. — Svenskarne tåga framåt. — Affär vid Wasa. — Uppror längs kusten af Bottniska viken. — Landstigning vid Åbo. — Barclay de Tollys operationer. — Sordåvala-afdelningens sammansättning. — Sandels's anfall på Kuopio. — Barclay de Tolly fullföljer icke operations-planen. — Rajefskis operationer. — Affär vid Lappo. — Rajefskis reträtt till Alavo. — Krigskonselj. — Reträtt till Tavastehus. — Grefve Kamenski aflöser Rajefski. — Grefve Orloff-Denisoffs operationer.

Vid vår-kampanjens början, i slutet af Maj månad, befann sig Grefve Buxhoewden med hufvudstyrkan i södra Finland och hade för afsigt att der afvärja landstigningar; Rajefski, som intagit Tutschkoffs plats, stod vid Gamla-Carleby; Barclay de Tolly tågade ifrån Nyslott till Kuopio och hade befallning att rensa Savolaks samt derefter operera i Svenskarnes flank och rygg, om de skulle kasta sig på Rajéfski, hvilken åter å sin sida borde, i händelse Svenskarne vände sig emot Barclay de Tolly, agera anfallsvis. För att underhålla kommunikationen emellan dessa Generaler, som genom ett betydligt afstånd voro skiljda ifrån hvarandra, blef Wlastoff beordrad med 24:de jägare-regementet till central-punkten Saarijärvi. Grefve Klingspor befann sig i Brahestad, men hans trupper, till antalet 13,000 man, som hvilat ut och blifvit i ordning bragta efter vinter-kampanjen, voro förlaggde utmed Kalajoki-å. Sandels's detascherade brigad stod vid Kuopio.

Åsynen af Svenska fartyg, som visade sig öfverallt vid kusten, och ovissheten om de verkliga afsigterna, hvarest de nemligen ämnade utföra landstigningarne, väckte oro hos Rajefskis korps, hvilken, då den hade Svenska hufvudstyrkan emot sig, kunde blifva ställd emellan tvenne eldar, om den samtidigt anfölls i fronten af Grefve Klingspor och i ryggen af landsatta trupper från Wasa och Ny-Carleby sidan. Bekymrad öfver sin ställning anhöll Rajefski mer än en gång om tillstånd att retirera, men General en chef biföll icke hans begäran, öfvertygad, att hans reträtt kunde hafva skad-

liga följder för Barclay de Tollys rörelser, af hvars lyckliga operationer, enligt Grefve Buxhoewdens tanke, allt berodde. För att skydda Rajefski ifrån ryggen, bildades i Wasa en särskilt afdelning, som anförtroddes åt Generalmajor Demidoff och bestod af Petrofska och Bäloserska regementerna samt en sqvadron dragoner. Sefska regementet afsändes för Rajefskis behof till Ny-Carleby, att betäcka kommunikationen med Wasa och skydda kusten för landstigningar. En obetydlig afdelning, under Orloff-Denisoffs befäl, bevakade stränderna från Wasa till Christinestad.

Sex veckor stod Rajefski utan att oroas af Svenskarne. Skälen, hvarföre Grefve Klingspor icke begagnade sin öfverlägsenhet i styrka för att anfalla Rajefski, utan tillbragte sex veckor i overksamhet, voro åtskilliga. Inom fem dagar efter affären vid Revolaks, som ägde rum den 15 April, blef han i anseende till töväder och åarnes öfversvämning instängd. Först efter tre veckor voro vägarne åter farbara, men Grefve Klingspor ryckte icke framåt af anledningar, hvilka på följande sätt framställas af Svenska författare, som deltagit i fälttåget. En af dem säger: "De i norr förlaggda Ryska truppernas (Tutschkoffs eller Rajefskis) ställning var för oss farlig. De kunde dagligen erhålla förstärkningar, vi deremot skulle med hvarje dag hafva förminskats i mon af framryckandet mot söder. Vi hade varit nödsakade, att occupera en mängd vägar och kringsprida trupperne på dem. Ifrån Sverige kunde man icke vänta förstärkning före sommarns inbrott, och våra Generaler kunde icke förutse, att de i Sverige stående arméerna skulle användas till ett så motsatt ändamål, som sedermera skedde. Att uppbåda en landstorm, på en tid då vi icke voro i stånd att underhålla den, hade varit att öfverlemna innevånarena till rof åt Ryssarnes hämnd." * En annan Svensk officer skrifver: "För Grefve Klingspor var det omöjligt att rycka framåt, emedan han saknade medel för trossens och artilleriets transporterande. Artilleri- och tross-hästarne voro så utmattade, att de knappast dugde till någonting. Armén behöfde hvila och det var nödigt att bringa den i ordning." ** Ett af hufvudskälen, som qvarhöll Grefve Klingspor, var äfven de till honom ankomna underrättelserna, först om vilkoren för Sveaborgs kapitulation och sedermera om denna fästnings öfverlemnande, i följd hvaraf, enligt hans beräkning, den vid Sveaborg stående Ryska blokad-korpsen troligen snart borde tåga norrut, och derjemte hade Svenskarne i och med Sveaborg blifvit beröfvade hufvudstödet för sina operationer i södra Finland. "Om vi derefter," yttrar samma Svenska författare, "hade framträngt mot söder och hade förlorat armén, hvarifrån hade vi då tagit andra soldater?"

Sedan trupperne blifvit ordnade och försedde med allt nödigt samt Grefve Klingspor öfvertygat sig, att till Rajefski inga förstärkningar ankommit, började den förre, dubbelt starkare än sin motståndare, i slutet af Maj operera anfallsvis. Rajefski erhöll derom underrättelse, den 28 Maj, och erfor äfven, att de Svenska lätta trupperne visat sig vid Perho, i ryggen af vår högra flygel. Dessa underrättelser ledde honom till slutsatsen om fiendens afsigt, att med venstra flanken opererera emot Lappo, hvarest fyra särskilta vägar sammanstötte. Derföre ansåg Rajefski omöjligt att längre hålla stånd vid Gamla-Carleby, drog derföre, den 1 Juni, korpsen 100 verst tillbaka och, den 5, intog han positionen vid Lillkyro, 18 verst ifrån Wasa.

---

* Aminoff, Relation om f. d. Savolaks-brigaden.

** Adlercreutz, Anmärkningar och nödvändiga upplysningar vid Herr Holms anteckningar öfver fälttåget emot Ryssland åren 1808 och 1809.

Till reträtt förmåddes han äfven af brist på lifsmedel, hvaraf han endast hade för fyra dagar och hvilka han icke till något pris kunde erhålla, ej ens ett sädeskorn. Följaktligen var reträtten ifrån Gamla-Carleby nödvändig och derigenom vanns ett dubbelt ändamål: 1) trupperne närmade sig magasinerna, och 2) stodo uppå en väg, der det var lämpligare att operera emot Svenskarne. Efter ankomsten till Lillkyro beordrade Rajefski Generalmajoren Kosatschkofski till Lappo, med en afdelning af 5 bataljoner, nemligen Sefska och Kalugska regementerna, en bataljon af Welikolutska regementet, en sqvadron husarer, 50 kosacker och 9 kanoner. Demidoff anbefalldes qvarstanna i Wasa och Jankovitsch med avantgardet intaga Ny-Carleby. Avantgardet bestod af qvarlefvorna af Mohilefska, Permska och 23:e jägare regementet, hvilka hade räddat sig ur affären vid Revolaks samt 50 kosacker.

Grefve Klingspor gick längs strandvägen ifrån Kalajoki till Gamla-Carleby, sedan han, några dagar förr än han började sin marsch, beordrat partigångaren Fieandt att agera emot Rajefskis kommunikationer. Fieandt fullgjorde uppdraget med framgång, tog det i Perho varande Ryska magasinet och fortsatte sitt anfall längre fram i vår rygg. Wid hans ankomst uppreste sig hela trakten. Transporterna till Rajefski uppfångades, våra kurirer dödades, men det oaktadt tågade Grefve Klingspor långsamt. Denna långsamhet äfvensom den lamhet, med hvilken Rajefski, som i sju dygn stod oangripen vid Lillkyro, förföljdes, ingaf Grefve Buxhoewden den förmodan, att Klingspor vändt sig åt Kuopio, hvarföre äfven Rajefski befalldes att anfalla. Men knappt hade befallningen anländt till Rajefski, innan förhållandet förändrades och verkliga orsaken till den Svenska Generalens långsamhet visade sig bestå deruti, att han inväntade tvenne hjelpsändningar, hvilka skulle ankomma: den ena ifrån Umeå till Wasa, under Öfverste Bergenstråhles befäl, och den andra ifrån Åländska öarne till Åbo, under General Vegesacks befäl. Genom dessa hjelpsändningars samtidiga inträffande vid kusten hoppades Svenska Konungen oroa Grefve Buxhoewden, hindra honom att afsända förstärkningar till Rajefski samt lätta Grefve Klingspors operationer.

Sedan han beräknat tiden för hjelpsändningarnes ankomst, anföll Grefve Klingspor, den 12 Juni, Jankovitsch's avantgarde vid Ny-Carleby. Medan de våra afslogo anfallet, som utfördes mot fronten, landsatte Bergenstråhles eskader 500 man; de föllo oss i ryggen, och en annan kolonn kringgick från höger vårt avantgarde. Jankovitsch retirerade till Perho, i det han med bajonetten rödjade för sig vägen, som redan af hjelpsändnings-trupperna var afskuren. Derefter landsatte Bergenstråhle ända till 2,000 man vid Österhankmo nära Wasa, i afsigt att med dem intaga denna stad. Han tillfångatog den vid kusten stående Ryska piketten, gick med hufvudstyrkan till Qveflaks och Weickars samt skickade en afdelning ifrån Qveflaks till Smedsby, för att göra ett lotsadt anfall. Den derstädes stående posten underrättade Demidoff, den 13 Juni, tidigt om morgonen, derom att Svenskarne visat sig. Saknande underrättelser ifrån posten vid Weickars, förmodade Demidoff, att alla landsatte fiender skulle gå till Smedsby, hvarföre han äfven hastade dem till mötes med de i staden varande trupper, utom två kompanier, hvilka qvarlemnades för att bestrida vaktgörningen. Medan Demidoff marscherade till Smedsby, der han hoppades möta fienden, trängde sig Svenskarnes hufvudkolonn, öfver 1,500 man reguliera trupper, hemligen fram längs en annan väg och intågade i staden. Underrättad härom, återvän-

de Demidoff och fann Svenskarne befästade i staden. En hårdnackad strid började. Hvarje gata och hvarje hus skulle tagas med storm; striden varade i fem timmar. Slutligen kastade sig Bergenstråhle med reserven uppå oss med fälld bajonett, men blef sårad och tillfångatagen. Fienden råkade i oordning och började retirera; derefter flydde han, och sedan han församlat sig utom staden, embarkerade han samt afseglade för att förena sig sig med Grefve Klingspor; 17 officerare, mer än 250 soldater och en kanon föllo i segrarens händer. Demidoff förföljde icke fienden, utan inskränkte sig efter dess aftåg till vidtagande af åtgärder för stadens bibehållande i händelse af ett förnyadt anfall, ty under stridens fortgång hade underrättelser inlupit, att betydliga skaror beväpnad allmoge kommo Svenskarne till undsättning. Efter erhållen underrättelse om Bergenstråhles nederlag skingrade sig allmogen. Under striden skjöto innevånarena i Wasa, i förening med de i husen spridda Svenska soldaterna, ifrån fönstren på de våra. Häraf uppstod, då desse inträngde i husen för att derifrån förjaga fienden, en plundring, hvilken, i allmänhet den mest blodiga tilldragelse under hela fälttåget, man ännu med förskräckelse erinrar sig i Wasa. Orättvis är dock beskyllningen emot Demidoff, att han utskickat trupperne för att plundra. Efter till Grefve Buxhoewden inlupna klagomål uppdrog han åt Generallöjtnanten Furst Galitsin * att hålla krigsrätt i anledning af de i Wasa skedda oordningarne. Af krigsrätten frikändes både Demidoff och truppen. Innevånarena voro sjelfve upphofvet till olyckan derigenom, att de stridde i förbindelse med sina landsmän. "I staden," inberättade Demidoff, "uppstod "en förskräcklig stormning och under denna tid, då hvarje soldat stridde "särskilt med den undandolda fienden och med innevånarena, kunde in"gen af afdelnings-cheferne sätta en gräns för stridens grymheter. Det var "omöjligt att derifrån afhålla soldaterna, hvilka på flere ställen befunno "sig utan befäl."

Samtidigt med Svenskarnes anfall på Wasa, uppflammade längs hela kusten ända till Christinestad, hvarest Grefve Orloff-Denisoff stod, ett myteri, föranledt af Konungens proklamationer, som öfversändes med Bergenstråhle äfvensom med fartyg, hvilka låde till vid kusten. Så mycket större verkan hade Konungens befallningar om en allmän resning, som innevånarena utmed Bottniska viken äro ursprungligen Svenskar. 70 af de lifkosacker, som utgjorde kustbevakningen, blefvo antingen genast gripna, eller efter ett långvarigt motstånd nedgjorda. De upproriska bönderna afskuro för Grefve Orloff-Denisoff vägen till Wasa, upprefvo broarna och höllo sig i stora hopar på otillgängliga ställen. De emot dem afsände soldater kunde ej skingra dem. Bönderna mötte de våra med kulor, afskjutna från bakhåll, der det, i anseende till den utaf ett kompani af 2:a jägare-regementet, en sqvadron dragoner och 100 lifkosacker bestående afdelningens fåtalighet, var omöjligt att med våld taga dem. Grefve Orloff-Denisoff, som var afskuren ifrån Wasa och kommunikationen med Rajefski, förlade sitt detaschement emellan Christinestad och Björneborg, hvarest det utgjorde kärnan till en liten afdelning, hvilken agerade skild och för sig intill hösten och Grefve Kamenskis segrar.

Den andra hjelpsändningen, som hade afseglat från Åländska öarne under General Vegesacks befäl, landsteg vid Lemo, 22 verst ifrån Åbo, fem dagar tidigare, än hjelpsändningen till Wasa, emedan den önskade till sin fördel begagna det stora tillopp af folk, som vid den tiden inkomma till

* Numera Krigsguvernör i Moskwa.

Åbo-marknad. Fienderna visste icke, att marknaden blifvit af vårt krigs-befäl indragen, och derföre uppfylldes icke Svenskarnes väntan, hvilka grundat företagets lyckliga utgång på innevånarenas biträde. Vegesacks afdelning uppgick till 4,000, af hvilka 1000 man voro garde, 3000 man Stockholms-milis och Åländsk allmoge, jemte 6 kanoner. Afdelningen bestod till större delen af nyvärfvade, men de voro utmärkta skyttar, som förstodo att draga fördel af hvarje buske och sten; de voro nemligen kust- och ö-boer, hvilka förnöta sitt lif med jagt samt andra företag, hvilka erfordra mod och skicklighet att handtera gevär.

Då Vegesack landstigit, qvarlemnade han en del af truppen för att uppkasta fältverk och med den öfriga delen ryckte han emot Åbo. Öfverste Watkofski vid dervarande garnison blef, vid första underrättelsen om landsättningen, utsänd med en bataljon af Libauska regementet och en kanon att möta fienden, hvars styrka ännu var okänd, och till våra öfriga trupper, som voro förlaggde i kringliggande trakter, utsändes befallning att hasta till Åbo. Medan Watkofski, dragande fördel af den genomskurna trakten, uppehöll fienden så mycket han kunde, anlände Generallöjtnant Baggehufvud, som kort förut blifvit hitsänd från Petersburg för att användas i tjenstgöring och för en tid trädt i Furst Bagrations ställe. Då Baggehufvud fann, att fienden var oss i styrka vida öfverlägsen, påkallade han till förstärkning de friska trupper, som stodo i Åbo och utgjordes af 3 kompanier utaf Libauska regementet, en sqvadron Grodnenska husarer och en bataljon af Nefska regementet, hvaraf likväl nödigt antal manskap för vakthållningen i staden skulle qvarlemnas. I Åbo befann sig General en chef, hvilken, sedan han blifvit underrättad om den landstigne fiendens talrikhet, sände till Baggehufvud ett kompani och befallde 1) Dejourgeneralen Konownitsin att taga under sitt befäl de trupper, hvilka snart borde anlända från kringliggande trakter och af dem bilda en reserv, samt 2) 15 kanonslupar att genom en tre versts omväg anfalla Svenskarnes landstignings-ställe.

Emellertid tillbakaträngde Svenskarne den dem tillmötes komna bataljonen af Libauska regementet, som steg för steg retirerade till det ställe, der Baggehufvud förlaggt ett batteri af de till honom sända pjeserne och uppställt de ifrån Åbo anlände trupperne. Till honom framkommo äfven 6 kompanier af Brestska regementet och en sqvadron Finländska dragoner. Vid affärens början erhöll han Grefve Buxhoewdens befallning att anfalla Svenskarne, för att vinna tid för de öfriga inväntade truppernas framkomst. Öfvertygad om snar undsättning, förde Baggehufvud hela sitt infanteri i elden, utan att qvarlemna någon reserv. Stridsplatsen utgjordes af skog och knappt öfverstigliga klippor. Under loppet af 5 timmar, kunde fienden icke vinna ett stegs fördel, men Konownitsin formerade under tiden en reserv och skickade till Baggehufvud 1 bataljon af Nefska och 1 bataljon af Pernauska regementerna. Deras ankomst afgjorde affären. Bataljonen af Pernauska regementet, anförd af regements-chefen Tschoglokoff, angrep med fälld bajonett och bataljonen af Nefska regementet förstärkte skarpskyttarne, hvarjemte artilleriet med brandkulor antände landtgården, som tjenade till hufvud-samlingsplats för Svenskarne. Fienden gaf tecken till återtåg och förföljdes ända till förskansningarna, som om morgonen blifvit af honom uppkastade nära stranden. Härifrån öppnade Svenskarne eld med tunga pjeser och, betäckte af dem, började trupperna embarkera. De våra ryckte an emot förskansningarne. Af fruktan att förlora de derstädes varande kanonerna, landsatte Svenskarne åter sina trupper, hvilka lade sig bakom vallen. Efter något motstånd em-

barkerade fienden åter samt afseglade, under det han skjöt med 24- och 36-skålpunds skepps-kanoner. Äfven de våra fortsatte kanonaden emot fartygen samt sänkte ett af dem. De 15 kanonsluparna, som sändes på en omväg till landstigningsstället, hunno ej framkomma till sin bestämmelse-ort, hvarföre Svenskarne, oantastade till sjös, uppnådde Nagu och Korpo. General en chef inträffade äfven mot slutet af affären på stället, men derintills vistades han i Åbo, der han ansåg sin närvaro af nöden både för vidtagandet af åtgärder till stadens försvar, i händelse striden skulle slutas olyckligt, äfvensom till förekommande af upplopp bland innevånarena, hvilka dock förblefvo fullkomligt stilla. För oss dels dödades, dels sårades 300 man. I rapporten till Kejsaren kunde Grefve Buxhoewden icke nog berömma trupperne. De mera lindrigt sårade återvände till striden, sedan de blifvit förbundne. Bataljonerna, som ifrån aflägsnare ställen skyndade till samlingsstället, sprungo och, då cheferne befallde dem stanna för att hvila, begärde de att få fortsätta marschen. Generalerna Baggehufvud och Tutschkoff, hvilken befann sig under krigsrätt i Åbo och frivilligt deltog i affären, voro till det mesta vid jägar-kedjan.

På samma tid Bergenstråhles landstigning vid Wasa och folkresningen vid Christinestad ägde rum, hvilka, enligt Svenskarnes tanke, skulle gifva Rajefski bekymmer om hans venstra flygel, vände sig Grefve Klingspor till Lappo, hvarest Kosatschkofski stod och utgjorde den yttersta ändan af vår högra flank. Om Grefve Klingspor eröfrat Lappo, skulle han kastat Rajefski mot hafvet och öppnat sig en obehindrad väg till Tammerfors och Tavastehus. Inseende vådan af sin belägenhet, stödde Rajefski sitt hela hopp uppå Barclay de Tolly, hvilken i grund af operations-planen och enligt beräkning af dagsmarscherna, borde befinna sig nära Grefve Klingspors venstra flank. Hoppet vår fåfängt, och hvarföre det icke realiserades, finne vi af följande öfversigt utaf Barclay de Tollys operationer.

Wid den tid Rajefski retirerade ifrån Gamla-Carleby till Lillkyro, emellan den 1 och 5 Juni, inryckte Barclay de Tolly i Finland, ifrån Nyslott och Willmanstrand, och sammandrog sin 7,500 man starka korps vid Jokkas. Honom föregick, med utseende af en flygande trupp, en sqvadron af Hans Kejserliga Höghets ulan-regemente, jemte några kosacker. Under marschen oroades afdelningen ofta af fiendtliga skarpskyttar, hvilka anföllo ifrån alla håll och hindrade patrullerna att utföra rekognosceringar. Den 2 Juni ryckte vår korps till Jorois, hvarest General Sandels, som kommenderade i Savolaks, vid underrättelsen om Barclay de Tollys rörelse, samlade armén i afsigt att försvara sig. Men då han såg öfverlägsenheten af vår styrka, som anföll i fronten och kringgick honom på flankerna, började Sandels retirera från Jorois till Kuopio, likväl så långsamt, som Ryssarnes påträngande det tillät, under det han derjemte efter sig förstörde alla broar och vägar samt medelst partigångare och beväpnade bönder oroade oss i ryggen. Partigångarena förlorade alldrig Barclay de Tollys korps ur sigte och begagnade sig af hvarje tillfälle till anfall. En natt kastade de sig på ett flyttbart magasin, förlagdt i närheten af korpsen, förstörde det, uppbrände eller kastade i vattnet forvagnarne och dervid varande pontoner, nedhöggo större delen af folket samt hasade 400 hästar. Tågande emellan lågorna af ett nationalkrig, intog Barclay de Tolly, den 7 Juni, Kuopio. Sandels hann emellertid öfverföra armén och artilleriet oskadade öfver Kallavesi sjö samt befästade sig å motsatta stranden vid Toivola. Sedan Barclay de Tolly uppnått målet för sina första operationer, Kuopio, qvarlemnade han der Generalmajor Rachma-

noffs afdelning, bestående af Nisofska och Revalska regementerna, en bataljon lifgardes-jägare, en sqvadron gardes-ulaner, 20 kosacker och ett kompani af gardes-artilleriet, samt befallde chefen: 1) skydda kommunikationen med Ryssland, 2) bibehålla Kuopio till det yttersta, 3) genom falska rörelser ingifva fienden farhåga för vår afsigt att begifva oss öfver sjön, 4) samla alla båtar hos innevånarena och göra anfall på Svenskarne, som befästat sig vid Toivola, 5) efter ankomsten af vår Saima-flottilj, hvilken, enligt befallning, borde öfverföras till Kallavesi sjö, eröfra positionen vid Toivola, och 6) öppna, om ock längs sjöarne, kommunikation med den fördelning, som var bestämd att gå ifrån Sordavala.

Till förtydligande af sista punkten i befallningen, rörande Sordavala-afdelningen, är det nödigt nämna, att, då Sandels inträngde i Savolaks, utbröto oroligheter äfven i Karelen. Derföre förordnades att, utom de af Archangelska Krigsguvernören vidtagne mått och steg till försvar af det honom anförtrodda guvernementets gränsor mot infall af beväpnade skaror, till Karelen, under Generalmajor Alexejeffs befäl, afsända en särskilt afdelning, bestående i början af de i Sordavala förlaggda 4 sqvadroner af Mitauska dragonregementet och 100 kosacker.

Sedan Rachmanoffs trupper qvarlemnats i Kuopio, utryckte Barclay de Tolly med återstoden, som utgjordes af lifgrenadier, Asofska och 3:dje jägareregementerna, ett halft kompani artilleri, 4 sqvadroner af Hans Kejserliga Höghets ulaner och 150 kosacker, ifrån denna stad till Rautalampi, för att gemensamt med Rajefski fullständigt utföra operations-planen, eller för att i flanken anfalla Grefve Klingspor. Den 10 Juni anlände han till Rautalampi, hans avantgarde, transporteradt uppå båtar, var i Koivisto, 140 verst ifrån Lappo, hvarest Rajefskis högra flank befann sig, och dit Grefve Klingspor just på samma tid anryckte. Följaktligen hade Barclay de Tolly, om han oafbrutit fortsatt sin marsch, kunnat inom några dagar visa sig i fiendens flank. Men först mötte honom lokala hinder och sedermera leddes han af en egen beräkning, hvarigenom Grefve Bouxhoewdens operations-plan tillintetgjordes. Förhållandet var följande:

Då några dagar härförinnan Barclay de Tolly närmade sig Kuopio, blef en obetydlig del af Svenska arriergardet afskuret och retirerade till Rautalampi. Med förutseende att Barclay de Tolly troligen skulle gå ifrån Kuopio till Rautalampi och allt närmare till Grefve Klingspor, samt med önskan att uppehålla honom, sände Sandels befallning till den afskurna delen af arriergardet att förstöra de öfver Konnevesi sjö uppförda tvenne broar samt prämen vid tredje kanalen, att samla alla båtar och bortföra dem norrut, långt från de närmare belägna stränderna. Befallningen fullgjordes punktligen och Barclay de Tolly uppehölls en veeka i Rautalampi. Medan han sysselsatte sig med anstalter för öfverfarten, ankom till honom från Rachmanoff underrättelser om Svenskarnes förnyade anfall ifrån Toivola uppå Kuopio samt att Sandels utsändt partigångare, som störde våra kommunikationer med Nyslott. Dessa anfall utförde Sandels af det ganska väl grundade skäl, att han ansåg dem såsom det lämpligaste medel att afleda eller fördröja Barclay de Tollys rörelser mot Grefve Klingspors flank. Han misstog sig ej i sin uträkning och en fullkomlig framgång krönte hans skarpsynthet.

Det första anfallet utfördes af Sandels, den 10 Juni, samma dag Barclay de Tolly anlände till Rautalampi. Sandels samlade vid Toivola en mängd fiskarbåtar, på hvilka han öfverfor sjön och anföll Kuopio. Den emot Svenskarne detascherade bataljonen af lifgardes-jägare-regementet, under befäl

af Öfverste Potemkin, afslog deras angrepp. Tre dagar derefter, den 13, förnyade Sandels anfallet, men icke uppå Kuopio, utan på Warkaus, hvarest han bemägtigade sig 75 foror, som gingo under betäckning af en fördelning utaf Asofska regementet. Efter denna lyckliga händelse förnyade Sandels åter, den 15, anfallet på Kuopio. Begagnande sig af en stark dimma, närmade sig en mängd båtar obemärkt de skogbeväxta klippor, der våra poster stodo, och landsatte trupper söder om Kuopio. Rachmanoff utryckte emot dem; en några timmars strid uppstod. Synnerligen utmärkte sig dervid gardes-jägarena och Nisofska regementet. Svenskarne tvungos att retirera och förlorade vid återfärden några båtar, som af vårt artilleri skjötos i sank.

Då Barclay de Tolly, som fortfarande befann sig i Rautalampi, läste Rachmanoffs på hvarannan följande rapporter om de ständiga anfallen emot honom, oroade dessa Sandels's företag den förstnämnde på det högsta. Han kände icke Svenskarnes verkliga styrka, hvilken syntes betydligare derigenom, att Sandels samlade omkring sig skaror af beväpnade bönder. Vankande af och an utmed alla gångstigar och vägar, anföllo rebellerna våra poster, borttogo foror och grepo ensamt gående menniskor. I ordets egentliga mening lågade nationalkriget nu. I sina rapporter till Kejsaren kallade Grefve Buxhoewden det "röfvar-kriget." Rachmanoffs afdelning, som var nödsakad att dag och natt observera och afslå fienden, utmattades och var alltför fåtalig att skydda sjöstränderna samt vägen ifrån Nyslott till Kuopio, hvaröfver en synnerlig tillsyn blifvit honom anbefalld, emedan den utgjorde den enda vägen för lifsmedlens transporterande. Denna vägs osäkerhet bevistes äfven genom transportens uppfångande, den 13 Juni, nära Warkaus.

Under sådana förhållanden ansåg Barclay de Tolly nödigt att välja ett af de två, antingen att återvända till Kuopio för att skydda arméns högra flygel och kommunikationerna med Ryssland, eller öfverlemna deras försvar åt Rachmanoff samt sjelf fullborda öfvergången vid Konnevesi och fortsätta den, enligt General en chefs befallning, började rörelsen i Grefve Klingspors rygg och flank. Barclay de Tolly, i stället för att gå emot Grefve Klingspor, föredrog att med hela sin styrka bibehålla Kuopio och skydda vägen till Nyslott, samt lemnade derigenom Rajefski i beroende af sin egen styrka och var skulden, att krigets slut en längre tid fördröjdes, nemligen till November, då först den fiendtliga armén helt och hållet utträngdes från Finland. Han afsände Asofska infanteri-regementet och 100 kosacker genom Lintulaks till Rajefski samt återvände sjelf, den 17 Juni, ifrån Rautalampi till Kuopio, oaktadt han utförde denna rörelse på eget bevåg, utan att dertill hafva befallning.

Vi borde rätteligen här återvända till Rajefski, hvilken, i anseende till den nya plan, som Barclay de Tolly fattat, ensam fick bära hufvudbördan af kriget, men för att icke afbryta framställningen, må vi först fullända berättelsen om det, som vid Kuopio tilldrog sig. Dagen efter Barclay de Tollys återkomst dit, den 18 Juni, gjorde Sandels ånyo en landstigning ifrån Toivola och lade om natten till vid stranden af Kuopio, under betäckning af tvenne, till flytande batterier förvandlade, timmerflottor. Samtidigt verkställdes af honom falska anfall på andra punkter. Larm slogs i vårt läger och trupperne uppbröto i mörkret dit, der de förmodade sig finna fienden samt hvarest å stranden gevär- och kanon-skott genljödo. I dagningen sågo de våra sig omkring, kastade sig på fienden, jagade honom på flykten och bibehöllo på sådant sätt Kuopio för tredje gången samt äfven sedermera, emedan Sandels, som erhållit underrättelse om

Barclay de Tollys ankomst, icke vidare förnyade anfallen. Man förblef stilla, sedan han vunnit sin afsigt, som var att afleda Barclay de Tollys rörelser emot Grefve Klingspor. Efter några dagar blef vår ställning i Kuopio fastare genom Saima-flotiljens ankomst till Kallavesi sjö. Den bestod af kanonslupar och hade sedan långliga tider blifvit underhållen på Saima. Då kriget med Sverige utbröt, befalldes Löjtnanten Kolsakoff * transportera kanonsluparne öfver landtuddar, som äro ända till par verst breda, samt genom den trånga genomfarten vid Warkaus till Kallavesi. Den 5 Juli syntes på Kallavesi 15 kanonslupar, hvilka ömsom blifvit släpade af menniskor, ömsom dragna af hästar och stundom uppdragna på land, för att åter utskjutas i vattnet. Svenskarne ville hindra deras ankomst till Kallavesi och skickade derföre emot dem armerade båtar, men blefvo slagna af Kolsakoff. Barclay de Tolly befallde jemväl förfärdiga timmerflottor till anfall på den fiendtliga positionen vid Toivola, och ifrån Petersburg ankom en skeppsbyggmästare för byggandet af nya fyrtyg. Innan arbetet hann fulländas, insjuknade Barclay de Tolly. Han permitterades till Ryssland, och i hans ställe uppdrogs chefskapet öfver afdelningen vid Kuopio åter åt Tutschkoff, som emellertid blifvit frikänd af den vid högqvarteret öfver honom hållna krigsrätt. Tutschkoff befalldes att intaga Svenskarnes position vid Toivola och att afsända en del af truppen till Lintulaks, till Rajefskis förstärkning.

Samma dag Barclay de Tolly återvände från Rautalampi till Kuopio, den 17 Juni, underrättades Rajefski, hvilken, såsom förut är nämndt, stod vid Lilkyro, om Svenskarnes rörelse emot honom och deras rigtning mot hans högra flank vid Lappo. Han uppbröt genast dit, sedan han befallt Demidoff utrymma Wasa och äfven tåga till Lappo, der Rajefski af tvenne skäl ville koncentrera hela sin styrka: 1) emedan han önskade vara närmare Barclay de Tolly, om hvars återvändande till Kuopio han ännu icke hade kunskap, och 2) emedan han likaså önskade hindra Svenskarne att bemägtiga sig den väg, som ledde till Tammerfors. Underrättad om Rajefskis marsch till Lappo och efter, vid samma tid, erhållen rapport från Barclay de Tolly om dennes återtåg till Kuopio samt att han sålunda underlåtit utförandet af den rörelse, som i operations-planen var honom föreskrifven, såg Grefve Buxhoewden sig nödsakad, att åt Rajefski ensam ombetro, att hindra Grefve Klingspor intränga och gripa omkring sig i det inre af Finland, och befallde den förstnämnde derföre "samla hela sin styrka samt derefter, för att vinna tid "och något förbättra vår bekymmersamma ställning, försöka den sista utvägen, "att nemligen anfalla fienden, men likväl dölja denna afsigt genom en förut "tillställd reträtt." Såsom i dylika fall är vanligt, då Chefen gifver ett brydsamt uppdrag åt sin underordnade, öfverlemnade Grefve Buxhoewden fullgörandet åt Rajefski med vilkor "att strängt öfverväga omständigheterna." **

Emellertid hann Grefve Klingspor, i det han fortsatte tåget ifrån Ny-Carleby till Lappo, redan till Nederhärmä, och Rajefski, till hvilken befallning att anfalla eller underrättelse om Barclay de Tollys återtåg till Kuopio icke ännu anländt, retirerade till Salmi, qvarlemnande arriergardet vid Lappo. Till denna rörelse föranläts han af fruktan att ensam inlåta sig i en olika strid med Grefve Klingspor och af afsigten att, under förbidan på Barclay de Tollis medverkan, betäcka mellersta Finland. Positionen vid Salmi var fördelaktig; der möter vägen från Kuopio, på hvilken Barclay de Tolly skulle komma.

* Numera Vice-amiral och General-adjutant.
** Befallningen af den 20 Juni.

Rajefskis första operation var att rensa denna väg, sedan han öppnat kommunikationen med Lintulaks, dit Wlastoff uppbröt ifrån Saarijärvi, med 24:de jägare-regementet, för att, såsom ofvan blifvit sagdt, underhålla kommunikationen emellan Rajefski och Barclay de Tolly, d. ä. emellan Kuopio och Lappo. För att befordra gemenskapen med Wlastoff, afsändes Kulneff ifrån Salmi med Sefska regementet och ett obetydligt antal husarer, men Wlastoffs tapperhet gjorde denna åtgärd öfverflödig. Han förenade sig nära Saarijärvi med den af Barclay de Tolly till Rajefski afsände fördelningen, bestående af Asofska regementet och 100 kosacker, samt öfvertog såsom äldst befälet öfver dem och närmade sig, den 20 Juni, Lintulaks. Der stod Öfverste Fieandt, som utgjorde yttersta ändan af Grefve Klingspors venstra flygel och som hade i uppdrag att framför allt observera, om icke Ryssarne skulle söka närma sig ifrån Kuopio. Wlastoff anföll följande dag Fieandt, som hade tagit position uti skogar och uppå klipper. Drabbningen, som till större delen ägde rum i spridda fäktningar, varade i sex timmar och slutade med Svenskarnes nederlag, hvartill isynnerhet Finländska dragonerna bidrogo, i det de begagnade sig af ögonblicket, då en del Svenskar nedgingo på slätten. Fienderna besegrades och flydde. Fieandt retirerade till Perho. Efter denna affär ställde sig Wlastoff i förbindelse med Kulneff, hvarigenom hans kommunikation med Rajefskis högra flygel betryggades.

Underrättad om nederlaget vid Lintulaks, sände Grefve Klingspor förstärkning till Fieandt och afbröt sin armés allmänna rörelse. Emellertid ankom till Rajefski underrättelse, att han borde uppgifva hoppet om Barclay de Tollys medverkan, och befallning att äfventyra en drabbning, som Grefve Buxhoewden ansåg nödig för att uppehålla fienden. Till åtlydnad af befallningen beslöt Rajefski att utföra anfallet med tvenne kolonner, med högra flygeln ifrån Lintulaks mot Perho och ifrån fronten mot Lappo. Han förstärkte Lintulaks-afdelningen, som blifvit lemnad under Jankovitsch's befäl, med Bäloserska regementet, hvarefter hela hans korps var delad i tvenne afdelningar. Den första, som skulle gå till Perho, utgjordes af Asofska, Sefska, Bäloserska och 24:de jägare regementerna, en sqvadron dragoner, en sqvadron husarer samt 100 kosacker, och den andra, som bestämdes att agera mot Lappo, utgjordes af 23:dje och 26:te jägare, Petrofska, Welikolutska, återstoden af Permska och Mohilefska regementerna, tvenne sqvadroner husarer samt 150 kosacker. Den 26 Juni uppbröt Rajefski till Lappo, ockuperadt endast af Svenska avantgardet; 26:te jägare-regementet anföll stället ifrån fronten, Welikolutska kringgick och Grodnenska husarerne understödde infanteriet. Fienden blef förjagad ifrån Lappo, hvarest Rajefski qvarstannade i afvaktan huru Jankovitsch's rörelse från Lintulaks skulle aflöpa. Denne var äfven gynsam. Jankovitsch mötte, den 28 Juni, vid Perho Fieandts afdelning och jagade, efter ett hårdnackadt motstånd, honom på flykten. Rajefski åtnöjde sig med dessa två lyckliga affärer och fullföljde dem ej, utan intog position framför Lappo, sedan han erhållit den underrättelse, hvilken likväl sednare befanns vara falsk, att Svenskarne hade för afsigt att lefverera en afgörande batalj. Jankovitsch beordrades att inställa anfallet, att i Perho qvarlemna avantgardet och sjelf, sedan han till Lappo afsändt Bäloserska regementet samt en sqvadron husarer, intaga station vid Lintulaks. I Lappo ville Rajefski afvakta utgången af Grefve Klingspors företag, hvilken, då han såg, att Ryssarne inställde sina offensiva operationer, ryckte framåt med beslut att lefverera batalj.

Den 1 Juli närmade han sig till Lappo, dock med iakttagande af den

ytterliga försigtighet, som under hela fälttåget stämplade hans rörelser. Ehuru Rajefski, genom tvenne dagen förut uppsnappade soldater, underrättades om Svenskarnes afsigt att anfalla honom, ville han likväl ej retirera, då han icke än med egna ögon öfvertygat sig om fiendens styrka. Våra förposter angrepos och drogo sig i full ordning tillbaka. Följande dag, klockan 2 eftermiddagen, närmade sig Svenskarne vår position, oaktadt de, i anseende till en försvårad öfvergång, vid en bro efterlemnat hälften af sina trupper.* De framskickade skarpskyttar och öppnade kanonaden. Det tappra, men uti manövrer och sättet att föra krig oerfarna, folket var länge vankelmodigt vid valet af den punkt, dit det borde vända sin styrka, och beslöt slutligen, att agera emot våra begge flanker. En kolonn gick åt venster till Storby, en annan genom skogar för att kringgå vår högra flygel. Öfvertygad att han hade att göra med nästan Grefve Klingspors hela styrka och med önskan att innehafva den väg, utmed hvilken han, i händelse af behof, borde retirera, förändrade Rajefski sin front i fiendens åsyn och under dess eld. Enligt ögonvittnens och Svenskarnes egen försäkran verkställdes förändringen med exemplarisk ordning. Wenstra flygeln stödde sig emot Liuhtari by, den högra mot skogen, hvarest snart strid uppstod med den kolonn, som ämnade kringgå oss. Svenskarne började ställa sig i parallel med Rajefskis nya position, kanonaden öppnades och skarpskyttarne skärmytslade redan, då oförmodadt bakom oss lågan höjde sig af den, utaf innevånarena sjelfva antända, byn, genom hvilken den enda väg för reträtten ledde. Detta var hufvudskälet, som förmådde Rajefski att afbryta striden och gifva befallning att retirera, hvilket verkställdes liksom på en exercis-plats. Grefve Klingspor, eller rättare Adlercreutz, som anordnade affären, förföljde svagt. Rajefski stanhade öfver natten på 10 versts afstånd, sedan han förlorat i döda och sårade 150 man. Svenskarne upphöjde affären vid Lappo till en hufvud-drabbning och prisade den såsom en ärofull seger.

De följande dagarna retirerade Rajefski ännu två korta dagsmarscher till Salmi, i afsigt att bibehålla denna starka position, hvilken han hade innehaft före affären vid Lappo, och derigenom vinna tid att erhålla svar från General en chef, till hvilken han skref, att han icke allenast var ur stånd att, enligt befallning, agera offensivt och lefverera Grefve Klingspor batalj, utan äfven saknade medel att med framgång försvara sig. Hoppet om möjligheten att åtminstone någon dag kunna hålla stånd vid Salmi blef icke långvarigt. Kort efter ankomsten dit underrättades Rajefski, att Grefve Klingspor ernade anfalla honom ifrån fronten och på samma tid kringgå vår venstra flygel på en Liväg, som i vår rygg ledde direkte från Lappo till Alavo, och var den enda kommunikations-väg med södra Finland. Rajefski ansåg sig för svag att på en gång uthärda ett anfall ifrån fronten och afslå de honom kringgående trupperne, retirerade derföre, den 6 Juli, ifrån Salmi till Alavo samt befallde Jankovitsch aftåga från Lintalaks till Saarijärvi, för att bilda en förenings-länk med Barclay de Tolly, som stod i Kuopio. Grefve Klingspor, belåten med Rajefskis frivilliga reträtt, förföljde honom icke med hela sin styrka, utan inskränkte sig till att medelst avantgardet observera honom samt att bakom sig bibehålla Lappo såsom en centralpunkt. De bevekande skälen att afbryta anfallet, hvilket i anseende till öfverlägsenheten i styrka lofvade framgång voro: 1) väntan uppå de ifrån Sverige lofvade undsättningarne, som skulle landstiga vid Wasa, 2) fruktan att, under Rajefskis

---

* Planritning öfver affären vid Lappo, N:o 4.

förföljande, Barclay de Tolly skulle gå ifrån Kuopio till Lintulaks och falla Svenskarne i ryggen, samt 3) hoppet, att utan strid och förlust af soldater, hvilka Svenska Generalerne under hela fälttåget i det yttersta skonade, förmå Rafefski att retirera, i det man blott medelst partigångare och landstormen agerade uppå hans kommunikationer. Följderna rättfärdigade Grefve Klingspor beräkningar till den grad, att inom kort tid nästan hela sträckan ända till Tavastehus, utan blods utgjutelse, var öfverlemnad i hans våld.

Genast efter affären vid Lappo, den 2 Juli, blefvo från Svenska armén partigångare utsände i ryggen på Rajefski. Långs närbelägna gångstigar, genom skogar och öfver berg, framträngde de hastigt till Wirdois, vid norra ändan af Tammerfors-sjö, öfver hvilken ammunition och lifsförnödenheter transporterades till Wirdois, hvarest en Rysk depot stod under betäckning af 300 man. Partigångarena, som icke vågade anfalla betäckningen, bemägtigade sig transportbåtarne och hindrade depotens vidmagthållande. Derefter vände de sig till Wisuvesi och Ruovesi, hvarest vägen, som leder ifrån Tammerfors och Tavastehus, går öfver breda sund, och uppbrände de öfver dem anlaggda mer än 100 saschen långa broarne samt genomgräfde och uppkastade vägarne. Dessa hopar af partigångare förökades, ej olikt den rullande snölavinen, medelst beväpnade innevånare och soldater af Sveaborgska garnisonen, hvilka sällade sig till dem. De uppfångade våra foror och kurirer, genomtågade mindre kommenderingar, inrättade bakhåll samt uppå holmarne i sjöarne säkra tillflyktsorter och nederlagsställen för vapen. Då de icke någonstädes mötte motstånd, men öfverallt funno ett lifligt deltagande hos innevånarena, vågade de till och med ett försök att med storm intaga Tammerfors, men den derstädes varande garnisonen, bestående af 2 kompanier af Petrofska regementet, afslog anfallet. Att tillintetgöra partigångarena var omöjligt, emedan de, spridda öfverallt, dolde sig på otillgängliga ställen. Samtliga innevånarena stodo i förbund med dem. Under någon tid afskuro partigångarena för Rajefski all kommunikation och tillförsel, betogo honom möjligheten att underhålla förbindelsen med General en chef och att inhemta underrättelse om det, som tilldrog sig omkring honom. Å andra sidan hade Rajefski i fronten hela Grefve Klingspors styrka emot sig och väntade ständligen på hans anfall, hvarunder hans trupper alltmer blottades på lifsmedel. Då soldaterna icke erhöllo proviant, gingo de omkring i trakten att förskaffa sig någon näring, uppgräfde jorden letande, der efter potatis och andra rötter eller svampar. I denna brydsamma belägenhet sammankallade Rajefski, den 11 Juli, i Alavo de närvarande Generalerne Demidoff, Jankovitsch och Kosatschkofski samt Öfverstarne Eriksson, Froloff, Stegman, Turtschaninoff och Kulneff till krigsråd. Sedan de anländt, upplästes följande relation om tillståndet: "Då jag sammankallat eder till krigsråd, bör jag före "inhemtandet af eder mening utveckla orsakerna, som bevekt mig till detta "steg, äfvensom våra förhållanden, så vidt de äro mig bekanta. Den 2 i denna "månad blefvo vi anfallna af en i styrka öfverlägsen fiende. Den inträffade "eldsvådan och sjelfva klokheten nödgade oss att åt fienden lemna platsen. "Genom eder tapperhet och edra anordningar ledo vi ingen förlust. "Eder äro likaledes de omständigheter bekanta, som förmådde mig att reti"rera till Alavo; jag är öfvertygad, det J skolen intyga, att icke fruktan för "fienden, utan försigtigheten nödgade mig dertill. Underrättelsen, som ingick "om broarnes uppbrännande af fienden på vägen till Tavastehus, rättfärdigar "detta mitt förfarande, och nu framställer jag för eder alla de punkter, rö"rande hvilka jag fordrar edert utlåtande: 1) J insen, att den närmaste vä-

"gen till Tavastehus är för oss afskuren, äfven om vi kunde uppbygga de på "densamma förstörda broarne, ty oss återstår icke tillräcklig proviant, att "dermed, i anseende till de uppgifna hindren, kunna framtåga ända till Ta-"vastehus. 2) Om ock transporter hade blifvit enligt General en chefs be-"fallning afsände sjöledes till Wirdois, kan jag väl vara öfvertygad, att de "fiendtliga partier, som på sjöarne der kringströfva, tillåta dem framkomma "till mig? 3) Den sista underrättelse, som jag erhållit från General en chef, "var den 8 i denna månad. Samma dag, dagen efter striden vid Lappo, affärdade "jag en kurir, med hvilken jag anhöll om föreskrift, huruvida jag borde gå "till Tavastehus, emedan min styrka icke tillåter mig, att i händelse af anfall "emotstå fienden och ännu mindre att enligt den förra planen agera anfalls-"vis. Redan vore tid att svaret på min hemställan ankommit hit, men jag "förmodar, att den från General en chef afsände kuriren antingen fallit i fi-"endens händer, eller att den, då den kommit till de förstörda broar-"ne, återvändt till Tavastehus. Ifall jag ännu inväntar densamma i Alavo, "använder jag en proviant, med hvilken man knappast kan framkomma till "de magasiner, som finnas i Jyväskylä. 4) Vore jag försäkrad om proviant, "skulle jag genom min härvaro hindra fienden att med hela sin styrka "agera mot Tammerfors; men om jag retirerar, lemnar jag honom frihet "att utbreda sig i landet och föröka sin styrka. 5) I det vi qvarstanna här, "beröfva vi Tavastehus och Tammerfors en kraftig undsättning, och lätt kan "det hända, att fienden, om han blott i Lappo qvarlemnar en mindre styrka, "kan dölja sina hufvudrörelser emot Tammerfors. J insen likaså väl som jag, att, "då i detta land folket är fienden tillgifvet, det icke någonsin meddelar oss "sanningsenliga underrättelser om honom, och att de upplysningar, hvilka jag "af dertill begagnade personer inhemtat, icke varit tillförlitliga, ehuru väl de "icke bort helt och hållet föraktas. I följd deraf anhåller jag, att J öfvervä-"gen alla af mig för eder framställda omständigheter och såsom fädernes-"landets trogne söner öfver dem yttrar hvar och en sin tanke."

Svaret på frågorna blef följande: "Vi undertecknade Generaler och Öf-"verstar hafva, i det vi under öfvervägande tagit alla de skäl, som till vårt "bepröfvande blifvit framställda, enhälligt beslutit, att det är nödvändigt för "den härstädes varande korpsen, att genom Jyväskylä tåga till Tavastehus, "så framt icke nya föreskrifter oss under marschen ifrån General en chef "tillsändas." Likasom för att ytterligare öfvertyga krigsrådets ledamöter derom, att vägen för våra kommunikationer var afskuren, ankom vid sjelfva öfverläggningen underrättelse, att en Rysk transport af 25 foror blifvit i Keuru af, från Sveaborg hemförlofvade, soldater i förening med bönder anfallen samt helt och hållet borttagen.* Dagen efter rådplägningen, den 12 Juli, bröt Rajefski upp ifrån Alavo till Tavastehus och mötte under första dagsmarschen sin ifrån Åbo skickade lyckliga efterträdare, hvilken ödet förunnade den ärofulla lotten att godtgöra tre månaders motgångar, återställa Ryska vapnens glans, tillbakakasta fienderna ända till Torneå och derefter angripa dem i skötet af sjelfva Sverige — vi mena Grefve Kamenski.

Under det Rajefskis och Barclay de Tollys i detta kapitel beskrifna operationer äfvensom landstigningarna vid Wasa och Åbo ägde rum, stod Grefve Orloff-Denisoff emellan Björneborg och Christinestad. Hans detaschement utgjordes i början af ett kompani jägare, en sqvadron dragoner och en sqvadron lifkosacker, men sedermera och efterhand förstärkt af tillsände hjelptrup-

* Rajefskis rapport, af den 11 Juli, N:o 780.

per, bestod det af en bataljon utaf 2:dra och ett kompani af 30:de jägare regementet, en sqvadron dragoner, en sqvadron lifkosacker, 200 kosacker och 2 kanoner, af hvilka den ena var tre-skålpundig, tagen af Svenskarne i Wasa. I medlet af Juni, eller ifrån den tid, då landstigningarne verkställdes vid Wasa och Åbo, närmade sig Svenska krigsfartyg ofta till stränderna och landsatte soldater och under-officerare, af regeringen bestämde att tillvägabringa en landstorm, men de revolterande hoparne blefvo alltid fördrifne af de våra, ehuru stundom efter ett ganska hårdnackadt motstånd. I början af Juli hade Svenskarne för afsigt att befästa sig i Christinestad; de landsatte trupper och förde sjöartilleriet upp på stranden. Grefve Orloff-Denisoff närmade sig staden, men ur stånd att anfalla den, väntade han intill dess Svenskarne skulle framrycka på fältet. Då de visade sig, aflägsnade han dem igenom en uppsåtlig reträtt ifrån kusten, anföll dem, den 3 Juli, slog dem helt och hållet, tog 7 lätta kanoner och tillfångatog 100 man; de öfriga flydde, embarkerade och utrymde Christinestad. Knappt hade de våra intågat i staden, så visade sig, ifrån Wasa kommande, beväpnade rebeller. Grefve Orloff-Denisoff vände sig emot dem och nedgjorde på stället öfver 200. Emellertid qvarlemnade han i Christinestad en observations-postering, hvilken dock derifrån förjagades af de ånyo landstigne Svenskarne. Grefve Orloff-Denisoff tillät det oaktadt fienden icke befästa sig i staden, utan fördref honom för tredje gången; men knappt hade han der afgjort saken med Svenskarne, förr än han, samma dag, underrättades om anfallet på Kauhajoki, hvarest Major Jagodins, till hans afdelning hörande, detaschement stod. Sedan han lemnat folket några timmars hvila, ryckte han till Kauhajoki, anföll Svenskarne om natten och slog dem. Emellertid lågade upproret öfverallt. För att dämpa folkresningen tog Grefve Orloff-Denisoff sin tillflykt till stränga åtgärder, lät hänga och arkebusera några rebeller, hvarföre honom äfven Allernådigst bifall förklarades. * Folkets grymhet gick ända derhän, att t. ex. uppå ett ställe 11 Ryska soldater blefvo funna med afhuggna hufvuden, nedgräfda till medjan i jorden. Dödsstraffen stillade likväl icke upploppen. De uppflammade liksom förut i alla byar, från hvilka Ryska trupperne aftågade. Med den styrka, som befann sig under Grefve Orloff-Denisoffs befäl, var det omöjligt att dämpa resningarne, så mycket mindre som hans afdelning, genom de ständiga marscherna och striderna, till antal förminskats; han beslöt derföre att retirera till Björneborg. Återtåget verkställdes vid samma tid, som Rajefski gick tillbaka ifrån Alavo till Tavastehus och Tutschkoff stod i Kuopio, beredande sig att afslå Sandels's anfall. Följaktligen befann sig, i medlet af Juli, centern af Ryska arméen eller Rajefskis korps under reträtt, och flankerna, den högra vid Kuopio, den venstra vid Åbo och Björneborg, hade en defensiv ställning.

---

* Krigsministerns skrifvelse till Grefve Orloff-Denisoff, af den 4 Juli, Nto 437.

9 Kapitlet.

Operationerna till sjös.

Flottiljernas affärer nära Åbo. — 3:dje och 4:de flottilj-fördelningarnes afsegling ifrån Sveaborg. — Genomfarten vid Kimito. — Affären vid Rölaksund. — Affären vid Sandö. — 5:te flottilj-fördelningens segling. — Östersjö-flottans afsegling ifrån Kronstadt.

Sedan vi utsträckt vår berättelse om operationerna till lands intill medlet af Juli, låtom oss nu beskrifva, hvad till samma tid föregick på hafvet.

I framställningen af Rysslands och Sveriges sjörustningar yttrade vi redan, att Svenska flottan och de med den förenade tvenne Engelska skeppen, i slutet af Maj, visade sig i närheten af Finska kusten, under det Ryska kryssare uppehöllo sig i Finska viken och tvenne fördelningar af skärgårdsflottiljen afseglade, den 11 Juni, ifrån Sveaborg samt förenade sig nära Åbo. Underrättad om vår flottiljs ankomst dit, befallde Svenska Konungen, som befann sig på Åland, att anfalla densamma och, sedan den blifvit förstörd, öppna en obehindrad seglation för de fartyg, som voro bestämda att öfverföra hjelpförsändningar till Finland. Vår flottilj låg i en halfcirkel emellan Hanga- och Kramp-holmarne. * I anseende till Kapten Selivanoffs frånvaro kommenderades den af Löjtnanten Mäkinin. Med afdrag af de på kryssning och till konvojerande af transporter samt till brandvakter vid Åbo afsända återstodo i linien 12 kanonslupar och 2 jullar. Fienderna, under befäl af Amiral Hjelmstjerna, voro till antal öfverlägsne och kommo vid middagstiden, den 18 Juni, i sigte. Svenskarne framryckte i en sned linie och sköto utmed stora farleden, men bragtes i oordning af Ryska artilleriets verksamhet. Till vår flottilj återvände ifrån kryssning 2 kanonslupar och 1 julle. Fienden erhöll äfven förstärkning och anföll å nyo. Då han närmat sig på kartesch-skotts afstånd, försökte han att bryta vår linie, men blef afslagen. "Fåfängt," yttrar Grefve Buxhoewden i sin rapport, "nödgade Svenska Amiralen sluparne till ordning, förgäfves nalkades flere af dem på ganska nära håll; den "allmänna förvirringen, skriket, en mängd spilror och skeppsredskap, hvilka "betäckte hafvet, voro ögonskenliga bevis på deras betydliga förlust." Till Svenskarnes skada uppbläste redan vid början af affären en vidrig vind, som nödgade dem att afbryta striden. Deras eld var så oskadlig, att vår förlust, under fortgången af en två timmars fäktning, belopp sig till 2 sårade matroser och 1 skadad julle. För fienden blefvo 4 fartyg förstörde; af dem kastades en kanonslup på grund vid Hanga-ö; taklaget bergades ifrån den, men kanonerna sjönko. Till aftonen erhöll fienden ännu 4 galerer och 11 andra fartyg till hjelp, men afseglade likväl om natten genom ett annat åt höger beläget sund. Kapten af 1:a rangen Selivanoff, som efter affären anlände ifrån Åbo, tog befälet öfver tvenne afdelningar af flottiljen, och sedan han erhållit kunskap om denna Svenskarnes rörelse till höger, hvilken hotade att afskära oss ifrån fasta landet, gaf han genast ordres att gå tillbaka och ställde sig 8 verst ifrån Åbo emellan öarna Runsala och Hirvisalo. Till de på kommendering befinteliga fartyg sändes befallning att återvända till Åbo.

---

* Planritning öfver striden vid Hanga, N:o 5.

Den 20 Juni närmade sig fienden vår flottilj på tre versts afstånd, med 8 galerer samt minst 50 andra fartyg. Den 21 förflöt utan någon strid. Den 22, klockan 6 på eftermiddagen, närmade sig 6 kanonslupar till vårt avantgarde och öppnade elden; efter dem följde under förlig vind en linie af fartyg, som på högra flygeln hade 20 kanonslupar och jullar, samt på den venstra 6 galerer, understödde af 4 kanonslupar och några fartyg med landstigningstrupper. * Ryska flottiljen, som bestod af 26 fartyg, formerade sig på en linie; 3 kanonslupar lågo på venstra flanken, emellan tvenne små holmar. Högra flygeln kommenderades af Kapten af 1:sta rangen Selivanoff och Öfverste Gorbuntsoff, venstra af Löjtnant Mäkinin och Öfverste Pitnitski. Dejurgeneralen Konovnitsin anlände ifrån Åbo till flottiljen och befallde 150 skarpskyttar förläggas vid Runsala-egendom, för att hindra fienden att der landstiga och agera emot våra fartyg.

Sedan elden öppnats utmed hela vår linie, rigtade Svenskarne först sin förnämsta styrka emot venstra flanken, men blefvo tvenne timmar tillbakahållne genom kanonaden, som utfördes på nära afstånd. Derefter anföllo de denna flank med 12 kanonslupar och besköto den; de 3 Ryska kanonslupar, som befunno sig emellan holmarne, förändrade icke vid detta fiendens häftiga anfall sin ställning. Under anfallet på venstra flanken närmade sig galererna och några transportfartyg Runsala-ö, i afsigt att debarkera landstigningstruppen, men kanonaden ifrån vår högra flank, hvilken hade begifvit sig framåt, och de vid egendomen förlaggde skarpskyttarne hindrade fienden att uppnå stranden. Då ökade Svenskarne elden emot begge flankerna, tvungo dem att draga sig tillbaka och vände sig emot centern. En galer, understödd af 4 kanonslupar och 5 efter hvarandra gående galerer, närmade sig vår center på hälften af ett kartesch-skotts afstånd. Konovnitsin skickade emot den förstnämnde 5 kanonslupar; den erhöll grundskott och fördes medelst bogsering utom skotthåll; detsamma hände en annan galer samt några kanonslupar och jullar. Natten inbröt, men fienden upphörde ej med skjutandet, utan skred framåt under ett förfärligt skriande. Ryska linien närmade sig äfven till fiendens och öppnade, sedan den börjat ro af alla krafter, under hurra-rop sin kartesch-eld. Svenskarne, som icke väntade ett sådant emottagande, bragtes i oordning, retirerade och dolde sig bakom öarne. Ryssarne förföljde dem en verst och återvände till sitt förra ställe. Å vår sida dödades 10 och sårades 15 man, äfvensom 9 kanonslupar och 2 jullar skadades. För fienden skadades 20 fartyg. Konovnitsin inberättade, att icke ett enda af våra 11 fartyg, som ledo skada, lemnade linien, utan sedan de på stället reparerat hvad nödigt var, öppnade de ånyo elden. Sålunda slutades våra första möten med Svenskarne i Åbo-skärgård.

Emellertid utlopp, den 13 Juni, ifrån Sveaborg 3:dje afdelningen af skärgårds-flottiljen, Kaptenlöjtnanten Semikins, och den 24, 4:de afdelningen, Kaptenlöjtnanten Lutochins. Vid begge voro 1 hämeenmaa, 1 brigg, 11 kanonslupar, uti detta antal 8, som hade kommit från Petersburg och Ruotsensalmi, 44 jullar, 1 båt, 1 jakt, 23 vattenhemtnings-, proviant- och transportfartyg, 721 sjöfolk, 934 landtfolk och 359 arrestanter.

Samma dag 4:de fördelningen afseglade från Sveaborg, ankom dit, under Kaptenlöjtnant Novoktschenoffs befäl, en del af skärgårds-flottiljen ifrån Petersburg. Några kanonslupar förenade sig med 4:de afdelningen, och de återstående, tillsammans med de ännu uti Sveaborg varande, bildade en 5:te afdelning af

* Planritning öfver striden vid Hirvisalo, N:o 6.

skärgårds-flottiljen, hvilken förblef i Sveaborg, intill den 30 Juni, för att bota de skador, den lidit af storm under seglingen från Petersburg. 3:dje och 4:de afdelningarne hade befallning att gå ifrån Petersburg till Åbo samma väg, som några veckor förut de tvenne första afdelningarne tagit, nemligen förbi Hangö-udd och Jungfru-sund. Seglingen genom detta sund är kortare och fartygen undvika dymedelst den för dem farliga yttre segelleden. Svenskarne hade bort i god tid bemägtiga sig Jungfru-sund, men de fästade icke vid vårens början tillbörlig uppmärksamhet derpå och lemnade derigenom tillfälle åt de tvenne första afdelningarne af vår flottilj att passera detta sund; efteråt, sedan de fått kunskap om andra flottiljers utrustande i Sveaborg, afsände de till Jungfru-sund 25 fartyg, deribland 2 fregatter, och besatte med skarpskyttar holmarne deromkring. 3:dje afdelningen, ställd under Kapten af 1:sta rangen Grefve Haydens befäl, närmade sig till Jungfru-sund, men emedan den saknade tillräcklig styrka att med väpnad hand derifrån fördrifva fienden, lade den sig der för ankar. Det fanns nu för densamma blott en utväg att uppnå Åbo, nemligen den, att fartygen fördes genom den trånga farleden, som skiljer ön Kimito från fasta landet. * Framkommen till den närbelägna byn, Strömma, hvarest sundet är blott 20 fot bredt, fann han det ofarbart, äfven för mindre fartyg. Genast började man att fördjupa det och efter tvenne dagars svårt arbete fördes, den 3 Juli, 40 kanonslupar och jullar öfver det grunda stället, men transport-fartygen, hämeenmaan och briggen kunde icke genomföras, utan lemnades på sina förra ställen. Detta sund igenfylldes af Peter den store, som icke ville tillåta fienden att kringgå Kimito-ö, och hundra år derefter blef det nödigt för Ryssarne att åter fördjupa detsamma. Sedermera har man gjort det farbart äfven för transport-fartyg.

Några dagar blåste vinden emot och tillät icke Grefve Hayden att ingå i Rölaks-vik och derifrån fortsätta färden till Åbo, för att förena sig med de tvenne första afdelningarne. Svenskarne, sedan de erhållit underrättelse att han passerat Kimito-sund eller Strömma, detascherade kanonslupar till stränderna af Rölaks-vik samt uppkastade batterier på en derstädes belägen ö, Sandö, samt bemödade sig att afskära oss den fria kommunikationen med Sveaborg och Hangö-udd samt Åbo och dess skärgård. För att hindra fienden i detta bemödande, var det nödigt att anfalla honom, men i anseende till motvind kunde våra fartyg icke gå framåt. Emellertid afsändes uppå Grefve Buxhoewdens befallning landttrupper till begge stränderna af viken, dit äfven kanoner buros öfver klipporna Svenskarne förekommo vårt anfall. ** Den 9 Juli, klockan 4 om morgonen, lyftade de ankar och kommo snart inom skotthåll för de tvenne kanoner, som voro vid byn. Sedan de detascherat 5 kanonslupar emot dem, anföllo de med de öfriga vår flottilj. Striden fortfor i 4 timmar och fienden började vackla. Grefve Hayden skickade då 5 kanonslupar från venstra flygeln med ordres att äntra, och denna rörelse, som utfördes med ordning, under kartescherna spel, afgjorde striden. Svenskarne retirerade, beledsagade af de utmed stränderna förlaggde skarpskyttarnes kulor. Vår flottilj förföljde dem icke långt, i anseende till brist på ammunition och omöjligheten för våra jullar att med rodd upphinna kanonsluparne samt af okunnighet om farvattnet, der, af fruktan för grund, pejling vid hvarje steg var af nöden. De i viken flytande lemningarne af taklage, årar och tunnor utvisade den förlust, som blifvit fienden tillfogad. Å vår sida ska-

* Karta öfver farleden kring Kimito-ö, N:o 7.
** Planritning öfver striden vid Tavastenskär, N:o 8.

dades 6 jullar, 5 man dödades och 14 blefvo sårade; bland de sårade var Grefve Hayden.

Följande dagen, den 10 Juli, anlände 4:de afdelningen, som den 24 Juni afgått från Sveaborg, till Kimito-sund eller Strömma. Färden derigenom var mycket försvårad. Ostliga vindar hade utdrifvit vattnet, så att det icke der stod öfver $3\frac{1}{2}$ fot. Den 19 Juli genomfördes dock den 4:de afdelningen och förenade sig med den 3:dje, öfver hvilka begge Kaptenlöjtnanten Dodt tog befälet. Fienden, som ganska riktigt beräknadt, att Ryssarne önskade tränga sig fram till Åbo, sammandrog så mycket fartyg som möjligt, uppkastade batterier och gjorde försänkningar i sunden. Å vår sida uppfördes äfven batterier, på fasta landet vid Päisterpää ett af 6 och på Kimito-ön ett annat af 4 kanoner, äfvensom ett flyttbart batteri der föranstaltades. Till betäckning blefvo 6 kompanier, under Tutschkoff III:s befäl, dit beordrade. Med önskan att få öfvervara ett sjöslag ankom Grefve Buxhoewden till Kimito jemte Generalerne Suchtelen och Konovnitsin.

Ryska flottiljen låg i Tavastenskärs sund.* Den fiendtliga, under Amiral Hjelmstjernas befäl, emellan ön Sandö och fasta landet. I centern, på klippan Röfvarön, stod en skans af fyra 12-skålpundiga kanoner; 20 kanonslupar försvarade sundet på ömse sidor om klippan. Den del af Sandö, som vetter åt Kimito, var besatt med landttrupper; på ställen, som kunde öfvervadas, voro förhuggningar gjorda; 20 kanonslupar och 7 galerer lågo i reserv på östra sidan om Sandö. Klockan 3 om morgonen, den 20 Juli, öppnades ifrån det flyttbara batteriet på vår venstra flygel eld emot Sandö och de densamma omgifvande fartygen; från kanonerna, placerade vid Päisterpää, flögo kulorna till Röfvarön. Svenskarne afsände några slupar emot dessa batterier, men Ryska flottiljen rörde sig till anfall i följande slagtordning: 10 fartyg lemnades i reserv; de öfriga, 40 kanonslupar och jullar, fördelades i tre kolonner: den första, som utgjorde avantgardet, gick nära Kimito, den andra rakt emot skansen, och den tredje emot Svenskarnes venstra flygel. Snart dundrade ifrån begge sidor kanonerna och manövreringen begyntes under rodd och segling. En häftig strid fortfor i fyra timmar, men segern vände sig icke afgörande åt någondera sidan. Då emellertid Dodt observerade, att på fiendens högra flygel 1 i sank skjuten och 10 krossade kanonslupar i släptåg bortfördes af barkaser, befallde han sin venstra flygel att med begagnande af alla årar gå bakom Röfvarön samt centern att anfalla denna klippa i fronten. Den undsättning, som fienden erhöll, hindrade icke vår ansträngning och våra framgångar. Äfven vår högra flank rörde sig framåt och chefen på en julle, Kaptenen vid Minska regementet Skerletoff, sedan han laggt till vid Röfvarön, planterade der Ryska flaggan. Segern var afgjord. Fienden hissade segel och med ökad rodd aflägsnade han sig inom de trånga sunden emellan holmarne, träffad dock af skotten ifrån våra slupar och batterier. Tvenne kompanier af Tutschkoffs detachement vadade öfver till Sandö och kringgingo förhuggningarna. Svenskarne, som betäckte batteriet, retirerade, sedan de i vårt våld lemnat 4 kanoner. Wid ingången till skären upphunno reservens kanonslupar Svenskarne och kanonaden förnyades. På de Ryska fartygen, som deltagit i striden, återstod obetydligt ammunition. Dodt framryckte dock med de 10 fartygen i reserven, men Amiral Hjelmstjerna fortsatte skyndsamt reträtten. Ett kompani jägare afsändes till de närmaste mindre holmarne, att efterse om Svenskar der qvarblifvit. På denna omständighet bör uppmärksamhet fästas; vi få längre fram se att den hade en vigtig följd.

* Planritning öfver striden vid Sandö, N:o 9.

Det såg ut, som hade allt varit slutadt. Grefve Buxhoewden, hvilken från en klippa hade åskådat striden, for till Sandö för att bese det der tagna fiendtliga batteriet och begaf sig derefter att äta middag å Westankärrs-egendom å Kimito-landet. Tutschkoffs på denna ö varande detaschement kokade sin gröt och hvilade; artilleri-hästarne betade på fältet. Oförmodadt såg man ifrån fönstren å egendomen tvenne kolonner Svenskar nalkas. Deras plötsliga uppträdande föranleddes och skedde på följande sätt: Vid stridens början afsände Amiral Hjelmstjerna Öfverste Palén med 1,100 man och 6 kanoner att falla våra batterier på Kimito-landet i ryggen. Palén lade till vid denna ö, utan att blifva af någon observerad, emedan kustbevakningen var beordrad till hedersvakt åt General en chef. Under marschen underrättad af innevånarena om den olyckliga utgången af sjöaffären och om möjligheten att tillfångataga Grefve Buxhoewden samt några Generaler, beslöt Palén att genom ett oväntadt anfall och en lysande framgång hämnas flottiljens nederlag. Framgången berodde af hastigheten, men i stället att med skyndsamhet gå framåt, började Palén formera truppen och utskickade skarpskyttar. General en chefs vakt uppehöll dessa, tills våra å ön varande fyra kompanier hunno framkomma till egendomen. På en gång med dem hemtades tvenne enhörningar af större kaliber än de 6 kanoner, hvilka befunnos vid Paléns detaschement, och strid uppstod. Då det till de mindre holmarne beordrade kompaniet jägare hörde skjutandet, återvände det till Kimito och befann sig vid landstigningen, tillfälligtvis och lika oförmodadt, i Svenskarnes rygg. Oroad genom dess ankomst och okunnig om dess verkliga styrka, befallde Palén att retirera. Tutschkoff, förstärkt genom de till honom ankomna fältpjeserne, förföljde fienden ända till det ställe, der deras transport-fartyg lågo. Af dessa hade trenne emellertid blifvit af stormen drifna till stranden på grund, men kunde icke lösgöras, då fienderna så skyndsamt sprungo om bord. Tutschkoff sköt på Svenskarne såsom på en skottafla. Fienderna använde alla möjliga ansträngningar för att afsegla, men då de slutligen insågo omöjligheten att komma från grundet, gåfvo de sig. Wid detta tillfälle tog Tutschkoff 6 kanoner och 200 fångar. Å vår sida dödades i affären vid Sandö 130 och sårades ända till 200 man; 35 fartyg skadades, men 10 blefvo ännu samma dag reparerade.

Följande morgon afgick den fiendtliga flottiljen dels till Jungfru-sund, dels till Korpo, för att reparera sina fartyg. Derigenom öppnades för 3:dje och 4:de afdelningarne fri kommunikation med den 1:a och 2:a, som lågo nära Åbo, utan att likväl något väsendtligt företogs både af brist på ammunition och emedan Svenska fartyg öfverallt hotade med sina landstigningar. Efter segern vid Sandö gjordes följande anordningar: Kapten Selivanoff skulle med 1:a och 2:a afdelningarne skydda kusten ifrån Nystad till Björneborg; Grefve Hayden, med 3:dje och 4:de afdelningarne, borde taga position vid Åminais och bevaka skärgården ifrån Helsinge till Jungfru-sund; 5:te afdelningen, Kaptenlöjtnant Novoksehenoffs, som dagen efter affären vid Sandö anländt från Sveaborg till Kimito-ström, skulle observera och oroa fienden vid Jungfru-sund och de på stränderna af Rölaks-viken uppkastade batterier.

Medan flottiljen sålunda opererade, utgick vår stora flotta, den 14 Juli, ifrån Kronstadt, under befäl af Amiral Chanikoff. Den bestod af linieskeppen Blagodatj, Gavriil, Sävernaja Swäsda, Borej, Satschatie Svätoi Anni, Emgeiten, Archistratig Michail, Wsevolod och Orjoll; fregatterna Tichvinskaja Bogoroditsa, Feodosii Totemski, Bogojavlenie och Tschastlivi; korvetterna

Melpomene och Hermion; sluparna Wolchoff och Liseta; ordonans-sluparna Topas och Schemtschug; loggerten Weliki Knäs och bombarder-fartygen Drakon och Jedinerog. Med denna flotta förenade sig Kaptenlöjtnant Sujeffs afdelning, som hade varit uppå kryssning i Finska viken. Den 20 Juli seglade Chanikoff förbi ön Kokskär och den 25 närmade han sig Hangöudd, utan att möta fienden. Den Svenska eskader, som befunnit sig vid Hangöudd, hade någon tid förut begifvit sig till kringliggande holmar att hemta sött vatten, och den öfriga fiendtliga flottan uppehöll sig på höjden af Reval.

---

10 Kapitlet.

Tillståndet vid slutet af Juli.

Öfversigt af vår-kampanjen. — Finländska korpsens tillstånd. — Dess förökande. — Plan till defensiva operationer. — Svenska Konungens bref till Hans Majestät Kejsaren.

Hvad i de två föregående kapitlen blifvit framställdt, omfattar krigsperioden ifrån slutet af Maj till medlet af Juli. För Ryssarne slutades densamma med fördel till sjös, genom skärgårds-flottiljens strider och afvisandet af de Svenska landstignings-försöken vid Åbo och Wasa, men till lands, krigets hufvudsakliga skådeplats, kröntes våra företaganden under denna tid icke af framgång. Det anfall, som Barclay de Tolly och Rajefski blifvit anbefallde att i förening utföra emot Grefve Klingspor och hvarmed åsyftades att tränga honom norrut, fullgjordes icke, emedan Barclay de Tolly afbröt sin rörelse mot fiendens flank, inskränkte sig till bibehållandet af Kuopio samt försvaret af kommunikations-vägarne med Ryssland. Rajefski, sålunda lemnad åt sin egen styrka, var ensam allt för svag att kämpa mot Svenskarne, och då han dessutom såg sig omgifven af partigångare samt i brist af lifsförnödenheter, tvangs han att draga sig tillbaka till Alavo och Tavastehus. Följaktligen befann sig, i medlet af Juli, arméns center eller Rajefskis korps i full reträtt, och flankerna, den högra vid Kuopio samt den venstra vid Åbo, voro i en defensiv ställning. Emellertid blef det nödigt att för ordningens upprätthållande afsända garnisoner och kommenderingar till städer och byar, hvarigenom armén splittrades i mindre afdelningar. Vi hade att strida med trenne fiender: emot Svenska och Finska trupper, uppviglade innevånare och brist på lifsförnödenheter; detta sednare ej derföre, att säd icke afsändes från Ryssland, men i anseende till omöjligheten att erhålla den å de ställen, hvarest den var behöflig. Transporterna till oss blefvo uppfångade och till deras konvojerande saknades trupper. Sakerna togo derföre till lands en så ofördelaktig vändning, att, enligt General en chefs eget erkännande, "icke allenast Finlands eröfring, utan äfven dess "blotta bibehållande och försvar blef dag för dag mera svårt och outförbart, "samt gaf rum för tvifvel om möjligheten att med de hjelpmedel, som vi då "hade i Finland, besegra våra fiender." *

* Rapport till Kejsaren, af den 14 Juli, N:o 63.

För vår-kampanjens afgörande till Ryselands förmon ansåg Grefve Buxhoewden i Maj tillräckligt att erhålla 6:te divisionen, Barclay de Tollys, med de till den kommenderade trupper. Men Barclay de Tollys ankomst till Finland, på hvilken man byggde så stora förhoppningar, gaf oss icke den ringaste öfvervigt öfver Svenskarne; den hindrade endast Sandels's anfall och betryggade åt oss Kuopio. De i Maj från Petersburg väntade rekryterna och ifrån Fransk fångenskap återkomne soldaterna anlände i smärre kommenderingar och kunde icke, i anseende till deras fåtalighet, ersätta den förlust armén lidit af sjukdomar, strider och ansträngningar, hvilka till medlet af Juli förminskat densamma till 26,000 man. Dessa trupper voro fördelade på följande sätt:

vid Sordavala-afdelningen och vid gamla gränsen	2,000 man
på Sveaborg	3,500 —
vid Åbo	4,000 —
uppå skärgårds-flottiljen	2,000 —
vid Rajefskis korps	6,000 —
vid Tutschkoffs korps	6,000 —
på kusten emellan Åbo och Christinestad	1,000 —
Summa	24,500 man.

Således återstod 1,500 man till konvojerande af transporter, bibehållande af inre ordning och afböjande af uppror ibland en million innevånare på en areal af 300,000 qvadrat-verst. "Med dessa hjelpmedel och i den ställ-"ning, hvaruti jag befinner mig," skref Grefve Buxhoewden till Kejsaren, "vågar jag förnya mina tvifvelsmål om möjligheten att vinna någon öfver-"vigt öfver fienden; vid nuvarande omständigheter vore kanske endast en ar-"mé af 50,000 man tillräcklig att bibehålla Finland." Vid slutet af sin skrifvelse anhöll Öfverbefälhafvaren bevekligen, att hjelptrupper måtte tillsändas honom. Kejsaren bestämde till hans förstärkning tvenne afdelningar: 1) de under Grefve Wittgensteins befäl, utmed kusterna af Wiborgska guvernementet, stående tredje bataljonerna af en del utaf de regementen, som opererade i Finland, och 2) 4:de divisionen, Furst Galitsins, som afgick ifrån Petersburg, den 22 Juli. Vid Grefve Wittgensteins och Furst Galitsins beordrande till Finland skref Kejsaren till Grefve Buxhoewden: "Mer än detta "antal trupper finnes, såsom eder är bekant, ej att tillgå, och följer deraf, att "Ni derefter lämpar edra företag." * Kejsaren befallde att icke förena 4:de divisionen med de opererande, utan hålla den i beredskap till den tid, då öfverfarten till Svenska kusten, som under hela kriget utgjorde föremålet för Kejsarens tankar, skulle verkställas. "Om J antagen," skref han till Grefve Buxhoewden, "att den nuvarande armén, 4:de divisionen deri äf-"ven inbegripen, bör bestämmas endast för de förevarande behofven, med "huru mycket trupper bör armén då förökas i händelse af den föreslagna ope-"rationen, och hvarifrån skola de tagas? Allt detta meddelar jag eder för "att tillbörligen öfvervägas." ** I sitt svar förblef Grefve Buxhoewden, jemte det han upprepade framställningen om det trängande behofvet att föröka de aktiva trupperne, enständigt vid sitt yrkande på nödvändigheten att med dem förena den 4:de divisionen, och hade för afsigt att efter dess ankomst fördela densamma i tre delar: 4 bataljoner skulle nemligen afgå till Kuopio, 4 till Åbo samt, såsom reserv, 4 förläggas i Tavastehus. Han för-

* Kejserliga reskriptet af den 14 Juli.
** Kejserliga reskriptet af den 20 Juli.

nekade icke att Gustaf Adolf endast genom vår öfvergång öfver Bottniska viken kunde tvingas att afträda Finland, men bad tillika, i öfverensstämmelse med sin i Mars yttrade mening, att 50,000 man skulle, oberoende af den i Finland upptagne korpsen, afsändas för att uteslutande agera emot Svenska kusten. "Utan en betydande armé," skref han, "och utan att koncentrera den "för ett afgörande slag, vore denna vigtiga expedition endast ett anfall, för-"knippadt med förlusten af folk, utan egentliga fördelar. Kanske jag miss-"tager mig i mina slutsatser; jag önskade dock se den krigare, som ville våga "att med en ringa styrka gå till en så osäker och mödosam strid." * I anseende till Ryska krigsmagtens dåvarande tillstånd var det omöjligt att efterkomma Grefve Buxhoewdens anhållan om nämnde förstärkning af ännu 50,000 man, hvarföre den ock lemnades ouppfylld.

Emedan förnyade rapporter till Kejsaren ingingo om vår tvifvelaktiga ställning i Finland, ditsändes, före Grefve Wittgensteins och Furst Galitsins afmarsch, Öfverste Markis Paulucci, som kort förut blifvit från Österrikisk i Rysk tjenst antagen och till hvars militära talenter man då satte ett stort förtroende. Honom anbefalldes att utforska orsakerna till de felslagna försöken, truppernas tillstånd och isynnerhet lokala utvägar till lifsförnödenheters erhållande. Tillförseln blef dag för dag allt svårare och var förenad med stora utgifter samt jemväl missbruk, hvilka insmugit sig vid proviant-styrelsen; så voro t. ex. en gång de ifrån Petersburg till Finland afsända mjölmattorne till en del fyllda med tegelsten. Sedan Markis Paulucci fullgjort det honom ombetrodda uppdraget, återvände han till Petersburg, hvarest man, efter pröfning af de medförda underrättelserna, ansåg fördelaktigast att i Finland intill vintern föra ett defensivt krig. Med anledning deraf uppgjordes en operationsplan, hvilken bestämde att Finländska korpsen skulle bivuakera längs en försvars-linie, som sträckte sig ifrån Björneborg öfver Tammerfors, Orivesi, Rautalampi och Kuopio ända intill Kemi. Uppå denna 500 verst långa sträcka beslöt man att fördela trupperne sålunda: på venstra flygeln, vid Björneborg, och på den högra, vid Kuopio, 5000 man, i centern vid Tavastehus, ifrån 8 till 10,000, i Karelen 2,500 och de återstående 10,000 inom den södra delen af landet. Vid uppgörandet af denna plan hade man i sigte, att vinna tid, att uppehålla fienden, att slå honom ifall dertill tillfälle skulle gifvas, att till divisioner förena de i detaschementer kringspridda trupperne, att anlägga magasiner, att hålla det eröfrade landet i lydnad och förbereda sig till vinter-kampanjen, emedan vintern, i det den beröfvade Svenskarne de fördelar, hvilka sommarn erbjöd dem vid begagnandet af en obehindrad seglation och tillfälle till landstigningar, lemnade oss fria händer för offensiva operationer. Med dessa förslager afsände Kejsaren Markis Paulucci till Grefve Buxhoewden och skref egenhändigt till honom: "Om före erhål-"landet af försvars-planen lyckan fört oss framåt och positionen, som inne-"hafves af trupperne, är fördelaktig, så verkställes planen icke, utan Markis "Paulucci, sedan han blifvit noga underrättad om alla omständigheter, återsän-"des med densamma till mig."

Grefve Buxhoewden öfverlemnade bedömmandet af denna plan åt General Suchtelen och Markis Paulucci samt utvecklade vid samma tid för Kejsaren sina tankar om olägenheterna af en defensiv ställning. "För att dö-"ma om riktigheten af min slutsats," yttrade han, "bör man återgå till sjelfva "krigets källa och framställa tvenne frågor: 1) I hvilket ändamål kriga vi? "2) I hvilket ändamål krigar fienden? — Vår afsigt bör vara, att så fort som

* Rapport af den 14 Juli, N:o 63.

"möjligt göra Finland oåtkomligt för Svenskarne och derigenom tillfoga Sverige sjelft ett eftertryckligt slag. Fiendens afsigt är att anstränga alla krafter för att qvarhålla oss i Finland och derigenom fördröja Sveriges beseyrande; derjemte skola Svenskarne, som veta att Ryssland är nog mägtigt att bibehålla Finland, om det nödvändigt skulle besluta sig dertill, härja detta land, uppreta nationen emot oss och derigenom rädda sina trupper. Vår afsigt bör otvifvelaktigt vara, att lefverera en afgörande batalj. Fiendens, att så mycket möjligt är afhålla sig ifrån strid, emedan Svenskarne, sedan de förlorat den af dem nu samlade armén, svårligen snart förmå uppställa en annan, men deremot äro öfvertygade, att vi äro i stånd att göra det. Vår afsigt är, att icke tillåta folket beväpna sig och samla sig i stora skaror; fienden deremot bör bemöda sig att tillvägabringa sådant. Vår afsigt bör slutligen vara den, att icke tillåta fienden kringsprida sig i landet, hvarest hvarje steg befordar hans tillväxt, såväl i styrka, som i inflytande uppå andan och folkets tänkesätt. Oss åligger att betaga honom möjligheten att lifnära sina talrika beväpnade skaror, väl vetande att Sverige sjelft inom sig icke har utväg dertill. Fienden bör icke hafva afseende på innevånarenas brist, emedan desse derföre endast emot oss blifva uppbragte, men deremot bemöda sig att tillfredsställa trupperne, hvilka i följd deraf med större enthusiasm gå att strida för fäderneslandet."

Det hufvudsakligaste af Grefve Buxhoewdens bevekelse-grunder till förkastande af den defensiva planen innehålles i följande: 1) Sedan vi intagit linien från Björneborg till Kuopio, lemna vi Svenskarne ett vidsträckt område, der de erhålla säd och folk, samt öppna för dem flera vattendrag, längs hvilka de, förenade med innevånarena, och sedan de besatt holmarne och vikarne, skola oroa oss ända till vintern, göra anfall på Nyslott och Sordavala samt plundra eller uppbränna våra förråder. 2) Svårigheterna vid tillförseln blifva om vintern icke mindre, än under hösten, dock med den skilnad, att, då vi om vintern rycka framåt, vi finna trakten förhärjad och utan innevånare. 3) Uppförandet af de i planen föreslagna bivuakerna eller barackerna fann Grefve Buxhoewden olämpligt, emedan det erfordrade stora kostnader och var på åtskilliga ställen till och med ogörligt. 4) Anläggandet af magasiner ansåg han svårt, derest vi icke beherrskade sjöarne, som bilda den förnämsta kommunikationen i Finland. 5) Regementernas omflyttning efter divisioner, skulle, enligt hans tanka, utmatta armén genom långa marscher, ty en del regementen förestod en marsch af mer än 500 verst. "Försvarsplanen," så slutade Grefve Buxhoewden sin skrifvelse, "leder till ingenting annat, än att vi nödgas i vinter, genom af oss nu redan intagne ställen, medelst blodsutgjutelse ånyo öppna väg och rensa Finland, utan möjlighet likväl att tillfoga Svenskarne något afgörande slag, ty sedan vi sammandragit våra korpser emot Grefve Klingspor, hvilken dessutom förstärkt sig med trupper från Åland, återstår oss ingen armé för öfvergången öfver Bottniska viken. Sverige sjelft förblir, medan det åt Finland öfverlemnar hela tungan af vinter-kampanjen, derunder i lugn och kriget förnyas med ny verksamhet och nya ansträngningar nästa sommar, ehuru det för Rysslands väl vore nödvändigt att under innevarande vinter sluta fälttåget."

I sjelfva verket var det dock af vigt att vidtaga afgörande åtgärder och i hjertat af Sverige tvinga Gustaf Adolf till fred. Hans oböjlighet stegrades ännu mer under fortgången af kriget. Såsom det bästa bevis, af hvilka känslor han var uppfylld, tjenar följande bref ifrån honom till Kejsar Alexander, af den 9 Juli: "Svenska Konungen uppmanar Kejsaren öfver hela Ryssland "att eftersinna sitt uppförande emot Konungen, sin gamla bundsförvandt, som

"beherrskar en fri nation, hvars trohet Kejsaren på det mest oerhörda sät "söker vilseleda. Konungen förklarar, att han skall veta i det yttersta för-"svara sina och sina trogna undersåtares rättigheter. Han skall begagna alla "de medel, som af Försynen blifvit honom anförtrodde, att för alltid tillin-"tetgöra de grundsatser, enligt hvilka Kejsaren sträfvar att befästa Ryssalands "magt. Då Konungen förlåter sin fiende, öfverlemnar han hämnden åt den "Allsmägtige. Gud ombetrodde honom Sveriges försvar, detta rikes och "dessa undersåtares sjelfständighet, hvilka regeras på grund af rättigheter, "lika heliga som obestridliga, och derföre skall Konungen, under åkallan af "den Allsmägtiges bistånd, komma sina fiender att darra." *

Uppå Allernådigste befallning skickades detta bref utan svar till Grefve Buxhoewden, för att genom Svenska förposterna återbefordras till Konungen, som då befann sig på Åland. Gustaf Adolf tillbragte första hälften af sommarn på skärgårds-flottan, och var äfven närvarande vid sjö-träffningarne i Åbo-skärgård, den 20 och 22 Juni, hvarefter han tog i ögnasigte sin vid Jungfru-sund liggande eskader och begaf sig åter till Åland. Hans segling var förenad med åtskilliga äfventyr. Jakten Amadis, på hvilken han befann sig, öfverraskades af storm, men räddade sig i en liten hamn, Gusö, från hvilken den på länge ej kunde utlöpa. Efter afseglingen derifrån led Konungen skeppsbrott, och sedan han ändtligen uppnått Åland, tog han sitt högqvarter i byn Grelsby. Här började han sammandraga en armé, under benämning af Finska kust-armén, hvilken likväl ej öfversteg 6,000 man. Med dess bildande och med förberedelserna till landstigningar på Finska kusten förnötte han här hela sommarn.

* "Sa Majesté le roi de Suède invite Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies à réfléchir sur ses procédés envers le Roi, son ancien allié, envers un roi, qui gouverne un peuple libre et independant, envers ce même peuple, dont l'Empereur a voulu séduire la fidélité de la manière la plus inouie et la plus rebutante. Le roi déclare qu'il saura défendre ses droits et ceux de ses fidèles sujets, jusqu' à la dernière extrémité; il employera tous les moyens que la Providence lui a confiés, pour reprimer à jamais les principes sur lesquels l'Empereur de toutes les Russies veut consolider la puissance de son Empire. Le roi de Suède en pardonnant à son ennemi, remet la vengeance au Dieu tout Puissant; mais ce Dieu ayant confié à la protection et à la défense du roi de Suède l'indépendance du royaume et des sujets qu'il gouverne par des droits aussi sacrés qu' incontestables, ce sera en invoquant la protection divine de ce même Dieu, qu'il fera trembler ses ennemis. Le 21 Juillet 1808. Signe Gustaf Adolf."

11 Kapitlet.

Grefve Kamenskis operationer.

Öfverblick öfver tillståndet. — De detascherade afdelningarnes bestämmelse. — Grefve Kamenskis operationsplan. — Fiendens anordnanden. — Ryssarnes nederlag vid Alavo. — Kamenskis rörelse till Alavo. — Affären vid Karstula. — Träffningen vid Kuortane. — Drabbningen vid Salmi.

Ännu fortsatte man i Åbo granskningen af försvars-planen och de med Grefve

Wittgenstein och Furst Galitsin afsände förstärkningarne hade ännu icke framkommit till sin bestämmelse-ort, då redan sakernas utseende i Finland förändrades och motgångarne upphörde — Ryska vapnen kröntes med seger och återvunno sin vanliga glans. Ödet ville att kriget skulle bringas till slut icke genom arméns talrikhet, utan genom en härförares stora talent — Grefve Kamenskis. Redan i Italien ådrog han sig Suvaroffs uppmärksamhet, tog med storm Djefvuls-bryggan och tjente med utmärkelse under Alexanders första krig mot Napoleon. Insigtsfull, bildad, herrsklysten, sjelfkär, hatare af råd — sådan var Kamenski 1808, då för honom vid 32 års ålder ärans fält öppnades och honom blef förbehållet, att, under det han handlade efter eget godtfinnande, i Finland och Sverige fästa segern vid Alexanders fanor.

Sakernas läge var följande: på högra flygeln stod Tutschkoff, i defensiv ställning vid Kuopio, emot Sandels, som hade befästat sig vid Toivola; på den venstra, vid Björneborg, kämpade under jemn eld Grefve Orloff-Denisoff med landstormen, som blifvit förstärkt af Svenskar, hvilka laggt till vid kusten; i centern led Rajefski, sedan han afskurits från kommunikationen med arméns flanker och med General en chef samt under det han retirerade ifrån Alavo till Tavastehus, äfven brist på bröd; i söder, vid Åbo, befarade Grefve Buxhoewden hvarje minut Svenska Konungens landstigningar från de Åländska öarne och anhöll bevekande om förstärkning. Korpserna voro utan inbördes förbindelse, flankerna inskränkte sig till defensiven, och centern blottade genom sin reträtt det mellersta Finland. Följaktligen var Ryska armén, som med möda bibehöll sig på de intagne ställena samt dessutom hade att kämpa med brist på lifsförnödenheter och med beväpnade innevånare, fjerran från krigets mål — Finlands eröfring. Då, den 12 Juli, blef Grefve Kamenski, som hade stått i Helsingfors, beordrad att öfvertaga befälet i stället för Rajefski. Honom meddelades icke någon särskilt instruktion eller operationsplan, utan endast befallning att segra. Då General en chef beordrade Kamenski till sin nya bestämmelse, skref han till honom: "Edert anfall bör vara "häftigt samt aflägsna de skadliga följder, som i anledning af Rajefskis re-"trätt förestå oss; med ett ord, utan afseende på eder korps's fåtalighet, bö-"ren J tillintetgöra fienden. Hjelpe Gud eder till framgång! Af edra opera-"tioner bestämmes nu Finlands inre ställning med afseende å innevånarenas "lugnande och likaså truppernas yttre ställning för kusternas försvar. Med "otålighet väntar jag underrättelser från eder. Hela arméns blickar äro rig-"tade på eder korps." *

För att understödja Grefve Kamenski vid det anbefallda anfallet, föreskref General en chef: 1) Tutschkoff, att ifrån Kuopio afsända 4 bataljoner och 2 sqvadroner, öfver Rautalampi och Koivisto, för att förena sig med Wlastoff, som utgjorde Grefve Kamenskis avantgarde; 2) Grefve Orloff-Denisoff, som stod vid kusten af Bottniska viken, att anfalla Svenskarne längs de tvenne vägar, som leda till Wasa och Kauhajoki. "Jag vet att eder afdelning är "svag," skref Grefve Buxhoewden till honom, då han gaf befallning att gå framåt, "men eder klokhet och tapperhet ersätta denna brist; jag är till och "med på förhand öfvertygad, att fienden skall af eder blifva slagen;" ** 3) att, under befäl af Generalmajor Uschakoff, i Kyro bilda en afdelning af 4 bataljoner jemte kosacker och 5 fältpjeser, med hvilka han borde gå till Kauhajoki och bemöda sig, att vid Grefve Kamenskis offensiva rörelse afskära fienden, som befann sig på vägen längs stranden af Bottniska viken; 4) Ge-

* Befallningen af den 12 Juli, N:o 437.

** Grefve Buxhoewdens befallning, af den 12 Juli, N:o 439.

neralmajor Möller, att, sedan han intagit Tammerfors och Tavastehus, skydda Grefve Kamenskis rygg, rensa vägarne från fiendtliga partier, iståndsätta de af fiendens partigångare skadade broarne och vidtaga de strängaste åtgärder emot upprorstiftarena. Om ibland dem skulle ertappas soldater, som blifvit hemförlofvade från fångenskapen, borde de nedskjutas och kropparna upphängas vid närmaste kyrka, samt en sedel vidfästas, som utvisade förbrytarens namn, regementet vid hvilket han hade tjent samt att han blifvit hängd såsom rebell. De bönder, som grepos med vapen i hand, skulle utån skonsmål straffas och sedan halfva hufvudet blifvit afrakadt lössläppas med försäkran, att, om brottet förnyades, de ej skulle undgå hängning; men de, som grepos på bar gerning, borde fängslade försändas till Sveaborg. *

Under resan ifrån Helsingfors till sin bestämmelse-ort var Grefve Kamenski nära att blifva tagen af partigångare. Sedan han på bivägar undgått fångenskapen, mötte han Rajefski, den 14 Juli, på andra hvilostället från Alavo samt gillade det tvenne dagar förut sammankallade krigsrådets åsigt om nödvändigheten att retirera, för att närma sig till förråds-orterna och till hufvudkorpsen sammandraga de på skilda ställen kringspridda kommenderingarne. Han fortsatte reträtten ännu 100 verst och stannade i jemnhöjd med Tammerfors, emellan Längelmäki- och Päijäne-sjöar, med högra flygeln vid Kuhmois och den venstra vid Kuhmalaks. Marschen verkställdes med lugn, emedan Svenskarne, från den tid vi började reträtten ifrån Alavo, icke förföljt oss. De begagnade icke den fördel, som de, den 2 Juli, vid Lappo vunnit öfver Rajefski, utan förblefvo efter nämnde affär 8 dagar i overksamhet, och då de sedan verkställt tvenne dagsmarscher, stannade de vid Salmi och började der befästa en position, i hvilken de förblefvo i fem veckor. Grefve Klingspor nöjde sig med att intaga den strategiska punkten vid Salmi, der vägarne från Wasa och Kuopio förena sig. Härifrån hade han en obehindrad kommunikation med sina begge flanker, den högra vid Wasa och den venstra vid Kuopio. Grefve Klingspors overksamhet, hvilken ådrog honom svåra beskyllningar af hans landsmän samt till och med angifvelser för förräderi, härrörde deraf, att han inväntade den hjelpsändning, som var bestämd att afsegla ifrån Sverige och som skulle landstiga vid Christinestad samt derifrån framtränga längs strandvägen. ** Samtidigt med dessa truppers landstigning vid kusten ville Grefve Klingspor aftåga ifrån Salmi. Landsättningarne inskränktes till 4,000 man; af dessa ankommo, den 6 Juni, 2,500 till Lemo, och den 22 Juni 1,500 till Wasa, men ledo på begge dessa ställen nederlag, hvarföre de icke medförde Grefve Klingspor någon fördel. Likaså uteblefvo de honom från Sverige till undsättning lofvade 10,000 man. Utan denna förstärkning ansåg han vådligt att, röra sig framåt och angripa Ryssarne, beräknande att vi vid hvarje steg af vår reträtt skulle förstärkas af de trupper, som varit förlaggda vid Tavastehus, Tammerfors, Åbo och utmed kusten af Finska viken. Han hade för afsigt att, efter ankomsten af dessa 10,000, qvarhålla en del vid sin armé samt begagna den öfriga delen till förstärkande af landstormen. Äfvenså anhöll han att få 10,000 gevär sig tillsände för att utdelas ibland folket, som upprest sig, samt åt de bönder, hvilka förenat sig med hans korps; men i Sverige, som öfverflödar af jern, funnos icke vapen färdiga. Ifrån England hemtades en mängd nya gevär. Den för deras emottagning utsedda kommitté fann dem oanvänd-

* Grefve Buxhoewdens befallning till Generalmajor Müller, af den 12 Juli, N:o 429.

** Grefve Klingspors rapport, af den 18 September, tryckt i de Svenska officiela relationerna.

bara och nästan alla blefvo återskickade. Slutligen, i Maj månad, inpackades 4,000 gevär, för att afsändas till Finland, men Krigsministerium handlade dervid så bekymmerslöst, att kistorna med gevären en hel månad lågo i Stockholmska kommissariatet och sedermera några veckor på fartygen, innan de öfverfördes till Finland. Dessa voro de verkliga skälen, hvarföre Svenska armén icke begagnade sig af Rajefskis reträtt, hvarföre den stod så länge vid Salmi och hvarföre de nämnda tillvitelserna gjordes dess anförare, som dock icke var skyldig till förräderi, men väl till en öfverdrifven försigtighet, hvilken dessutom äfven underhölls af den öfvertygelse, att Ryssarne voro starkare än fallet i verkligheten var. Tanken på Rysslands magt och vår armés öfverlägsna antal beherrskade, såsom ett hemskt hjernspöke, under hela fälttåget Grefve Klingspor och tillät honom icke att äfventyra något djerfvare företag.

Fiendens overksamhet lemnade Grefve Kamenski tid och gjorde det för honom möjligt att uppnå ändamålet med den anställda reträtten, d. ä. att behörigen anordna om armén och dess proviantering. Hans drift tillintetgjorde de hinder, som ditintills mött hans företrädare vid anskaffandet af förråder. Emot kontant betalning eller förskrifningar försedde han armén med bröd och inrättade magasiner, förbättrade de i regementerna yppade brister, och var inom tvenne veckor, till den 1 Augusti, sedan han sammandragit armén i Jämsä, färdig att aftåga samt hade då under gevär, tillsammans med den af Tutschkoff ifrån Kuopio, under Öfverste Sabanäjeff, afsände fördelningen, en styrka, som uppgick till 10,500 man och 38 kanoner. Hans korps utgjordes, den 31 Juli, af följande:

	Stab-officerare.	Öfver-officerare.	Under-officerare.	Musikanter.	Bevärade soldater.	Obevärade soldater.
Sefska musketer-regementet	2	23	53	32	933	59
Kalugska	3	23	30	29	805	39
Permska	4	18	23	20	—	27
Mohilefska	1	11	24	13	—	38
Welikolutska	3	29	59	43	912	52
Asofska	2	20	55	33	729	58
Nisofska	1	16	28	16	435	25
Petrofska	3	29	61	38	792	56
Bäloserska	2	26	57	29	734	60
3:dje jägare-	3	29	62	17	911	70
23:dje —	3	17	47	23	354	59
24:de —	2	23	37	14	404	16
26:te —	4	28	54	17	602	56
1 kompani pionerer	—	1	2	—	40	—
2 sqvadroner af Hans Kejserliga Höghets ulan-regemente	1	10	15	3	153	2
4 sqvadroner af Grodnenska husar-regementet	3	14	30	8	333	8
1 sqvadron af Finländska dragon-regementet	—	6	11	3	99	6
Kossacker	—	3	5	—	206	—
Artilleriet	2	21	66	9	521	73
Summa	39	347	719	347	8,963	704

De bevärade, utom Permska och Mohilefska regementerna, hvilka formerades af det manskap, som återkommit ifrån Franska fångenskapen, utgjorde således 10,415 man och 38 kanoner.

Fienderna voro förlaggda:

1) Grefve Klingspor vid Salmi	7,000 man och	30	kanoner
2) högra flanken, Döbeln, vid Christinestad .	2,000 — —	6	—
3) venstra flanken, Sandels, vid Toivola . .	3,000 — —	15	—
4) Fieandts afdelning vid Lintulaks	2,000 — —	8	—
Summa reguliera trupper	14,000 man och	59	kanoner.

Vid hvarje af dessa afdelningar funnos hopar af beväpnade bönder, hvilka ifrån medlet af Juli erhöllo föda af kronan, d. ä. af de Generaler, under hvilkas befäl de stodo. Antalet af dessa bönder har, i anseende till ständiga förändringar, förblifvit okändt. Af de underrättelser man hade i vårt högqvarter synes, att af dem funnos 6000 man hos Grefve Klingspor, 1,500 hos Döbeln och 2,000, deribland en mängd Karelska skarpskyttar, hos Sandels; men för summans riktighet kan icke ansvaras. Då man jemnför den med Svenska och Finska författares uppgifter, tyckes den vara öfverdrifven, ehuru för öfrigt ingen af dem uppgifver huru många beväpnade innevånare egentligen funnos vid hvarje afdelning. Under ömsesidigt skjutande med gevär stredo bönderna tappert, men de fruktade för artilleriet.

Grefve Kamenskis korps stod emellan Kuhmois och Kuhmalaks; hans avantgarde, under Wlastoffs befäl, var i Saarijärvi; tvenne afdelningar förtrupper voro förlaggda i Keuru under Erikssons. och i Ruovesi under Sabanäjeffs befäl. Grefve Kamenski ernade tåga ifrån Jämsä till Jyväskylä, Saarijärvi och Lintulaks samt derifrån vända sig till venster och anfalla Grefve Klingspor, som stod nära Salmi. Sabanäjeff och Eriksson skulle förena sig nära Ruovesi och gå till Alavo, för att derigenom vilseleda fienden om korpsens egentliga marsch till Lintulaks. Uti dessa drag innehölls Grefve Kamenskis operationsplan. Den 2 Augusti gick han ifrån Jämsä till Jyväskylä; Eriksson förenade sig med Sabanäjeff i Ruovesi och tog såsom äldst honom under sitt befäl samt gick till Alavo. Den 6 Augusti fortsatte Grefve Kamenski marschen ifrån Jyväskylä till Möttönen och hade i avantgardet Wlastoff. Den följande dagen ämnade han gå till Saarijärvi, men qvarstannade, emedan han kort före afmarschen erhöll underrättelse om Erikssons och Sabanäjeffs nederlag vid Alavo. Detaljerna af denna affär voro följande:

Grefve Klingspor erhöll, under det han stod vid Salmi, på en och samma tid underrättelse om Ryssarnes rörelse till Saarijärvi och Alavo. Då han sålunda såg sig blifva anfallen ifrån venstra flygeln och ifrån centern, sammankallade han ett krigsråd, och efter inhemtandet af Generalernas tanka befallde han angripa Eriksson, jaga honom på flykten och derefter hota Grefve Kamenskis kommunikations-vägar. I denna afsigt detascherades vid pass 5,000 man, två tredjedelar af trupperne, som stått vid Salmi, och genast efter rådpläguingens slut afgingo de under Adlercreutz's befäl i tvenne kolonner; den högra anförde Grefve Cronstedt längs stora vägen och den venstra Gripenberg på en biväg. Eriksson och Sabanäjeff stodo framför Alavo. * Deras afdelningar bestodo af 3:dje, 23:dje och 26:te jägare-regementerna, en sqvadron af Hans Kejserliga Höghets ulan-regemente, en sqvadron Grodnen-

* Planritning öfver affären vid Alavo, N:o 14.

ska husarer, tillsammmans 2,000 man med 5 kanoner. Den 5 Augusti om morgonen började fienden oroa vårt avantgarde, från hvilket underrättelser inlupo, som äfven bekräftades af gjorda fångar, att Svenskarne på tvenne vägar anryckte med en betydlig styrka. I anledning af dessa underrättelser förmodade Eriksson fiendens afsigt vara, att omringa hans afdelning och instänga den i Alavo, hvarföre han förstärkte avantgardet samt befallde det retirera till byn Härkänen, dit han äfven förde sin egen fördelning. Högra flygeln stödde sig emot sjön Alavojärvi, den venstra emot en höjd; 3:dje jägare-regementet, Sabanäjeffs, stod på första linien, 23:dje, Froloffs, och 26:te, Erikssons, på andra; framföre uppställdes artilleriet och en dubbel kedja skarpskyttar; kavalleriet stod bakom. Vid afdelningen saknades endast tvenne kompanier, ett af 23:dje, det andra af 26:te jägare-regementet; de stodo vid Töysä, för att skydda vägen till Jyväskylä eller kommunikationen med Grefve Kamenski.

Klockan 2 på eftermiddagen intogo Svenskarne Alavo och vände sig till Härkänen. Affären började med en liflig eld emellan jägar-kedjorne, hvarunder den af sina underordnade älskade Grefve Cronstedt sårades. Besölad af blod låg han nära vägen, uppmanande sina soldater att hämnas. Då Adlercreutz såg vår starka position, skickade han en del af trupperne att från höger genom skogen kringgå oss och sjelf anföll han ifrån fronten. Emellan Eriksson och Sabanäjeff uppstod skiljaktighet rörande försvarssättet. Den förre ansåg fördelaktigast att retirera, den andra påstod möjligheten att hålla stånd. I följd af chefernes stridiga tänkesätt saknades enhet i försvars-åtgärderna, men truppen fullgjorde sin skyldighet. Ryska artilleriet tillfogade fienden mycken skada, och våra skarpskyttar kastade de Svenska tillbaka. Affären fortfor å stället i två timmar, hvarefter Eriksson, försäkrad att fienden närmade sig oss i ryggen, befallde retirera. Svenskarne rusade genast framåt och genombröto med bajonetten centern af en bland våra bataljoner. I blinken formerade chefen för första divisionen denne snedt emot de anfallandes linie, med venstra flanken tillbakadragen, och skjöt på de anryckande salv-vis, men bringades ur fattning. Med undantag af denna händelse retirerade alla trupper i ordning, förföljda 13 verst. Här var det, som Ryssarne längst förföljdes af Svenskarne. Vi förlorade af linien 300 man; hälften af dessa blefvo tillfångatagne, de öfrige dödade och sårade. Eriksson kunde icke retirera till Jyväskylä, för att förena sig med Grefve Kamenski, emedan fienden ännu om morgonen innehade den dit ledande vägen; han gick till Ruovesi. Derigenom öppnades för Grefve Klingspor, å ena sidan, vägen till Jyväskylä, i ryggen på Grefve Kamenski, och, å den andra, vägen till Tammerfors. Adlercreutz tågade efter Eriksson, men Grefve Klingspor rörde sig icke från Salmi, i förmodan att äfven Erikssons förföljande skulle nödga Grefve Kamenski till reträtt och väntade stundeligen derom underrättelse, då han oväntadt erfor, att Grefve Kamenski var nära och kom emot honom med hela sin styrka.

Ofvan är sagdt, att Grefve Kamenski, då han var i Möttönen, erhöll underrättelse om nederlaget vid Alavo. Önskande förekomma de följder, som kunde härflyta af Svenskarnes närmande till Tammerfors eller till hans kommunikationsväg, beslöt han att genom Jyväskylä gå till Alavo, slå Grefve Klingspor och straxt i sin början tillintetgöra de fördelar, hvilka fienden kunde vinna genom den af honom vid Alavo erhållna öfverhanden. Kamenski, som snabbt beslöt sig till företag, utförde dem äfven snabbt. Ofördröjligen tågade han ifrån Möttönen genom Jyväskylä och Keuru till Alavo, jagade

på flykten en Svensk förtrupp, som han mötte under marschen, och intog Alavo, den 13 Augusti, efter att hafva tillryggalaggt 170 verst på 5 dagar. Då Grefve Kamenski uppbröt ifrån Möttönen befallde han 1) Wlastoff att fortsätta rörelsen framåt, oundvikligen slå Fieandts afdelning, som betäckte Lintulaks, och intaga denna by för att derifrån operera uppå Grefve Klingspors venstra flank, och 2) Eriksson att vända åter och hasta ifrån Ruovesi till Alavo. Erikssons rörelse lättades derigenom, att Grefve Klingspor, vid första underrättelsen om Grefve Kamenskis anryckande ifrån Keuru till Alavo, befallde de trupper, som förföljde Eriksson, återvända till den befästade positionen vid Salmi, hvarest han hade för afsigt att lefverera batalj. Han hoppades att, med en lika styrka, om icke besegra Grefve Kamenski, så åtminstone, gynnad af lokalen, tillbakaslå hans anfall och, sedan han försvagat Ryssarne genom de förluster, som äro förenade med anfallet på en befästad position, tvinga dem till reträtt. Icke allenast Svenska armén, utan äfven ortens innevånare delade Grefve Klingspors hopp och voro förvissade om seger öfver Kamenski, hvarföre de, då de sågo våra trupper genomtåga, icke kunde dölja sin glädje, i den förmodan att Ryssarne hastade en säker undergång till mötes.

Grefve Kamenski stannade uti Alavo några dagar, för att låta trupperne hvila, förse sig med lifsmedel, göra sig närmare underrättad om fienden, invänta Erikssons afdelning och erhålla underrättelse, i hvad mon Wlastoff uppfyllde det honom gifna uppdraget, som bestod i Fieandts besegrande och intagandet af Lintulaks. Wlastoff rättfärdigade på ett lysande sätt Grefve Kamenskis förtroende. Hans afdelning utgjordes af 24:de jägare, Sefska och Bäloserska regementerna, en bataljon af Nisofska regementet, en sqvadron Finländska dragoner, en sqvadron Grodnenska husarer, kosacker och 7 kanoner. Den 9 Augusti gick han ifrån Saarijärvi. Snart mötte han Svenskarnes förposter, och under det han tillbakadref dem, närmade han sig till sjön Pääjärvi, hvarest, i närheten af Karstula, Fieandt stod med 2,000 man och 8 kanoner. * Sjön Pääjärvi bildar några vikar. Emellan tvenne af dem finnes ett smalt näs, öfver hvilket landsvägen går till Lintulaks. Öfver sundet, som förenar viken med sjelfva sjön, är en bro. På andra sidan om bron var Svenska afdelningen förlaggd, stödjande flankerna mot viken och stora sjön. På begge flankerna och framför fronten voro batterier uppkastade.

En fiendtlig pikett mötte Ryska avantgardet i förhuggningarna, vid ingången till sjelfva näset. 24:de jägare-regementet, som under befäl af Öfverste Somoff var i spetsen af vårt avantgarde, förjagade Svenskarne ifrån näset och förföljde dem ända till kyrkan, hvarest de försvarade sig, inneslutne i husen. Under detta ömsesidiga skjutande samlade sig hela vår afdelning i byn Systemäki. Sedan Wlastoff öfversett terrängen, gjorde han följande anordning: 1) en bataljon af Sefska och tvenne kompanier af Nisofska regementet blefvo med Major Riman beordrade att gå fiendens position i ryggen; 2) Bäloserska regementet, en bataljon af Sefska och 2 kanoner, under Öfverstlöjtnant Lukoff, blefvo detascherade emot fiendens venstra flank, hvarest viken är så smal, att man kan skjuta öfver densamma; 3) med återstoden af trupperne ryckte Wlastoff längs stora vägen fram emot hufvudpositionen. Han utdref Svenskarne ifrån husen nära Karstula-kyrka och förjagade dem. Svenskarne retirerade öfver bron och uppbrände den. Sedan Wlastoff recognoscerat för sig fältet på denna sida om den fiendtliga positionen, placerade han 5 kanoner på en vid hans venstra flygel varande höjd, som dominerade Fieandts

* Planritning öfver affären vid Karstula, N:o 11.

position. Från begge sidor började kanon- och gevär-elden, hvarvid Svenskarne hade fördelen, emedan de stridde inom skansar, då deremot de våra stodo på öppna ställen. Bäloserska regementet och en bataljon af Sefska, som hade blifvit beordrade emot fiendens venstra flygel, förjagade honom ifrån förhuggningarna och drefvo honom genom ett vadställe in i skansarne, men här blefvo de uppehållne af kanonelden. Svenskarne höllo sig envist, intill dess de af en afskild pikett erforo, att den Ryska fördelning, som blifvit skickad från Systemäki, gick dem i ryggen längs Lintulaks-vägen. Fieandt, som saknade tillräckligt trupper, att uppehålla detta detaschement, befallde retirera. Knappt hade man på vår sida blifvit varse reträtten, så upphäfdes utmed hela linien ropet: "hurra! framåt!" Ryssarne hastade till den halfuppbrände bron och till vadstället, uthärdade kartesch- och gevär-salvorna, uppnådde springande skansarne och dödade de flyende Svenskarne. Bäloserska och Sefska regementerna, som icke ville stå efter sina kamrater, hvilka kastade sig ifrån fronten på fienden, gingo öfver viken och visade sig i ögnablicket på förskansningarne. Bakom en å, som på $3\frac{1}{2}$ versts afstånd ifrån den öfvergifna positionen afskär vägen, samlade och formerade sig Svenskarne åter och hade på flankerna otillgängliga kärr. Wlastoff lemnade dem likväl icke tid att befästa sig, utan anföll häftigt. Svenskarne retirerade, hvartill de äfven derföre voro nödsakade, att i deras rygg det detaschement närmade sig, som under Rimans befäl, vid affärens början sändes att kringgå dem. Fienden aftågade i ordning; dess förföljande fortsattes oafbrutet af skarpskyttarne och kavalleriet.

Emot aftonen stannade Svenskarne, sedan de förbigått byn Möttönen, bakom Uito-bro, hvarest förskansningar förut blifvit uppkastade, och mottogo Ryska förtrupperne med artilleri-eld. Snart framkommo våra kanoner; under deras skott kastade sig 24:de jägare-regementet och 2 kompanier af det Sefska på bron, derifrån på skansarne och fulländade med bajonetten den strid, som hade börjat tidigt om morgonen. Svenskarne flydde; men natten och tröttheten hindrade att förfölja dem. Avantgardet förlade sig vid Olkari-hemman; hufvudkorpsen stod uti Möttönen. Så slutades en strid, som hade fortgått i 10 timmar på en sträcka af 18 verst. Fienden kunde icke hålla stånd i en enda af sina positioner, som några veckor förut blifvit befästade, och led så stor förlust på folk, att Fieandt förde endast tredjedelen af sin afdelning till Lintulaks. Å vår sida blefvo 48 man dödade och 195 sårade. Avantgardets strid vid Karstula kallade man "officers-affären." Ett ovanligt mod lifvade officerarne vid Wlastoffs fördelning; de hastade i kapp framåt, den ena framför den andra.

Den följande dagen fortsatte Wlastoff förföljandet längs Lintulaks-vägen, sedan han detascherat det Bäloserska regementet till Grefve Kamenski. Före detta regementes och Erikssonska afdelningens ifrån Ruovesi ankomst, uppbröt icke Grefve Kamenski ifrån Alavo, utan befallde endast chefen för sitt avantgarde, Kulneff, att rycka till Sarvikka. Den 17, om aftonen, samlades alla de af Kamenski väntade trupperne; den 19, började han operera offensivt och hade för afsigt att anfalla Grefve Klingspor i dess starka position framför Salmi vid Kuortane-sjö samt öppna kommunikation med Wlastoff, hviken, i det han jagade framför sig återstoden af Fieandts afdelning, redan val på andra sidan om Lintulaks, vid Perho, och som hade befallning att afsänra från Lintulaks till Salmi Öfverstlöjtnant Lukoff med Sefska regementetdsamt en half sqvadron Grodnenska husarer. Lukoff skulle, den 20 Augusti, eller den dag, som af Grefve Kamenski var bestämd till anfall, bak-

ifrån anfalla Grefve Klingspors venstra flank. Den 19 Augusti uppbröt vår korps från Alavo. I spetsen gick Kulneff; han hade under sitt befäl 3:dje jägare-regementet, 3 kompanier af Petrofska regementet, 2 sqvadroner husarer och kosacker. Efter honom följde Erikssons afdelning, 23:dje och 26:te jägare-regementerna, 3 kompanier af Asofska regementet, 1 sqvadron ulaner och 1 sqvadron husarer. Hufvudkorpsen, som bestod af Bäloserska, Petrofska och Asofska regementerna, 1 bataljon af Kalugska och 1 bataljon af Welikolutska regementet, 2 sqvadroner ulaner, 2 sqvadroner husarer och kosacker, slutade marschen. Vägen ifrån Sarvikka till Kuortane går på högra sidan om ån Sarvikkan-Lakki. På venstra stranden af densamma var Kosatschkofski detascherad med en bataljon af Kalugska regementet och en sqvadron ulaner; han hade befallning att hålla sig i samma höjd med avantgardet och sedermera falla den fiendtliga positionen i ryggen.

Kulneff träffade vid Kuhalampi Svenska arrièrgardet, som ifrån förskansningarne med tvenne kanoner besköt vägen; han förde infanteriet emot fronten och afsände kavalleriet att anfalla flanken. Fienden afvaktade icke anfallet, utan retirerade till Mäenpää och formerade sig på andra sidan om ån, hvarest en skans förut blifvit uppförd. Kulneff förnyade den förra manövern och skickade en del af avantgardet att kringgå fienden. Denne uppgaf skansen och drog sig tillbaka, förföljd i hamn och häl; skottvexlingen med dess eftertrupp fortfor ända till Kuortane-positionen, nära hvilken Svenskarne å nyo stannade. Fienden blef tillbakadrifven och våra jägare, under det de förföljde Finska skarpskyttarne, sprungo på en gång med dem inpå den 100 saschen långa bron vid Ruona, som försvarades af batterier. Ifrån dessa öppnades eld; jägarena blefvo tillbakadrifne; Svenskarne antände bron. Det mörknade; avantgardet qvarstannade i fiendtliga arméns åsyn. Om natten ditförde Grefve Kamenski hela korpsen. *

Grefve Klingspor stod emellan Kuortane-sjö och Lintulaks-vägen; eller emellan Ruona- och Takala-byar, samt hade framför sig Niso-sjö och en å med sanka stränder. Hans högra flygel var otillgänglig, i det den stödde sig emot sjön och befann sig bakom ett bredt kärr, ån och Niso-sjö. Uppå höjderna voro trenne batterier uppkastade. Den venstra flygeln sträckte sig längs ån ända till Takala, betäckt af skansar och förhuggningar. Skogen på venstra flygeln var uppfylld af stenar och täta buskar; gångstigarne voro stängde af förhuggningar och besatta med skarpskyttar. 7,000 man reguliera trupper, en mängd beväpnade bönder och 30 kanoner utgjorde fiendens styrka.

Straxt efter sin ankomst, om natten emellan den 19 och 20, befallde Grefve Kamenski avantgardet ställa sig emot den fiendtliga högra flygeln och uppföra 2 batterier för 8 kanoner. De skyndade med arbetet och bemödade sig att få det innan daggryningen fulländadt, emedan det utfördes på kartesch-skotts afstånd ifrån de fiendtliga förskansningarne. Korpsen förlade sig bakom avantgardet. I mörkret var det omöjligt att öfverskåda Svenska armén, men emedan de af den besatte ställen voro väl kända af Rajefski och hans officerare, som sex veckor förut hade innehaft denna position, så beslöt man att förlita sig på deras uppgifter och utan föregången rekognoscering anfalla fienden följande dagen, under det man till höger skulle kringgå honom. Kringrännandet uppdrogs åt Rajefski; men innan man började denna rörelse, ville man invänta underrättelser från Öfverstlöjtnant Lukoff, som af Wlastoff blifvit skickad från Lintulaks och borde samma dag, den 20, in-

* Planritning öfver affären vid Kuortane, N:o 12.

träffa vid yttersta ändan af fiendens venstra flygel. Hela natten och tidigt om morgonen väntade man förgäfves underrättelser ifrån Lukoff; att öppna kommunikation med honom var omöjligt, emedan täta, ogenomträngliga skogar skiljde honom ifrån hufvudkorpsen. Slutligen beslöt Grefve Kamenski, som icke ville förspilla vidare tid i en fåfäng väntan, att emellan byarne Perälä och Taktala; öfver kärr, stenar och skog, anfalla den fiendtliga venstra flygeln samt om möjligt kringgå Svenskarnes position. Han fördelade trupperne på följande sätt: Kulneffs avantgarde blef förlagdt till höger om byn Mustapää; till venster om honom voro 2 batterier, hvardera med 4, och i byn ett tredje med 2 kanoner. Erikssons afdelning, 23:dje och 26:te jägare-regementerna med tvenne kompanier af det Asofska, och Jankovitsch's afdelning, Bäloserska och en bataljon af Welikolutska regementet, blefvo ställda under Rajefski för att kringgå och anfalla positionen. I anseende till omöjligheten att transportera kanoner längs den för honom bestämda vägen, aflyftade man 2 sådana och bar dem på händerna. Demidoff ställdes i reserven med det om morgonen från Tammerfors ankomna Permska och en bataljon af Petrofska regementet; reserven stod bakom Kulneff på stora vägen. Kosatschkofski, med en bataljon af Kalugska regementet och en sqvadron af Hans Kejserliga Höghets ulaner, befalldes fortsätta rörelsen på venstra sidan om sjön samt att, så snart han hörde kanonaden, rycka till Salmi, fienden i ryggen, och dervid lämpa sina rörelser efter de öfriga truppernes operationer.

Under dessa anordningar ankom, klockan 10 på dagen, den med otålighet väntade underrättelsen från Lukoff. Han inberättade, att han hade under sin marsch mött en fiendtlig afdelning, men han hade tillbakaträngt den och gått ifrån Sökkilä till Salmi. Rajefski satte sig i rörelse. Bråddjup och skogens täthet uppehöll utomordentligt hans rörelse; för att tillryggalägga 5 verst åtgingo för honom 4 timmar. Då han befann sig i närheten af fienden, befallde Grefve Kamenski att öppna eld ifrån alla batterier. Det var klockan 2 på eftermiddagen. Då Rajefski uppnått den väg, ifrån hvilken anfallet skulle utföras emot den venstra fiendtliga flygeln, fann han den uppfylld af förhuggningar. Han framtågade då genom ett kärr med Erikssons fördelning, sedan han med den förenat en del af Jankovitsch's afdelning, af hvilken han lemnade återstoden bestående af Bäloserska regementet med 2 kanoner i byn Siipola. Knappt visade sig Ryssarne, som genom ett kärr voro skiljda från fienden, vid skogsbrynet, förr än kulor och kartescher slungades emot dem. Våra trupper stannade. Svenskarne, som formerat sig bakom skansarne i tvenne kolonner, kastade sig på Eriksson. Anfallet afslogs med bajonetten och de våra förföljde fienden till dess skansar, hvarest de emottogos med kartescher. Eriksson retirerade och förlade sig längs skogsbrynet.

Säker för sin högra flygel, som genom natur och konst var otillgänglig, öfverförde Grefve Klingspor en del af trupperne derifrån till den venstra, i afsigt att operera anfallsvis. Med trenne kolonner utgick han ifrån skansarne emot Eriksson, sedan han skickat en fjerde att intaga byn Herroja, der ett detachement af 26:te jägare-regementet var förlagdt. Grefve Klingspors manöver hade kunnat hafva en afgörande följd; genom intagandet af Herreja skulle han afskurit Rajefski ifrån Grefve Kamenski. Rajefski befallde Jankovitsch att ifrån Siipola detaschera en bataljon af Bäloserska regementet till Herreja och försvara denna by till det yttersta samt skicka till korps-chefen och begära hjelp. Svenskarne utförde attacken tappert, men också var försvaret förtvifladt. Bäloserska bataljon och detaschementet af 26:te jägare-

regementet uppehöllo fienden först, kastade sig sedan med fälld bajonett på honom och dref honom tillbaka, hvarigenom jemnvigten i striden bibehölls.

Grefve Kamenski, som befann sig på venstra flanken, der kanonaden icke hade upphört, varseblef de fiendtliga truppernes flyttning ifrån den högra flygeln till den venstra hvarföre han skickade en sqvadron ulaner och en sqvadron husarer Rajefski till undsättning. Dessa kunde endast utmed en smal gångstig framkomma, och äfven den kunde beskjutas af fienden, hvarföre sqvadronerna redo i fyrsprång, en om en. I förmodan att vårt kavalleri skulle spränga emot skansarne, skickade Svenskarne skarpskyttar detsamma till mötes och ökade elden ifrån batterierna, men kavalleriet ilade fram under fiendens kulor öfver ett farligt ställe utan förlust; endast en häst dödades. Straxt derpå erhöll Grefve Kamenski ifrån Rajefski rapport om hans bekymmersamma ställning och detascherade derföre till honom ifrån avantgardet en del af 3:dje jägare samt 5 kompanier af Petrofska regementet; avantgardet kompletterades ifrån reserven, der en bataljon af Permska regementet qvarlemnades. Medan undsättningstrupperne ännu voro i anmarsch, sammandrog Rajefski, som såg olikheten i striden och att Svenskarne allt mer förstärkte sig emot hans venstra flygel, hela sin styrka till Herroja. Fienden förnyade här anfallet och utförde derjemte en attack emot Siipola, hvarest Jankovitsch stod med en bataljon af Bäloserska regementet. Till all lycka hade han tvenne kanoner, hvilka blifvit dit transporterade på händerna. Af deras eld uppehöllos Svenskarne, tills emellertid den af Grefve Kamenski sända undsättningen hunnit framkomma, då striden fick ett annat utseende. Jankovitsch och Eriksson ryckte framåt. Våra skarpskyttar och kolonner sprungo under trumslag till anfall; hela slätten var betäckt af Svenskar, som skyndade att dölja sig bakom skansarne och sina förhuggningar. Natten och truppernas trötthet gjorde slut på blodsutgjutelsen.

Så slutades denna träffning, som af Ryssarne kallas slaget vid Kuortane, men af Svenskarne slaget vid Ruona. Det är afgjordt att Svenskarne behöllo segern, emedan de förblefvo uti positionen, men denna seger inskränkte sig endast till bibehållandet af slagfältet. Ehuru Grefve Klingspor afslagit anfallet, slöt han dock af anfallets hårdnackenhet, att Ryssarne påföljande morgon skulle förnya striden, så mycket mer som Svenskarne ända ifrån början af Grefve Kamenskis operationer hyste en synnerlig aktning för hans talent och tilltagsenhet. Grefve Klingspor ansåg sig icke nog stark att uthärda ett förnyadt anfall, isynnerhet som han om aftonen blifvit underrättad om Kosatschkofskis manövrer i sin rygg och Lukoffs uppträdande på Lintulaks-vägen, vid yttersta ändan af Svenskarnes venstra flank. Dessa detaschementers operationer voro, den dag affären vid Kuortane ägde rum, följande: Kosatschkofski afbidade, der han stod på andra sidan af sjön, de kanonskott ifrån Grefve Kamenskis korps, hvilka skulle tjena honom till signal att börja anfallet. Klockan 3 aflossades skotten. Kosatschkofski ryckte framåt och anföll den emot honom stående fienden, utdref honom ifrån fyra byar, injagade honom i en tät skog och närmade sig emot aftonen till Kontteli; hans patruller gingo till byn Kursi, som låg midt emot Salmi, bakom Grefve Klingspor. Till Kosatchkofskis framgång bidrog isynnerhet en sqvadron ulaner, hvaremot fienden icke hade kavalleri. Lukoff gick samma dag om morgonen ifrån Sikkilä. Det emot honom stående obetydliga fiendtliga detaschementet begagnade sig af hvarje fördelaktigt ställe att uppehålla oss medelst skjutande. Lukoff framkom med möda före nattens inbrott till den skog, som innehades af yttersta ändan utaf Svenska arméns venstra flygel

och kunde icke taga del i den allmänna striden, men hotade, sedan han uppnått den för honom bestämda punkten, genom sin ställning att kringgå fienden. I följd af alla dessa skäl beslöt Grefve Klingspor att genast efter mörkrets inbrott öfvergifva sina förskansningar. Han retirerade 4 verst till Salmi, hvarest positionen redan förut blifvit befästad och af honom ansågs fördelaktigare, emedan dess omfång var mindre än positionen vid Kuortane, och följaktligen lättare kunde försvaras af hans trupper, hvilka i striden hade blifvit försvagade. Äfven befriade han dem derigenom från farhågan, att på Lindulaks-vägen kringrännas af Lukoff. Under nattens tystnad öfvergåfvo fienderna lägret och gingo till Salmi, qvarlemnande på slagfältet en bataljon, med befallning att underhålla bivuak-eld ända till dagningen samt derefter hasta till armén.

Under allt detta, som för oss doldes af nattens mörker, kände Grefve Kamenski icke att fienden verkställt sin reträtt. Likasom Klingspor ansåg sig allt för svag att bibehålla positionen, ansåg äfven Kamenski sig icke nog stark att förnya anfallet. Han förmodade att Svenskarne hade för afsigt att försvara sig vid Kuortane och fruktade att blottställa Kosatschkofski och Lukoff för nederlag, då det, i anseende till deras aflägsenhet ifrån hans korps och brist på trupper, var omöjligt att understödja dem. Derjemte saknades underrättelser från Lukoff. Under det Grefve Kamenski afbidade daggryningen, för att vidtaga de åtgärder, som af omständigheterna kunde vara påkallade, befallde han trossen draga sig till stora vägen åt Alavo, på det den, i händelse af reträtt, icke skulle vara hinderlig för arméns rörelse. Snart ankom Kulneff till honom och berättade med glädje att Svenskarne öfvergifvit sin position. Härom erhöll han på följande sätt underrättelse. Kulneff, som alltid var den första att uppdrifva sitt detaschement ifrån dess nattläger, plägade hvarje afton personligen undersöka förpostkedjans ställning. Sedan han efter stridens slut öfversett densamma, började han närmare betrakta det fiendtliga lägret. Då han varseblifvit, att eldarne på en gång uppflammade, men derefter icke jemnt underhöllos, närmade han sig till Svenska förpostkedjan samt såg, att de fiendtliga förposterna stodo glesare än vanligt och att i lägret var högst ringa rörelse Hans vana blick lät honom ana Svenskarnes reträtt, som snart bekräftades genom vidare forskningar. Efter att hafva åhört Kulneff, befallde Grefve Kamenski att trupperne genast vid dagningen skulle vara beredda till marsch. Före dagningen retirerade de Svenska piketterna. Kulneff skickade kosacker att vada genom sjön. Dessa berättade, att lägret vid Kuortane var öde och att derstädes icke fanns en enda Svensk. Grefve Kamenski befallde återställa den af fienden, den 19 Augusti, antända bron vid Ruona, afsände Kulneff att förfölja fienden samt patruller att öppna kommunikation med Lukoff.

Kulneff upphann Svenska arriërgardet, som hade blifvit förlagdt på en höjd vid föreningen af vägarne ifrån Lintulaks och Salmi. Sedan arriërgardet aflossat några skott, retirerade det. Emellertid slöt sig Lukoffs afdelning och 3 till hans förstärkning detascherade bataljoner till Kulneff. Grefve Kamenski gick öfver bron vid Ruona och afsände till Kulneff befallning att anfalla Svenskarne. Kulneff närmade sig deras position vid Salmi.* I tre timmar underhölls gevär- och kanon-elden; Svenskarne höllo stånd och ryckte slutligen framåt ifrån positionen, men blefvo tillbakadrifne. Kulneff, i anseende

* Planritning öfver affären vid Salmi, N:o 43.

omöjligheten att genom ett anfall från fronten förjaga dem ifrån positionen, fördelade sin afdelning, som bestod af Sefska och 3:dje jägare-regementerna, 1 bataljon af Permska och 2 kompanier af Petrofska regementet, 2 sqvadroner Grodnenska husarer och kosacker i tre korpser. 6 kompanier af 3:dje jägare, 2 kompanier af Sefska och 2 kompanier af Permska regementet blefvo under Major Chudinski afsände att kringgå fiendens venstra flygel; 2 kompanier af 3:dje jägare- och 2 kompanier af Petrofska regementet afsändes under Major Kusminski att skydda vår venstra flygel, och återstoden af trupperne uppställde Kulneff emot centern af den fiendtliga positionen. Då Chudinski uppnått den för honom bestämda punkt, gaf Kulneff tecken till ett allmänt anfall. Samtidigt visade sig Kosatschkofskis afdelning på andra sidan af sjön i fiendens rygg. Svenskarnes gevär- och kartesch-eld hindrade icke Ryssarne. Under hurrarop kastade sig de våra på skansarne och batterierna. Svenskarne retirerade skyndsamt; flere af dem blefvo nedgjorde i fältverken. Husarerne förföljde fienden 10 verst.

Med affären vid Salmi slöts en tre dagars strid, som kostade oss 17 dels sårade, dels dödade officerare, hvarjemte af gemenskapen dödades 128, sårades 648 och försvunno på okändt sätt 51. Fiendens förlust är okänd, emedan Svenska regeringen icke allmängjorde de om striden erhållna underrättelserna. Tvenne tappra härar bestredo uti dessa träffningar, med ett nästan lika antal reguliera trupper, hvarandra segern; å hvardera sidan voro ända till 7,000 man. Fienderna bistodos dessutom af skaror beväpnade bönder och begagnade fördelarne af de befästade, nästan otillgängliga ställena. Öfvertygade i början om sina positioners oöfvervinnelighet och om omöjligheten af sitt nederlag, trodde de knappast sedermera verkligheten. Ryktet om segern vid Kuortane och Svenskarnes reträtt ifrån Salmi spridde sig snart kring Finland och förorsakade i hela landet en fullkomlig modfälldhet. Folkresningen började aftaga och upphörde snart helt och hållet. Detta var en af de vigtiga följderna af Kuortane-affären. Hvad å vår sida på länge icke kunnat uträttas genom smicker, stränghet och straff, det ernådde Kamenski genom den af honom, den 20 Augusti, öfver Svenskarne vunna segern, hvilken äfven i flere andra afseenden, såsom vi längre fram få se, gjorde fiendens belägenhet mycket brydsam.

---

12 Kapitlet.

Fortsättning af Grefve Kamenskis operationer.

Fiendens ställning. — Grefve Kamenskis rörelse till Lillkyro. — Operationerna längs stranden af Bottniska viken. — Rörelsen till Oravais. — Svenskarnes landstigning vid Åbo.

Efter affären vid Kuortane ämnade Grefve Klingspor qvarstanna i Lappo, men erhöll efter ankomsten dit underrättelse, att Fieandt åter blifvit af Wlastoff slagen vid Perho, oafbrutet tillbakaträngdes och nästan flydde till Öfvervettil, på vägen åt Gamla-Carleby. Genom Fieandts reträtt och ovissheten

huruvida han kunde hålla stånd vid nämnde stad hotades Grefve Klingspors förnämsta kommunikationsväg. Liktidigt underrättades han, att den afdelning, som stod på hans högra flygel, längs stranden af Bottniska viken, efter erhållen förstärkning från Åländska öarne, hade fått öfverhanden öfver Ryssarne och ryckte framåt samt befann sig redan på tvenne dagsmarschers afstånd från Björneborg. Denna afdelningens framgång gladde icke Grefve Klingspor, utan bekymrade honom tvärtom i högsta grad. Å ena sidan borde han skynda till Gamla-Carleby för att icke der blifva afskuren af Wlastoff, och å den andra ålåg det honom att stanna, vända tillbaka samt invänta afdelningen från Björneborg, hvilken han efter sitt nederlag vid Kuortane hade befallt att så skyndsamt som möjligt samlas vid Wasa. För att närma sig densamma, gick Grefve Klingspor ifrån Lappo till Lillkyro, sedan han afsändt General Gripenbergs fördelning till Nederhärmä, för att betäcka vägen till Ny-Carleby, riktigt förmodande, att Grefve Kamenski antingen sjelf skulle vända sig mot denna stad eller ditsända en del af sin armé. Sålunda var fiendens ställning, den 22 Augusti, eller tvenne dagar efter affären vid Kuortane, följande: 1) Grefve Klingspor gick ifrån Lappo till Lillkyro; 2) Gripenberg var på marsch ifrån Lappo till Nederhärmä, i det han betäckte Ny-Carleby; 3) Fieandt stod på Lintulaksska vägen, vid Öfvervetil, stängande Wlastoff från Gamla-Carleby, och slutligen 4) de vid Bottniska viken under Vegesack och Döbeln opererande trupperne tågade till Wasa.

Samma dag, den 22, ankom Grefve Kamenski till Lappo, hvarest, såsom han inberättade, det erbjöd sig tre olika rigtningar för hans operationer: 1) att gå med alla trupper, utgörande omkring 6000 man, till Nederhärmä och Ny-Carleby, på Svenskarnes kommunikationsväg; 2) följa efter fienden på vägen till Wasa och, sedan man upphunnit honom, lefverera batalj; eller 3) rycka med hela korpsen efter Grefve Klingspor, derunder afsända detaschementer på hans kommunikationsvägar och derigenom förmå honom att draga sig tillbaka. De tvenne första förslagen förkastades af Grefve Kamenski. Han ville icke gå ifrån Lappo direkte till Ny-Carleby, befarande att, under det vi verkställde denna rörelse, Grefve Klingspor skulle återvända till Lappo samt för oss afskära återtåget. Den andra utvägen, att lefverera batalj, antog Grefve Kamenski af den orsak icke, att anfallen på de fiendtliga positionerna, ehuru i anseende till lokalen i Finland alltid blodiga, icke kunde blifva afgörande. Han valde den tredje, att följa fienden, jemte det han med detaschementer opererade mot Ny- och Gamla-Carleby, i hopp att, då han hotade fiendens rygg, nödga honom till återtåg. I följd häraf befalldes 1) Wlastoff att fortsätta Fieandts förföljande till Gamla-Carleby, 2) Kosatschkofski att med en fördelning, bestående af Kalugska och 26:te jägare regementerna samt en bataljon af det Åboska och en sqvadron af Hans Kejserliga Höghets ulaner, vända sig ifrån Lappo till Nederhärmä och, såsom orderne lydde, "framtränga" till Ny-Carleby samt derunder bemöda sig att till höger hafva kommunikation öppen med Wlastoff.

Sedan han afsändt befallningarne, anordnat om provianten och låtit trupperne hvila, tågade Grefve Kamenski, den 26 Augusti, från Lappo på vägen åt Wasa. Efter en obetydlig skärmytsling med Svenska arriärgardet intog han, den 29, Ylistaro, der han förenade sig med Uschakoffs afdelning, och gick, den 30, till Lillkyro i afsigt att närma sig fienden, rekognoscera dess ställning samt vidtaga något afgörande mått och steg. Men innan vi

följa Grefve Kamenskis segertåg, må vi betrakta det, som tilldrog sig på venstra flygeln, vid Bottniska viken, ty vi hafva nu hunnit den period af fälttåget, då de på strandvägen opererande Svenska trupperne ingingo i sammansättningen af Grefve Klingspors armé och de Ryska förenade sig med Grefve Kamenski.

Då General en chef i medlet af Juli beordrade Grefve Kamenski att gå framåt och besegra Svenskarne, befallde han äfven 1) Grefve Orloff-Denisoff att börja anfallet och 2) Generalmajor Uschakoff att tåga ifrån Kyro till Kauhajoki. Den förre stod i Lappfjerd och hade utposter vid Kauhajoki. Till hans godtfinnande öfverlemnades att antingen anfalla fienden samtidigt från tvenne håll, i Nerpes och i Ilmola, eller kasta sig på endera af dessa punkter. I hvardera fallet var honom föreskrifvet, att icke frångå besittningen af Lappfjerd och Kauhajoki. * Hans fördelning bestod af 6 kompanier utaf 2:dra jägare-regementet, en sqvadron dragoner, en sqvadron lifkosacker, 200 kosacker och 2 fältstycken. Knappt hade han erhållit befallningen, så uttrångde Svenskarne, den 16 Juli, vår post ifrån Kauhajoki och drefvo den ända till Lappfjerd. Grefve Orloff-Denisoff, som hade befallning att nödvändigt bibehålla Kauhajoki, för att icke lemna fienden öppen väg till Tammerfors, vände sig mot Kauhajoki och fördref Svenskarne derifrån. Efter denna affär sjuknade han och öfverlemnade befälet åt Schepeleff, den 21 Juli. Straxt efter hans afresa togo Svenskarne åter Kauhajoki i besittning. Schepeleff ryckte emot dem, men blef slagen. Då han återkom, fann han, att Svenskarne under hans frånvaro hade landstigit vid Christinestad och occuperat Lappfjerd, den 30 Juli. Schepeleff, som ansåg sig för svag att kunna hålla stånd, retirerade till Björneborg. Till denna rörelse förmåddes han äfven af underrättelsen om Svenskars landstigning i hans rygg, vid Nystad, der de efter ett oförmodadt anfall på vår besättning borttogo en falkonet. Under marschen till Björneborg lemnade Schepeleff, den 1 Augusti, i anseende till inträffad sjukdom befälet åt Öfverste Bibikoff, som hade kommenderat kustbevaknings-trupperne. Alla dessa rörelser och skärmytslingar tilldrogo sig på den tid då Grefve Kamenski beredde sig att börja offensiven, och följaktligen kunde han icke vänta sig någon medverkan af de vid kusten varande afdelningar, hvilka bort bistå honom.

Bekymrad öfver dessa motgångar, hoppades Grefve Buxhoewden undsätta honom, i det han till kusten af Bottniska viken drog Uschakoffs afdelning, hvilken fått befallning att tåga från Kyro till Kauhajoki. Uschakoff uppbröt dock ej på länge derifrån, emedan icke alla till hans afdelning bestämda trupper framhunnit. Dessa bestodo utaf en bataljon af Mohilefska regementet, formerad af manskap, som varit i Fransk fångenskap, en bataljon af Lithauiska regementet, en half sqvadron husarer, några kosacker och 6 kanoner. Den 6 Augusti uppbröt Uschakoff från Kyro. Bibikoff, underrättad om hans rörelse, ryckte från Björneborg framåt. De fiendtliga posterna retirerade till Ömossa, hvarest Bibikoff stannade, för att vara i samhöjd med Uschakoff, hvilken framgick långsamt, i det han förebar att dröjsmålet förorsakades af brist på rytteri vid hans afdelning. Sedan han tillryggalaggt endast 80 verst på 9 dygn, anlände han, den 15 Augusti, till Nummijärvi; han anföll denna by, men blef slagen. Vid samma tid skulle Bibikoff taga Lappfjerd i besittning. Saknande ännu underrättelse om Uschakoffs missöde vid Nummijärvi, närmade sig Bibikoff Lappfjerd, den 17, men blef tillbakadrifven

* Befallningen af den 12 Juli, N:o 139.

med förlust af 150 man. Detta misslyckade försök förorsakades deraf, att Vegesacks af Svenska Konungen ifrån Åländska öarne afsände afdelning, bestående af fem bataljoner infanteri, * 2 sqvadroner af lifgardet till häst och 6 kanoner, hade aftonen förut förenat sig med Döbeln. Denna afdelning hade befallning att landstiga söder om Björneborg och i ryggen anfalla de Ryska trupper, som voro förlaggda vid Bottniska viken. Motvind hindrade Vegesack att åtlyda befallningen, och ehuru han, förenad med Döbeln, slog Bibikoff, var Konungen dock ytterst missnöjd dermed, att han icke enligt föreskrift kunnat landstiga söder om Björneborg och anfalla Ryssarne i ryggen, hvarigenom, enligt Gustaf Adolfs tanke, hela fälttåget hade fått en för honom fördelaktig vändning, då större delen af kusten vid Bottniska viken hade blifvit lemnad i hans våld.

Med önskan att icke låta Svenskarne stödja sig mot denna kust förstärkte Grefve Buxhoewden Bibikoff med Polotska regementet och Uschakoff med 25:te jägare- samt en sqvadron af Polska ulan-regementet, hvilka hörde till 4:de divisionen, Furst Galitsins, som nyss hade inryckt i Finland. Efter erhållen förstärkning ryckte Uschakoff framåt och intog efter ett hårdnackadt motstånd Kauhajoki, den 20 Augusti eller samma dag affären vid Kuortane ägde rum. Den följande aftonen framkommo våra patruller ända till Ilmola, men mötte icke mera några fiender, hvilket var en följd af segern vid Kuortane, efter hvilken Grefve Klingspor, såsom ofvan är sagdt, befallde de utmed kusten opererande trupperne att skynda till Wasa, hvarföre äfven våra afdelningar utan hinder kunde tåga framåt. Bibikoff besatte Lappfjerd och gick till Wasa, följande Svenskarne, som efter sig uppbrännt broarne. Uschakoff begaf sig ifrån Kauhajoki till Ilmola och förenade sig, den 31 Augusti, vid Ylistaro med Grefve Kamenski. På sådant sätt verkade Grefve Kamenskis framgång lifvande äfven på krigstheatern vid kusten, hvarest vi ända dittills i några månader hade stridt med ombytlig lycka och utan afgörande följder, tills mot slutet lyckan började vända sig till Svenskarne, sedan de erhållit förstärkning från Åländska öarne.

Den 31 Augusti ryckte Grefve Kamenski, förstärkt af Uschakoffs 6 bataljoner, till Lillkyro, men fann icke mera der Grefve Klingspor, hvilken, sedan han i Lillkyro förenat sig med Döbelns och Vegesacks afdelningar, återvände till Oravais, i afsigt att der stanna och lefverera batalj. Grefve Kamenski afsände Rajefski att intaga Wasa och sjelf gick han till Oravais. Den 1 September lägrade sig hans avantgarde i åsyn af den fiendtliga positionen. Medan denna rörelse verkställdes, mötte Kosatschkofski, som blifvit beordrad ifrån Lappo till Ny-Carleby, vid Nederhärmä Gripenbergs afdelning uti en stark position, betäckt af en elf. Att anfalla den ifrån fronten var svårt, hvarföre Kosatschkofski beordrade Karpenkoff med 2:dra jägare regementet samt skarpskyttar af Asofska och Kalugska regementerna att kringgå ifrån venster, äfvensom han för att utföra ett låtsadt anfall skickade en sqvadron rytteri, förstärkt af ett kompani infanteri, att kringgå ifrån höger. Hans anordningar hade fullkomlig framgång. Befarande ett anfall i ryggen retirerade fienden. Kosatschkofski följde den till Ny-Carleby. Wlastoff fortsatte emellertid rörelsen till Gamla-Carleby.

Så stodo de detascherade afdelningarne den 2 September. ** Vid gryningen af denna minnesvärda dag stod Grefve Klingspor nära Oravais,

* 2 bataljoner af Upplands-, 2 af Helsinglands- och 4 af Westmanlands-regementen.
** Planritning öfver affären vid Oravais, N:o 44.

der, hvarest Bottniska viken bildar en mindre vik, utmed hvilken vägen går ifrån Waasa till Ny-Carleby. Vid vägens krökning var en befästad position och framför den en liten å, som löper igenom ett kärr, beväxt med gles småskog. Svenskarne stödde sig med högra flygeln mot stranden af hafvet, hvarest de hade några kanonslupar, som ankommit från Uleåborg. I centern, på en sluttande höjd, stodo på ömse sidor om vägen batterier. Härifrån sträckte sig en rad af skansar öfver fält och ängar ända till höjderna och klipporna, som betäckte venstra flanken, hvilken slutade i en tjock skog, full med förhuggningar. På åtskilliga ställen funnos andra dylika, försvarade af skarpskyttar. Det var omöjligt att närma sig till positionen annorlunda än under en kartesch-eld, som rensade en jemn och öppen plats, öfver hvilken vi nödgades anrycka emot den fiendtliga positionen. Svenska avantgardet var förlagdt $1\frac{1}{2}$ verst ifrån positionen, invid en sjö och på båda stränderna af den derifrån flytande ån; på andra sidan om bron stod ett batteri. De fiendtliga trupperne bestodo af Svenskar och Finnar. Svenskarne kommenderades af Vegesack; under hans befäl voro Upplands, Helsinglands, Westmanlands och Westerbottens regementen. Finnarne, kommenderade af Adlercreutz, bestodo af Österbottens, Savolaks och en del af Björneborgs regementen samt Karelska skarpskyttar. Kavalleriet utgjordes af 2 sqvadroner af gardet till häst och Nyländska dragoner. Inalles voro under vapen åtminstone 7,000 man, utom beväpnade bönder.

Ryssarnes antal uppgick till 6000 man, nemligen: 1) Kulneffs avantgarde, Sefska och 3:dje jägare regementerna, 2 sqvadroner husarer och kosacker; 2) på fyra versts afstånd från honom, Demidoffs afdelning, Permska och Petrofska regementerna; 3) reserven, Mohilefska och Lithauiska regementerna, en bataljon af 25:te jägare-regementet, en sqvadron Polska ulaner och en half sqvadron husarer, förlaggd 15 verst bakom de förenämnde. Sålunda fördelad stod Ryska armén, den 2 September om morgonen. Kulneff hade befallning att börja affären klockan 10 och tillbakakasta Svenska förposterna öfver bron, men icke gå öfver ån, utan invänta Grefve Kamenski, som, i anseende till truppernes trötthet, icke ville tidigt uppbryta. Kulneff öppnade elden två timmar före den bestämda tiden, då Grefve Kamenski ännu icke framryckt med reserven. De fiendtliga posterna, som stodo framom sjön och ån, blefvo slagne och gingo öfver till andra stranden, förföljda ända till bron. Svenskarne fattade stånd så snart de kommo öfver bron. Kulneff sände en korps att kringgå sjön ifrån höger. Att förekomma detta anföll fienden och tillbakadref en bataljon af 3:dje jägare-regementet, som stod på vår venstra flygel, men en annan, från Sefska regementet dit detascherad, bataljon återställde förhållandet, hvarefter hela kedjan af våra skarpskyttar dels sprang öfver bron, dels vadade öfver. Grefve Klingspor befallde, då han såg med hvilken häftighet anfallet verkställdes, avantgardet att retirera. Kulneff följde fienden, men stannade, då han närmat sig positionen, emedan ifrån kanonsluparne en landsättning af trupper blifvit verkställd emot hans venstra flygel. På samma tid förökades Svenska avantgardet med ifrån positionen utryckte trupper. Fienden kastade sig under skrik med fälld bajonett på vår högra flank. Kulneff blef nödsakad att retirera och skickade att påskynda Demidoffs ankomst till stridsfältet. Demidoff var redan nära. Hans afdelning, bestående af Permska och Petrofska regementerna, undsatte de stridande. Öfvervigten lutade sig till vår sida; fienden retirerade till positionen, beledsagad af skotten från 4 kanoner, placerade på stora vägen. På venstra sidan om densamma stod 5:te jägare-regementet, på den högra Sefska, samt ännu

meta till höger Petrofska och Permska regementerna. Alla våra trupper voro ställda i jägarkedja; de rörde sig småningom framåt och började kringgå positionen ifrån höger.

Svenskarne, som önskade att begagna sig af sin öfverlägsenhet i antal, kastade sig, under det de agerade ifrån höjderna med batterierna, hvilka rensade slätten framför deras front, på vår högra flygel och framförde från förskansningarne kolonner på landsvägen, i afsigt att genombryta Kulneffs center och afskära honom ifrån högra flanken. De våra retirerade. I samma stund anlände Grefve Kamenski, som icke af Kulneff blifvit förberedd på affärens början, utan underrättades om den häftiga striden genom kanonaden, hvilken hördes af honom på 15 versts afstånd, till det ställe, der reserven legat öfver natten. Han befallde den i spetsen af reserven gående bataljonen af 25:te jägare- och 2 kompanier af Mohilefska-regementet framrycka samt, kosta hvad det ville, uppehålla centern; de återstående trupperne af reserven beordrades att skynda och ställa sig vid bron, der om morgonen striden tagit sin början.

Å begge sidor fortsattes kampen utmed hela linien hårdnackadt. Trupperne, dels skjutande, dels fäktande med bajonetten, ömsom retirerade och ömsom ryckte framåt; artilleriet tystnade ej. Lokalen tillät att agera endast med skarpskyttarne och derföre förorsakade striden med spridd slagtordning en oundviklig förskingring af styrkan samt afkylde, i det den länge fortfor, den ifver, som är nödvändig för framgången vid ett anfall. Soldaterna tröttnade, patronerna blefvo förbrukade, vår eld blef svagare. Svenska generalerne varseblefvo detta i en för dem lycklig stund; de utförde från positionen reserven på landsvägen, störtade sig i kolonner med fälld bajonett emot vår center och öfverändakastade den. Våra flanker, uttänjda på en lång sträcka i jägarkedja, flydde, fruktande att blifva afskurna ifrån centern, som drog sig tillbaka. Hela vår stridslinie war i full reträtt; Svenskarne och Finnarne fyllde luften med glädjerop och ryckte häftigt framåt, för att skörda frukten af segern, som syntes dem otvifvelaktig.

Grefve Kamenski var invid den bataljon af 25:te jägare-regementet och de 2 kompanier af Mohilefska regementet, hvilka lik en fast mur stodo framför bron, medan Sefska, Petrofska, Permska och 3:dje jägare regementerna samlade och formerade sig samt i hopar gjorde motstånd. Alla förmodade striden slutad och förlorad. Kamenski ensam misströstade icke. För att förnya densamma inväntade han det Lithauiska och 6 kompanier af Mohilefska regementet, Grodnenska husarerne samt Polska ulanerne, hvilka hade dröjt med uppbrottet. Den ena adjutanten efter den andra afsändes att påskynda deras marsch. Då dessa trupper framkommo, helsade Kamenski dem med orden: "Låtom oss visa Svenskarne hurudana Ryssarne äro! Vi skola icke "gå härifrån lefvande, om vi icke hafva nedgjort Svenskarne. Fäll bajonett! "Följ mig! Gud med oss! Framåt, hurra!" Hurra ropades i lederna. Trummorna hvirflade och trupperne, i det de gingo öfver bron, kastade sig liksom förtviflade på fienden, som hade tagit stridsplatsen i besittning. Ett slagtande, men icke någon drabbning begynnte. Fienden, förvånad öfver det oväntade anfallet, drog sig tillbaka. "Framåt barn!" ropade Grefve Kamenski; officerare och soldater kastade sig på Svenskarne och sleto gevären ur deras händer. Efter reserven framryckte de andra regementerna, hvilka hade samlat sig. Fienden retirerade och sprang slutligen inom positionen. De våra förföljde honom i sin ordning under skrik och skott; ofta kastade de sig med fälld bajonett på de flyende.

Svenskarne öppnade, sedan de uppkommit sin position, eld ifrån batterierna. Höst-aftonens mörker och dimman åtskiljde icke de stridande. Kamenski ville ej nöja sig med en fördel, som icke för honom bekräftade segern. Han förblef sjelf i centern, anförtrodde venstra flygeln åt Uschakoff och den högra åt Demidoff, sedan han befallt denne att kringgå venstra flanken af Svenska positionen. Emellertid underhölls uti mörkret och dimman gevär- och kanon-elden längs hela linien Demidoff framkom till det bestämda stället klockan 10, sedan han genombrutit förhuggningarne och en tät skog. Efter inhemtad underrättelse om Demidoffs framkomst, gaf Grefve Kamenski befallning till ett allmänt anfall mot positionen. Armén kastade sig på de fiendtliga skansarne och batterierna. Grefve Klingspor beslöt sig ej att uthärda ett handgemäng, utan gaf ordres till reträtt, så snart han såg de stormande kolonnerna framrycka. De våra eröfrade batterierna; Svenskar och Finnar sprungo i oordnade hopar. De förföljdes 2 verst på andra sidan Oravais. Det var omöjligt att gå längre; soldaterna kunde knappt röra sig af trötthet. Endast Kulneff förföljde fienden, som stannade bakom en uppbränd bro, 5 verst ifrån Oravais.

Affären vid Oravais var den mest blodiga under hela kriget och beröfvade Finnarne tillförsigten till Sveriges hjelp Ifrån denna tid tågade den Finska armén, modfälld och sorgsen, långsamt efter de Svenska fanorna, icke mera tviflande om en oundviklig undergång af den sak, för hvilken den hade kämpat ett halft år. För fienden blefvo mer än 1000 man slagna ur ledet. Wår förlust uppgick till 400 dödade och ända till 700 sårade. Få exempel finnas på en sådan förbittring som den, med hvilken man stred vid Oravais. Striden afbröts icke ifrån klockan 8 om morgonen ända till midnatten; man stred i jägarkedja, i kolonner, med fälld bajonett och medelst brottande. Å begge sidor voro alla i elden — generaler och soldater. För segrarne vid Oravais och Kuortane blef Grefve Kamenski belönad med S:t Georgs ordens 2 klass.

Ryssarne tillbragte natten nära Oravais-kyrka. Wåra soldater voro så uttröttade, att de icke ens ville koka sig mat, utan kastade sig till hvila på den fuktiga marken; muntert uppsprungo de dock från sitt läger, då Grefve Kamenski genomgick bivuakerna och tackade sina stridskamrater. Med solens uppgång stodo alla åter under vapen, färdige till afmarsch och gladt blickande tillbaka på de eröfrade skansarna och batterierna. Snart ryckte kolonnerne framåt. Fienden retirerade ända till daggryningen, sedan han om natten erhållit obehagliga underrättelser om de olyckliga förhållanden, hvilka inträffat bakom honom. Vid samma tid, som affären vid Oravais ägde rum, ryckte Kosatschkofski mot Ny-Carleby, men blef tillbakaslagen af Gripenberg och kunde icke intaga denna stad, utan uppehöll sig blott i närheten deraf. Wlastoff, som opererade ifrån Lintulaks mot Gamla-Carleby, var lyckligare. Allt sedan Juli månad hade han vid hvarje möte behållit en ständig öfvervigt öfver sin motståndare, Öfverste Fieandt, och ingifvit honom en sådan fruktan, att Fieandt slutligen icke mer vågade inlåta sig i någon strid, utan retirerade, så snart de våra visade sig och åtnöjde sig med att förstöra broarne. Han bibehöll sig icke ens i Gamla-Carleby. Wlastoff intog denna stad, den 2 September, samma dag affären vid Oravais föreföll; följaktligen, befann han sig bakom den fiendtliga armén, på stora landsvägen, den enda för dess reträtt. Om Gamla-Carlebys intagande af Wlastoff och Kosatschkofskis anfall mot Ny-Carleby erhöll Grefve Klingspor underrättelse några timmar efter sitt nederlag vid Oravais. Dessa underrättelser, jemte den för-

lovade striden, voro orsakerna till hans skyndsamma reträtt ifrån nattlägerstället.

Förbigående Ny-Carleby, den 3 September, uppbrännande Grefve Klingspor den derstädes varande bron och skyndade att uppnå Jacobsstad, för att derifrån bortflytta förråderna och hospitalet, samt ämnade sedermera gå till Gamla-Carleby och fördrifva Wlastoff. Kulneff var anbefalld att icke lemna fienden ur sigte. Grefve Kamenski följde efter avantgardet. Ryska truppernes rörelse försvårades af de åar och bäckar, som genomskära strandvägen, hvilken ända till Uleåborg löper genom smala dälder. På en del ställen var man nödsakad att bygga broar, uppå andra åter att genomvada åarne. Emellertid blef Kosatschkofskis afdelning, som i Ny-Carleby förenat sig med armén, afsänd till höger, på bivägar, för att hota Svenskarnes venstra flygel. Tillbakaträngde i fronten och kringrännde från flanken, retirerade de från Jacobsstad till Gamla-Carleby, der Wlastoff stod. Då han såg Grefve Klingspor nalkas och emedan han ansåg sig ur stånd att uppehålla honom, retirerade Wlastoff ifrån Gamla-Carleby. Under marschen till denna stad slöt sig till Grefve Kamenski det af honom före affären vid Oravais till Wasa afsände detaschement. Vi intogo denna stad utan motstånd och bemägtigade oss förråderna och hospitalerna, hvilka Svenskarne icke hunnit inlasta på fartyg och sjöledes afsända.

Den 10 September inryckte Grefve Kamenski i Gamla-Carleby och Kulneff, som dagligen hade haft skärmytslingar med fienden, stannade 5 verst på andra sidan om staden, vid en uppbränd bro. Sålunda blef nästan hela Wasa-län underkufvadt af Ryska vapnen på 20 dagar, räknadt ifrån affären vid Kuortane till intagandet af Gamla-Carleby. Följande morgon, den 11, gick Kulneff framåt, sedan han iståndsatt bron, men nödgades, efter att hafva tillryggalaggt 3 verst, åter stanna vid en annan förstörd bro; fienderna uppkastade här batterier, gjorde förhuggningar och bestyckade förskansningarne i afsigt att lefverera batalj. Grefve Kamenski förenade Wlastoffs afdelning med Kosatschkofskis och afsände dem att kringgå den fiendtliga positionen. Sjelf lät han bygga pråmar och beredde sig till anfall, men anfallet på den fiendtliga positionen utfördes icke. Följande dag, den 12 September, anlände Grefve Buxhoewden ifrån Åbo till Gamla-Carleby. Då han erhöll beständiga underrättelser om framgången i norden, ansåg han, att hans närvaro der var nödvändigare än i Åbo, och begaf sig, den 4 September, till Grefve Kamenskis korps.

Den dag Grefve Buxhoewden afreste från Åbo, visade sig fiendtliga fartyg vid Helsinge. På dem befann sig General Lantingshausens afdelning, bestående af 2,000 man och afsänd ifrån Åländska öarne, då Svenska Konungen erhöll underrättelse om Grefve Klingspors nederlag vid Kuortane och hans reträtt till Wasa. Genom landsättningen vid Helsinge hoppades Konungen orea Ryska armén i norra Finland och hindra dess företag. För samma ändamål skulle äfven en fördelning afsegla ifrån den Svenska hamnen Gefle. Lantingshausen landsatte truppen vid Waranpää, 70 verst ifrån Åbo. De öfver kustbevakningen kommenderande unga Ryska officerarena, i stället att underrätta sig om och observera Svenskarnes rörelser, inläto sig med dem i strid och blefvo slagne. Fienden framryckte ända till Lokalaks. Furst Bagration, som efter Grefve Buxhoewdens afresa emottagit befälet i söder, afsände, sedan han underrättats om landsättningen, emot Svenskarne Generalmajor Tschoglokoff, hvilken med en bataljon af Pernauska och en annan af Nefska regementerna, två plutoner husarer och fyra kanoner stod

icke långt ifrån landstigningsstället, samt befallde de nära Åbo stående trupperne att gå till Tschoglokoffs förstärkning. Ryska och Svenska avantgarderna möttes, om aftonen den 5, vid Lokalaks och öppnade eld, men denna medförde icke några följder. Snart inbröt natten och begge trupperne qvarstannade på sina förra ställen. Om morgonen, den 6, började den fiendtliga afdelningen att närma sig med sitt avantgarde och striden begynte. Snart ankom Furst Bagration från Åbo, förande med sig 3 kompanier af Nefska regementet och 3 kanoner. Med örnblick öfverskådade han stridsfältet och afsände en trupp att kringgå begge fiendtliga flankerna. Då Svenskarne varsnade de kringgående och underrättades om en antågande förstärkning till Ryssarne, retirerade de för att icke blifva afskurna från hafvet och embarkerade.

Den ifrån Gefle utgångna eskadern hade befallning att gå till norra delen af Åländska skärgården, der kryssare skulle underrätta henne om stället, hvilket Konungen bestämdt för truppernes landsättning, och förse henne med lotsar. Under resan möttes hon af alla de motgångar, som det är möjligt att erfara på hafvet: töcken, uthållande regn, motvind. Uppå det för henne bestämda stället fann hon hvarken kryssare eller lotsar. Sedan hon tillbragt några dagar i fåfängt sökande efter dem, öfverfölls hon åter af storm; fartygen drefvo åt olika sidor och i mindre afdelningar återvände de till Svenska hamnar. Ett ganska obetydligt antal landtrupper fördes till norra kusten af Finland och förenade sig med Grefve Klingspor. Fartygen med artilleriet sjönko.

Uppretad af motgångarne i sina företag och efter erhållen underrättelse om Kamenskis seger vid Oravais, beslöt Konungen att till Finland öfversända alla på Åland varande trupper, mer än 5,000 man, deribland äfven sitt garde. Han uppdrog åt General Boije befälet öfver dem samt befallde honom att af alla krafter bemöda sig att tillvägabringa en landstorm och nödvändigt intaga Åbo. Sjelf begaf sig Konungen på jakten Amadis till Finska kusten, emedan han hade för afsigt att vara närvarande vid General Boijes afdelning och ansåg hans framgång såsom det enda och sista medlet att förekomma Grefve Klingspors fullkomliga besegrande af den ständigt förföljande Grefve Kamenski. Sedan Furst Bagration inhemtat underrättelse om fiendens förberedelser till landsättning ifrån Åländska öarne, förenade han i nejden af Åbo hela sin styrka, men blottade likväl icke den ansenliga landsträcka, som blifvit anförtrodd hans beskydd, på nödiga trupper. Den af honom till Svenskarnes motande samlade fördelning bestod af 6 bataljoner af Polotska, Pernauska, Nefska, Libauska och 1:sta jägare regementerna, 3 sqvadroner dragoner och husarer, 1 regemente kosacker samt 7 kanoner. Den 14 September landstego Svenskarne vid Helsinge, 80 verst ifrån Åbo, i centern af de Ryska trupper, som försvarade kusten emellan Hangöudd och Björneborg, och hvilka på denna 350 verst långa sträcka utgjordes af 12 bataljoner. I två dagar tillbakaträngde Svenskarne våra förtrupper, som hade befallning att retirera till samlingsstället vid Himois, hvarest Furst Bagration hade för afsigt att mottaga fienden. Den 16 September koncentrerade Ryska trupperne sig vid Himois. Furst Bagration anlände dit. Svenskarne befunno sig emellan Himois och Wiais och beredde sig att fortsätta de af dem två dagar förut påbörjade offensiva operationerna. Furst Bagration beslöt att förekomma fienden genom ett anfall. Han fördelade truppen i 3 kolonner: 1) den högra, Borosdins, beordrade han emot Svenskarnes venstra flygel, från hvilken 4 fiendtliga bataljoner just då ryckte fram för att kringgå oss; 2) centern, som var förlaggd på stora landsvägen, anför-

trodde han åt Baggehufvud; 3) Major Beck afsände han öfver en rad af klippor i ryggen på fiendens högra flank.

Borosdin och Baggehufvud kämpade i fyra timmar med fienden, utan att tillvinna sig öfverhanden. Under denna strid blef deremot hvarje minut af Svenskarne noga och med framgång iakttagen. Begagnande sig af mellanrummet emellan vår center och högra flygel, afsände de dit en kolonn, som djerft störtade fram, hotande att åtskilja våra trupper, men Furst Bagration förde personligen emot dem en Rysk kolonn och, sedan han öfverändakastat Svenskarne, fortsatte han en parallel strid, otåligt väntande att Beck skulle uppträda i deras rygg och förutseende den verkan detta måste hafva på fienden. Efter ett mödosamt kringgående nedtågade Beck från klipporna och genast märktes oordning i Svenskarnes leder. Furst Bagration befallde Borosdin att, utan att bekymra sig om bibehållandet af kommunikationen med de öfrige trupperne, gå rakt mot Helsinge, till Svenskarnes landsättningsställe. Borosdins rörelse afgjorde segern. Svenskarne började skyndsamt retirera, förföljde af Ryssarne. De i spetsen varande Grodnenska husarerne gjorde en lysande attack; Svenskarne flydde, lemnande ammunition, sårade och sin packning. I Helsinge försökte de ännu att göra motstånd för att betäcka truppernes embarkering, men öfverraskade af Ryska artilleriet, bragtes de i oordning och kastade sig skyndsamt i fartygen. Vid denna seger och under den bland Svenskarne uppkomna förvirringen föllo i vårt våld 15 officerare, 350 soldater, 1 fana, 5 kanoner, några ammunitionsvagnar och hela tresson. Omkring 1,000 fienders lik betäckte stridsfältet — en utomordentlig förlust, i förhållande till de stridande truppernas antal. Vår förlust uppgick till 400 man.

Gustaf Adolf anlände på sin jakt Amadis i samma stund General Boije led nederlaget; han såg truppernes skyndsamma flykt till fartygen och var nödsakad att hastigt lägga ut till sjös, emedan eldsvåda hade utbrutit i Helsinge. Elden, som kringspreds af vinden, hotade Svenska flottiljen med undergång. Den slagna truppen återvände till Åländska öarne. Konungens första handling var att straffa gardet, som hade felat deruti, att det till först hastade i oordning från stranden och upptog flere fartyg än det bort, hvarigenom Ryssarne bekommo både fångar och troféer. Konungen fråntog gardes-regementerna deras fanor och beröfvade officerarena det dem framför armén förunnade företrädet i rang. Gardets officerare hörde till rikets förnämsta familjer, hvarföre deras straff ökade knotet inom de högre kretsarne emot Monarken, till och med bidrog till den förändring, som ett halft år derefter störtade honom från thronen. Underrättelserna om de misslyckade landstigningarne vid Waranpää och Helsinge, hvilka ankommo till Sverige samtidigt med rapporterna om nederlagen i norra Finland, beröfvade Svenskarne fullkomligt hoppet om möjligheten att längre med framgång kunna fortsätta kriget emot Ryssland.

13 Kapitlet.

Stillestånd.

Orsakerna till den afgörande framgången i Finland. — Stilleståndet. — Orsaken dertill. — Tutschkoffs operationer. — Sordavala-afdelningens operationer. — Minister-kommittén stadfäster icke stilleståndet. — Grefve Buxhoewdens inkast. — Förnyad befallning att afbryta stilleståndet.

Ända till sin afresa till Grefve Kamenskis korps, den 4 September, hade General en chef sitt ständiga högqvarter i Åbo. Der likasom i hela södra Finland förefföllo icke under Augusti månad några krigsoperationer till lands, men deremot vid kusten sjöträffningar, hvilkas beskrifning utgör föremålet för ett särskilt kapitel. Grefve Buxhoewden väntade oupphörligt landstigningar, och var öfvertygad om Gustaf Adolfs afsigt att intränga ända till Tavastehus, hvarom han mer än en gång inberättade till Kejsaren, jemte det han klagade öfver sin brydsamma ställning, truppernes fåtalighet och de mörka utsigter för framtiden, hvilka, enligt hans tanke, icke lemnade något tröstande hopp om Finlands eröfring utan betydliga förstärkningar af trupper. Tre omständigheter tillintetgjorde hans fruktan och förändrade fullkomligt sakernas utseende. Den första och förnämsta var segrarne, som blifvit vunna af Grefve Kamenski, till hvilken från Åbo operationsplaner och vidlyftiga instruktioner såndes; men emedan dessa framkommo sentida och icke anträffade Grefve Kamenski på de ställen, dit de voro afsände, lemnades de overkställde. Den andra omständigheten, som vid denna tid gaf sakerna en för oss fördelaktig vändning, var de förstärkningar, hvilka ankommo till Finland; och den tredje var Svenska styrelsens matta verksamhet. Den första — Grefve Kamenskis framgång, är ofvan utvecklad. Låtom oss nu betrakta den andra — förstärkningarne. De bestodo i 4:de infanteri-divisionen, Furst Galitsins, och tredje bataljonerna af de regementen, som agerade i Finland. Dessa bataljoner, under befäl af Grefve Wittgenstein, besatte södra kusten, den 16 Augusti, och 4:de divisionen inryckte i Tavastehus, den 24; hvarefter de uti Finland varande trupper, som härtills hade haft benämning af korps, blefvo kallade armé och delades i 5 korpser: 1) korpsen på högra flanken, Tutschkoffs, vid Kuopio, och den afdelta, under hans öfverbefäl stående, Sordavala-fördelningen; 2) central korpsen, Grefve Kamenskis; 3) korpsen på venstra flanken, Furst Galitsins, ifrån Tavastehus till Wasa; 4) Furst Bagrations korps, trupperne på sträckan ifrån Christinestad till Bjerno-kyrka; 5) Grefve Wittgensteins korps, ifrån Bjerno-kyrka till gamla gränsen.

Dessa truppers sammansättning, så väl i afseende å regementen som divisioner, kan icke bestämmas. Utom 4:de divisionen, Furst Galitsins, ifrån hvilken äfven 8 bataljoner afsändes till Karelen, och Grefve Wittgensteins reserv-bataljoner, voro alla öfriga divisioner, som vid fälttågets början hade blifvit förda till Finland, nemligen 5:te, Tutschkoffs, 17:de, Grefve Kamenskis, 21:sta Furst Bagrations, 6:te, Barclay de Tollys, och en del af 14:de, i anseende till deras fördelning i detaschementer och garnisoner, med hvarandra blandade; regementen, bataljoner, till och med kompanier af en och samma division stodo, några vid Bottniska viken, andra åter nära gamla gränsen. Deras förening till sin ursprungliga sammansättning efter divisioner hindrades af krigsoperationerna, folkresningarne och det långa afstånd, på hvilket de kringspridda

delarne af våra trupper befunno sig från hvarandra. I slutet af Augusti var hela Finländska arméns styrka och fördelningar följande:

	Af alla grader.	Kanoner.
1. Tutschkoffs korps	6,617	16
På flottiljen vid Knopio	—	41
2. Grefve Kamenskis korps	10,435	46
3. Furst Galitsins korps	8,554	6
4. Furst Bagrations korps	8,641	36
5. Grefve Wittgensteins korps	10,006	41
6. På Åbo-flottiljen	3,238	—
	47,491	186
Uti detta antal flottister och amiralitets manskap	2,877	
Summa landtrupper	44,614	

neml. infanteri 38,074, rytteri 3,918, artilleri 2,622.

Ett så betydligt antal trupper, i jemnförelse med fiendens styrka, borde slutligen gifva åt Ryska vapnen en afgörande öfvervigt, så mycket mer som Svenska regeringens åtgärder icke motsvarade den strid, i hvilken hon befann sig, utan hellre vid utförandet buro stämpeln af kraftlöshet, till och med förtviflan. Den i Sverige allt sedan krigets början allmänna önskan om fred ökades af bristen på framgång och Konungens envishet att fortsätta den olika striden med Ryssland, emedan han förblef i förbund med England och icke ingick en fredlig förening med Kejsar Alexander och Napoleon. Missnöjet öfver alliansen med England ökades, då dess hjelptrupper afseglade från Götheborg utan att ens hafva gått i land. Den inre riksstyrelsen bragtes mer och mer i oordning, emedan Konungen fästade ganska liten uppmärksamhet dervid, isynnerhet under hans tre månaders vistande på Åland. Bildandet af den vid början af kriget anbefallda beväringen gick långsamt och var förknippadt med missbruk. Till officerare dervid utnämndes personer, som voro okunnige i krigsyrket. För penningar befriade vinningslystna embetsmän ifrån tjensten de krigare, som hade förmögenhet, och qvarlemnade vid regementerna de fattigaste. Godsägarena visade en tydlig likgiltighet vid uppmaningarna till uppoffringar, hvarföre beväringen uttågade i fält eller inskeppades på fartygen, klädd i trasor, och blef inom kort tids förlopp halfnaken. Trupperne användes icke på de ställen, der de voro behöflige och der rikets öde afgjordes — i Finland. Före ankomsten, i Augusti månad, af de förstärkningar, som anfördes af Furst Galitsin och Grefve Wittgenstein, hade den korps af 15,000 man, som stod i Skåne, kunnat gifva en stor, måhända afgörande öfvervigt åt Svenskarne i Finland, men denna korps förflyttades icke ifrån Skåne, der den redan från början af sommaren ej mer var af nöden, emedan, efter Marquis La Romanas afsegling ifrån de Danska farvattnen till Spanien och Engelska flottans ankomst till Östersjön, all fruktan för Fransosernes och Danskarnes landstigning hade försvunnit. Kriget emot Norige fördes såsom förut lamt och med långsamhet; armén led brist på ammunition, vapen och proviant. Grefve Klingspor erhöll ej förstärkning och förseddes icke med vapen, om hvilka han mer än en gång anhöll. I stället företogos landstigningar från Åländska öarne och Svenska kusten. De aflupo, såsom de måste aflöpa, olyckligt, då de utfördes med ett obetydligt antal trupper samt under ledning af i krigsyrket oerfarne generaler. Dessutom grundade Konungen landstigningarnes framgång icke så mycket på trup-

pernes styrka och operationer, som på öfvertygelsen att innevånarena vid deras uppträdande på Finska kusten skulle förena sig med dem och folkresningen blifva allmän. Hospitalerna kallades, i anseende till deras dåliga skick, begrafningsplatser; de som ingingo i militär-sjukhusen, ansåg man förlorade. Om hösten utbröto i lasaretterna smittosamma sjukdomar och epidemin spridde sig ända till Stockholm. Allt mera förvirring visade sig vid flyttningen af trupperne, hvilka sändes ifrån ett ställe till ett annat. Det gafs exempel, att regementen under loppet af hela sommarn endast tågade fram och åter inom Sverige, emedan de under marscherna ständigt erhöllo stridiga befallningar, och sålunda icke deltogo i kriget, hvarken i Finland eller Norige. De onyttiga marscherna förorsakade knot bland trupperne och blefvo en tung börda för innevånarena, hvilkas skyldighet det var att utgöra foror till transport af soldater och regementstrossen.

Under sådana förhållanden önskade hela riket fred. Konungen ensam ville icke höra talas derom, och på föreställningen om skattkammarens tomhet, truppernes minskning genom sjukdomar, nödvändigheten att träda i underhandlingar med Ryssland, svarade han, att han förde ett rättvist krig och skulle fortsätta det, öfverlemnande dess utgång åt Försynen, som gifver seger åt en rättvis sak. Gustaf Adolf ville icke underhandla om en vanhederlig fred; han såg kallblodigt på de faror, som hotade honom, och slutligen inseende omöjligheten att med jordiska krafter kunna ernå öfvervigten, sökte han icke medel dertill samt att vinna en afgörande seger öfver sina fiender, utan endast underhöll och förlängde kriget, förlitande sig dervid icke på det verldsliga svärdet, utan på Guds beskydd. I det han på ena sidan befann sig i strid med Danmark och Preussen, med Alexander och Napoleon, och på den andra såg riket bragt i oordning och folket missnöjdt, var han utan utsigt att besegra yttre och inre fiender, men fast besluten att icke underskrifva en förödmjukande fred, hvarigenom han hade kunnat befästa sig utan att ensamt lita till sina böner och Guds försyn.

Vid öfvervägandet af alla dessa omständigheter, nemligen Grefve Kamenskis segrar, förökandet af Ryska krigsmagten i Finland och Svenska styrelsens svaghet, se vi tydligt huru fördelaktigt vår sak stod, då Grefve Buxhoewden, den 12 September, ankom till Gamla-Carleby, hvarest Grefve Kamenski beredde sig att anfalla Svenskarne och förjaga dem ifrån den af dem intagne positionen på andra sidan af elfven. Prâmarne för våra truppers öfverförande voro färdigbyggda; anordningarne till attacken gjorda; Kosatschkofski och Wlastoff gingo redan till Kelviä för att kringgå fienden. Grefve Klingspor, underrättad om Ryska Öfverbefälhafvarens ankomst till Gamla-Carleby, föreslog honom att sluta stillestånd. Grefve Buxhoewden samtyckte till hans förslag samt sände Suchtelen och Grefve Kamenski att underhandla. Den 17 September underskrefvo de uti Lohteå ett stillestånd på obestämd tid, med förbindelse att å ömse sidor uppsäga det 8 dagar före krigs-operationernas förnyande. Vilkoren voro följande: 1) Ryska trupperne inom Wasa län qvarstanna i Gamla-Carleby, men de Svenska aflägsna sig 50 verst till Himango; 2) I Kuopio län öfvergifver Sandels Toivola-positionen, som af Grefve Buxhoewden anses ointaglig, och ställer sig hundra verst derifrån vid Idensalmi-by, som bestämmes till gränslinie emellan Tutschkoffs och Sandels's trupper; 3) Under stilleståndet utvexlas fångarne, man för man och grad för grad, men trupper få icke öfverföras ifrån en del af krigstheatern till en annan.

Anledningen, som förmådde Grefve Klingspor att föreslå stillestånd, var

hans afsigt att resa till Stockholm, under förevändning af en genom det mödosamma fälttåget förstörd helsa, men i sjelfva verket för att föreställa Konungen fåfängan af hans hopp att återeröfra Finland och för att förmå sin Monark att sluta fred eller tillåta armén, som led brist på allt, att tåga till Sverige. Fälttågets besvärligheter skulle ännu mera förökas vid den i dessa trakter fuktiga höstens inbrytande.Upperne förestod ett fälttåg i sednare hälften af September, under 64:de graden nordlig bredd, uti en trakt, der under loppet af sju månader krigets härjningar för fjerde gången erforos. Bristen på proviant var redan så stor, att Grefve Klingspor dagen efter affären vid Oravais befallde, att utdela proviant för 6 dagar och dervid gifva penningar för 2 dagar. Detta förordnande minskade provianten med en tredjedel, ty uti en förhärjad trakt stod intet att köpa. En af fiendens officerare, Aminoff, deltagare i fälttåget, säger: "Vi voro kroppsligen och moraliskt uttröttade. Vid åsynen af Ryssarne, öfverlägsna till antal, återstod oss att retirera till Torneås snöfält eller kasta folket på vägarne i de odugliga hospitalerna. Hoppet att återvända till fäderneslandet med svärdet i hand försvann fullkomligt. Kan man då förundra sig, att sjukdomar, missnöje och likgiltighet småningom insmögo sig i vår tappra armé och att derinom snart visade sig det största onda — rymningar?" *

Å Grefve Buxhoewdens sida voro orsakerna till ingående af ett stillestånd, som afbröt Grefve Kamenskis anfall och framgång, följande: 1) önskan att lemna hvila åt trupperne, hvilka under loppet af sommaren hade varit i oafbruten rörelse, att förbättra ammunition och tillföra lifsmedel, hvilka alldeles uteblifvit, i anseende till hufvudmagasinernas aflägsenhet från Grefve Kamenski, som genom sitt häftiga anfall tillintetgjorde högqvarterets alla beräkningar att förse honom med lifsmedel, ty under stilleståndet hoppades man kunna transportera desamma till trupperne och förbereda förråder för vinter-fälttåget; 2) afsigten att invänta vintern, ty i anseende till den närvarande sena hösten förknippades truppernas rörelser stund för stund med stora besvärligheter, isynnerhet vid öfvergången af åarne, hvilka, ju längre mot norr, blifva allt bredare och stridare, då deremot detta hinder af sig sjelft skulle försvinna vid åarnes isläggning, hvilken efter några veckor borde inträffa; 3) önskan att, på arméns högra flygel, få Sandels att retirera från Toivola-positionen, hvilken han hela sommarn innehaft och befästat, och få Tutschkoffs korps förlaggd till Idensalmi, sedan den utan strid eröfrat en sträcka af 100 verst, för oss så mycket fördelaktigare, som det från Idensalmi var möjligt att operera i ryggen på Grefve Klingspors armé och Svenskarne voro nödsakade att öfvergifva den starka position, som de beredt sig i Idensalmi, vid Palois.

Grefve Buxhoewden ansåg stilleståndet så fördelaktigt, att han, då han om dess afslutande inberättade till Kejsaren, tillika yttrade: "Sedan floderna tillfrusit, kan Finland på en månad vara rensadt." Det förnämsta skälet, som bevekte honom att afbryta krigs-operationerna, var att Sandels skulle öfvergifva Toivola-positionen samt att Tutschkoff kunde förena sig med Sordavala-afdelningen och derigenom för honom väg öppnas till en obehindrad rörelse mot Idensalmi. Men denna beräkning var falsk. Den af Grefve Buxhoewden väntade fördelen af stilleståndet var redan af oss vunnen genom Sandels's frivilliga reträtt, ehuru denna omständighet, hvilken inträffade samma dag, som stilleståndet slöts, icke kunde vara känd af Grefve Buxhoewden, i anseende till det långa afståndet, som skiljde honom ifrån Tutschkoff. Detta var ock

* Aminoff, Relation om f. d. Savolaks-brigaden.

orsaken att stilleståndet icke stadfästades i Petersburg. Innan vi derföre anföra af hvad skäl man befallde Grefve Buxhoewden uppsäga stilleståndet, är nödigt att utveckla operationerna, hvilka ägde rum vid arméns högra flygel och bragte Toivola i Tutschkoffs våld samt banade honom vägen till Idensalmi.

En vecka före Grefve Kamenskis utnämning till chef för centern af trupperne i Rajefskis ställe, erhöll Barclay de Tolly permission för sjuklighet och aflemnade, den 1 Juli, åt Tutschkoff Kuopio-afdelningen, som bestod af 5,000 man. * Dess kommunikationer med Ryssland skyddades af starka poster, hvilka, förlaggde i kringliggande byar, derjemte höllo de oroliga innevånarena i lydnad och förekommo Svenska partigångares rekognosceringar. Emot Tutschkoff stod Sandels i den befästade positionen vid Toivola, med 4,000 man reguliera trupper, utom beväpnade bönder. Sandels, den skickligaste af de emot oss under detta fälttåg agerande Svenska Generaler, hvilken ock slutligen uppnådde Fältmarskalks-graden, igenfyllde flera sund i sjön nedanför sin position, betäckte andra medelst batterier, besatte med poster hela sträckan till Idensalmi, d. v. s. sin kommunikationsväg med Uleåborg, oroade Karelen medelst partigångare, utbredde i Savolaks national-kriget och bildade sålunda i några månader ett fast stöd för fiendtliga arméns venstra flygel. Sedan Tutschkoff tillträdt befälet öfver truppen och i öfvervägande tagit sakernas ställning, inberättade han, att endast genom tvenne medel kunde fienden utträngas från Toivola: 1) derigenom att man med en betydlig del af truppen vände sig mot Idensalmi i dess rygg, eller 2) genom anfall på Toivola, i det man transporterade trupperne på fartyg öfver Kallavesi-sjö. För den första operationen, på Idensalmi, fann han sin afdelning icke nog stark, ty ifall han företog denna rörelse, var det nödigt att qvarlemna ett tillräckligt antal manskap för att beskydda Kuopio, hvars bibehållande, såsom det förnämsta stället på vår kommunikationsväg, var ovilkorligt. Derjemte ansåg Grefve Buxhoewden en rörelse af Tutschkoff till Idensalmi i medlet af Juli, då Grefve Kamenski ännu icke hade börjat de offensiva operationerna och befann sig på höjden af Tammerfors, för tidig och onyttig. För att utföra det andra förslaget, att föra trupperne öfver sjön, saknade vi tillräckligt antal farkoster, ty den 14 Juli funnos deraf endast så många, som erfordrades att transportera 500 man. Af dessa orsaker befallde General en chef Tutschkoff att operera defensivt, bibehålla Kuopio och emellertid föröka transport-fartygens antal. ** För detta ändamål afsändes, den 21 Juli, från Petersburg till Kuopio skeppsbyggmästare och 200 matroser, men intill deras ankomst användes regements-timmermän att bygga farkoster. Äfvenså afsändes personer att uppköpa och hyra båtar i Nyslott och Willmanstrand, med befallning att genom hvad medel som helst förskaffa sig sådana; men oaktadt alla bemödanden funnos, vid slutet af Juli, transport-fartyg endast för 1000 man. De för truppernes öfverförande förfärdigade flottorna befunnos osäkra och farliga; vid första försöket, som med dem gjordes, voro soldaterna nära att drunkna. På sådant sätt kunde Tutschkoff icke företaga något afgörande emot fienden, och hela Juli månad tillbragtes af arméns högra flygel, vid Kuopio, utan sysselsättning. Då Tutschkoff såg tidsutdrägten vid byggnaden, förhyrandet och uppköpet af farkoster, och följaktligen omöjligheten att snart göra en landsättning samt anfalla Sandels, hvilken å sin

* Tio-dagars rapport, af den 30 Juni.
** Tutschkoffs rapport, af den 14 Juli, N:o 328.

sida äfven förökade flottiljen, begärde han: 1) att Alexejeffs Sordavala-afdelning, som härtills varit afskild och emottagit befallningar direkte från Petersburg, skulle ställas under hans befäl, och 2) att denna afdelning skulle beordras att draga sig bakom Toivola och derigenom tvinga Sandels att öfvergifva detsamma. Afseende gjordes på Tutschkoffs begäran. Alexejeff befalldes ställa sig under hans befäl, men Sordavala-afdelningens operationer i Karelen voro likväl olyckliga, hvilket vi få se af följande öfversigt.

Denna afdelning bestod af 4 sqvadroner Mitauska dragoner och 100 kosacker. Dess första bestämmelse var, att hålla våra gränsor skyddade för anfall af de beväpnade skaror, som samlat sig i Karelen, samt att stilla den derstädes upplågande rörelsen. Alexejeff hade befallning: 1) att, sedan han öfvergått gränsen, utgifva en proklamation, deruti innevånarena uppmanades att förblifva stilla och de upproriska hotades med dödsstraff; 2) att underhålla en ständig förbindelse med Krigsguvernören i Wiborg och chefen öfver Kuopio-afdelning; 3) att undvika truppernes söndersplittring i smärre delar, åtminstone icke mindre än en sqvadron; 4) att alltid bivuakera och icke lägra sig i byarne; 5) att utsprida rykten, att hans afdelning icke var bestämd att intaga Karelen, utan endast att gå derigenom och förena sig med Tutschkoff vid Kuopio. * Alla dessa försigtighetsmått blefvo vidtagne i anledning af Karelarenas kända tillgifvenhet för Svenska regeringen och deras beredvillighet att väpna sig emot Ryssarne, hvarom, äfvensom angående de i Karelen inträffade rörelser, vi underrättades af presterna vid två från uråldriga tider derstädes varande grekisk-ryska kyrkor, nemligen uti byarne Taipale och Ilomants.

Den 4 Juli uttågade Alexejeff ifrån Sordavala, den 7 ankom han till Kemi och den 10 till Pielis-å, som har en bredd af 200 saschen. Under första dagsmarscherne gjorde innevånarena intet motstånd, utan uppfyllde alla våra fordringar, men vid stränderna af Pielis röjdes oroligheter. Innevånarena uppbrände flottan på denna å och uppehöllo derigenom truppens rörelse. Det till motsatta stranden afsände detaschementet inberättade, att inbyggarena hade laggt sig i skogarne, beredda att möta oss med väpnad hand. Underrättelse ankom äfven om de upproriskas motstånd på vår högra flygel vid sjön Pielisjärvi, samt om partigångaren Malms beskickning af Sandels från Toivola till Karelen. Af dessa orsaker och af farhåga att blifva afskuren i ryggen öfver Kovero, gick Alexejeff ej längre än till Pielis-å. Efter 5 dagar, den 16, visade sig Malm på motsatta stranden; hans ankomst var signalen till en allmännare folkresning, och till Alexejeff framträngde emellertid äfven falska rykten, hvilka dock af honom ansågos sanna, om Ryssarnes nederlag vid Kuopio genom Svenskarne, som i betydlig mängd hade tågat emot denna stad, samt att Grefve Klingspor sjelf vände sig till Karelen. Alexejeff retirerade öfver Kemi till Pelgjärvi **, nära gamla gränsen, och förstörde broarne efter sig. Under reträtten oroades han af beväpnade bönder, som från bakhåll sköto på de Mitauska dragonerna. De beväpnade bönderna ansågos af de våra för en regulier trupp, emedan de hade ombundit hattarne med band och på dem fästat kokarder af björkbark samt till sina jagtbössor förfärdigat målade trädbajonetter, för att gifva sig likhet med Savolaksska jägare, hvilka vid denna tid icke voro bättre beklädda än bönderna.

---

* Krigsministerns befallning, af den 24 Juni, N:o 433.
** Alexejeffs rapport från Kemi, af den 18 Juli.

De till Petersburg ankomna rapporterna om Alexejeffs olyckliga operationer och de af honom meddelade underrättelserna om fiendens betydliga styrka samt till och med Grefve Klingspors rörelse mot Karelen, förmådde oss att snart afsända förstärkningar till Sordavala-afdelningen. Dessa bestodo af 4:de jägare-regementet, förlagdt i Gamla Finland, 4 sqvadroner Jamburgska och Näschinska dragoner och 4 pjeser af ridande artilleriet. Den första af nämnde förstärkningar, som förenade sig med Alexejeff vid Pelgjärvi, utgjordes af en bataljon af 4:de jägare-regementet, men denna medförde föga gagn. Efter några dagar, den 29 Juli, drog Malm till sig beväpnade skaror och afsände minst 1,000 man att falla vår afdelning i ryggen på Sordavala-vägen samt angrep med de öfriga skarorna densamma i fronten. Alexejeff, sedan han blifvit underrättad om fiendens uppträdande i hans rygg, retirerade skyndsamt, förföljd af Malm, och var under vägen nödsakad att fördrifva bönderna, hvilka besköto hans afdelning. Den 30 Juli ankom Alexejeff till Sordavala, hvarest förstärkningarne slöto sig till honom, men det oaktadt ansåg han icke Sordavala tryggadt för fiendtliga anfall och befallde att lasta de uti denna stad och Jaakimvaara befintliga förråder på fartyg samt vid fiendens framryckande afsända dem på Ladoga-sjö. Denna fruktan var onödig. Malm åtnöjde sig med att rensa Karelen ifrån Ryssarne, och sedan han öfvergått vår gräns, förlade han sig två verst inom densamma. Snart erhöll han dock underrättelse om den förstärkning Alexejeff erhållit och tågade tillbaka. Till reträtten förmådde honom äfven den omständighet, att en stor del af de beväpnade bönderna började tåga hem af brist på bröd och i anseende till den förestående skörden samt i öfvertygelse att de nu fullgjort sin skyldighet, då de förjagat fienden från sin hembygd. Alexejeffs återtåg medförde Svenskarne jemväl den fördel, att medan hela Karelen derigenom lemnades i deras våld öppnades för dem äfven vägen till Nyslott, för hvars bibehållande Tutschkoff var nödsakad att ditsända en bataljon lifgrenadierer jemte en sqvadron af Hans Kejserliga Höghets ulaner, hvarigenom han försvagade sin äfven dessutom fåtaliga afdelning.

Då Kejsaren fått kunskap om Alexejeffs olyckliga operationer, utnämnde Han i dennes ställe till chef för Sordavala-afdelningen Generaladjutanten Furst Dolgoruki, hvilken dit ankom den 1 Augusti, samma dag Grefve Kamenski började sin offensiva rörelse ifrån Jämsä. Tutschkoff föreskref Furst Dolgoruki att från Sordavala genom Karelen tåga till Kallavesi-sjö, i ryggen på Toivola-positionen, och derefter underrätta honom om sitt annalkande, på det Tutschkoff, sedan han beräknat fördelningens dåvarande afstånd ifrån Kuopio och dess ankomstdag till Kallavesis strand, skulle kunna verkställa en landstigning ifrån Kuopio och från denna sida anfalla fienden, medan Furst Dolgoruki samtidigt anföll honom i ryggen. Sålunda stödde Tutschkoff, i saknad af andra medel att utdrifva Sandels från hans ställning, allt hopp om framgång på Furst Dolgoruki, men förblef emellertid sjelf, under loppet af Augusti månad, orörlig vid Kuopio, hvarest ingenting anmärkningsvärdt tilldrog sig, utom skärmytslingar med beväpnade bönder.

Den 6 Augusti utryckte Furst Dolgoruki ifrån Sordavala med 4:de jägare- och Mitauska dragon-regementet, 4 sqvadroner Jamburgska och Näschinska dragoner samt 4 kanoner af ridande artilleriet. Först var hans afsigt att eröfra Kemi, hvarest åtskilliga vägar förena sig, men han stannade vid Ruskiala, nära gamla gränsen, sedan han erhållit underrättelse att vid Pyhäjärvi sammandrogs en beväpnad styrka, hvilken enligt rykte uppgick till

6,000 man, deribland vid pass 1,500 man reguliera trupper. Furst Dolgoruki förmodade, att den beväpnade styrkan kunde, vid hans rörelse till Kemi, taga våra magasiner, som voro förlaggda i Ruskiala, Jaakimvaara och Sordavala, och derföre ansåg han nödigt att befästa sig i Ruskiala, intill dess han erhållit en åt honom bestämd förstärkning från den då till Finland under Furst Galitsin tågande 4:de divisionen. Den 14 Augusti förenade sig dessa trupper med honom; de bestodo af 2 bataljoner utaf Tenginska, 1 bataljon af Navaginska regementet och 3 kompanier af Wiborgska garnisonen. Samma dag aftågade denna afdelning till Kemi, hvarifrån de fiendtliga trupperne vid vårt annalkande retirerade under det de uppmanade folket till motstånd. Klyftor och skogar voro uppfyllda af beväpnade innevånare. Furst Dolgoruki ville, förr än han gick vidare ifrån Kemi, kufva de upproriska bönderna och förmanade dem genom tryckta kungörelser att förblifva stilla samt hotade att uppbränna och förstöra byarne, om de upproriska icke inom bestämd tid aflemnade sin vapen vid församlingens kyrka. Kungörelsen hade önskad verkan, hvartill isynnerhet bidrog att en stark hop upproriska besegrades vid Kemi. Den 23 Augusti uppbröt Furst Dolgoruki ifrån denna by, sedan han dessförinnan derstädes uppfört förskansningar, i hvilka han qvarlemnade Generalmajor Arsenjeff med 5 kompanier, 1 sqvadron dragoner och 2 kanoner. På samma tid ankommo ifrån Willmanstrand Ryska kanonsluper till Puruvesi sjö och seglade till Pielis-å, hvarest vår afdelnings öfverfart verkställdes. På den motsatta stranden, vid Joensuu, stannade Furst Dolgoruki åter, då han hört att 6,000 man beväpnade bönder och reguliera trupper samlat sig i defilén vid Serkijärvi, genom hvilken han borde framtränga. Han började befästa Joensuu och utskickade ett detaschement att inhemta närmare kunskap om rebellerna samt förjaga dem; detta skedde, den 1 September, dagen före segern vid Oravais. De beväpnade skarorna, på långt när icke så talrika som man förmodat, skingrade sig vid åsynen af detaschementet. Emellertid hade tvist uppstått emellan Furst Dolgoruki och Tutschkoff, hvilken ofta hade yrkat att han skulle påskynda marschen. Furst Dolgoruki anmälde sig sjuk och lemnade befälet åt Arsenjeff, som också icke kunde besluta sig att lemna Joensuu, emedan han satte tro till det falska ryktet, att fiender i större mängd befunno sig i hans väg. Ifrån Tutschkoff ankom en förnyad befallning att nödvändigt rycka framåt. Furst Dolgoruki emottog åter befälet öfver afdelningen, och sedan han qvarlemnat en garnison i förskansningarne vid Joensuu, framträngde han mot Kallavesi. Slutligen, efter att hafva användt 1 månad och 11 dagar för att tillryggalägga 260 verst, anlände han, den 17 September, genom Taipale och Kaavi till Melaniemi, som ligger en dagsmarsch ifrån positionen vid Toivola Sedan Tutschkoff fått underrättelse om hans ankomst, började han bereda sig till öfverfarten öfver sjön, för att anfalla Sandels i fronten. Anstalterna befunnos öfverflödiga; Sandels hade redan aftonen förut öfvergifvit Toivola och gick till Idensalmi. Hans reträtt föranleddes icke af Tutschkoffs och Sordavala-afdelningens tillämnade gemensamma anfall emot honom, utan af underrättelserna om Grefve Klingspors motgångar samt om hans reträtt efter nederlaget vid Oravais till Gamla-Carleby, hvarefter Sandels's vidare vistande i Toivola blef onyttigt. Sålunda verkade Grefve Kamenskis segrar, hvarigenom den fiendtliga hufvudstyrkan kastades mot norden och Svenskarne tvingades att retirera mot stränderna af Bottniska viken, äfven välgörande på högra flygeln af krigstheatern, hvarest Ryssarne ända dittills endast intagit en defensiv ställning och åtnöjt sig att bibehålla Kuopio. Den 18

September, sedan Sandels retirerat, för Tutschkoff öfver Kallavesi till Toivola och förenade sig der med Furst Dolgoruki, hvarefter Sordavala-afdelningen upphörde att operera särskilt och ingick i sammansättningen af Tutschkoffs korps. Rörelsen i Karelen fortfor ännu någon tid, underhållen genom en af Sandels ditsänd partigångare, Tijanen, som till och med lyckades att en natt gripa en högre Rysk tjensteman, som blifvit qvarlemnad för Karelens styrelse. Emot rebellerna blefvo detaschementer utsände ifrån de af Furst Dolgoruki uppförda förskansningarne vid Ruskiala, Kemi och Joensuu. De skingrade väl några gångor rebellhoparne, men först då Tijanen erfor Sandels's reträtt och återvände till honom, upphörde folkrörelsen och lugnet stördes icke mer i Karelen. Intill närvarande tid berömmas partigångarena Malm och Tijanen i de halfrååa Karelarnes traditioner och deras namn öfverlemnas med aktning från slägte till slägte.

Sålunda blef slutligen positionen vid Toivola intagen, Tutschkoffs förening med Sordavala-afdelningen verställd och vägen öppnad för honom till Idensalmi — tre omständigheter, hvilka voro, såsom ofvan blifvit sagdt, de förnämsta bevekande skälen till afslutande af stilleståndet, den 17 September. Underrättelserna om hvad hos Tutschkoff tilldragit sig framkommo till Petersburg samtidigt med Grefve Buxhoewdens rapport om stilleståndets undertecknande af honom. Kejsar Alexander var icke då i Petersburg. Hans Majestät befann sig i Erfurt och hade befullmäktigat Minister-kommittén att under Hans frånvaro gifva befallningar i de fall, som icke tålte uppskof. Krigsministern Grefve Araktschejeff föreslog att Kommittén skulle berama ett utomordentligt sammanträde och att man dertill äfven borde inbjuda General Knorring, till hvilken man ofta vände sig i krigsfrågor rörande Finland, förlitande sig på hans erfarenhet, emedan han hade tjenat såsom General-qvartermästare under det af Kejsarinnan Catharina emot Gustaf III förda krig. Vid bedömmandet af Finska fälttåget gillade han vanligtvis icke Grefve Buxhoewdens planer och operationer. Grefve Araktschejeff medförde till sammanträdet de af Tutschkoff och Grefve Buxhoewden erhållne rapporter. I det man öfvervägde: 1) Grefve Kamenskis framgång, hvarigenom han framträngt ända till Gamla-Carleby och Svenska truppernes förvirrade ställning, medan inom vår armé Tutschkoffs korps ännu befann sig i fullkomlig ordning; 2) att af Grefve Klingspor gjordes förslag om stillestånd, på en tid då han, sedan han retirerat ifrån Gamla-Carleby öfver den breda elfven och förstört alla medel till öfvergång öfver densamma, uppförde batterier samt innehade en god position — ett nytt bevis på hans betänkliga ställning; 3) att den af Grefve Buxhoewden beräknade fördelen af stilleståndet redan af oss vunnits, emedan Toivola alloredan, den 18 September, blifvit intaget, och Tutschkoff, den 20, befann sig vid Alapatno på vägen till Idensalmi; 4) att det enda medlet till krigsoperationernas fulländande i Finland vore Tutschkoffs hastiga rörelse till Uleåborg, för att afskära reträtten för qvarlefvorna af Klinspors armé, hvilka under stilleståndet kunde draga sig på andra sidan om Uleåborgska vattendragen och der åter blifva menliga för oss; beslöt Minister-kommittén enhälligt att i Hans Majestäts namn gifva Grefve Buxhoewden befallning: "att ofördröjligen uppsäga stilleståndet och godtgöra det derigenom "förorsakade uppehållet i operationerna genom en hastig rörelse af Tutschkoffs "korps." * Dessutom föreslog Krigsministern, som önskade förskaffa Grefve Buxhoewden flera hjelpmedel för operationerna, Kommittén att sammansätta

* Autentiska ord ur Minister-kommitténs beslut.

tvenne reserv-korpser: den ena af tre bataljoner utaf Fredrikshamnska och Ruotsensalmska garnisonerna, under befäl af Generalmajor Anikejeff, och den andra af tvenne gardes-bataljoner, af Preobraschenska och Ismajlofska regementerna, under befäl af Grefve Stroganoff, samt afsända de tre första till Lovisa och de två sednare från Petersburg till Willmanstrand, sedan man ålaggt dem att å dessa ställen invänta vidare order af Grefve Buxhoewden. Minister-kommittén godkände Grefve Araktschejeffs mening och öfverlemnade åt honom att affärda de föreslagna reservtrupperne till Finland.

Grefve Buxhoewden, då han svarade på denna befallning, utvecklade vidlöftigt i rapporten till Kejsaren orsakerna, hvilka bevekt honom att ingå stillestånd och till vintern afbryta krigsoperationerna: "Efter intagandet af "Gamla-Carleby," skrifver han, "kunde vi likväl ännu icke lugnt beherrska detta "ställe, så länge fienden qvarblef i den befästade positionen, 5 verst ifrån "staden. Under skydd deraf och af förskansningarna, som blifvit uppkastade "vid Kelviå, kunna Svenskarne, vid den minsta fördelning af våra trupper, "inträнga på bivägar till det inre af landet och oroa Grefve Kamenskis "korps nästan i ryggen. Följaktligen hade det varit nödigt att anfalla dessa "förskansningar, för att åtminstone 25 verst framom Gamla-Carleby förlägga "ett observations-detaschement. Derefter hade det varit nödigt att anfalla en "annan position vid Lohteå, hvilken understödde de förutnämnde tvenne, och "dervid uppoffra 1,000 man." I det General en chef derefter öfvergår till Tutschkoffs korps, skrifver han: "Antagom att, efter dess förening med Furst "Dolgoruki, Sandels skulle hafva öfvergifvit Toivola, men äfven då hade man "för att uppnå Idensalmi bort intaga förskansningen vid Palois, hvilket icke "hade kunnat ske utan en förlust af 3,000 man. Vi visste bestämdt, att Sven-"skarne hade beslutit att, i händelse Grefve Kamenski skulle fördrifva dem "ifrån positionerna vid Gamla-Carleby, Kelviå och Lohteå, hålla sig hela hö-"sten uti den starka positionen vid Himango och emot Tutschkoff vid Palois "samt der uthärda striden. Men sedan vi genom stilleståndet i vårt våld be-"kommit Palois och sedan Tutschkoff blifvit placerad vid Idensalmi, var det "möjligt att utan möda eröfra positionen vid Himango. Jag har öfvertygat "mig, att ju längre vi gå åt norr, desto svårare är det att besegra fi-"enden sommartiden i anseende till de öfverallt befintliga defiléerna emellan "sanka kärr och breda segelbara floder, samt derföre att det gifves dels all-"deles inga, dels högst få vägar att kringgå honom, och hvarest sådana fin-"nas, äro de så oländiga, att längs dem artilleri icke kan transporteras, hvar-"förutan kringränningar merendels äro ändamålslösa."

Derefter talade General en chef om nödvändigheten af stillestånd i af-seende å lifsmedel, bristen på säd i norden, truppernes aflägsenhet ifrån magasinerna, från hvilka transporten försvårades i anseende till menföret, de uttröttade bondhästarne och de på 150 verststs afstånd undanflydda innevånarena. Till och med i sjelfva Helsingfors röjdes brist i förråderna och deras komplettering var osäker, emedan fiendtliga skepp hade visat sig i Finska viken. "Och således," slutade General en chef sin rapport, "i det jag önskade "skona Eders Majestäts trupper, emedan jag hade för afsigt att låta dem, "förlaggda i rymliga kantonerings-qvarter, återhemta sig och icke til-"låta dem bivuakera i smuts och köld samt lida under overksamhet, föredrog "jag ett fördelaktigt stillestånd framför en fruktlös krigsoperation. Jag "hoppades äfven att genom stilleståndet dämpa ibland innevånarena rörel-"sen och oron, lemna våra transporter tillfälle att utan fara framkom-"ma och derjemte inverka på de Finska trupperne, hvartill redan början

"blifvit gjord. Genom detta medel har jag en längre tid sökt eröfra hela "Finland utan blodsutgjutelse. Kanske synes detta Eders Majestät tvifvelak-"tigt, men hvem förmodade, att vi på sådant sätt skulle eröfra Sveaborg? "Jag hade för afsigt att först då bryta stilleståndet, när jag ifrån alla sidor "försatt mig i säkerhet och seglationen på Bottniska viken blifvit afbruten, "på det jag, utan att behöfva frukta för diversioner, skulle kunna använda en "större styrka till besegrande af den norra fiendtliga armén."

Grefve Buxhoewden afsände denna rapport till Petersburg utan att uppsäga stilleståndet och hoppades, att de af honom utvecklade orsakerna skulle vinna afseende samt han erhålla befallning att icke tillkännagifva om krigsoperationernas förnyande; men Minister-kommittén, ty Kejsaren var ännu icke återkommen ifrån Erfurt, erkände icke hans skäl såsom antaglige, utan förnyade, den 4 Oktober, befallningen, att ofördröjligen bryta stilleståndet. Kejsaren, sedan han i Erfurt erhållit rapport om tilldragelsen, gillade Minister-kommitténs åtgärder och kallade det afslutade stilleståndet ett oförlåtligt misstag. *

* Kejsar Alexanders egenhändiga bref till Rikskanslern Grefve Rumäntsoff.

---

14 Kapitlet.

Operationerna till sjös.

Flottornas ställning. — Affären vid Jungfru-sund. — Affären vid Sudsalo. — Operationsplan för skärgårds-flottiljen. — Afsigten med Amiral Chanikoffs operationer. — Hans afsegling från Hangö-udd. — Återvändande till Baltisport. — Skeppet Wsevolods förstöring. — Blokaden af Baltisport. — Fiendtliga flottan återvänder till Sverige och den Ryska till Kronstadt. — Chanikoffs anklagande. — Skärgårds-flottiljens sista operationer.

Grefve Kamenskis operationer utgöra en så sammanhängande kedja af på hvarandra följande marscher och drabbningar, att man icke kunnat afbryta berättelsen derom genom en öfvergång till något biföremål. Men sedan vi fullföljt vår berättelse intill vapenhvilan, som för en tid afbröt landtruppernes rörelse, vända oss nu till flottan. Då vi sednast omrörde sjö-armén, lemnade vi henne, den 25 Juli, i följande ställning: Baltiska flottan, under Amiral Chanikoffs befäl, ankom samma dag ifrån Kronstadt till Hangö-udd. Skärgårds-flottiljen var förlaggd på tre skilda ställen: 1:sta och 2:dra afdelningarna, Selivanoffs, skyddade kusten ifrån Nystad till Björneborg; 3:dje och 4:de, Grefve Haydens, försvarade kusten emellan Helsinge och Jungfru-sund; och 5:te afdelningen, Novoktschenoffs, låg i Jungfru-sund. Svenska segelflottan, bestående af 10 linieskepp och 6 fregatter, befann sig till en del vid Åländska öarne, till en annan vid Jungfru-sund. Svenska skärgårds-flottiljen låg vid Åland och i Åbo-skärgård. Engelska flottan, under Amiral Saumarez, blockerade Pommerns, Preussens och Danmarks hamnar, hvarjemte Kontre-amiralen Hood, med tvenne linieskepp, förenat sig med Svenskarne.

Ryska segelflottan dröjde vid Hangö-udd två veckor af orsaker, som längre fram skola omnämnas. Emellertid förefölle krigiska tilldragelser vid skärgårds-flottiljen. De började vid 5:te afdelningen, Kapten Novoktschenoffs, hvilken hade befallning att oroa fienden, som ockuperat Jungfru-sund, samt försöka att bemägtiga sig denna kanal, vigtig för våra kommunikationer emellan Finska och Bottniska vikarne. Novoktschenoff närmade sig några gånger den fiendtliga eskadern och besköt henne med brandkulor, men förorsakade dermed ingen skada. Den 6 Augusti förenade sig med Novoktschenoff några skärgårds-fartyg, som ankommit ifrån Hangö-udd och Sveaborg. Följande natt afgick han från öarne i afsigt att göra ett nytt försök emot fienden. Han medförde 6 kanonslupar, 6 jullar och 2 batterier. De öfriga fartygen af hans fördelning, 2 hämeenmaa, 1 brigg, 1 golett, 2 jakter, 3 kanonslupar och 2 jullar, lemnade han i reserv på deras förra ställe. Knappt hade han gifvit eld på fienden, så framkommo från skären, der de legat fördolde, 20 Svenska kanonslupar och 25 barkaser, med landtrupper om bord. De anföllo vår reserv samt äntrade fartygen, i det de omringade dem ifrån fören, aktern och sidorna. 3 Ryska kanonslupar och 2 jullar gingo i sank med allt ekipage. Fiendens hufvudstyrka rigtades mot en hämeenmaa eller skärgårds-fregatt, Styrbjörn, på hvilken chefens flagg eller bredvimpel svajade. Chefen derpå, Broftsin, och nästan alla hans officerare blefvo inom kort tid dödade; manskapet råkade i förvirring, då det i anseende till brist på gevär icke var i stånd att försvara sig. Svenskarne afhöggo tågen och började utbogsera hämeenmaan. I glädjen öfver sin eröfring öfverlastade sig de bogserande med starka drycker och märkte icke i mörkret och dimman ett ifrån akterdelen af hämeenmaan utkastadt annat ankare eller springare, hvilket hindrade fregatten att, oaktadt ansträngd rodd, röras framåt. Chefen på en annan fregatt, Löjtnant Demjanoff, då han märkte Styrbjörns belägenhet, besköt de bogserande med kartescher, i följd hvaraf de öfvergåfvo arbetet. Då emellertid Novoktschenoff hörde kanonaden bakom sig, återvände han skyndsamt ifrån Jungfru-sund. Vid åsynen af honom retirerade Svenskarne samt medförde jakten Aglaja. Å vå. sida stupade 3 officerare och 80 af gemenskapen samt sårades 98 man; alla fartyg ledo skada. Följande dagen anlände till Jungfru-sund Kontre-amiralen Mäsojedoff, som ifrån Hangö-udd af Chanikoff blifvit skickad att taga befälet öfver Grefve Haydens och Novoktschenoffs afdelningar. Med honom ankommo fregatten Bogojavlenie och korvetten Charlotta. Chefen för Svenska eskadern, då han vid denna tid erhållit underrättelse derom, att vår flotta låg vid Hangö-udd och beräknade, att Chanikoff troligen snart skulle gå under segel, öfvergaf Jungfru-sund och afseglade till Åland för att förena sig med hufvudflottan. Novoktschenoff detascherades med en del af 5:te afdelningen att befästa Jungfru-sund, och med de återstående fartygen af denna fördelning afgick Mäsojedoff att förena sig med 3:dje och 4:de afdelningarne.

Under loppet af denna tid kryssade Selivanoff, med 1:sta och 2:dra afdelningarne, emellan Nystad och Björneborg, men anträffade ingen fiende. Den 18 Augusti inberättade chefen för hans avantgarde, Löjtnant Davidoff, att från sydligaste udden af ön Sudsalo 46 Svenska fartyg under fulla segel utlupo. * I afsigt att mota Svenskarne och icke tillåta dem utgå på fjerden eller öppna sjön, hvarest de kunnat utbreda hela sin styrka, lade sig Davidoff under vinden emellan holmarna. Selivanoff hastade avantgardet

* Planritning öfver affären vid Sudsalo, No 15.

till förstärkning med sina begge afdelningar, som utgjordes af 24 fartyg. Löjtnant Chvostoff, som kommenderade första afdelningen, erhöll befallning att sluta sig till avantgardet. Snart begyntes skjutandet. Emedan Svenskarne icke kunde agera med hela sin styrka i det smala sundet, detascherade de några fartyg att genom ett annat sund kringsegla vår venstra flank. Dit affärdades Löjtnant Mäkinin med 2:dra afdelningen. Vid början af den här uppkomna affären sökte fienden intränga emellan tvenne holmar på vår center. Fyra kanonslupar afvärjde medelst kartescher detta anfall. I sådan ställning fortsattes kanonaden hela dagen, till klockan 3 på eftermiddagen. Fiendens öfverlägsna antal gaf honom slutligen öfvervigten. 2 Ryska kanonslupar på högra flygeln gingo i sank och några andra måste för erhållne skador lemna linien. Manskapet och flaggorna ifrån de sjunkna fartygen räddades. En timma derefter sprungo 2 Svenska kanonslupar i luften och 6 sjönko. Uppmuntrade af denna framgång, framryckte de våra åter under hurrarop, men mötte ett hårdnackadt motstånd, emedan Svenskarne till striden använde sina härintills obegagnade fartyg. Klockan 7 om aftonen återstod för oss obetydligt ammunition och större delen af sluparne kunde icke, emedan de blifvit genomskjutne, vidare hålla stånd. Selivanoff befallde retirera. Fienden rörde sig framåt, men blef uppehållen medelst kartescher, hvarvid ännu tvenne af dess kanonslupar sjönko. Mörkret afbröt striden. Svenskarne qvarblefvo på stället, men de våra drogo sig två verst tillbaka. Följande morgon, den 8, begaf sig, i anseende till brist på skott och provision, som föregående dag åtgått, vår flottilj, bestående, utom de tvenne i sank skjutne, af 17 kanonslupar, till Åbo, dit den framkom samma dag om aftonen, sedan hon under affären vid Sudsalo förlorat i dödade 45 samt i sårade 68 man. Svenskarne erkänna, att de såsom mycket öfverlägsne, hade kunnat vinna större fördelar, om de före stridens början vid valet af ställe sett sig bättre till godo. * Utom sprängde och försänkte, blefvo en mängd kanonslupar för dem sönderskjutne. Brist på ammunition hindrade dem att följande dag förnya striden.

Efter den olyckliga affären vid Sudsalo, uppdrog Grefve Buxhoewden åt Kontre-amiralen Mäsojedoff befälet öfver hela skärgårds-flottiljen och de med den förenade segelfartyg, hvarvid han meddelade honom följande föreskrifter: 1) "Då man framför sig har en stark fiende är det, i anseende till den "nuvarande årstiden och vår ställning, en öfverflödig risk att uppsöka honom "för att anfalla, så mycket mer som fienden, sedan han bragt vår skärgårds-"flottilj i oordning, kan obehindradt verkställa landstigningar, hvar han för "godt finner. Härtill kommer att den sena årstiden snart nog bör tvinga ho-"nom till en af tvenne ytterligheter: antingen att slå vår flotta och verk-"ställa en afgörande landstigning, eller afgå ifrån Åland till Sverige. Under "sådana omständigheter bör vår flottilj utvälja en position, hvarifrån man kan "göra observationer i norr till Nystad och i söder till Jungfru-sund, för att "kunna i öfverensstämmelse med fiendens rörelser vända sig åt begge sidor "och derigenom skydda våra kuster för djerfva anfall. Derföre, om I an-"sen nödigt, kunnen I uppå några vigtigare ställen, såsom t. ex. i Pargas-"port och Wartsala, eller Helsinge, besätta posterna med starka datasche-"menter, hvilka, i det de skydda hela sträckan ifrån Jungfru-sund till Ny-"stad för oförmodade anfall, kunna i händelse af behof blifva understödde af huf-"vudflottiljen. 2) Så mycket som möjligt bör man hålla hufvudstyrkan sam-

* Wredes anmärkningar öfver Grefve Suchtelens beskrifning öfver Finska kriget.

"lad, medan kryssare skickas åt alla håll på ett betydligt afstånd och man be-"mödar sig att erfara alla fiendens steg och derefter anordnar operationerna. "3) Om fienden företager sig att göra en landstigning, bör man gå med hela "flottiljen till landsättnings-stället, för att förstöra fartygen och afskära ho-"nom återtåget. 4) I händelse af ett fiendtligt anfall bör man hafva "för skärgårds-flottiljen en säker utväg att förena hela dess styrka i en stark "position. 5) Det är otvifvelaktigt, att, om man intager Åminais och obser-"verar fiendens rörelser, våra transportfartyg kunna obehindradt segla emellan "Nystad och Åbo samt mellan Åbo och Hangöudd, men det oaktadt bör man "iakttaga fartygens rörelser och betäcka dem, isynnerhet bereda tillfälle åt "våra transporter att obehindradt framkomma till Björneborg. Och emedan "man ifrån Nystad förbi Pyhämaa och Raumo till större delen måste segla ut-"omskärs, så kunna för att konvoyera dessa transporter ifrån flottiljen de-"tascheras några segelfartyg, hvilka vid ett möte med en öfverlägsen fiende "lätt kunna dölja sig i hamnarne." *

Sådana voro, ända till den 20 Augusti, skärgårds-flottiljens operationer och bestämningarne rörande den för framtiden. Återvändom nu till linieflottan, som, under Amiral Chanikoff, bestod af 9 linieskepp, 7 fregatter och 18 mindre fartyg. Afsigten med denna flottas afsändande ifrån Kronstadt var: "att "förstöra Svenska flottan eller eröfra den." Chanikoff anbefalldes: 1) vär-"dera tiden, icke förnöta den i utforskande af fienden, utan häftigt anfalla "Svenskarne och icke tillåta dem att förena sig med Engelsmännen; 2) om "Svenska flottan icke upptäcktes på hafvet, rekognoscera med kryssare och an-"dra fartyg; 3) efter ankomsten till Sveaborg uppspana de fiendtliga af-"delningarne i skärgården och afsända en motsvarande styrka att förstöra "dem; 4) akta sig för Engelsmännens anfall; 5) taga skärgårds-flottiljen i "Åbo-skärgård under sin ledning, förena den och utnämna öfver den en hufvud-"chef; 6) kommunicera sig med Grefve Buxhoewden och öfverenskomma med "honom om operationerna." ** Grefve Buxhoewdens mening var följande: 1) att detaschera en eskader till Ålands haf och Bottniska viken, uppfånga Svenska krigs- och transport-fartyg samt derigenom hindra fiendtliga landstigningar; 2) att agera i förening med skärgårds-flottiljen och anfalla den i Jungfru-sund liggande fiendtliga eskadern. Grefve Buxhoewden skref till Chanikoff: "Svenska Konungen har, då han öfversändt reguliera trupper och en "stor del milis antingen till Åland eller till sin norra armé i Finland äf-"vensom till Skåne och Norska gränsen, qvarlemnat omkring Stockholm samt "utmed kusten obetydligt reguliera trupper och endast en del af milisen, i följd hvar-"af kusten har ett svagt försvar. I skullen mycket gagna vårt företag, om "I oroaden Svenska kusten medelst anfall. Dertill kunnen I begagna land-"stignings-trupper, af hvilka hos eder på flottan finnes omkring 7000 man, "och genom landsättning af dessa på åtskilliga ställen samt posternas bort-"snappande kunnen I taga kontributioner, utsprida rykten att vi hafva för "afsigt att landsätta en betydlig styrka, och om möjligt, af tillfångatagne "innevånare, göra eder underrättad hvarest magasinerna finnas samt försöka "att förstöra dem. Allt detta bringar Svenska trupperne och Konungen i en "kinkig ställning, nödgar honom att begifva sig ifrån Åland till fa-"sta landet, hvarvid våra fartyg kunna tillfoga honom en ganska be-"tydlig skada. Den vigtigaste omständigheten är att Svenskarne, redan så

---

* Grefve Buxhoewdens föreskrift för Kontre-amiralen Mäsojedoff, af den 20 Augusti.

** Tschitschagoffs föreskrift för Chanikoff, af den 24 Juli, 6 och 8 Augusti.

"missnöjde med kriget, ännu mera skola harmas på styrelsen, att fruktan spri-"der sig ibland innevånarena och missnöjet ökas i Stockholm."

Sedan Chanikoff, den 25 Juli, ankommit till Hangö-udd, qvarblef han der i tvenne veckor, till den 9 Augusti, emedan han väntade fiendtliga anfall på södra kusten, hvarpå äfven Grefve Buxhoewden hade förberedt honom, i stöd af ankomne osanna underrättelser att Svenskarne tillämnade en betydlig landstigning. Emellertid erhöll Chanikoff från Petersburg upprepade befallningar att började offensiva operationerna, "förstöra Svenska flottan före dess "förening med den Engelska, på allt sätt undvika anfall af Engelsmännen och "vid deras offensiva rörelser dölja sig, efter omständigheterna, i skärgården el-"ler vid Sveaborg." Den 9 Augusti gick Chanikoff ifrån Hangö-udd till Jungfru-sund, i afsigt att personligen undersöka fiendens styrka och ställning samt i följd deraf anordna operationerna. Den 10 upptäckte han i Jungfrusund den fiendtliga flottan, som bestod af 9 linieskepp, deribland 2 Engelska, 6 fregatter och 2 briggar samt ordonnans-slupar. Chanikoff kryssade der i tre dagar. Den 13 Augusti underrättades han af sitt avantgarde, att fienden lyftade ankar och utlopp i sjön. Sedan han detascherat en korvett att observera dess rörelser, befallde Chanikoff att så fort som möjligt ställa flottan i slagtordning, hissa alla möjliga segel och lofvera åt öster, * under det man bemödade sig att icke blifva afskuren från de Ryska hamnarne, hvarest han ville lefverera batalj. Om aftonen blef befallning gifven att under natten dölja all eld och begagna alla segel, som funnos. Under natten rubbades vår linie och fartyg kommo hvarandra så nära, att de hakade ihop med segelstängerna. Vid dagningen, den 14 Augusti, befann sig Ryska flottan nära Baltisport och såg en fiendtlig flotta af 13 linieskepp och 5 fregatter, som jagade henne. I spetsen gingo tvenne Engelska skepp, hvilka voro långt framom den fiendtliga hufvudstyrkan. Klockan 5 om morgonen anföllo de ett under Kapten af 2:a rangen Rudneffs befäl varande 74 kanoners Ryskt linieskepp, Wsevolod, som hade hållit långt under vinden och blifvit 5 sjömil efter de öfrige; det var tungt gående, gammalt och omtimradt. Chanikoff befallde tre linieskepp att undsätta Wsevolod, men Kaptenerna å dessa skepp, ehuru de svarade på den gifna signalen, rörde sig icke ur stället. En förnyad befallning lemnades äfven ouppfylld — en händelse förut utan like inom Ryska flottan. En half timma förflöt. Wsevolod stred och hade redan lidit betydlig skada, stagerne och märs-skoten voro afslagne, för-bram-stången bortryckt och seglen på flere ställen genomskjutne. Chanikoff gick sjelf ombord på Blagodatj att befria Wsevolod, befallande hela eskadren följa sig. Engelsmännen, då de sågo hans rörelse, hissade genast alla segel och styrde kursen till Svenska flottan. De skador, som blifvit tillfogade Wsevolod, beröfvade det möjligheten att bibehålla sin plats i linien, hvarom Rudneff rapporterade till Chanikoff, och erhöll tillstånd att gå till Baltisport. För att följa det detascherades fregatten Pollux. På sådant sätt minskades vår linie, redan före den allmänna striden, med ett linieskepp. Linieskeppet Sävernaja Sväsda bar också icke för-märsseglet i anseende till den plötsliga skada förstängerna lidit; det stötte mot grund, sjönk 1¼ fot och bräcktes utåt hela långsidan; följaktligen kunde icke heller detta skepp fullkomligt motsvara sin bestämmelse. Fienden blef oss vida öfverlägsen. Chanikoff, som icke ville låta honom begagna sin öfverlägsenhet, styrde kosan till Baltisport och sedan han ingått dit vid middagstiden, kastade han ankar samt beredde sig att tillbakaslå fienden.

* Ur flaggmans-jurnalen, som blifvit inlemnad till Amiralitets-kollegium.

Wsevolod befann sig då 6 mil ifrån Baltisport och bogserades af Pollux. Klockan 11 sprang bogserlinan och Wsevolod, som hade aflägsnat sig långt under vinden, kunde icke oaktadt chefens och manskapets bemödande kringgå norra udden af ön Roge och tillsammans med den öfriga flottan inlöpa i Baltisport, utan var nödsakad att fälla ankar vid norra sidan om denna ö, på ett ganska kort afstånd ifrån stranden. Chanikoff afsände slupar från alla skepp, under betäckning af beväråde barkaser, för att bogsera Wsevolod, uppdragande fullgörandet häraf åt Kapten-löjtnanterna Minitski och Tulubjeff. Klockan 4 vidtogo de utförandet af det dem ålaggda värf, och under en sakta vind började de bogseringen. De tvenne Engelska skeppen lade alla segel till och styrde emot Wsevolod, som, då redan nära att kringgå udden, anfölls af det ena af dem, Centaurus, under Kontre-amiralen Hood, sedan rodd-farkosterna först blifvit skingrade medelst kartescher. Rudneff, då han såg sig öfvergifven, höll krigsråd. Dervid beslöt man att försvara sig och i händelse af behof sätta skeppet på grund, rädda manskapet, men uppbränna skeppet. Wsevolod lade sig vid ett grund och, i afsigt att bedraga Engelsmännen, låtsade liksom låge det på djupet, för att äfven locka fienden på samma grund. Centaurus gaf från högra skeppsbordet en salva långskepps, äntrade Wsevolod, sedan det insnärjt dess bogspröte i sina hisan-vanter så, att kanonernas mynning vidrörde fören af vårt skepp, * men som det derunder sjelf hade råkat på grund, var det ur stånd att vända tillbaka. Tulubjeff föreslog att man skulle kasta sig i sluperna och med svärdet i hand omringa Centaurus, men detta djerfva förslag antogs icke. Flere af de bogserande farkosterna dolde sig bakom Wsevolod och officerarena ifrån dem uppgingo på skeppet; ibland dem voro Tulubjeff och Midschipsman Lasareff. **

En purpurfärgad rodnad skimrade öfver Wsevolod och Centaurus, som voro i en blodig strid. Flere gångor trängde sig fienderna på vårt skepp, och nödsakade att återvända, kastade de sig ånyo i striden. Mördandet fortfor omkring en timma och hade troligen slutats med de stridandes ömsesidiga nederlag, om icke ett annat Engelskt skepp, Implacabel, hade närmat sig Wsevolod. Då det hunnit nära nog, började det skjuta med hela laget och bräckte Wsevolod helt och hållet. Endast sålunda eröfrade Engelsmännen det fullkomligt sönderslagna och med lik uppfyllda Wsevolod, hvarvid dess ännu vid lif öfverblifne försvarare, oförmögne att emotstå den öfverlägsna fienden och för att undfly fångenskap, kastade sig i vattnet. Sålunda räddade sig, flytande på bräder, årar och dylikt, 56 man. Engelsmännen, som insågo omöjligheten att få skeppet från grund och kunna föra det med sig, hopsamlade derifrån hvad de kunde och antände det vid afseglingen; men elden slocknade snart.

Linieskeppet Emgeiten och några fregatter, hvilka önskade lemna bistånd åt Wsevolod, lyftade ankar, men en sakta motvind hindrade dem att uppfylla en för fäderneslandets trogna söner kär skyldighet. Om natten afsändes en officer på en patrull-slup, att efterse, hvad på det tagna skeppet föreslades samt om man kunde bidraga till räddandet af dess besättning. Då officern närmade sig Wsevolod, märkte han Engelsmän om bord. Han lade till vid ön Lilla-Roge, landsatte på stranden 40 beväpnade soldater samt krigare af milisen, och sedan han samlat de soldater, som från Wsevolod hade öfver-

* Edvard Brenton, The Naval History of Great Britain.

** Numera Öfverbefälhafvare öfver Svarta-hafs flottan och hamnarne.

simmat, öppnade han eld på en rodd-farkost, hvilken Engelsmännen lastat med redskap och gods ifrån vårt skepp. De öfvergåfvo sin farkost, nästan fulllastad och alldeles sönderskjuten af våra kulor, samt återseglade på en annan farkost till sin flotta, sedan de för andra gången antändt Wsevolod. Några af våra sårade, i brådskan glömde af Engelsmännen, och 9 man, som gömmt sig i skeppsrummet, släckte elden å nyo. Då fienden såg lågan slockna, sände han än en gång att antända skeppet; men när den Engelska slupen närmat sig detsamma, aflossade de derå qvarblifne de laddade kanonerna samt kastade sig derefter i vattnet och uppbunno med tillhjelp af skeppsluckorna stranden. Kontre-amiralen Hood återsände till Chanikoff 37 sårade. På Engelska skeppet Centaurus blefvo 3 dödade och 27 sårade, på Implacabel 6 dödade och 27 sårade. * Omkring klockan 8 om morgonen, den 15 Augusti, syntes eld på Wsevolods master; efter en timma var hela skeppet i full låga, och snart sprängdes, under en sakta nordost vind, först den mindre och sedan den större krutkammaren; spillrorna af skeppet nedföllo utmed redden på långt afstånd och funnos efteråt äfven uppå ön Lilla-Roge.

De följande dagarne förlade Chanikoff eskadern utmed stranden af Baltisport; i mellanrummen emellan skeppen och på Lilla-Roge uppförde man batterier; ifrån skeppen utlades springare för deras vändande i händelse af anfall. Under fyra dagars tid företog fienden intet emot oss. Den 19 Augusti anlände Öfverbefälhafvaren för Engelska flottan, Saumarez, till Östersjön med 4 linieskepp och några fregatter samt förlade sig två sjömil framföre inloppet till Baltisport. Den förenade fiendtliga flottan utgjordes af 16 linieskepp. Saumarez, sedan han tagit öfversigt af ställningen, gaf befallning till angrepp, den 21 Augusti. På den fiendtliga flottan väntade alla med otålighet daggryningen, under det de stodo färdige till strids, men vinden, som aftonen förut var gynnsam för ett anfall, hade kastat om till söder och gjorde, då den blåste rakt från ingången till viken, anfallet omöjligt. En häftig sydlig vind uthöll äfven sedermera i 8 dygn och hvarje hopp om strid var förloradt. ** Emellertid tillstängde man på vår sida inloppet till hamnen med sammanfogade tjocka stockar och fulländade uppförandet af batterierna; emellan skeppen voro 19 dylika med 138 och på Lilla-Roge 6 med 45 kanoner uppkastade. Vid dem befunno sig matroser, som blifvit tagne ifrån eskadern, samt 4,000 man landtrupper, hvilka skyndsamt anryckt till Baltisport. Fienderna sände några gångor bombarder-fartyg till viken för att kasta bomber, men fartygen sköto utan framgång och ledo sjelfva af vårt artilleri. Engelska brandskeppet vid inloppet till viken antändes, blef af vinden kastadt på grund och uppbrann. I England anklagade den allmänna rösten Saumarez derföre, att han icke angrep Chanikoff, då det var honom möjligt att intränga i Baltisport. De segervane Engelsmännen kunde icke förlåta Amiralen hans overksamhet i Östersjön, deras national-stolthet sårades deraf, att Ryska flottan, tvertemot den i England allmänna väntan, icke blef förstörd eller tagen.

Emellan begge flottornas Amiraler började underhandlingar om utvexling af fångarne. Saumarez tvekade ej att föreslå Chanikoff att åt Engelsmännen öfverlemna hälften af Ryska flottan, då den återstående delen skulle fritt få afgå till Kronstadt, samt skref till Kejsar Alexander och sökte förmå Hans Majestät att sluta kriget med Sverige och England. Hans bref och

---

* Brenton, The Naval History of Great Britain.
** Memoirs and Correspondance of Lord Saumarez.

förslaget rörande flottan lemnades utan svar och Engelsmännens blockad blef med hvarje dag mera gagnlös. De af dem verkställda rekognosceringarne af Baltisport öfvertygade dem om anfallets omöjlighet. På Svenska flottan utbröto smittosamma feber-sjukdomar, så våldsamma, att ett linieskepp och tvenne fregatter lastades med sjuka och afsändes till Carlskrona. Snart uppstodo äfven häftiga vindar. Den 16 September upphäfde den förenade fiendtliga flottan blockaden och gick till Svenska kusten; den 17 voro endast fiendtliga kryssare synliga, men också dessa försvunno snart i vester. Följande dag anlände Sjöministern Tschitschagoff till Baltisport, befallde Chanikoff att aflemna befälet öfver flottan till den äldsta näst honom, Kontreamiralen Lomen, samt sjelf begifva sig till Petersburg och afbida vidare lagenligt beslut om sitt öde. Den 20 September afgick Lomen ifrån Baltisport, qvarlemnande endast tvenne fregatter, för att afföra det manskap, kanoner och andra tillhörigheter, som ifrån fartygen blifvit förda i land. Då fregatten Geroj lyftade ankar, stötte den på grund, och under en tilltagande blåst blefvo alla medel att befria den derifrån fruktlösa; påföljande dag sönderslogs den. Den 30 September återvände flottan till Kronstadt, och den 4 Oktober infördes linieskeppen i hamnen. På redden qvarlemnades fregatterna och de mindre fartygen, men vid slutet af Oktober inrymdes också dessa i hamnen. Så ändades vår linieflottas kampanj.

Amiral Chanikoff ställdes under krigsrätt för det han, såsom det hette i den Nådiga befallningen, "i stället för att punktligt uppfylla de honom gifna fö-"reskrifterna, handlade tvertemot dem, hvarigenom han icke allenast icke vann "ändamålet, för hvilket eskadern blifvit utskickad, utan äfven åstadkom skada, "genom förlusten af ett 74 kanoners linieskepp." Angifvelsen innefattade hufvudsakligast tvenne punkter: 1) hvarföre förblef han 13 dagar vid Hangö-udd utan att anfalla Svenskarne vid Jungfru-sund, innan Svenska flottan fick tid att förena sig samt tvenne Engelska linieskepp slöto sig till densamma; 2) hvarföre tillät han Wsevolods förstöring. Chanikoff svarade, "att han hvar-"ken hade kartor öfver beskaffenheten af genomfarterna vid Jungfru-sund, "eller lotsar för att beledsaga eskadern, följaktligen hade han, om han bråd-"störtadt begifvit sig dit, kunnat tillskynda sig sjelf en större skada än åt "fienden, och derföre, då han såg Svenskarne samt Engelsmännen lyfta ankar, "började han lofvera österut i afsigt att lefverera batalj i närheten af "någon af de Ryska hamnarne, från hvilka han fruktade att blifva afskuren." Omständigheterna vid Chanikoffs afsegling från Kronstadt, de öfverdrifna försigtighets-åtgärder, som vidtogos af honom emot stormar under en ganska lugn årstid, fruktan att attackera fienderna, då de ännu icke voro förenade, förlusten af tid för offensiva operationer och det onyttiga dröjsmålet för ankar vid Hangö-udd, föranleda öfvertygelsen om obeslutsamhet att inlåta sig i batalj. Denna obeslutsamhet röjdes än mera vid hans reträtt ifrån Jungfrusund till Baltisport, då han förföljdes blott af tvenne Engelska linieskepp, hvilka voro så långt aflägsnade från den Svenska flottan, att endast dess öfversta segel kunde upptäckas. Chanikoff anföll icke Engelsmännen utan fortsatte reträtten, under det han derjemte blottställt det under vinden komna linieskeppet för fara. Då han gaf trenne Kaptener signal att undsätta Wsevolod samt såg att befallningen icke åtlyddes, afsatte han ej de ohörsamma Kaptenerna och befallde icke de näst dem äldsta officerarena att öfvertaga befälet. Likaså använde han icke till Wsevolods frälsning den utväg, att kommendera hela eskadern efter det under vinden varande linieskeppet. Enligt krigsrättens Nådigst fastställda dom blef Amiral Chanikoff degraderad till ma-

tros på 24 timmar, och de Kaptener, hvilka icke verkställde hans befallningar, förafskedades ur tjensten. Öfver chefen och officerarena på Wsevolod hölls äfven krigsrätt, men de förklarades oskyldige.

Man bör besinna att Ryska flottan bestod af gamla, illa byggda fartyg; de bättre skeppen och utvalda kommenderingar af matroser befunno sig i Medelhafvet med Vice-amiralen Senävin. I Kronstadt qvarstodo endast sådana fartyg, som endast i yttersta nödfall kunde användas i krig, och af dem voro blott tvenne kopprade. På tvenne fartyg utgjordes halfva besättningen af milis, och Wsevolod, som först icke var bestämd att utlöpa, var till större delen bemannad med krigare, hvilka ännu icke hunnit förses med uniform, utan voro klädda i sina milis-öfverrockar. Derjemte hade Engelsmännens tjuguåriga framgång på hafvet, deras erfarenhet och skicklighet gjort deras namn fruktadt. De tillegnade sig till sjös en lika ära med den, öfver hvilken Napoleonska hären, som då ansågs oöfvervinnelig, bröstade sig till lands. Segrarne vid Abukir och Trafalgar samt andra bedrifter på hafvet under revolutions-krigen voro hos alla i friskt minne; ett möte med Engelsmännen ansågs redan på förhand såsom ett säkert nederlag. Sådan var anledningen till Amiral Chanikoffs och några Kapteners vid vår flotta modlöshet; deremot brunno de yngre officerarena och sjökommenderingarne af otålighet att få strida med Nelsons vapenbröder och bibehålla äran för den Ryska flottan, hvilken allt sedan sin höga stiftares tid nästan alltid hade triumferat öfver sina fiender.

Efter Chanikoffs afsegling från Jungfru-sund till Baltisport blef vår skärgårds-flottilj, som befann sig inom Finska skären, skiljd från linieflottan. Kontre-amiralen Mäsojedoff, som den 20 Augusti hade mottagit befälet öfver den, gick till Åbo, sedan han qvarlemnat ett tillräckligt antal fartyg att skydda genomfarten vid Jungfru-sund, samt förenade sig med 3:dje och 4:de afdelningarne af flottiljen, under Grefve Hayden, och vände sig derefter till Hanga- och Kramp-holmarne, 25 verst från Åbo, medan 1:sta och 2:dra afdelningarne, under Selivanoff, kryssade dels vid Nystad, dels vid Sudsalo, hvarest, den 2 September, en het och olycklig strid med Svenskarne föreföll, som tvingade nästnämnde fördelningar att retirera till Åbo. Tvenne dagar efter deras ankomst dit anlände äfven Mäsojedoff, som nu begaf sig till Sudsalo för att attackera Svenskarne. Den 4 September upptäckte han fienden, som låg vid Palva-ö. Den 5 blåste motvind, som hindrade att operera; under loppet af dagen sysselsatte man sig med pejlingar och förberedelser till striden. Anordningarna till anfallet voro följande: Avantgardet, som var anförtrodt åt Kaptenlöjtnanten Butakoff, fördelades i tvenne afdelningar, den ena, bestående af 14 slupar och 5 jullar, bestämdes att attackera fiendens venstra flygel, den andra, under Löjtnant Chvostoff, som utgjordes af 9 slupar och 11 jullar, skulle attackera högra flanken. Kaptenlöjtnanten Dodt med hufvudstyrkan, som bestod af 30 jullar, hade befallning att följa efter avantgardet och bistå detsamma. Löjtnanterne Semikin och Tsemutali afsändes att kringgå fiendens venstra flygel.

Svenskarne afbidade stilla vårt mot dem roende avantgarde, och först sedan det kommit på gevärskotts afstånd, öppnade de kanonaden. Denna fortsattes i två timmar; begge flottiljerna rörde sig icke från sina ställen. Fienderna, som icke voro sysselsatte med rodd, underhöllo i början äfven gevärseld, men afhöggo sedermera tågen och begynte ro framåt. En del af vårt avantgarde, under Butakoffs befäl, nödsakades retirera, emedan en mängd årar, stänger och manskap blifvit skadade. Mäsojedoff detascherade 6 jullar till hans förstärkning. Den andra delen af hans avantgarde, Chvostoffs, oroade

den fiendtliga högra flanken, men gynnades icke af framgång; rök och nedfallande dimma hindrade att urskilja egna från fienderna. Faran att stöta på blindklippor förmådde Chvostoff derjemte att afbryta kanonaden och aflägsna sig undan karteschelden. Sedan de afslagit anfallet, ansågo Svenskarne sig för segrare, men då i ryggen af deras venstra flygel 10 jullar visade sig, hvilka Mäsojedoff afsändt att kringgå fienden, retirerade dess flottilj. Butakoff och Chvostoff förföljde den 6 verst, sköto 4 fartyg i sank och sprängde 2 i luften. En tjock dimma dolde fienden i de okända sunden och Ryska flottiljen återvände. Å vår sida voro några fartyg skadade samt 200 man döde och sårade. Svenskarne retirerade till Sudsalo.

Följande dag blåste en frisk, för oss ofördelaktig vind, hvilken fortfor i 12 dygn och nästan från samma väderstreck. Tvenne gånger försökte Mäsojedoff att öfverfara den stora fjerd, som skiljer Palva-ö från Sudsalo, men blåsten tvang honom att återvända. Slutligen, den 18 September, upphann han Sudsalo- och Töfsala-öar. Emellan dem och i en mängd sund, som voro uppfyllde af små holmar, låg den fiendtliga flottiljen. Sunden hade endast tvenne betydligare inlopp; i den ena af dem lågo 4, i den andra 6 farkoster; Svenska hufvudflottiljen, med landsättnings-fartygen, befann sig bakom öarne och skyddade de i sunden förlaggde kanonsluparne. Den öppna fjerden betog oss möjligheten att göra något slags hemligt anfall, och emellertid började äfven en storm rasa. För att öfvertyga sig huru långt man kunde utsträcka operationerna, befallde Mäsojedoff anfalla de i de närmaste sunden liggande fartygen. Några dagar fortsattes dessa avantgardets affärer, hvilka af Svenskarne kallas slaget vid Kahiluoto. Anfallets svårighet ökades genom en ganska stark, af Svenskarne intagen position, och medelst en af dem från klipporna underhållen kroiserande eld emot de Ryska fartygen. Lokala hinder, oväder, brist på proviant, isynnerhet på skorpor, hvilka man var nödsakad att dagligen afhemta från Åbo, nödgade Mäsojedoff att afbryta de offensiva operationerna. I början af Oktober retirerade han till Rimito, låg der en månad och gick sedan till Åbo, dit hela flottiljen församlades att öfvervintra. I November inföllo starkare froster, då rodd-fartygen uppfördes i ån; den 27 uppdrogs hälften af båtarne och jullarne på stranden, men segelfartygen förlades vid Beckholmen att öfvervintra. Fartygen voro inalles följande: fregatten Bogojavlenie, 2 hämeenmaa, 1 bombarder-fartyg, 3 briggar och ordonansslupar, 5 jakter, 5 båtar, 51 kanonslupar, 64 jullar, 18 transport-, köks-, vattenhemtnings- och proviant-fartyg, samt 6 flytande batterier; inalles 156 fartyg. Svenska flottiljen afgick, då den kalla tiden inbröt, i slutet af Oktober, till Åländska skären, hvarifrån den i slutet af November återseglade till Sverige.

Dermed slötos sjö-operationerna under 1808-års fälttåg. Vid krigets början hade vi obetydligt skärgårds-fartyg; större delen af dem voro oduglige till begagnande och kanonsluparne, i anseende till sin tunga konstruktion, sämre än de Svenska. Genom eröfringen af Sveaborgska flottiljen erhöllo vi öfvervigt i antal, men det oaktadt mötte oss stora svårigheter att operera i skären. I denna labyrint af holmar var det otillräckligt att chefen öfver skärgårds-fartygen endast var en god sjöofficer. Öarnes och sundens läge, farvattnen och genomfarterna hade bordt vara honom bekanta. Ofta tillintetgör en blindklippa här en skickligt uppgjord plan och en liten holme döljer fiendens rörelse, jemte det den erbjuder honom ett starkt försvar. Hos oss funnos icke tillförlitliga kartor; vi hade äfven brist på lotsar. Då Ryska fartygen nalkades öarne, begåfvo sig alla innevånare från dem till aflägsna holmar; i husen qvarblefvo blott bräcklige gubbar och qvinnor, men hvarken de

förra eller sednare kunde utgöra ledsagare. Då det lyckades oss att finna en lots, vägrade han att beledsaga oss längre, än hans lotshåll sträckte sig. Våra rodd-fartyg voro till det mesta bemannade med landtrupper; på sluparne funnos endast 8 man matroser. Af soldaterna, bland hvilka många för första gången sågo hafvet, kunde man icke fordra kännedom i segels och årars handterande, isynnerhet under skottvexling och i krutrök. Icke ens på alla af våra kanonslupar funnos sjöofficerare. Den Svenska flottiljen hade i flera afseenden företräde framför den Ryska. På deras fartyg tjenade vana roddare och nästan på hvarje kanonslup fanns en sjöofficer. Svenskarne kände bättre än vi öarnes läge i skären samt funno alltid och allestädes nitiska lotsar. Dessa voro hufvudorsakerna, hvarföre Ryska flottiljen, ehuru den i de flesta af striderna behöll öfverhanden, icke kunde begagna sig af de vunna fördelarne och längre utsträcka desamma. För öfrigt gjorde oss denna flottilj derigenom en vigtig tjenst, att den genom sin närvaro vid Finska kusten förekom landsättningar af fiendtliga trupper och hindrade Finnarne att ifrån Sverige erhålla vapen samt i allmänhet försvårade för fienden kommunikationen med Finland.

---

15 Kapitlet.

Fiendernas förjagande från Finland.

Tilldragelserna under stilleståndet. — Operationsplanen. — Affären vid Idensalmi. — Grefve Kamenskis attack. — Svenskarne begära vapenhvila. — Det nattliga anfallet på Tutschkoff. — Olkijoki-konventionen. — Grefve Kamenskis förtjenster. — Rörelsen mot Svenska gränsen. — Kejsarens missnöje med vapenhvilan. — Grefve Buxhoewdens sista dispositioner. — Knorring intager hans plats.

De i nästföregående kapitel beskrifna sjöstrider förefö1lo på den tid, då till lands Grefve Kamenskis operationer fullbordades och i Gamla-Carleby, den 17 September, det stillestånd afslöts, som upphäfdes på en af Minister-kommittén gifven befallning. På Grefve Buxhoewdens framställningar om nödvändigheten att för några veckor afbryta krigsoperationerna gjordes intet afseende, och hans brefvexling derom på Petersburg fortsattes intill den 7 Oktober, då en förnyad befallning att bryta stilleståndet honom tillsändes. Emellertid vidtog han åtskilliga åtgärder till ordnande, provianterande och förökande af Tutschkoffs och Grefve Kamenskis korpser. Tutschkoffs korps, som ryckte ifrån Kuopio till Idensalmi, var nästan utan bröd. De till honom ifrån Warkaus sjöledes afsända förråderna uppehöllos af motvind och storm, och de till Grefve Kamenski afsända landtransporterna framkommo icke för menföre. Hos nejdens inbyggare fanns obetydligt säd och kreatur. Nöden tvang att taga af dem det sista man kunde finna af kött, bränvin och frukter. Öfverallt kringsändes kommissionärer att göra uppköp och på vägarne detascherades kommenderingar att pådrifva fororna med lifsförnödenheter samt påskynda deras ankomst från Tavastehus, i det man ålade dem färdas dag

och natt. Till förstärkning åt Tutschkoff sändes till Kuopio, i forcerade marscher, från Grefve Kamenskis korps 3:dje jägare, Asofska, och en bataljon af Nisofska regementet. Dit försändes likaså de bataljoner af Preobraschenska och Ismajlofska gardes-regementerna, hvilka enligt Minister-kommitténs beslut, af den 25 September, hade aftågat från Petersburg. Till Grefve Kamenskis förstärkning ankom från Åbo Tutschkoff III:s brigad, Brestska och Willmanstrandska regementerna. Till hans förstärkning förlades äfven Tulska regementet i Ny-Carleby, Polotska i Wasa och Räsanska i Christinestad. Dessa regementen ställdes under befäl af Furst Galitsin, som fått befallning att med dem underhjelpa operationerna i norr derigenom, att vexelvis ett regemente ryckte i det andras ställe. Inom Furst Bagrations och Grefve Wittgensteins korpser, som stodo i södra Finland, skedde äfven omflyttningar, hvarmed åsyftades att lämpligare förlägga trupperne samt att icke försvaga Furst Bagration vid Åbo, så länge Svenska flottan ej aflägsnade sig ifrån skären. Finländska dragon-regementet, som i sju månaders tid oafbrutet varit i aktion och var splittradt i flera fördelningar, förenades vid Heinola. Några ridande artilleri-kompanier affärdades till Fredrikshamn och Nyslott för att der afhjelpa de bristfälligheter, som inom desamma yppats.

Under stilleståndet afreste Grefve Klingspor till Stockholm. General Klercker, som efter hónom tillträdde befälet öfver armén, befästade några positioner i dess rygg, erhöll omkring 3,000 man ifrån Sverige och skickade en förstärkning till Sandels i Idensalmi, tvärt emot stilleståndsartikeln, som väl förbjöd att öfverföra trupper ifrån ett ställe till ett annat, men äfven å vår sida icke hade blifvit strängt iakttagen. Klerckers hufvudsakliga styrka bestod i positionen vid Himango, som af honom blifvit förvandlad i en verklig fästning. Han hade under gevär 9,000 man infanteri, 500 man rytteri och 37 kanoner; Sandels styrka uppgick till 4,000 man.

Sedan General'en chef erhållit förnyad befallning att uppsäga stilleståndet, befallde han Grefve Kamenski intaga den neutrala linien, närma sig fienden så mycket som möjligt och hålla honom i ett tillstånd af oro, samt Tutschkoff att attackera defiléerna på andra sidan Idensalmi och skynda till Palkkila, i afsigt att genom denna rörelse förmå Svenskarne att aflägsna sig från Himango. Åt begge Generalerne lemnades en vidlöftig instruktion rörande deras operationer. Det hufvudsakligaste bestod deruti, att Grefve Kamenski skulle hårdt ansätta Klercker längs strandvägen och Tutschkoff gå honom i ryggen. Denna manöver var således en förnyelse af samma plan, som man under detta fälttåg redan tvenne gånger förut haft för afsigt att utföra, men som begge gångorna misslyckats; första gången i Mars månad, då Tutschkoff beordrades från Kuopio till Wasa och sedermera till Gamla-Carleby, för att afskära Grefve Klingspor reträtten, samt andra gången i Maj, då Barclay de Tolly befalldes att ifrån Kuopio gå emot Svenska arméns flank. Äfven tredje gången misslyckades den, liksom ödet skulle bestämt endast Kamenski att blifva krigets afgörare.

För att lyckas i den af Grefve Buxhoewden anbefallda operationen, var det nödigt för Tutschkoff att anfalla fienden och rycka framåt förr, än Grefve Kamenski började sin rörelse, emedan Tutschkoff hade en längre sträcka att genomtåga än Kamenski. I följe deraf befalldes Tutschkoff hos Sandels uppsäga stilleståndet den 8 Oktober samt Grefve Kamenski att några dagar sednare derom äfven underrätta Klercker. Då den bestämda tiden inföll, gaf Tutschkoff Sandels tillkänna om krigsoperationernas förnyande från vår sida, den 15 vid middagen, och beredde sig att anfalla fienderna, med afsigt

att bryta sig igenom den af Svenskarne intagna defilén vid Idensalmi samt öppna sin väg till Pulkkila. Ett sund emellan tvenne sjöar skiljde fienden ifrån oss. På andra sidan sundet voro tvenne linier bestyckade skansar uppkastade, och på denna sidan stodo fiendtliga kavalleri-vedetter, hvilka hade befallning, att vid Ryssarnes anryckande hastigt gå öfver sundet längs bron, som var besatt af en kommendering, bestämd att efter piketternas öfvergång upprifva densamma. Till den 15 Oktober drog Tutschkoff sina trupper närmare sundet. Chefen för hans avantgarde, Generaladjutanten Furst Dolgoruki, höll en klocka i sin hand och observerade den oupphörligt, bidande med otålighet att middagen skulle infalla. Drifven af ärelystnad, att genom en seger rättfärdiga de förhoppningar Kejsaren och den allmänna meningen fästat vid honom, hastade han till striden icke anande sin snara död. Precist vid middagsstunden befallde han kosackerne anfalla Svenska piketterna samt tvenne kompanier af 4:de jägare-regementet, som i god tid afkastat renslarne, att i språng följa kosackerne och bemöda sig att eröfra bron. Piketterna hunno oskadade fly till andra stranden af sundet, men våra jägare, i stället för att hindra Svenskarne att rifva bron, spridde sig på begge sidor om densamma samt öppnade gevär-eld. Furst Dolgoruki afsände då Kapten Kljutschareffs pionier-kompanie att reparera bron. Med en ovanlig sjelfförsakelse uppfyllde pionierna det dem gifna uppdraget och lade under kartescher och kulor öfver bron några bräder. Den fiendtliga elden till trots sprang 4:de jägare-regementet på bräderna öfver till andra stranden af sundet, formerade sig, störtade på första liniens skansar och tog dem. Svenskarne retirerade till sin andra position. Emellertid tågade Navaginska och Tenginska regementerna öfver bron. Då de hunnit till andra stranden af sundet ryckte 4:de jägare-regementet fram, Navaginska regementet förstärkte det och Tenginska vände sig till venster samt beröfvade Svenskarne möjligheten att ifrån denna sida afskära oss ifrån bron. 4:de jägare-regementet kastade sig emot batterierna. Major Obernibäsoff och Kapten Rusinoff inbröto först i de fiendtliga förskansningarna, men här upphörde vår framgång. Sandels framförde sina kolonner emot de anfallande och med bajonetten öfverändakastades 4:de jägare-regementet, hvars leder blifvit sprängde vid den djerfva rörelsen emot batteriet. Då Tenginska och Navaginska regementerna varseblefvo jägarenas reträtt, drogo de sig, förföljde af Svenskarne, tillbaka till bron och öfverkommo, blandade om hvarannan i en förskräcklig oordning, till denna sidan af sundet. Fienden qvarstannade vid bron, dit Tutschkoff framförde Revalska och Asofska regementerna samt några batterier. Från begge stränderna af sundet öppnades nu kanonaden, men den upphörde snart i anseende till det inbrytande mörkret. Wår förlust i sårade, på okändt sätt omkomne och dödade utgjorde 764 man. Ibland de dödade var Furst Dolgoruki sjelf. Då han vid Sandels's anfall varseblef 4:de jägare-regementets oordning och de tvenne andra regementernas reträtt, rusade han fram för att återställa ordningen, men träffades af en kula. Han åtnjöt Kejsar Alexanders synnerliga bevågenhet och var redan bestämd att i Tutschkoffs ställe emottaga befälet öfver korpsen, men befallningen derom framkann först tvenne dagar efter hans död.

Dagen efter den af Sandels vunna seger vid Idensalmi ankommo till honom de af Klercker afsända förstärkningarna, som mångfaldt ersatte de förluster han lidit under affären, den 15 Oktober. Det oaktadt retirerade han från Idensalmi en dagsmarsch, till en starkare position. Tutschkoff, som önskade att tillförlitligen veta, hvartåt Svenskarne tågade,

sände till honom kolonnföraren Liprandi, * under förevändning att öfverbringa penningar till de officerare, som blifvit fångne vid Idensalmi, men sjelf uppbröt han icke efter fienden, emedan han under Idensalmi-affären erhållit befallning af Grefve Buxhoewden att förblifva i en defensiv ställning, för att 1) invänta lifsförnödenheter, då hos honom obetydliga föråder funnos, 2) lemna tid åt de till hans förstärkning ifrån Grefve Kamenskis korps afsände 3:dje jägare, Asofska och en bataljon af Nisofska regementerna att framkomma, emedan han utan dem, enligt Grefve Buxhoewdens tanke, var alltför svag att operera offensivt, sedan Sandels erhållit en förstärkning, om hvars framkomst vi bekommit kunskap, och 3) göra det möjligt att äfven tillföra Grefve Kamenski lifsförnödenheter, emedan denne, utan att erhålla sådana, var urståndsatt att gå längre, och Tutschkoffs korps, om den framryckte långt på vägen till Uleåborg, kunde blifva offer för fienden. **

På sådant sätt bestämde General en chef, som i början väntade sig stora följder af Tutschkoffs rörelse i ryggen på Svenskarna, honom nu till overksamhet, och såsom det synes af den Tutschkoff meddelade befallningen, förmodade han, att det äfven för Grefve Kamenski var omöjligt att börja anfallen. Kort derpå erhöll General en chef en falsk underrättelse, som förändrade sakernas ställning. Man gaf honom tillkänna, att Klercker ånyo hade till Sandels afsändt en betydlig förstärkning. Tidningen var ogrundad, men föranlät General en chef att gifva Grefve Kamenski befallning att rycka framåt och, i det han hotade Klercker med anfall, nödga honom att återkalla de emot Tutschkoff afskickade detaschementerna. Grefve Kamenski uppbröt, den 20 Oktober, från trakterna af Gamla-Carleby och beredde sig till strid, eller rättare sagdt, till anfall emot Himango-positionen.

Kulneff tågade förut och såg till sin förvåning, att Svenskarne retirerade samt hade utan ett enda skott öfvergifvit den utmärkta positionen vid Himango, som ditintills ansetts af dem för ett oöfvervinneligt värn. Vid betraktandet af de Svenska förskansningarna befunnos de i ett sådant skick, att det varit omöjligt att eröfra dem annorlunda än genom någon tids belägring. Orsaken till positionens öfvergifvande vid Himango var Sandels's rapport, att han ansåg sig icke nog stark att uppehålla Tutschkoff, som då till antal var honom öfverlägsen, samt Klerckers fruktan att blifva kringrännd. Dessutom bör man tillägga, att, ifrån den tid stilleståndet af oss uppsades, modstulenhet och hopplöshet utbredde sig allt mer bland fienderna. Det kunde icke annorlunda vara. Då Svenskarne och Finnarne sågo, att Ryssarne, föraktande både hunger och höstens stränghet, ryckte fram för att köpa segern, kosta hvad den ville, blefvo de nedslagne och förmådde icke motstå denna beslutsamhet, förebud till de mest hårdnackade anfall. Se här källan till de betydelsefulla operationerna i norden; men denna moraliska orsak, som gjorde fienderna svigtande, kröntes likväl af en fullkomlig framgång endast derföre, att den understöddes af Kamenskis och den af honom anförda arméns hjeltemod.

Då Svenskarne retirerade, uppbrände de broarne efter sig och fattade posto på andra sidan Kalajoki-elf, på höjder, hvilka försvarades af förskansningar. Kulneff, som med möda ryckt framåt öfver förstörda broar och i smuts, mötte, den 25 Oktober, det fiendtliga avantgardet 4 verst ifrån Kalajoki. Han anföll och fördref det ända till positionen, men här emottogs han med

* Numera Generalmajor.
** Befallning till Tutschkoff, af den 12 Oktober.

kanonskott. Jemte det Kulneff besvarade kanonaden, utställde han piketter utmed stranden af Kalajoki-elf och dolde kolonnerna för skotten. De Svenska förskansningarne dominerade slätten på vår sida, hvarest alla byggnader blifvit uppbrända, hvarföre fiendens position var otillgänglig från fronten. Följande dag ankom Grefve Kamenski. Han tvangs att förjaga Svenskarne jemväl derföre, att han saknade alla egna tillgångar på proviant och uppehöll sina soldater endast med från innevånarena hopsamlade potäter och kött. Den enda utväg för truppernes vidare underhåll berodde af fiendens utträngande och occuperandet af en större sträcka land, der man hos inbyggarne hoppades finna nödiga förråder, intill dess de åt alla håll utskickade tjenstemännen kunde frambefordra de från hufvudmagasinerna afsända fororna.

Grefve Kamenski tog sin tillflykt till det enda medlet i dylika fall — att kringgå. Han sände Eriksson till höger, uppåt längs elfven, med 26:te jägare samt Bäloserska och Welikolutska regementerna, en sqvadron husarer och 5 kanoner. Följande morgon var jorden tillfrusen, hvaraf Grefve Kamenski genast begagnade sig. Han qvarlemnade emot fronten af Svenska positionen Kulneffs avantgarde, 24:de jägare, Sefska, en bataljon af 25:te jägare regementet, 2 sqvadroner husarer och 2 regements-kanoner; honom till förstärkning bestämde han Demidoff med 23:dje jägare och Petrofska regementet; med alla öfriga trupper tågade han sjelf till höger efter Eriksson. Hoppet att framgå öfver frusna kärr realiserades icke. Kölden hade ej bundit kärren och snart befann sig armén oförmodadt på sumpiga ställen, till medjan i vatten. Marschen blef utomordentligt mödosam; inom 8 timmar tillryggalade trupperne endast 5 verst och ankommo icke förr, än vid middagen, den 27 Oktober, till byn Pitis, der öfvergången öfver Kalajoki-elf borde verkställas. Generalerna och officerarena vandrade till fots, emedan hästarne icke kunde gå öfver kärren. Trossen lemnades af samma orsak efter. För trupperne, som långsamt framtågade genom de halffrusna morasen, stelnade fötterna af köld, medan hufvudet brände och svetten nedrann i perlor från ansigtet.

Eriksson vadade öfver Kalajoki-elf, jagade Svenska piketterna framför sig och försökte att framkomma i ryggen på den fiendtliga positionen, hvarvid han ännu nödgades öfvergå en å. Emellertid slog Grefve Kamenski en brygga vid Pitis, sedan han fast beslutit att anfalla fienden, och befallde Kulneff att bygga en bro på stora vägen, allt under fiendens skott, samt Demidoff att närma sig med avantgardet. Den 28 om morgonen gick Grefve Kamenski öfver elfven och tog vägen efter Eriksson. General Klercker, underrättad om Ryska truppernes rörelse, hvilken redan utsträckte sig till hans flank, började indraga piketterna och samtidigt hotad ifrån fronten af Kulneff, som öppnat kanonad, samt från ryggen af Eriksson, öfvergaf han Kalajoki-positionen. Hans arriergarde tillbakaträngdes af Eriksson, men vexlade skott med honom intill sena aftonen. Sålunda blef genom blotta manövrer, hvilka dock voro förenade med stora besvärligheter, en stark position eröfrad. Natten emot den 29 uppförde Kulneff bron och emedan han en gång för alla erhållit befallning, "att icke förlora fienden ur sigte," ryckte han framåt samt aflöste Erikssons förtrupper.

Under Kamenskis rörelse till Kalajoki qvarblef Grefve Buxhoewden i Gamla-Carleby och fästade sin största uppmärksamhet vid anskaffandet af lifsförnödenheter för den mot norden ryckande korpsen. Återigen erhållande falska underrättelser om Sandels's förstärkning med en frisk trupp, oroade han sig i högsta grad öfver Tutschkoff, till hvilken han några dagar förut, den 16 Oktober, åter hade affärdat befallning att anfalla och sålunda ändrat de

honom, under den 12 Oktober, gifna order att förhålla sig defensivt. Ändringen skedde af det skäl, att, enligt hans uträkning, både förstärkning och proviant då redan bort framhinna till Tutschkoff. I anledning af den falska underrättelsen om trupperne, hvilka af Klercker skulle blifvit Sandels tillsände, befallde Grefve Buxhoewden Kamenski hastigt framrycka till Siikajoki. Men emedan öfverfarten der länge kunde uppehålla honom, befalldes han att der endast qvarlemna ett starkt detaschement samt med de öfriga trupperne gå till Wihandi och genom hotande rörelser på vägen till Frantsila och Pulkkila tvinga Sandels att inskränka sina operationer emot Tutschkoff. Åt Grefve Kamenski gafs äfven befallning, att, i händelse han kunde bana sig väg till Frantsila och intaga detta ställe förr, än Sandels retirerat från Idensalmi, lägga hinder i vägen för hans återtåg genom bemödandet att här åtminstone afskära en del af de fiendtliga trupperne. I händelse fullgörandet häraf vore omöjligt, skulle Tutschkoff vända sig till höger, öfver Säresniemi och Muhos kringgå fienden samt derigenom tvinga Klercker att öfvergifva sina förskansningar vid Limingo och aftåga till Uleåborg.

Vid utfärdandet af dessa befallningar underrättades Grefve Buxhoewden: 1) att hela nejden kring Uleåborg var starkt befästad; 2) att alla Svenska arméns magasiner och tillhörigheter redan befunnos på högra stranden af Uleå-elf, som var 400 saschen bred, och 3) att för truppernes öfverförande några hundrade fartyg stodo i beredskap samt att på högra stranden befanns en fast position, som intill sena vintern lemnade fienden ett oöfvervinneligt värn och kunde beröfva oss segerns frukter. "Allt detta," skref han till Kejsaren, "bragte mig i villrådighet om framgången af våra operationer. De "oafbrutna rapporterna om våra transporters långsamma framskridande ökade "min oro. De utsände kommissionärerna och tjenstemännen styrka enstämmigt, att ehuru provianten blifvit afsänd med foror, hvilka ej utan stor möda "kunnat anskaffas i Helsingfors, dess ankomst till stället, i anseende till aflägsenheten, dock skulle blifva fullkomligt omöjlig inom någon kortare tid. Den förödelse, "som på en landsträcka af 150 versts bredd möter på alla vägar, i anledning af den "resning, som ägt rum i förevarande trakt, och till följe af de oskördade åkerfälten, de oslagna ängarne och innevånarnes spridda läge och flykt, beröfvar oss alla utvägar icke blott att ombyta transporthästar, utan äfven att "förskaffa dem föda, hvarföre de, sålunda utmattade, på dygnet tillryggalägga endast 10 à 15 verst och slutligen helt och hållet digna. Dessutom hafva Svenskarne från hvarje socken, genom hvilken de retirerat, medfört öfver 300 hästar och hornboskap och sammanbragt 800 à 900 tunnor "säd, så att vi med hvarje steg i fiendens fotspår mer och mer inträda i ett "ödelagdt land samt se oss beröfvade äfven de sista utvägarne till vår bergning. I det jag så mycket som möjligt döljer för trupperne detta förhållande, har jag föreskrifvit att fortsätta rörelsen i enlighet med operationsplanen, och fördubblar emellertid mina bemödanden, hvilka började redan då "stilleståndet varade, att utöfva inflytande om icke på den Svenska, åtminstone på Finska arméns och dess chefers tänkesätt. Men oaktadt några "tjenstemäns benägenhet till vår fördel, har det varit omöjligt att, utom förökandet af desertörernas antal, skaka den hederskänsla, som lifvar dem och "gör dem beredda att med blod skölja hvarje steg af sin reträtt."

I ett sådant tillstånd voro den Finländska nord-arméns angelägenheter ända till den 29 Oktober. Denna och följande dag tågade Grefve Kamenski till Pyhäjoki, hvarest en ny fiendtlig position på andra sidan om elfven fordrade från vår sida nya ansträngningar. Svenska arriergardet, som ända

från morgonen blifvit oroadt, inryckte, då qvällen inbröt, inom positionen. Kulneff stod framför densamma, nära invid en till grunden förstörd bro. Grefve Kamenski tog sin tillflykt till sitt vanliga medel — kringränning. Kulneff och Demidoff qvarlemnades framför Pyhäjoki, de öfriga trupperne drogo sig till höger, uppåt längs elfven, i afsigt att öfvergå den samt falla fienden i flanken och ryggen. Kölden understödde den Ryska härföraren. Den 2 November betäcktes elfven med isskorpa. På denne utbreddes halm, deröfver lades bräder, som öfvergötos med vatten. Glade trädde soldaterna, en om en, öfver spången; isen brakade under deras fötter. Kavalleriet sönderhögg isen och tvang hästarne att simma; sadlarne öfverfördes i båtar. Snart närmade sig vår armé ryggen af Svenskarnes venstra flygel och fienden öfvergaf Pyhäjoki-positionen.

Ifrån Pyhäjoki sände Grefve Kamenski Erikssons afdelning genom Wihandi till Frantsila samt en annan fördelning direkte till Pulkkila. Begge skulle gå Sandels i ryggen. Den andra afdelningen återvände snart och inberättade att gångvägar till Pulkkila icke funnos. Efter erhållen kunskap om den åt de Ryska afdelningarne gifna rigtning affärdade Klercker befallning till Sandels att retirera och förena sig med honom vid Uleåborg, samt sjelf, tvingad af Grefve Kamenskis oupphörliga, häftiga anfall och kringränningar att öfvergifva sina starka positioner, utrymde han utan strid Brahestad och flyttade sitt högqvarter till Siikajoki, den yttersta punkten i norr för våra offensiva operationer under April månad. Ibland hans trupper tilltogo rymningar och smittosamma sjukdomar visade sig. I den fattiga och glest befolkade landsorten funnos inga lifsförnödenheter för dem, och den plötsligt stränga kölden tillintetgjorde hoppet att sjöledes erhålla säd. Bottniska vikén betäcktes af is; några ifrån Sverige med lifsförnödenheter anlända farkoster lågo vid Finska kusten, men kunde icke lägga i land. Likasom Tantalus, såg den hungriga Svenska armén fartygen med proviant framför sig, men var ur stånd att åtkomma den.

Nedtryckta genom bördan af så många olyckor, samlade sig de Svenska Generalerna till krigsråd och beslöto att inlåta sig med oss i underhandlingar. Utskickade inbjödo till förpostkedjan Grefve Kamenski, som gått att anfalla Brahestad. Underrättad om de fiendtliga Generalernas önskan att sammanträffa med honom, lemnade han kolonnerna och afreste till de fiendtliga förposterna. Här föreslog General Adlercreutz honom att afbryta krigsoperationerna, i hvilket fall de åt oss ville utrymma Brahestad och Uleåborg, förbehållande sig likväl för Uleåborgs utrymning 14 dagars tid, under förbindelse att derefter draga sig på 60 versts afstånd bakom denna stad. Emedan Grefve Kamenski hade hemlig befallning af General en chef att icke förkasta för oss fördelaktiga propositioner, om de gjordes af fienden, samtyckte han att inställa Ryska vapnens operationer, men de andra af Adlercreutz föreslagna punkterna meddelade han General en chef i Gamla-Carleby till stadfästelse. Orsakerna till Grefve Buxhoewdens hemliga befallning om stillestånd voro bristen på proviant och de besvärligheter, som våra trupper hade att uthärda, isynnerhet vid positioners kringgående, hvarvid man nödgades framtränga genom dels bergiga trakter, dels sumpiga kärr. "Om vi icke ingå stillestånd, "utan förblifva i vår nuvarande ställning," inberättade General en chef till Kejsaren, "så skola vi, oaktadt all vår önskan att besegra fienden, tvingas "att gå tillbaka för erhållandet af lifsförnödenheter, eller åtminstone att för "detta ändamål afskicka större delen af trupperne."

Grefve Buxhoewden befullmägtigade Kamenski att underskrifva konven-

tionen, hvarvid han likväl ålade Svenskarne: 1) att till oss utan undantag afstå hela Finland, intill yttersta gränsen, der vi skulle utställa vår förpostkedja, och 2) afstå ifrån den föreslagna 14 dagars terminen för utrymmandet af Uleåborg. Derjemte befalldes Grefve Kamenski att inom tre dagar sluta underhandlingarne, samt trupperne att fortsätta sina rörelser och derigenom aftvinga Svenskarne ett snarare samtycke till våra fordringar. Förr än Kamenski erhöll svar ifrån Grefve Buxhoewden, inträffade blida och storm började rasa. Med brak sönderbröts isen på Siikajoki-elf och bortförde en stor trädbro, den enda vägen för Svenskarnes reträtt. Den våldsamma elfven krossade i vågorna lösbrutna klipp- och isstycken, medan den antingen uppvräkte dem på de steniga stränderna eller af dem bildade katarakter. Elementets förskräckliga raseri fortfor i några timmar. Det kostade fienden otroliga ansträngningar att huru som helst bereda sig en öfvergång. De till elfven hopträngde Svenskarne och Finnarne, hvilka hittills hade genomgått alla ett besvärligt fälttågs vexlingar, voro nu beröfvade reträtten. Sjelfva naturen skulle öfverlemnat dem åt Kamenski, om han nu anfallit dem; men trogen det gifna löftet, att icke börja krigsoperationerna förr, än svar ankommit ifrån öfverbefälhafvaren, begagnade han sig ej af fiendens olyckliga belägenhet, utan tillät dem rädda sig från en oundviklig undergång eller fångenskap.

General en chefs svar aflemnades till Grefve Kamenski den 5 November. Genast började underhandlingarne i Olkijoki och detaschementer utsändes att öppna kommunikation med Tutschkoff. Under affären vid Idensalmi, som ägde rum den 15 Oktober, erhöll Tutschkoff befallning ifrån öfverbefälhafvaren att icke fortsätta de offensiva operationerna, utan stanna vid Idensalmi. 20 verst ifrån honom stod Sandels. Under tvenne veckors tid föreföll icke här någon strid. Dagen före den dag, då Sandels erhöll Klerckers befallning att skynda till Uleåborg och förekomma de af Grefve Kamenski till Frantsila och Pulkkila försända afdelningarne, gjorde han ett nattligt anfall på Tutschkoff. Dess detaljer voro följande: Tutschkoffs avantgarde stod på 5 versts afstånd ifrån korpsen, afskiljd ifrån den genom sundet, som förenar Idenjärvi och Porovesi sjöar. På denna sidan om sjöarne var vår korps förlaggd i jordhyddor; 12 kanoner stodo på en höjd vid bron. Positionen tycktes vara otillgänglig ifrån fronten och skyddades på flankerna af sjöar och kärr. Endast en gångstig ledde till vår högra flank genom en mossa, öfver hvilken träd voro laggda för fotgångare, hvilka likväl icke annorlunda kunde passera de sanka ställena, än med tillhjelp af långa stafvar, som för detta ändamål begagnades. Officern, som utsändes att rekognoscera kärret, fann det ogenomträngligt för beväpnade, men då kort derpå vattnet i kärret började frysa, erfor Tutschkoffs Adjutant, Baron Pahlen,* att Svenskarne rekognoscerade vår högra flygel, i följd hvaraf tvenne kompanier förlades i skogen, der kärret vidtog. Emedan Sandels öfvertygat sig om möjligheten att med en trupp öfvergå kärret, hade han för afsigt att öfverraska vårt avantgarde och aftågade derföre om natten, för att anfalla det ifrån fronten, sedan han öfver kärret detascherat partigängarena Malm och Duncker med befallning att förstöra bron, som förenade vårt avantgarde med hufvudkorpsen. En timma efter midnatten, den 30 Oktober, trängde sig partigängarena öfver kärret, anföllo häftigt de i skogen stående kompanierna och visade sig efter deras besegrande ögonblickligen i Nisofska och Revalska regementernas jordhyddor,

* Numera Krigsguvernör i Riga.

hvarest de nedhöggo några soldater. Höstnattens mörker, det oväntade anfallet, rop och skott förorsakade i vårt läger en allmän förvirring. * Sedan de våra hunnit gripa till gevären, hastade de efter partigångarena, som redan uppnått batterierna, der de beredde sig att förstöra bron och derefter med raketter gifva Sandels den aftalda signalen för attacken från fronten. Men i denna stund framförde Baron Pahlen en bataljon gardes-jägare i fiendens rygg. Anfallna med bajonetter, störtade sig partigångarena tillbaka, i det de med förtviflan slogo sig igenom våra leder. Malm blef tagen tillfånga; fiendens förlust uppgick till 200 man. Under detta larm hade vårt avantgarde ställt sig i gevär. Sandels, då han såg Ryssarne beredda till motstånd och gissade partigångarenas olycka, retirerade. Följande dag ankom till honom Klerckers befallning att hasta till Uleåborg. Han aftågade, af Tutschkoff långsamt förföljd i anseende till de dåliga vägarne och Svenskarnes under detta fälttåg vanliga försigtighet att efter sig förstöra och uppbränna broarne. Vid det Tutschkoff följde fienden, intog han Pulkkila, den 7 November, samma dag, som Grefve Kamenski i Olkijoki slöt stilleståndet, hvilket fått namn af "konvention." Det innehöll följande: 1) Svenska armén förlägges på andra sidan gränsen af Uleåborgs län, bakom Kemi, och intager linien öfver Kaisavaara till Porkavaara samt lemnar i Ryssarnes våld begge stränderna af Kemi-elf; 2) Svenska armén utrymmer Uleåborg inom 10 dagar, räknadt från konventionens underteeknande, och således icke sednare än den 17 November, och Ryska trupperne inrycka den 18. Den öfriga delen af det afstådda landet skall utrymmas af fienden efter en öfverenskommen marschruta, och den 2 December bestämmes för Ryssarne att inrycka i Kemi, 27 verst hitom Torneå; 3) Allt det, som Ryska avantgardet finner qvarlemnadt af Svenska armén i brist af hästar, eller derföre att de ej hunnit bortföra det, såsom sjuka, magasiner, m. m., anses som god pris; 4) Svenskarne förbinda sig: a) att hvarken förstöra, eller utdela till innevånarena, eller försälja de förråder, hvilka de se sig nödsakade att qvarlemna; b) att icke medtaga ifrån Uleåborg eller andra ställen, som af dem innehafves, hvarken civil-embetsmän eller arkiver, med ett ord, intet som rörer provinsens angelägenheter; c) att frigifva alla länsmän, prester och andra tjenstemän samt innevånare, som af Svenskarne blifvit medtagne från de af dem öfvergifna orter, samt återställa deras hästar och öfriga tillhörigheter, välförståendes med deras eget bifall.

Igenom Olkijoki-konventionen slöts 1808-års fälttåg och Finland eröfrades ända till dess gräns emot Sverige, som vid denna tid utgjordes af Kemi-elf. Grefve Kamenski tillerkänne vi främst denna framgång. Intill dess han emottog befälet öfver central korpsen, voro våra angelägenheter i den mest missgynnande ställning; på högra flanken bibehöllo vi oss endast vid Kuopio; på den venstra, vid Åbo, fruktade vi hvarje stund starka landstigningar; längs stränderna af Bottniska viken stillade vi med möda den väpnade allmogen; i centern retirerade Rajefski till Tavastehus och hela trakten var i uppror. Om Gustaf Adolf då på kusten hade landsatt 10,000 man, under befäl af en skicklig härförare, så skulle, enligt ögonvittnens försäkran samt att döma af sakernas ställning och den ovisshet om framgång, som röjde sig till och med hos vår öfverbefälhafvare, segern tillfallit fienden, och vi hade kunnat bibehålla oss kanske i Sveaborg, men hela det öfriga landet,

---

* Batjuschkoff, som befann sig vid Tutschkoffs korps, skrifver i sina poëmer om detta nattliga anfall:

Ihågkommer Du, ärans fosterbarn,
Idensalmi, den förskräckliga natten?

som stod färdigt att vid Svenskarnes uppträdande resa sig, skulle troligen, om också blott för en tid, fallit i fiendens våld. Kamenskis djerfva och häftiga rörelser tillintetgjorde alla Svenska Generalernas beräkningar. Slagne i centern, vid Kuortane och Oravais, blefvo de tillbakaträngde till norden, hvarefter också på begge flankerna lyckan öfvergick på vår sida och folkrörelserna upphörde. På visst sätt besegrade Grefve Kamenski till och med sjelfva naturen, i det han kringgick fienden på ställen, hvilka intill dess ansetts otillgängliga och hvilka ingen mensklig fot förut alltsedan verldens skapelse beträdt, derunder beständigt kämpande med brist på lifsförnödenheter och nödsakad att eröfra hvarje steg med bajonetten eller genom manövrer. Han störtade sig personligen in på farliga ställen och plägade vid mödosamma öfverfarter sjelf vara den främsta vid kolonnerna; han led brist med soldaten och sägs endast då nöjd, när han åt trupperne kunde förskaffa deras lifsförnödenheter. Vänlig emot soldaterna, tillät han likväl icke den minsta afvikelse från tjensten, utan var sträng, isynnerhet mot Generalerna, hvilka han höll på behörigt afstånd ifrån sig. Med undantag af den korta stilleståndstiden i September, kamperade hans korps tre månader under bar himmel, i sommarens brännande hetta, under den regniga hösten och den stränga vintern. Oaktadt striden med elementerna och bristen på bröd voro soldaterna friska. Munterheten, raskheten, öfvertygelsen om sin oöfvervinnelighet och förtroendet till chefen lifvade deras mod. Visserligen var antalet af de trupper, som anfördes af Grefve Kamenski, och af de emot honom stridande Svenskarne icke stort, men icke af de stridandes antal, utan af härförarens skicklighet och af följderna bestämmes operationernas vigt. Derföre måste Kamenskis fälttåg i Finland räknas bland de mest lysande krigsbedrifter. Kamenski fördunklade alla Generaler, som agerade i Finland 1808. Kort efter Olkijokikonventionen reste han för att återställa sin helsa till Petersburg; han öfverlemnade korpsen åt Tutschkoff och yttrade, då han tog afsked af krigshären: "Vi hafva eröfrat Finland; — bibehållen det!" Historien bevisar, att i hans mun voro orden: "Vi hafva eröfrat Finland," icke en skrytsam öfverdrift, utan verklig sanning.

Efter Olkijoki-konventionens ratificerande af begge arméernas högsta befälhafvare uppbröto fienderna från Siikajoki till Uleåborg och Torneå, der Klercker tog sitt högqvarter. Då Svenskarne aftågade, lemnade de efter sig marodörer och sjuka i de öde byarna. Skaror af landstrykare infunno sig dels hos oss, dels gingo de på bivägar till det inre af Finland. För att förebygga skadliga följder häraf, utfärdades pass åt de marodörer eller efterblifne, hvilka hade fasta boningsplatser eller jord, och dem tilläts att under uppsigt qvarstanna i landet, men de som voro utan hus och hem, afsändes till Wiborg såsom krigsfångar. Återstoden af Finska trupperne, inalles vid pass 3,100 man, öfvergaf icke Svenskarne, utan följde dem med nedsänkt hufvud. En af deras chefer beskrifver sitt uttåg från Finland på följande sätt: "Slutligen, den 13 (1) December, lemnade en handfull af den tappra Finska armén den fosterländska jorden, i det den för sista gången kallade sig fri "Svensk medborgare, och sedan hon mången gång fuktat densamma med sitt "blod vid försvaret af de för menniskan heligaste föremål. Vi skiljdes från "fädernebyggden, från hustrur och barn. Hedern och öfvertygelsen om ett "tadelfritt uppfyllande af våra pligter ända till det yttersta utgjorde den enda "egendom, som af oss medfördes till det med oss genom slägtskap förbundna "Sverige, med hvilket det ifrån denna dag förlorade Finland från uråldriga "tider varit förenadt och utgjordt en dermed sammansmält tredjedel af hela "riket, en deltagare i alla Sveriges triumfer och eländen."

Ryska trupperne följde fienden lugnt likasom under fredstider. Vårt avantgarde och kosackerna bistodo de efterblifne och af matthet på vägarne liggande fiendtliga soldaterna, ärande sålunda ännu i de utmattade krigarena sina för icke länge sedan tappre motståndare; af medlidande och aktning värmde de dem och delade med dem sina ringa förråder. Den 20 November inryckte Grefve Buxhoewden i Uleåborg, hvarest Svenskarne hade lemnat 18 små malmkanoner, omkring 200 gevär och 1,200 sjuka. Tro- och huldhets-ed togs oförtöfvadt af stadens innevånare. I Limingo, 27 verst hitom Uleåborg, förenade sig Tutschkoff med Grefve Buxhoewden, hvarigenom äfven Kuopio-korpsens särskilta operationer upphörde. Vårt avantgarde aftågade oafördröjligen från Uleåborg, och sedan det gått öfver Kemi, utställdes längs gränslinien en förpostkedja. Oaktadt en förfärlig köld, under 66:te graden nordlig bredd, bivuakerade vårt avantgarde i anseende till omöjligheten att inrymmas i husen. Å ena sidan kunde man icke minska vaksamheten öfver fienden, och å den andra äro byarne längs Kemi-elf fåtaliga och bestå endast af en eller par gårdar. Öfver våra förpostkedjor hade Alexejeff befälet och öfver de fiendtliga Sandels. Svenskarnes avantgarde stod i Torneå; deras hufvudkorps i Kalix.

Ehuru sålunda hela Finland var af Ryssarne intaget, förblef likväl kärnan af fiendtliga trupperne oförsvagad. Gustaf Adolfs armé, som försvarat detta land, var besegrad, men existerade ännu och bibehöll sin enhet och kraft. Denna omständighet var för Kejsar Alexander obehaglig, hvarföre Han skref till Grefve Buxhoewden: "Jag kan icke medgifva att konventio-"nen, som blifvit afslutad med öfverlefvorna af de Svenska trupperne, i fullt mått "tillfredsställt Mina önskningar och afsigten med det eder anförtrodda befäl. "På hvad sätt hade fiendens af sjukdomar och brist på lifsmedel utmattade "samt förföljda armé, som utgöres af icke mer än 8,000 man, kunnat emot-"stå vår tre gånger öfverlägsna styrka? På hvad sätt hade den, förföljd och "under fortsättning af våra krigsoperationer, kunnat undvika att helt och "hållet söndersplittras? Större delen af den skulle hafva skingrat sig innan "den uppnått Uleåborg; den återstående delen, om den också hade räddat "sig, skulle åter vara försatt i ett förvirradt och utmattadt tillstånd. Den af "er afslutade konventionen har beröfvat oss dessa förhoppningar. Våra trup-"per nödgas vara beredde på nya djerfva företag, men huru tryckande un-"der närvarande årstid detta måste vara, kunnen I sjelfva intyga."

Efter fiendernas aflägsnande till Torneå blef General en chefs första göromål, att uppgöra en ny förteckning öfver armén, hvarvid han afsåg följande: 1) att så mycket som möjligt förena divisionerna och brigaderna; 2) att placera trupperne så, att man i händelse af behof kunde förbereda dem till en vinter- och vår-kampanj; 3) att närma dem till proviant-magasinerna; 4) att intaga qvarter i trakter, som mindre än andra erfarit krigets härjningar; 5) att förlägga hvarje korps i en särskilt provins, på det hvar och en af dem skulle stå i förbindelse med en viss militär-chef. För att uppnå alla dessa ändamål, fördelade man armén i 4 korpser, utom den detascherade Kuopio-afdelningen, nemligen: 1:sta eller Uleåborgska korpsen, Tutschkoffs, 2:dra eller Wasa, Furst Galitsins, 3:dje eller Åbo, Furst Bagrations, och 4:de eller Nyländska, Grefve Wittgensteins; Kuopio-afdelningen underordnades Wiborgska Krigsguvernören Obräskoff. Reserv-artilleriet, Generalmajor Araktschejeffs, inalles 28 kanoner, förlades i Tavastehus. Artilleriparker stodo i Uleåborg, Kuopio och Tavastehus. Hospitaler och magasiner inrättades på följande sätt: 1) större hospitaler: i Helsingfors och Sveaborg för 700 man, i Åbo för

400, i Wasa för 400, i Tavastehus för 250, i Kuopio för 300 och i Uleåborg för 300 man; 2) mindre hospitaler: i Lovisa för 100 man, i Ekenäs för 50, i Björneborg för 100 och i Gamla-Carleby för 100 man. Hufvudmagasiner för 18,000 man och 3,000 hästar funnos i Helsingfors, Åbo, Lillkyro och Uleåborg. Nederlags-magasiner, som fylldes för att ifrån dem transportera förråder till andra ställen, funnos i Tavastehus för 35,000 man och 8,000 hästar och i Kuopio för 25,000 man, och 5,000 hästar; mindre magasiner för 2 till 5000 man samt 500 hästar voro i Lovisa, Ekenäs, Nystad, Björneborg, Nerpes, Gamla-Carleby och Brahestad. Äfvenså inrättades magasiner vid hufvudvägarne för genomtågande kommenderingar af 500 man och 100 hästar.

För att vinna ett verksammare inflytande på Finlands innevånare, hvilka numera aflaggt tro- och huldhets-ed till Ryssland, och för att lindra inqvarterings-tungan för dem, som bodde vid fasta landets kuster, gaf Grefve Buxhoewden Furst Bagration befallning, att vid första lägenhet, då isen blifvit starkare, intaga Åländska öarne, hvarest till vintern obetydligt fiendtliga trupper qvarlemnats. I afseende å försvaret af det eröfrade landet befarade Grefve Buxhoewden icke svårare anfall från Svenskarnes sida under vintertiden, men försäkrade deremot, att man i anseende till skären icke kunde göra Finska stränderna om våren otillgängliga genom ett försvar med blotta landtrupper, då fienden ägde en stor mängd skärgårdsfartyg, och hemställde han derföre till Kejsaren om nödvändigheten af en skärgårdsflotta, bestående, vid Åbo af 120, i Jungfru-sund 30, vid Nystad 40, Wasa 30, Uleåborg 20, Hangö-udd 15, vid Porkala-udd och Baresund 20 och i Sveaborg 15, tillsammans 290 fartyg. För byggandet af en flottilj i Wasa och Uleåborg afsände General en chef en skeppsbyggmästare till dessa städer. Sedan denne undersökt förhållandet, fann han det vara vida fördelaktigare att bygga fartygen i Jacobsstad, hvarest fanns en mängd virke, materialier, timmermän och arbetsfolk samt der innevånarena voro Ryssland tillgifne. Grefve Buxhoewden ansåg äfven nödigt att hafva ett tillräckligt antal segelfartyg för kryssning, segling i skären och konvojering af transporter. "Då dessa mått och steg "blifva tagne," inberättade han, "äro Finska stränderna fullkomligt skyd-"dade. Derefter återstår att för ett oförutsedt fall organisera korpser: 1) nära "Uleåborg om 7,000, 2) vid Wasa 4,000, 3) vid Åbo 5,000, 4) emellan Hangö-"udd och Lovisa 3,000, och 5) en reserv vid Tammerfors och Tavastehus om "3,000, tillsammans 22,000 man, men de återstående trupperne kunna afföras "till Gamla Finland." *

Sådana voro Grefve Buxhoewdens sista förslager till försvarandet af det land, som hade blifvit eröfradt under hans högsta ledning. Ännu hade hans rapporter icke framkommit till Petersburg, då han i början af December 1808 erhöll det af honom i Oktober månad begärda afskedet ifrån sin befattning såsom öfverbefälhafvare för Finländska armén. Generalen af infanteriet Knorring intog hans plats.

* Rapport till Kejsaren, af den 27 November, N:o 42.

16 Kapitlet.

Förberedelserna till öfvergången öfver Bottniska viken.

Orsakerna till öfvergången öfver Bottniska viken. — Operationsplanen. — Arméns sammansättning. — Långsamheten i förberedelserna. — Knorring, Barclay de Tolly och Grefve Schuvaloff bevisa omöjligheten att gå öfver viken. — Kejsarens missnöje med Knorring. — Grefve Araktschejeffs ankomst till Finland. — Han vederlägger Knorrings, Barclay de Tollys och Schuvaloffs inkast. — Svenska rikets tillstånd. — Gustaf Adolfs bref till Kejsaren. — Svaret derpå. — Uppror i Sverige.

Emedan Kejsar Alexander efter eröfringen af Finland icke från Sveriges sida förnam någon benägenhet för fred, föreskref Han den nya öfverbefälhafvaren ett hastigt och beslutsamt förflyttande af krigstheatern till Svenska kusten såsom mål för krigsoperationerna. Under vintern voro fördelarne på vår sida, då deremot vårens annalkande och de isfria vattnen beredde Svenska Konungen möjligheten att åter förena sig med Engelsmännen och förnya krigsoperationerna. Kejsaren ansåg, att man om våren hade att vänta landstigningar och derföre borde på skilda ställen på en gång förbereda motstånd genom Ryska truppernes spridning utmed den långa sträckningen af Finska kusten och genom förökandet af vår armé, eller ock inskränka sig endast till defensiven. "Denna ställning blir för oss tryckande och fullkomligt motsatt våra utsigter," skref Kejsaren till Knorring, "och således föranlåter oss allt att stegra våra "krigsoperationer under närvarande vintertid." Jemte det Kejsaren befallde General en chef att vidtaga sin rörelse öfver Bottniska viken, föreskref han honom att på trenne vägar uttåga i fält: från Åbo till Åländska öarne, från Wasa till Umeå, och från Uleåborg öfver Torneå; och detta af följande orsaker: 1) Sedan han genom Ryska truppernes samtidiga operationer på tre från hvarandra aflägsna ställen delat fiendens styrka, kunde han oroa och förvirra honom samt, genom begagnandet af vår öfverlägsenhet i antal, förskaffa oss bättre utsigter att förmå Svenska Konungen till fred. 2) Att genom ockuperandet af Westerbotten hafva i våra händer en underpant för freden, i det vi grunda de slutliga bestämmelserna för densamma på återlemnandet af denna provins till Svenskarne. 3) I alla fall, förutsatt till och med att öfvergången öfver viken icke tvingar fienden till fred, fordra våra fördelar, att vi böra begagna oss af vintern för att få fast fot på andra sidan af Bottniska viken, på det att det sedermera må blifva möjligt att der gifva eftertryck åt våra företag, utan att behöfva befara att blifva afskurna vid de mödosamma öfverfarterna vårtiden. "Sådana äro orsakerna," skref Kejsaren till öfverbefälhafvaren, "hvilka nödga "att påskynda detta företag. Jag vet att dess fullbordan är förknippad med "icke ringa svårigheter, men dessa svårigheter försvinna vid jemnförelsen med "de hinder man måste möta om våren, och vid betraktandet deraf, att det är "bättre att medelst en kort, men deciderad ansträngning af krafterna göra ett "slut på denna sak, än att, sedan den rätta tiden försummats, under sommaren "föra ett mödosamt, fortfarande och från sitt slut aflägset krig. Af dessa "meddelanden finner Ni, det Mina afsigter att under närvarande vinter föröka "krigsverksamheten äro oföränderliga och bestämda."

Den operationsplan, som till följe af nämnde Kejserliga beslut om anfall på Svenska kusten blifvit uppgjord och till Knorring öfverlemnad, innehölls i följande: Den första korpsen, till antalet 5,000 man, borde gå öfver Torneå; den andra, af lika antal, från Wasa till Umeå; den tredje, 20,000 man, från Åbo till Åländska öarne. Den första korpsen, som var bestämd att gå öfver Torneå, skulle vid mötet med den i norr varande fienden anfalla häftigt och slå honom samt söka att bemägtiga sig de Svenska magasinerna, och derefter så fort som möjligt tåga till Umeå. Den tredje korpsen borde beslutsamt anfalla Åländska öarne, slå de derstädes varande Svenska trupperne, afväpna den å öarne samlade milisen och bereda sig att öfvergå till Svenska kusten. Den andra korpsen var bestämd att, under 1:sta och 3:dje korpsernas rörelser, gå från Wasa öfver Qvarken till Umeå och, sedan den intagit denna stad, skyndsamt förena sig med 1:sta korpsen, som gått öfver Torneå, hvarefter alla tre korpserna skulle tränga fram mot Stockholm, förstöra Svenska flottan och intaga sådana punkter, der våra trupper kunde bibehålla fast fot, äfven sedan hafvet gått upp.

Det var anbefaldt i och för utförandet af denna plan: 1) att gifva korps-cheferna en obegränsad magt till bibehållande af den strängaste subordination; 2) att de från Torneå och Wasa uttågande korpserna skulle medhafva 10 dagars proviant af skorpor; 3) att öfverlemna till korps-chefernas pröfning huravida soldaterna kunde befrias från ammunition och en betydligare regementstross; 4) att åt alla aftågande trupper utbetala solden till den 1 Maj, äfvensom den för trosshästarnes underhåll bestämda summan; 5) att till de korps-chefer, som gå ifrån Wasa och Torneå, utlemna 50,000 rubel i silfver och guld för utomordentliga utgifter; 6) att förse dem med på Svenska språket tryckta proklamationer att utspridas bland Sveriges innevånare, för hvilka deruti skulle förklaras, att ändamålet med Ryska truppernes operationer icke var att eröfra landet, utan endast att förmå Konungen till en skyndsam fred med Ryssland, samt visas att Sverige hade större fördel af ett förbund med Ryssland och Danmark, än af alliansen med England; 7) att underhålla korpserna på Svenska kusten genom reqvisitioner af lifsförnödenheter af innevånarena och spara den medtagna 10 dagars provianten för utomordentliga fall; 8) att afsända proviant från Wasa till Umeå, så snart Bottniska viken blifvit isfri.

Försedd med dessa noggranna och bestämda befallningar, anlände Knorring i December månad till Uleåborg och emottog armén af Grefve Buxhoewden, som blifvit förbjuden att från Åbo återvända till Petersburg, förr än han afgifvit redogörelse öfver alla af krigsbefälet gjorda skulder och de kronomedel, som blifvit honom tillsände under den tid han innehaft öfverbefälet i Finland. Finländska arméns sammansättning och numerära styrka var, den 1 Januari 1809, följande:

	Bevärade af alla grader.		Kanoner.
1) Uleåborgska korpsen, Tutschkoffs	11,358	—	20
2) Wasa korpsen, Furst Galitsins	13,197	—	22
3) Åbo korpsen, Furst Bagrations	10,284	—	20
4) Helsingforska korpsen, Grefve Wittgensteins .	9,245	—	25
5) Kuopio afdelningen, Obräskoffs	1,373	—	12
6) Reserv-artilleriet i Tavastehus	104	—	28
7) Vid flottan	2,917	—	—
Summa bevärade	48,478	—	127 kanoner.

Af detta antal voro 2,730 man rytteri, 40,868 infanteri, 1,963 artilleri och 2,917 man sjöfolk. Dessutom funnos obeväradc 3,961; inalles 52,439 man.

I anseende till trenne korps-chefers sjukdom utnämndes skyndsamt till efterträdare: Grefve Schuvaloff i stället för Tutschkoff, Barclay de Tolly i Furst Galitsins ställe, och Baggehufvud i stället för Grefve Wittgenstein. Enligt anordningen af korps-qvarteren skulle de på följande sätt bringa operationsplanen till verkställighet: Furst Bagration öfvergår från Åbo till Åland, Barclay de Tolly från Wasa till Umeå och Grefve Schuvaloff från Uleåborg till Torneå.

Efter Knorrings ankomst till Finland förefölle under vintern derstädes icke några krigsoperationer, och derföre var hans största omsorg att närma trupperne och tillföra proviant till de ställen, från hvilka man skulle uppbryta mot Svenska kusten. Knorring möttes af en mängd svårigheter, isynnerhet beträffande matvarorna, för magasinernas aflägsenhet och den fullkomliga bristen på hästar i hela Finland, men särdeles i dess nordliga del. Bristen på lifsförnödenheter föranledde uppehåll i utfärdandet af befallningarna om truppernes rörelser. Man fruktade att genom en utblottad trakt afsända regementen, som icke medförde bröd och hvilka efter ankomsten till samlingsorterna hade varit nödsakade att föda sig med hvad de öfriga regementerna, hvilka äfven sjelfva ledo brist, kunde lemna dem. Efter öfvervägandet af alla dessa omständigheter ansåg Knorring omöjligt att sammandraga mer än 10,000 man för tåget till Åland. Kejsaren, som med missnöje hade emottagit hans hemställan, befallde honom att nödvändigt för detta tåg bestämma 20,000. Knorring svarade, att mer än 16,000 kunde han icke under något vilkor sammanbringa och dessa begynnte äfven i början af Februari ankomma till sina samlingsplatser.

I overksamhet förflöto December 1808 samt Januari och första dagarne af Februari 1809, — den lämpligaste tiden för fälttåget. Kejsaren skref till Knorring, den 12 Februari: "Med förvåning har Jag erfarit, att Ni nu först "har för afsigt att vidtaga samlandet af trupperne med afseende å deras för"beredande till operationerna, och att Ni nu först inhemtar dertill nödiga un"derrättelser, ehuru Mina bestämda planer rörande dessa operationer under vintern "redan voro eder bekanta vid eder afresa till det anförtrodda befälet. Icke "mindre förundrar det Mig, att verkställigheten af den Åländska expeditionen "bedrifves så långsamt, att, beklagligsvis! Jag tills nu icke ens sett dess bör"jan, ehuru den redan vid denna tid hade bort vara utförd till slut. Jag "är van att fordra punktlighet i fullgörandet af Mina befallningar och tyc"ker icke om att upprepa dem. Jag hoppas att det är sista gången Ni der"till tvingar Mig."

I sitt rättfärdigande upprepade Knorring de förra svårigheterna vid provianteringen och bifogade dertill fruktan för de hinder, som kunde möta från fiendens sida. Han inberättade till Kejsaren: "På de Åländska öarne "finnes ett större antal Svenska trupper än vi förmodade; Svenska Konungen "sammandrager en betydlig korps för dessa öar; Generalerna Grefve Schuva"loff och Barclay de Tolly, hvilka blifvit bestämde att föra befälet öfver Wasa "och Uleåborgska korpserna, fördröja sin ankomst ifrån Petersburg; på Åland "måste vi vänta oss ett starkt motstånd, ty de fiendtliga trupperne, emedan "de stå på stället, äro icke utmattade, då deremot vi böra, utan hviloställen "under marschen, tåga 80 verst isväg emot väl befästade stränder och, fram"komne till Åland, tränga oss igenom på obanade vägar och snöskara. Se-

"dan vi inryckt på Åland och bemägtigat oss all fiendtlig egendom samt alla "unga och till tjenst duglige personer, nödgas vi återvända, för att, då haf- "vet gått upp, icke blifva afskurne från fasta landet. Om vi öfvergå till "Svenska kusten, så drabbar oss der ett oändligt elände. Oafsedt den oss till mö- "tes gående, till förtviflan bragta fienden, skola vi, som icke mera hafva någon kom- "munikation med egna kuster utan omgifvas af fiendtliga vapen, både man- "skap och hästar, alla utan undantag, af brist på proviant och furage om- "komma. Van att såsom en rättskaffens och lydig soldat uppfylla alla Eders "Kejserliga Majestäts befallningar, är jag likväl pligtig att erkänna mina bri- "ster, och derföre, om det behagar Eder, Allernådigste Kejsare! att oundvik- "ligen fordra planens verkställande, vågar jag allerunderdånigst bedja om "mitt Allernådigste entledigande ifrån tjensten."

Knorrings uppriktiga erkännande af sin oförmåga att uppfylla Majestätets vilja förmådde Kejsaren att skicka Krigsministern Grefve Araktschejeff till Finland, med ovilkorlig befallning, att sätta trupperne i rörelse öfver Bottniska viken och gemensamt med dem begifva sig i fält. Den 20 Februari ankom Grefve Araktschejeff till Åbo, hvarifrån först föregående dag Barclay de Tolly afrest till Wasa och Grefve Schuvaloff till Uleåborg. Knorring upprepade för Grefve Araktschejeff omöjligheten att gå till Åland, i det han framställde: 1) om bristen af proviant och om nödvändigheten att deraf för regementerna hafva, utom det nuvarande 10 dagars förrådet, för 5 dagar deröfver; 2) om fåtaligheten af de trupper, som qvarlemnas i Åbo och kringliggande trakter, för att hindra en möjlig resning bland innevånarena; 3) om faran af anfall från Svenska kusten, i anledning af underrättelserna, att der församlats en korps af 10,000 man, hvilken i anseende till den starka isen kunde under våra operationer öfvergå till öarna; 4) om truppernes vistelse under sex nätter på isen. Grefve Araktschejeff svarade öfverbefälhafvaren: 1) rörande provianten, att man kan taga de i Åbo för flottans räkning färdig varande skorporna; 2) om fåtaligheten af de i Åbo qvarblifvande trupperne, att 4 bataljoner böra flyttas ifrån Helsingfors till Åbo; 3) om fiendens förstärkande medelst trupper från Svenska kusten, att Knorring sjelf var skulden, att fälttåget fördröjts och icke öppnats, då kommunikationen med Svenska kusten var afbruten; och slutligen, 4) om faran för trupperne att tillbringa sex nätter på öppna hafvet, "kunde jag icke," inberättade han till Kejsaren, "annat än åberopa Ryska truppernes nit "och ståndaktighet." * Hos de betrodde Generaler, hvilka omgåfvo Knorring, fann Grefve Araktschejeff samma ovisshet om framgång, som hos öfverbefälhafvaren. Endast Furst Bagration misströstade icke. På Grefve Araktschejeffs fråga om hans mening, rörande öfvergången öfver viken, svarade Furst Bagration: "Befallen — vi gå!" Ofördröjligen vidtog Grefve Araktschejeff anordningarna och efter en vecka, den 28 Februari, voro trupperne och provianten samlade för tåget till Åländska öarne.

Under de mest verksamma förberedelserna i Åbo ankom från Barclay de Tolly rapport om omöjligheten att gå öfver Qvarken. Han skref, att han, efter ankomsten till Wasa, der icke fann några förberedelser till tåget öfver viken och att man till och med icke var tryggad för truppernes uppehälle på stället, hvarjemte han icke blifvit försedd med noggranna meddelanden rörande de operationer honom ålåg. "Magasinerna äro toma," inberättade han, "re-

---

* Grefve Araktschejeffs egenhändiga bref till Kejsaren, af den 23 Februari.

"gementerna och kommenderingarna, utom 25:te jägare regementet, hafva icke "för en enda dag skorpor i reserv och äro knappt för denna månad försedde "med sedvanlig proviant. Navaginska regementet, förlagdt i Gamla-Carleby, "är provianteradt endast till den 18 i denna månad, och då i dervarande "magasin intet finnes, lider det, intill dess de afsända transporterna ankomma dit, fullkomlig hunger. Vid lifgrenadierna, Polotska och Tulska regementerna, hvilka stå nära och inom två eller tre dagar kunna församla sig "i Wasa, finnas endast 3,462 man soldater under vapen. Med ett så ringa antal trupper kan ingenting af vigt företagas. De öfriga regementerna kunna dock "ankomma hit, Navaginska efter 12 och 25:te jägare efter 18 eller 20 dagar, och "efter sammanstötandet af dessa regementen utgör min styrka 5,468 man under gevär. Om regementerna, som blifvit beordrade till mig ifrån Uleåborgska korpsen, hafva ännu icke underrättelser ingått; svårligen ankomma de "hit inom tre veckor. Vid Tulska och Polotska regementerna brista 34,000 "patroner. Den person, som inom korpsen handhafver proviant-kommissionen, "är sjuk; ibland qvartermästarena har jag icke någon pålitlig officer; likaså "finnas inga kartor, hvarken öfver härvarande ställen eller öfver Sverige. "Något samband i operationerna med Grefve Schuvaloffs korps kan icke tillvägabringas. Vi hafva icke några säkra underrättelser om fienden; veta blott, "att han sammandrager sina stridskrafter nära Umeå, och följaktligen kan "jag med 5,000 man icke begifva mig dit." *

Med ett penndrag tillintetgjorde Grefve Araktschejeff Barclay de Tollys betänkligheter. Han skref till honom: "Med afseende å provianten har Ni "godt mjöl, ända till 1,000 tschetvert, och derutöfver har Ni att förvänta, "eller, som jag förmodar, har Ni redan erhållit andra 1,000; dessa utgöra "för en korps af 5,000 man mer än halfannan månads proviant. Ni anmäler om en brist af 34,000 patroner, men denna qvantitet fylles antingen "derigenom, att manskapet icke är fulltaligt eller genom deras anskaffande "ifrån Gamla-Carleby, der en reserv-artilleri-park finnes på 140 versts afstånd. I det jag meddelar eder detta till rättesnöre, anmodar jag er, "att skyndsamt skrida till fullgörande af Hans Majestät Kejsarens vilja, "hvarom jag också väntar eder rapport, hvilken Hans Majestät nödvändigt affordrat mig. ** Beträffande edra uppgifter, att Ni erhållit alltför få föreskrifter af öfverbefälhafvaren, så har en General med edra förtjenster icke behof af dylika. Jag meddelar eder endast, att Hans Majestät Kejsaren, "den 16 Mars, anländer till Borgå till landtdagen, och att jag är öfvertygad "om edert bemödande att till dess förskaffa Honom Svenska troféer. *** Jag "skulle önska att för denna gång icke vara Minister, utan i edert ställe, ty "det finnes många Ministrar, men öfvergången öfver Qvarken förbehåller Försynen ensamt Barclay de Tolly."

Efter att hafva tillintetgjort de svårigheter, som framstälts af Knorring och Barclay de Tolly emot tåget öfver Bottniska viken, nödsakades Grefve Araktschejeff ännu upphäfva de hinder, om hvilka Grefve Schuvaloff, som var bestämd att gå till Torneå, för honom androg. Han rapporterade nemligen till Grefve Araktschejeff: "Det är bekant, att ifrån Kemi ända till Umeå är "det omöjligt att medelst reqvisitioner eller för penningar erhålla proviant, "hvarföre också fienden i anseende till brist icke kunnat subsistera i dessa

---

* Barclay de Tollys rapport till Knorring, af den 23 Februari, N:o 3.
** Grefve Araktschejeffs befallning till Barclay de Tolly, af den 26 Februari, N:o 29.
*** Grefve Araktschejeffs befallning till Barclay de Tolly, af den 28 Februari, N:o 34.

nejder, utan enligt alla underrättelser dragit sin armé till Umeå, qvarlemnande endast ett obetydligt antal Finska trupper bakom sig. Emellan Kemi och Kalix finnas fyra stora och strida floder, öfver hvilka broar alldrig funnits och till hvilka fartyg ej kunna föras före isens afgång, d. ä. i Juni månad. På isen kunna de dock öfvergås intill Maj månad, men före denna tid plär blida inställa sig och vattnet stiger då ganska högt, och om detta inträffar, då min korps befinner sig på andra sidan om dessa floder, skall den, i saknad af kommunikationer och i anseende till förenämnde svårigheter att förskaffa sig proviant samt den ofantliga aflägsenheten ifrån magasinerna, utan tvifvel omkomma af hunger. * Grefve Araktschejeff svarade Grefve Schuvaloff, att för 4 eller 5,000 man, som blifvit bestämde att utgå i fält, är det icke svårt att anskaffa föda och troligen hade han redan försett sig dermed. Beträffande hans fruktan för floderna, så plär i den trakt, dit han blifvit bestämd att gå, våren infalla vida sednare än i Petersburg, och är det i allmänhet intet bevändt med att på förhand oroa sig öfver mötande svårigheter, utan bör man anmäla dem först då, när de anträffas på operationsstället. ** På sådant sätt bemödade sig alla tre Generalerna, åt hvilka öfvergången öfver Bottniska viken blifvit anförtrodd, att under hvarjehanda förevändningar afböja utförandet af denna vågade rörelse. En hvar misströstade om framgången och inberättade om oöfvervinneliga, af dem förutsedda svårigheter. Knorring anhöll om afsked; Barclay de Tolly skref sig bestämdt icke kunna öfvergå; Grefve Schuvaloff påstod att folket skulle dervid omkomma af hunger. Alla af dem framkastade svårigheter jäfvades af Grefve Araktschejeff, följaktligen tillkommer honom äran af utförandet af Alexanders djerfva idé att förflytta Ryska fanorna till Svenska kusten. Utan hans befallningar och vidtagne åtgärder skulle öfvergången icke ägt rum.

Medan i slutet af Februari Ryska krigshären beredde sig att öfverföra Alexanders banér till Sverige, försvagades detta rike alltmer under bördan af en inre oordnings olyckor. Sent om hösten, i November 1808, ankom Gustaf Adolf från de Åländska öarne till Haga, ett lustslott nära Stockholm. Monarkens återkomst efter det olyckliga fälttåget inträffade samtidigt med flera, de mest missgynnande, omständigheter, då man nemligen i Stockholm erhöll underrättelse om konventionen i Olkijoki, hvilken förband Grefve Klingspors armé att utrymma Finland, och då bland de trupper, som hade stått i Sverige samt bemannat flottan, häftiga smittosamma sjukdomar utbrutit, hvilka till hälften förminskade soldaternas och matrosernas antal. På skärgårdsflottan och de segelfartyg, som i November ankommo till Stockholm, infördes 4,000 sjuka. För dem och de sjuka af de landtrupper, som erhållit befallning att inställa sig i Stockholm, funnos hvarken hospitaler eller qvarter förberedda. I några dagar lågo de sjuka på fartygen, af hvilka en del icke ens voro däckade, samt på gatorna i snö och regn. Af fruktan att blifva offer för farsoten lemnade hufvudstadens innevånare ingen hjelp åt de husville lidande. Slutligen anviste man åt dem theater-byggnaden, belägen i midten af staden, dit jemte de sjuka elakartade sjukdomar infördes. Under tre månaders tid såg man från morgon till qväll på gatorna åkdon med aflidna. Dylika syner saknades ej i flera andra städer i Sverige. Från alla sidor hördes förbannelser öfver styrelsen för dess försumlighet och likgiltighet för fäderneslandets försvarare.

* Grefve Schuvaloffs rapport till Krigsministern, af den 23 Februari, N:o 2.
** Befallning till Grefve Schuvaloff, af den 28 Februari, N:o 32.

Af de till Konungen öfverlemnade räkenskaperna inhemtades, att utgifterna för kriget uppgingo till 14 millioner riksdaler eller 28 millioner rubel. Englands subsidie-medel betäckte på långt när icke utgifterna, som för Sverige voro högst betungande. Engelska Ministrarne ville icke ens höra omnämnas någon tillökning på de penninge-subsidier, som af dem blifvit lemnade hofvet i Stockholm. Då de sågo brist på framgång i alla Konungens företag, rådde de honom slutligen att, sedan han med Ryssland afslutat en separat fred, afstå från förbundet med England. Deras proposition, hvilken af Konungen ansågs såsom en kränkning af hans ära, förtörnade honom till den grad, att han befallde seqvestera alla Engelska skepp, af hvilka då en stor mängd låg i de Svenska hamnarne. Ministérens och handelssocietetens enträgna föreställningar förmådde med möda Konungen att återtaga denna befallning emot handeln med Engelsmännen, för hvilka han börjat visa likgiltighet från den tid, då tvist uppstod med General Moore om operationsplanen och de Engelska trupper, som ankommit till Götheborg, återseglade utan att ens hafva blifvit landsatte. Konungen var också ofta missnöjd med Engelska sändebudet i Stockholm Thornton. Enligt Gustaf Adolfs önskan återkallades denna Minister och Merry utnämndes till hans efterträdare, men äfven denne behagade Konungen så litet, att en gång under ett samtal med honom Gustaf Adolf så uppretades, att han med handen grep i fästet af sin värja. På sådant sätt uppstod i den yttre politiken oenighet emellan Konungen och dess enda bundsförvandt.

Enligt beräkning erfordrades för 1809-års fälttåg 26 millioner riksdaler (52 millioner rubel), en summa, hvilken två och en half gång öfversteg det kontanta kapital, som då var i omlopp i Sverige, utom Finland. * I anseende till omöjligheten att betäcka en så betydlig utgift befallde Konungen pålägga en utomordentlig skatt af 5 millioner riksdaler. En rekrytering påbjöds äfven. Indrifvandet af skatten och rekryteringen, hvilka båda förorsakade knot, verkställdes långsamt, ty ehuru de voro nödvändiga med afseende å den ställning, i hvilken Sverige befann sig, ansågos de likväl af nationen såsom våldsamma åtgärder, emedan de verkställdes utan föregående meddelande med rikets Ständer, till hvilkas sammankallande Konungen alldeles icke samtyckte. Derföre upptogos de af honom anbefallda åtgärderna såsom egenmäktiga, och så mycket mera våldsamma, som de verkställdes för underhållandet af ett krig, hvilket ända ifrån dess begynnelse blifvit, under loppet af året, fördt olyckligt, utan plan och samband, tvärt emot alla undersåtares önskningar, och nu icke heller lofvade någon framgång. Emot de ofta upprepade framställningarna om rikets nöd, omöjligheten att fortsätta kriget och behofvet af fred förblef Konungen obeveklig, försäkrande, likasom förut, att han förde ett lagligt krig och skulle fortsätta detsamma i det yttersta, öfverlemnande stridens utgång åt Försynen. Han skref till Kejsar Alexander, i Januari 1809: Eders Kejserliga Majestät medgifver säkert, sedan I med en sådan orättvisa handlat emot eder gamla bundsförvandt, Svenska Konungen, hvilken icke upphört att med en tadelfri noggrannhet uppfylla sina förbindelser, till och med på en tid, då våra dagars föraktliga politik högljudt fordrade ett annat handlingssätt, att det är tid att Eders Majestät bestämdt förklarar sig öfver sina vidsträcktaste afsigter. Frågan är nemligen den, på hvilka billiga vilkor Finland kan blifva återlemnadt till Sverige? Denna orättvisa eröfring befäster icke Rysslands magt, men blir förnämsta orsaken till dess fall, om

* Krigs-Akademiens handlingar, 1818 — 1821, 495.

"Eders Kejserliga Majestät envist vidblifver bibehållandet af Finland, hvilket "blifvit eröfradt genom medel, som böra utplånas ur häfderna." * Svaret var föl- "jande: "Hela Rysslands Kejsare kan icke svara formligt på den till Honom "adresserade skrifvelsen, emedan den icke innehåller tecken till försoning "och inbördes aktning. Intet krig är evigt, alla slutas de med fred. Kej- "saren önskar ingenting högre än fred emellan alla riken. Han önskar att "se Sverige lyckligt och lugnt, och är färdig att medverka till dess förso- "ning med alla de magter, med hvilka det befinner sig i krig." — Följande rader blefvo egenhändigt tillaggde af Kejsaren: "Finland har blif- "vit förenadt med Ryssland i följd af eröfringens rätt och drabbningarnes ut- "gång, och kan icke från detsamma afskiljås annorlunda än genom vapen." **

Konungens envishet emot freden förökade det allmänna knotet. Miss- nöjet uppenbarade sig i paskiller och karikaturer, rigtade emot Monarkens och de högste embetsmännens helgade personer, hvilka ansågos såsom fien- der till freden. Våren skulle snart inträffa, men för utförandet af ett nytt fälttåg fanns hvarken tillräckligt trupper, penningar eller vapen. I Skåne stod, overksam såsom förut, Sveriges förnämsta styrka, en korps af 15,000 man, bestämd att afslå Danskarnes landstigningar; Norska armén var, i an- seende till vintern förlaggd i kantonerings-qvarter; Svenska trupperne, som under sommarn och hösten hade agerat i Finland, voro till större delen hem- förlofvade till vintern och de öfriga stodo jemte de Finska regementerna längs kusten af Bottniska viken, från Torneå till Umeå. Konungens syn- nerliga uppmärksamhet var fästad vid försvaret af Stockholm och derföre lå- go i denna hufvudstad väl 5,000 samt på de Åländska öarne inemot 6,000 man. Armén minskades af smittosamma sjukdomar och kompletterades dåligt med rekryter, ty rekryteringarna verkställdes långsamt. Konungen visade sig hvarken bland soldaterna eller bland hufvudstadens innevånare. Han förde ett en- samt lif på Haga i kretsen af sin familj, reste blott någon gång till Stock- holm och det på så kort tid som möjligt, ogerna, och alltid skyndande att återvända till Haga. Emellertid spridde sig i Sverige underrättelse om Ry- ska styrkans sammandragande på Finska kusten, dess snara uppbrott till Sve- rige och Danskarnes förberedelser till öfvergång öfver Sundet. Allmänt upp- stod fruktan att se krigstheatern flyttad till det inre af Sverige. Derjemte ut- bredde illasinnade menniskor det rykte, att Konungen, som ådragit riket fa-

* "Votre Majesté ayant agi avec tant d'injustice envers votre ancien allié, le Roi de Suède, qui n'a cessé de remplir ses engagemens avec une fidélité sans reproche a l'epoque, où la politique méprisable de nos jours exhortait à haute voix d'en agir autrement, reconnaitra sans doute qu'il est temps de s'expliquer clairement sur les motifs, qui pourront dorénavant guider la conduite politique de Votre Majesté. Il s'agit donc de savoir sous quelles conditions justes et équitables la Finlande puisse être restituée à la Suède? Cette conquête injuste, au lieu de consolider la puissance de la Russie, deviendra la cause principale de sa ruine, si Votre Majesté s'obstine à vouloir conserver ce qu'elle vient d'acquérir par des procédés, qui devraient être effacés des fastes de l'histoire. Gustave Adolphe, le 31 (19) Janvier 1809."

** "L'Empereur de Russie ne peut pas répondre en forme et renvoit l'écrit qui lui a été adressé, parcequ'il ne porte pas le cachet de la reconciliation et des égards réciproques. Nulle guerre n'est éternelle, elles se terminent toutes par la paix. L'Empereur n'a d'autres désirs, d'autres voeux que de voir la paix regner entre toutes les puissances. Il désire voir la Suède heureuse et tranquille. Il est prêt à lui procurer la paix avec toutes les puissances avec les quelles elle est en guerre. La Finlande se trouve incorporée à la Russie par le droit de conquête et du sort des combats; elle ne peut plus en être détachée que par les armes."

ran, hade för afsigt att, vid Ryssarnes uppträdande i Sverige, med sin familj öfver Götheborg afresa till England, dit han på förhand redan afsändt dyrbarheter och ofantliga kapitaler. Olyckliga förutsägelser voro gängse bland nationen. Alla väntade en brytning, då plötsligen uppror utbröt inom den på Norska gränsen stående korpsen. Med brottsliga afsigter emot Konungen ryckte denna armé mot Stockholm, just vid samma tid, som Ryssarna uppbröto från Åbo till de Åländska öarne. Gustaf Adolf hotades sålunda samtidigt af yttre och inre fiender. Det var intet tvifvel underkastadt, att afgörandet af hans öde och krigets utgång snart skulle inträffa.

---

17 Kapitlet.

Tåget till de Åländska öarne.

Truppernes sammansättning. — Anordningarne för fälttåget. — Svenskarnes ställning på Åland. — Kosackernas rekognoscering på öarne. — Truppernes aftåg från Åbo. — Ankomst till Kumlinge. — Rörelse till Åland. — Regementsförändringen i Stockholm. — Ryssarne intaga Åland. — Underhandlingar. — Eröfringen af Åland. — Avantgardets affärer. — Kulneffs öfvergång till Svenska kusten. — Vapenhvilan. — Återtåget till Finland.

Den till Åländska öarne bestämda korpsen sammandrogs de sista dagarne af Februari månad emellan Åbo och Nystad. Den bestod af 30 bataljoner, 4 sqvadroner, 600 kosacker och 20 kanoner. Dess infanteri utgjordes af tre bataljoner af lifgardets Preobrasehenska, Ismajlofska och jägare regementer samt följande armé-regementen: 1:sta, 2:dra, 30:de och 31:sta jägare, Bäloserska, Petrofska, Pernauska, Libauska, Nefska, Brestska, Willmanstrandska, Räsanska och Keksholmska musketer samt en bataljon af Welikolutska; rytteriet bestod af lifkosackerna, 4 sqvadroner Grodnenska husarer, Uralska kompaniet, Isajeffs och Lotschilinas kosack-regementen och ett halft kompani minörer, tillsammans 16,977 man, neml. infanteri 15,622 man, rytteri 893 man, artilleri 307 man och 155 pionierer. * Befälet öfver trupperne och eröfringen af de Åländska öarne uppdrogs omedelbart åt Furst Bagration. Enligt den honom gifna operationsplanen borde hans korps samlas på ön Kumlinge och afgå derifrån i fem kolonner. De fyra första voro bestämda att tåga öfver öarne Wårdö och Lumparland till fasta Åland och hota fienden på alla punkter, bibehållande derjemte möjligheten att förena sig, i händelse nödvändigheten fordrade att operera tillsammans, samt den femte kolonnen att ifrån Kumlinge öfver Sottunga-öarne skyndsamt kringgå Åländska skärgården på södra sidan, framrycka på den med is betäckta delen af Bottniska viken, som ligger emellan Eckerö och Signilskär samt afskära fienden retråtten, då emellertid de fyra första kolonnerna skulle oroa honom i fronten. I dessa rader innehålles det väsendtligaste af dispositionen, hvilken borde, såsom alltid under krig är vanligt, förändras i förhållande till det motstånd, som kunde möta.

---

* Knorrings rapport till Kejsaren, af den 26 Februari, N:o 42.

Om fienden saknade vi tillförlitliga underrättelser; emellan Åländska öarne och Åbo afbröts all kommunikation genom blida, genom innevånarenas aflägsnande ifrån de närmaste öarne och äfven några gångor derigenom att isen uppref i sunden emellan holmarne.

Försvaret af de Åländska öarne var af Svenskarne anförtrodt General Döbeln. Under hans befäl stodo 12 bataljoner infanteri och en obetydlig del rytteri, tillsammans 6,000 man, och omkring 4,000 beväpnade innevånare. Fältartilleri hade han högst obetydligt, men öarnes förnämsta landsättningsplatser och ingångarne till defiléerna betäcktes af för tillfället uppförda förskansningar, bestyckade med sjö-artilleri. Underrättad om Ryska truppernes sammandragning nära Åbo och de derstädes gjorda förberedelserna till ett fälttåg, tviflade Döbeln icke om våra verkliga afsigter och framställde för Konungen omöjligheten att med framgång försvara öarne. "Ryssarne," rapporterade han, "äro till antal mig vida öfverlägsna. I det de begagna sig af hafsvikarne, "kunna de kringgå flankerna och ryggen af mina positioner. Min reträtt till "Sverige är osäker; Ålands haf, som skiljer denna ö från Svenska kusten, "är betäckt af en tunn is, genomskuren af ofantliga remnor, och om en sydlig "vind blåser upp, sönderbrytes och bortföres isen." Döbeln bemödade sig att öfvertyga Konungen om försvarsmedlens otillräcklighet och ändamålslösheten att uppoffra de utvalda trupperne, ty vid hans korps befann sig hela gardet. Slutligen sökte han ock röra Monarkens hjerta medelst skildringen af det elände, som hotade öboerna genom Ålands försvar, hvilket i anseende till truppernes fåtalighet och årstiden af Döbeln ansågs omöjligt. Konungen, som under sin fortfarande vistelse sistlidne sommar på de Åländska öarne blifvit af innevånarena emottagen med hänryckning och som lofvat att aldrig öfvergifva dem, godkände icke Döbelns föreställningar och afsände till Krigsministern följande egenhändiga reskript: "Det är nödvändigt att försvara "Åland. Ganska vigtigt är att hafva en strategisk punkt på andra sidan om "hafvet. Befall att sammandraga armén och att skicka till Åland nödiga "förstärkningar." Detta reskript var en af de sista handlingarne under Gustafs styrelse; det underskrefs af honom sex dagar förr än han beröfvades thronen, och derföre blefvo de Krigsministern anbefallda anordningarna rörande sammandragandet af trupper och afsändningen af förstärkningar till Åland icke bragta till verkställighet. Man hann endast befalla Döbeln att försvara sig, hvarjemte honom tilläts att vidtaga alla åtgärder, som han ansåg nödvändiga.

Döbeln, inseende vigten af sin ställning, tog dervid sin tillflykt till grymma mått och steg. För operationerna från Finland om vintern emot de Åländska öarne funnos blott tvenne vägar: den ena från Åbo öfver Kumlinge till Wårdö, den andra från Åbo öfver Nagu, Korpo och Föglö till Lemland. I anseende till bristen på allmogen tillhörige hus på öarne hade Döbeln förlaggt trupperne icke allenast kring hela Åland, utan äfven på Föglö-holmarne. Emedan han fruktade, att Ryssarne, sedan de för sina operationer valt den första af de tvenne vägarne såsom den kortaste, d. v. s. öfver Kumlinge, skulle, i det de hastigt framryckte, afskära de trupper, som voro förlaggda på Lemland och Föglö, ville han beröfva oss möjligheten att gå denna väg och bortförde derföre alla innevånare från öarne, som lågo invid den, börjandes från de till Finska kusten närmaste ända till det egentligen så kallade Åland, samt uppbrände alla på dem varande byar. Endast kyrkorna förskonades från den allmänna branden. Den på sådant sätt ödelaggda trakten utgjorde en sträcka af 140 verst. Med derefter fästad synnerlig uppmärksamhet på den

väg, som leder till Föglö, förstärkte Döbeln på åtskilliga ställen de dervarande fasta positionerna, i det han försedde dem med batterier och förhuggningar, samt beslöt att försvara sig i det yttersta.

Medan fienderna vidtogo dessa åtgärder, hvilka blefvo för oss helt och hållet okända, erhöll Furst Bagration befallning att hålla sig färdig till uppbrott vid första tillsägelse. Sitt avantgarde, som utgjordes af 1:sta, 2:dra, 30:de och 31:sta jägare-regementerna, 4 sqvadroner husarer och 500 kosacker, fördelade han i tvenne afdelningar och afsände den ena, den högra, under Generalmajor Schepeleffs befäl, till öarne Töfsala, Sudsalo och Wartsala, men den andra, den venstra, Kulneffs, till Korpo och Nagu. Begge afdelningarna hade befallning att förutskicka patruller för att rekognoscera Svenskarne. Donska kosackerna gingo öfver isen och en kommendering af Isajeffs regemente, sedan den nått Sottungarne, anföll, den 22 Februari, en fiendtlig postering, förskingrade densamma och borttog 2 kanoner. "Denna framgång," inberättade Furst Bagration, "är förebud till "en snar eröfring af äfven de öfriga Åländska öarne." * Efter det lyckliga anfallet återvände kosackerna, medförande 20 krigsfångar, hvilka enstämmigt intygade att fienden beredde sig till ett hårdnackadt försvar.

Efter 4 dagars förlopp, den 26 Februari, erhöll Furst Bagration befallning att uppbryta, och samma dag ryckte hans korps till samlingsstället, ön Kumlinge. Soldaterna voro försedda med lifpelsar, stoppade mössor och varm fotbeklädnad. En mängd slädar med förråder, bränvin och ved följde öfver den kala is-ödemarken, ej olik de Arabiska sandöknarne. Tvenne dagar derefter, den 28, afreste från Åbo, i truppernes spår, Knorring och Grefve Araktschejeff, som blifvit förordnad till egentlig General en chef. Med dem följde äfven Alopæus, hvilken ända till krigets början varit Ryskt sändebud i Stockholm, och nu af Kejsaren blifvit sänd från Petersburg. I förmodan att Svenska regeringen, sedan den blifvit underrättad om Ryska truppernes rörelse öfver Bottniska viken, troligen skulle vända sig till oss med fredsförslag, befallde Hans Majestät förse Alopæus med fullmakt att öppna underhandlingar, så snart Svenskarne dertill yttrade någon benägenhet. Alopæus ålades att begagna alla tillfällen att öfvertyga Svenska nationen och regeringen om Rysslands önskan att snart sluta kriget, och i sådant ändamål mundteligen underrätta de fiendtliga officerarena vid förpostkedjorna, att vid vårt högqvarter fanns en person försedd med fullmakt att ingå fredsunderhandlingar.

Den 2 Mars voro alla trupperne församlade på Kumlinge och enligt operationsplanen fördelade i fem kolonner och tvenne reserver. Första eller högra kolonnen kommenderades af Tutschkoff III, den andra af Knorring II, den tredje af Sasanoff, den fjerde af Demidoff, den femte, eller venstra kolonnen, som var bestämd att från södra sidan kringgå öarne, af Grefve Stroganoff. De två första kolonnernas rytteri anförtroddes Schepeleff, och de tre återståendes Kulneff. Chefer för reserverna voro Weljaminoff och Alexejeff. Den 3 Mars började kolonnerna sin rörelse från Kumlinge till de motliggande öarne, genom snödrifvor, öfver öppna vak och öfver öar, som voro beröfvade sin, nu åt andra håll förströdda, befolkning. Infanteriet gick flera man i ledet; rytteriet två om två, men på en del ställen en om en. Utan att möta fienden framkommo de fyra första kolonnerna vid aftonen till Wårdö och närliggande öar gent emot fasta Åland, samt den femte, Grefve Stroganoffs, öfver Sottungarne

* Furst Bagrations rapport till Knorring, af den 22 Februari.

till ön Bänö, der ett Svenskt detaschement stod. De framför 5:te kolonnen ridande kosackerna anföllo detaschementet men blefvo tillbakaslagne, hvarefter Kulneff kringgick ön med hela kavalleriet och tvenne kompanier infanteri af gardes-jägare och Bäloserska regementerna. Svenskarne retirerade, i det de bortförde truppen på slädor. Vårt kavalleri förföljde dem till en skogsdal, der detsamma af gevärseld uppehölls, intill dess de två ofvannämnde kompanierna nalkades. Då vårt infanteri på afstånd blef synligt, fortsatte fienden reträtten, hvartill han undfått befallning, ty Döbeln, underrättad om Ryska korpsens aftåg från Kumlinge, följaktligen icke på den väg, hvarifrån han förmodade anfallet, beordrade alla på Föglö och de mindre öarne förlaggda trupper att skynda till fasta Åland, samt endast qvarlemna en bataljon på hvardera flanken till betäckande af de öfriga truppernes rörelse, hvilka Döbeln på fasta Åland församlade att der göra Ryssarne motstånd.

Knappt hade Svenskarne satt sig i rörelse, så erhöll Döbeln, den 3 Mars, eller samma dag vi anträdde tåget från Kumlinge, underrättelse om en i Stockholm inträffad regements-förändring. Det länge dolda missnöjet emot Konungen, isynnerhet för det med Ryssland förda kriget, hvilket ansågs för källan till allt det onda, som tryckte Sverige, förvandlade sig i ett uppror, hvilket utbröt inom en på Norska gränsen under Adlersparres befäl stående korps. Glömsk af edens, ärans och samvetets pligt, öfvertalade han och de, som voro af samma tänkesätt, korpsen att gå till Stockholm och med våld förmå Gustaf Adolf att sluta fred och sammankalla riksdag. Den af sin edbrytande chef förledda korpsen tågade mot Stockholm. Ryktet om dess marsch utspriddes, den 28 Februari, i hufvudstaden, der man hvarje ögonblick väntade att Ryssarne skulle visa sig; ty underrättad om våra rustningar emot Åland, var man öfvertygad, att Ryssarne skulle betvinga den der samlade Svenska styrkan och sannolikt icke inskränka sig till eröfringen af öarne, utan utsträcka sina operationer emot Stockholm. Konungen ankom skyndsamt från Haga till hufvudstaden, som, under väntan på utomordentliga tilldragelser, var försatt i gäsning. Först ämnade han med Stockholmska garnisonen, bestående af 4,500 man, gå emot rebellerna, hvilka till antalet icke öfverstego denna garnison, men sedermera ändrade han plan och beslöt, att med en del af de trupper, som voro i hufvudstaden, begifva sig till Skåne, förena sig med den der stående korpsen af 15,000 man samt rycka emot de upproriska. Monarkens och dess familjs afresa var bestämd till middagen den 1 Mars. De högre embetsmän, hvilka omgåfvo Konungen, bådo honom att icke resa till Skåne samt framställde de olyckor, som nödvändigt skulle härflyta af ett inbördes krig. Enligt deras tanke bestod det enda medlet till upprorets stillande samt att afhålla Adlersparres emot Stockholm tågande trupper i allmängörandet af en kungörelse, hvaruti utlofvades underhandlingar med Ryssland och sammankallandet af en riksdag för rådplägningen med rikets Ständer om lättandet af nationens bördor. Ett bestämdt afslag var Konungens svar. Då de sågo hans oböjlighet, hade öfverbefälhafvaren för Finska armén, Grefve Klingsper, och chefen för hans stab, Adlercreutz, hvilka befunno sig i Stockholm på permission, jemte några af Konungens adjutanter, den utomordentliga djerfheten att affordra Gustaf Adolf hans värja och att, då han vägrade, med våld beröfva honom den. Konungen slet sig lös ur rebellernas händer och sprang på borggården, men blef der fasttagen. Till Svenska nationens eviga skam fanns ej i hela slottet någon enda, som skulle ilat till Monarkens hjelp, utom en kakelugns-eldare, hvilken bar en börda ved. Den trogna tjenarens svaga försvar var ändamålslöst. Konungen

ställdes under bevakning och styrelsen öfvertogs af hans farbror, Hertigen af Södermanland.

Sedan manifestet om regements-förändringen blifvit kungjordt, var Hertigens af Södermanland första omsorg att afvända den fara, som hotade från Åland. Till Döbeln skickade man genast underrättelse om den i hufvudstaden inträffade förändringen. Befälhafvaren erhöll denna underrättelse samtidigt med rapporten från hans förposter om Ryssarnes ankomst från Kumlinge, hvarom man i Stockholm icke kunnat hafva kännedom och följaktligen icke kunde gifva honom några befallningar rörande försvaret eller öfverlemnandet af öarne. Döbeln affärdade ofördröjligen Öfverste Lagerbring Ryska trupperne till möte, med befallning att underrätta Knorring om regements-förändringen samt begära stillestånd. Lagerbring fördes af vårt avantgarde till Furst Bagration, och sedan han der relaterat om förändringen i Stockholm, bad han Fursten afbryta truppernes rörelse. Utan att blanda sig i politiska ärender skickade Furst Bagration Svenska sändebudet till Knorring och fortsatte marschen med sina trupper. Såsom vi ofvanföre sagt, ankommo de första fyra kolonnerna till Wårdö och den femte till Bänö, den 3 Mars.

Den 4 Mars om morgonen uppbröt Furst Bagration med de förstnämnde fyra kolonnerna från Wårdö till fasta Åland, sedan han befallt Grefve Stroganoffs kolonn, som blifvit förstärkt med en sqvadron husarer och Permska regementet, att skynda öfver Lemland till yttersta delen af Åländska skärgården och der för fienden afskära vägen till Sverige. Då Furst Bagration framtågat några mil, mötte han Döbeln, som reste till Knorring, och samtyckte att låta honom passera. I förmodan likväl att han genom dessa underhandlingar endast ville vinna tid, befallde Furst Bagration att forcera marschen. Under den möttes inga fiender; de drogo sig skyndsamt tillbaka. På ett ställe, Skatterp, lemnade Svenskarne 4 kanoner och en kanonslup med en falkonet. De första fyra kolonnerna inträngde obehindradt på fasta Åland och förlade sig, den 4 om aftonen, emellan Saltvik och Jomala. Grefve Stroganoffs kolonn, som föregicks af den outtröttliga Kulneff, upphann på Lemland Svenska arriergardet, som efter ett obetydligt ömsesidigt skjutande flydde och lemnade åt oss såsom pris fem 24-skålpunda kanoner, en kanonslup med sex falkonetter och sex transportfartyg. Några verst längre fram fann man ännu fyra kanoner, som blifvit lemnade inom några förskansningar. Grefve Stroganoffs kolonn qvarblef öfver natten på Lemland. På sådant sätt intogs större delen af Åländska skärgården inom tvenne dygn. Det kalla, men lugna vädret gynnade Ryska arméen, som raskt och gladt framgick på den frusna, med granitklipper besådda hafsytan. Våra kolonners tåg med efterföljande tross, Svenskarnes reträtt, tusentals menniskor och hästar, som rörde sig i olika rigtningar på den snöiga slätten, afbröto ödetystnaden och visade ett skådespel, likaså ovanligt som majestätiskt. Stjernornas sken var utomordentligt starkt; koncentrerande skenet på sina vapen, vände sig kolonnerna likasom eldmassor i den stumma naturen. I luften svängde sig skaror af vilda foglar. Till nätterna uppkastade soldaterna vallar af snö för att hafva skydd emot de kalla vindarne, och långa rader af eldar flammade på isen. Furst Bagration, som personligen anförde kolonnerna, inrapporterade: "Hans Kejserliga Maje-"stäts trupper hafva utmärkt sig genom ett obegränsadt nit och hafva visat "exempel af outtröttlighet. Under det de dag och natt gjort marscher för

"att uppnå den flyende fienden, hafva de besegrat alla svårigheter och hin-
"der, som mött dem på deras väg. Förgäfves trodde sig fienden kunna häm-
"ma deras häftiga förföljande medelst flera och stora förhuggningar, som
"blifvit gjorda i de täta skogarna. Trupperne antingen kringgingo eller af-
"röjde dem, och i det de öfvergingo oöfverskådliga issträckor, öfvervunno
"de äfven de svårigheter, som af sjelfva naturen emot dem upprestes; deras
"tapperhet och modiga anryckande har allestädes bragt fienden i fruktan."

Sådana voro krigshändelserna den 4 Mars. Må vi nu vända oss till de samma dag förda underhandlingarna. Döbeln hade dagen förut om aftonen erhållit befallning från Stockholm att begagna alla medel för att uppehålla Ryssarne och reste morgonen derpå sjelf till Knorrings högqvarter. Han talade om den nya regeringens fredälskande afsigter och Hertigens af Södermanland önskan att afsända till Petersburg en betrodd person med bref till Kejsaren samt föreslog att ingå stillestånd. Knorring och Suchtelen samtyckte med det vilkor, att Svenskarne till oss skulle öfverlemna de Åländska öarne, derifrån återföra sina trupper till Svenska kusten och utvexla alla fångar, som blifvit gjorda ända ifrån krigets början. Döbeln antog de honom föreslagna vilkoren och en konvention uppsattes oförtöfvadt. För dess stadfästelse medelst underskrift väntade man endast på Grefve Araktschejeff; han hade rest att besöka en annan kolonn och var ännu icke återkommen till högqvarteret. Anländ till Knorring, godkände Grefve Araktschejeff icke de förenämnda vilkoren för stilleståndet och den i följd deraf uppsatta konventionen. "Kejsar Alexanders afsigt," sade han, "är icke att eröfra de Åländska öar-
"ne, utan blott att tvinga Sverige att i Stockholm underteckna freden. Der-
"före har ock redan en armé ryckt till Torneå och en annan går från Wa-
"sa till Umeå." Derefter föreslog han Knorring att gifva trupperne befallning, hvilken likväl redan af Furst Bagration blifvit fullgjord, att påskynda rörelsen, samt venstra flanken att hasta att afskära den väg, som leder från öarne till Stockholm Sedan Grefve Araktschejeff utvecklat sin tanke, begaf han sig från hufvudqvarteret till trupperne och förblef der intill aftonen. Han önskade derigenom fördröja tiden med underhandlingarne, hvilka han befallt fortsättas, sedan han likväl förbjudit att utan hans tillåtelse underskrifva vilkoren, huru de än kunde utfalla. Om aftonen återvände han till högqvarteret och sammanträffade med Döbeln, hvaröfver han egenhändigt rapporterade till Kejsaren: "Jag tillkännagaf Svenska Generalen, att jag blif-
"vit sänd af Hans Majestät icke att sluta stillestånd utan fred, och att jag
"icke samtycker till något stillestånd; men om han så önskade, kunde han
"med trupperne gifva sig fången. Svenska Generalen blef ganska brydd, ty
"detta väntade han ej. Till truppernes öfverlemnande samtyckte han alldeles
"icke och yttrade att desse redan retirerade samt att vi, med undantag af
"arriergardet, icke kunde afskära dem; dock med arriergardet, tillade han,
"skulle han strida och icke gifva sig lefvande i våra händer. Efter många
"underhandlingar, hvarvid Svenskarne oupphörligt talade om fred, befallde
"jag säga dem att det sannolikt i Stockholm icke vore kändt, på hurudana huf-
"vudvilkor fred med Ryssland kan blifva afslutad, och hvarförutan de icke bor-
"de tro att Ryssland kunde underteckna densamma, nemligen: 1) att för e-
"värdliga tider afträda Finland med Åländska öarne till Ryssland; 2) att
"afsäga sig alliansen med England; 3) att, derest Svenskarne vore ur stånd
"att afslå landstigningar af Engelska trupper, Ryssland ville bispringa
"Sverige med en hjelpkorps. Svenskarne anhöllo att dessa tre punkter
"skulle lemnas dem skriftligen upptecknade. Jag biföll dertill och gaf dem

"skriften för att afsändas till Stockholm, hvarifrån inom fyra dagar, eller "den 8, svar skulle erhållas." *

Härmed slöts öfverläggningen, som, i anledning af Grefve Araktschejeffs enträgna påstående, icke hade det af Svenskarne önskade stilleståndet till påföljd. Vid daggryningen den 5 Mars förnyades från vår sida krigsoperationerna. Fienden fortfor att retirera skyndsammare än de tvenne föregående dagarna. Ryska hären rörde sig i samma föreskrifna ordning, som dagen förut: 4 kolonner tågade öfver fasta Åland och den 5:te kringgick skärgården på södra sidan. De första 4 kolonnerna funno under sin marsch af fienderna öfvergifna batterier med kanoner, en mängd redskap, lasaretter och magasiner. Döbeln uppbrännde en del förråder, men han medhann icke förstöra alla i anseende till vårt hastiga anryckande. Tvenne gånger upphann vårt avantgarde Svenska eftertrupperne, attackerade och tog fångar. Vid en af dessa attacker eröfrades Södermanlandska regementets fana. Samma dag, den 5, tillbragte Grefve Stroganoffs kolonn, då den icke hunnit afskära fienden, emedan truppen varit nödsakad att göra en omväg af 50 verst på ojemna, snöfyllda vägar, natten i åsyn af Eckerö, den sista af de större öarne, som ligga på vestra sidan af Åland. På denna ö förenades nästan hela Döbelns reguliera styrka, som nu beredde sig att följande morgon helt och hållet utrymma Åländska skärgården och begifva sig till Svenska kusten. Milisen, hvilken blifvit sammandragen på öarne, upplöstes och hemförlofvades. Döbeln uppbrände flottiljen samt öfverlemnade magasinerna till plundring åt innevånarena och krigshären. Om natten anträdde Svenskarne sitt återtåg till fäderneslandet. Deras rytteri gick förut; derefter följde infanteriet, som var formeradt i stora karréer, hvilka i midten hade en mängd slädar med förråder samt kronans och privat egendom. Dessa ofantliga karréers rörelse, hvilka med sig förde allt, hvad möjligen kunnat sammanbringas på öarne, var ej olikt ett tåg af trupper, som rädda sig undan anfall af Asiatiska horder. Återtåget skedde i ordning. Kosackerna oroade Svenskarne och ströfvade omkring dem, men sökte fåfängt tillfälle att bryta sig in i karréerna, eller att uppehålla dem; för Donska kosackerna lyckades det blott att taga ett mindre antal efterblifna soldater och 2 af fienden öfvergifna kanoner.

I det stället undgick Svenska arriergardet icke öfverraskningar. Kulneffs avantgarde, som på några dagar ej sett någon slags boning, emedan det tågat på isen, upphann fienden nära Signilskär. Isajeffs kosack-regemente attackerade en Svensk kolonn, skingrade den, tillfångatog 144 man samt eröfrade 2 kanoner. Under fortsatt förföljande på andra sidan Signilskär upphann Isajeff en annan kolonn. Den formerade karré och försvarade sig medelst skjutande; kosackerna inträngde dock och borttogo 2 kanoner. På samma tid uttröttade 3 sqvadroner Grodnenska husarer och kosacker ge-

* Conditions préliminaires qui doivent servir de basis à la paix. 1) Afin de couper pour l'avenir toute racine à des guerres avec la Russie, la Suède lui cède pour toujours la Finlande entière jusqu' à la revière de Kalix, y compris les iles d'Aland, et le golfe Bothnie sera à jamais la frontière ulterieure. 2) La Suède renoncera à l'alliance pernicieuse de l'Angleterre et s'allie avec la Russie. 3) Comme il pourrait arriver qu'en cas de rupture avec l'Angleterre, la Suède ne se croirait pas en état de s'opposer à des descentes des Anglais, la Russie s'engage de l'assister avec un corps de troupes suffisant, dès qu'il sera exigé, par où l'alliance entre les deux puissances deviendra encore plus étroite. En cas qu'on consent à ces articles préliminaires, nous sommes autorisés d'inviter le gouvernement Suèdois d'envoyer pour une paix définitive, le plutôt possible, un plénipotentiaire dans les iles d'Aland, où il se trouvece lui de l'Empereur de Russie muni d'un plein pouvoir complet pour le même effet.

som jemt förföljande en ytterst i arriergardet gående bataljon af Södermanlandska regementet och omringade slutligen densamma. Chefen för denna bataljon, Öfverste Engelbrechten, i stället att skyndsamt retirera, stannade och ville försvara sig, hvarvid han förlorade tiden och aflägsnades från de öfriga arriergardets trupper, hvilka fortsatte tåget. Derefter trädde han i underhandlingar, men fordrade fritt aftåg och vägrade gifva sig till fånga åt ett rytteri, som icke kunde genombryta hans leder. De våra bifölle icke Engelbrechtens propositioner, utan hotade med anfall från flera sidor och fordrade kapitulation. Efter något tvekande nedlade Svenskarne, 14 officerare och 442 soldater, vapen. Antalet af dem, som denna dag tillfångatogos af Kulneffs afdelning, öfversteg denna afdelnings numerära styrka. Fångarne skickades till Signilskärs klipper, dit emellertid Bäloserska regementet anländt. Kulneff forsatte förföljandet några verst inpå Ålands haf. Hela den oöfverskådliga hafssträckan ifrån Signilskär till stränderna af Sverige var betäckt med af fienden öfvergifna slädor, krutkistor, gevär, redskap, renslar och annan egendom.

De Åländska öarne voro eröfrade. Det återstod att uppnå det förnämsta målet, som ända från krigets början utgjort syftet för Kejsar Alexanders brinnande önskningar och hvilket, såsom vi af beskrifningen öfver detta fälttåg sett, han ofta ålaggt öfverbefälhafvarena, att nemligen öfverföra Ryska vapnen till den fiendtliga stranden och inom Sveriges gränser afsluta freden. För denna bragd saknade anförarena för våra trupper tillräcklig beslutsamhet. Låtom oss antaga, att öfvergången till Sverige ocksä icke beredt Ryssland en fördelaktigare fred än den, som ett år sednare afslutades i Fredrikshamn; men Kejsar Alexander fordrade nödvändigt ett inbrott i det inre af Sverige. Hans regering skulle än belysas af en ärans stråle; med de många hufvudstäder, som besegrats af hans vapen, skulle ännu en förenas, till fäderneslandets lagrar skulle en ny krans flätas och rikets ära, som för hvarje nation utgör ett dyrbart arf, förstoras. Våra generaler beslöto sig icke att fortsätta marschen längre, de voro tillfreds med eröfringen af de Åländska öarne och inväntade från Stockholm svaret på de skriftliga vilkoren för freden, hvilka af Grefve Araktschejeffs blifvit Döbeln meddelade. Araktschejeff var dock af motsatt mening och talade om Kejsar Alexanders oföränderliga vilja, att man borde gå öfver Ålands haf; men han visade likväl icke vid detta tillfälle den honom annars egna fasthet. Han föreslog att beordra en kavalleri-afdelning till Grislehamn på den närmast belägna Svenska stranden, för att utforska tilldragelserna der, och jemte det han inberättade till Monarken, att det vore nyttigt befalla Furst Bagration ditgå med 10,000 man, utbad han sig Nådig befallning till denna rörelse, ehuru han var berättigad att handla efter eget godtfinnande. Svaret på hans rapport, som blifvit afsänd från Åland till Petersburg, kunde icke snart ankomma, och en gyllene tid gick derunder förlorad; underhandlingarne fortforo och en väderlek inföll, hvilken för operationerna på isen var missgynnande. Så beröfvades Ryska historien en af de prydnader, genom hvilken Kejsar Alexander önskade gifva densamma en ny glans genom att i fäderneslandets annaler införa namnet af det genom Hans vapen eröfrade Stockholm. Man motsade till och med Grefve Araktschejeffs förslag att afsända en kavalleri-afdelning till Grislehamn, "framställande," såsom han inberättade till Monarken, "tusende omöjligheter, men jag stod fast dervid, att man skulle "ditsända Kulneff med kavalleriet, hvarom ocksä samma afton befallning "utfärdades. Under natten besökte man mig och önskade förändring der- "uti, men jag blef orubblig och befallde att verkställa den; och på det

"jag kunde vara öfvertygad att Kulneff skulle afgå till Grislehamn, samt för "att tillförlitligare inhemta hvad der stod att upptäcka, skickade jag min "adjutant Kirsanoff med honom. Af allt behagade Eders Majestät inse obe-"nägenheten att öfvergå till Sverige."

Kulneffs afdelning, som blifvit bestämd för öfvergången öfver Ålands haf, utgjordes af 100 man Uralska lifkosacker, 200 man af Lotschilinas kosack-regemente, 200 man af Isajeffs regemente och 3 sqvadroner Grodnenska husarer under Major Hirsch's befäl. Till natten emellan den 6 och 7 Mars förlade sig truppen vid de sista fiskar-kojorna på Signilskär för att njuta en kort hvila. Kulneff gaf följande dagorder: "Gud med oss! Jag "är framför eder; Furst Bagration är bakom eder. Midnattstiden, klockan "2, skola vi samlas vid qvarnen. Tåget till Svenska stränderna sätter kro-"nan på alla våra mödor. Dessa erbjuda oss en verklig belöning, heder och "odödlig ära. Två bägare bränvin på man, en bit kött och bröd samt två "garnets hafra medtagas. Hafvet är icke fruktansvärdt för den, som för-"tröstar på Gud. Hvilen eder, kamrater!" Tre timmar före dagningen uttågade Kulneff från Signilskär. Isajeffs och Lotschilinas regementen utgjorde hans avantgarde, framför hvilket Öfverstlöjtnant Kirsanoff på en versts afstånd med 48 kosacker tågade. Efter avantgardet gingo Uralska kosackerna och tre sqvadroner Grodnenska husarer. En husar-pluton utgjorde arriergardet. Svenskarnes ännu friska spår, de af dem bortkastade bördorna och afbrutna stycken af deras vapen antydde vägen på hafvet, der för ej längesedan Engelska och Svenska flottornas flaggor svajade, men der nu Ryska sångares röster hördes. Afdelningen gick likasom till ett gästabud, fröjdande sig öfver den egenartade bedrift, som den nu utförde. Vi fatta denna glädje om vi erinra oss den anda af hjeltemod, som lifvade Ryska armén under Alexanders ärofulla tidehvarf, då förvånande dater utfördes och dånet af jättestrider förnams.

Inom åtta timmar voro Ålands hafs uppstaplade isar öfvergångna och på afstånd skymtade den Svenska strandens klippor. Dem till helsning skallade inom Kulneffs afdelning ett hurra. De på höjderna vid stranden stående Svenska vedetterna, som förvånades vid åsynen af kosackernas pikar, gåfvo sina chefer Ryssarnes annalkande tillkänna. De fiendtliga officerarena betviflade först vedetternas berättelse och ilade sjelfva till stranden, men trodde knappt sina ögon, då de rigtade blicken på den obegränsade snöiga slätten och sågo der Donska kosacker. Fiendtliga jägare ryckte fram på en versts afstånd från stranden och öppnade elden. Kirsanoff stannade för att invänta de trupper, som följde honom. Sedan hela afdelningen närmat sig avantgardet, formerade Kulneff truppen på följande sätt: Kirsanoffs kosacker bildade en spridd kedja och hade bakom sig, till höger, Isajeffs och, till venster, Lotschilinas regemente; i andra linien stodo Grodnenska husarerna; i reserven Uralska kosackerna. Efter dessa anordningar gaf Kulneff tecken till attack med segervinnares vanliga utrop: "Gud med oss!" Kosackerna ilade till fiendens rygg och venstra flygel, husarerna anföllo i fronten. Alla rusade fram med förenade krafter, angrepo samtidigt och sedan de öfverändakastat sin fiende, jagade de honom mot stranden, som var betäckt af klippor och skogbeväxta berg. Bakom dessa dolde sig de slagna Svenskarne undan Ryssarnes pikar och sablar, sedan de åt dem lemnat 86 man såsom fångar. Då fienden icke mer vågade sig ut på fria fältet, agerade han i skydd af stenar och träd, och emedan det var omöjligt att medelst kavalleri besegra strandförsvaret befallde Kulneff Uralska kosackerna, som voro utmärk-

ta skyttar och försedde med långa gevär, att sitta af och ställa sig i led samt sålunda förjaga de fiendtliga jägarena. Uralerne drefvo Svenskarne från skogen, vid ingången till viken och trängde dem tillbaka ända till den stora väg, som går åt Stockholm. Samtidigt uttänjde sig en del af husarerna på ett led, den öfriga delen steg af, formerade sig i kolonner och gaf derigenom afdelningen ett visst utseende af talrikhet, hvartill äfven isens ojemna yta bidrog, i det den dolde våra truppers verkliga antal och sammansättning. Under det ömsesidiga skjutandet afsände Kulneff en parlementär att af Svenskarne fordra Grislehamns öfverlemnande, hvarjemte han lät underrätta dem att Ryska armén från Åländska öarne satt sig i rörelse mot den norr om Stockholm belägna staden Norrtelge. Svenskarne misstrodde icke denna underrättelse och afstodo åt oss Grislehamn, intill dess den från Svenska regeringen till Knorring såsom underhandlare afsände stabofficeren skulle återvända. Kulneff intog Grislehamn och inberättade till Furst Bagration: "Tacksägelse till Gud! Heder och ära åt "Ryska hären på Sveriges kuster! Jag sjunger med truppen i Grislehamn: "vi prise Dig Gud! På hafvet är vägen mig öppen och jag qvarstannar här, "tills jag erhåller edra befallningar." En signal från Grislehamnska telegrafen underrättade Stockholm, att Kulneff uppträdt på hundra versts afstånd derifrån, och förorsakade der en allmän oro, emedan innevånarena förmodade att hela Ryska armén redan var nära. Flera började bereda sig till afresa från hufvudstaden. Emellan Grislehamn och Stockholm öfvergåfvo innevånarena sina hus och hela vägen var betäckt af flyende och transporter.

Den 7 Mars, då Kulneff intog Grislehamn, ankom till Knorring den Svenska underhandlare, en stabofficer, hvilken vi ofvanföre omnämnt. Han medförde ett bref från Döbeln, hvari denne försäkrade om Hertigens af Södermanland lifliga önskan att sluta fred, dock med det vilkor att de Ryska trupperne icke skulle öfvergå till Svenska kusten och med tillägg att omedelbart efter parlementären skulle Generaladjutanten Grefve Löwenhjelm anlända med bestämd underrättelse om de Svenska befullmägtigades ankomst till oss samt för att öfverenskomma om den ort, som för fredsunderhandlingarne borde bestämmas. Man svarade parlementären att Grefve Löwenhjelm skulle med nöje emottagas. Dessutom skickade Knorring, i afsigt att visa en uppriktig benägenhet å vår sida att ernå en fred, som öfverensstämde med Hertigens af Södermanland önskningar, med den Svenska parlementären befallningar till Kulneff och Barclay de Tolly, som äfven på samma tid ankommit till Svenska kusten vid Umeå, att återvända, den förre till Åland och den sednare till Wasa. * Två omständigheter voro de bevekande orsakerna till Barclay de Tollys och Kulneffs återkallande, ty 1) fruktade man att genom dessa afdelningars fortsatta vistande på Svenska sidan reta Svenskarne * och 2) hotade en sydlig vind, som nu begynte höja den Bottniska vikens isbelaggda yta, att inom få timmar sönderbryta henne. Efter befallningarnes affärdande till Kulneff och Barclay de Tolly med den Svenska underhandlaren tillsändes dem dylika och af samma innehåll äfven med Ryska kurirer. Efter tillbragta två dagar i Grislehamn återvände Kulneff lyckligen till Åland, och äfvenså Barclay de Tolly från Umeå till Wasa. Emellertid slöt Knorring, som fruktade att hela korpsens återmarsch från Åland till Finland

* Alopæus's memorial af den 7 Mars till Grefve Saltikoff, som handhade Ministerium för utrikes ärenderna.

** Grefve Araktschejeffs rapport till Kejsaren, af den 7 Mars.

kunde uppehållas genom isens brytning, med Svenskarne ett stillestånd, hvari stadgades att krigsoperationerna på alla punkter af krigstheatern skulle upphöra. Ty värr nödgas vi tillägga, att Knorring, då han aftalade detta med den besegrade fienden, som redan häfvat i hjertat af sitt rike, derjemte utbad sig af Svenskarne, likasom af segrare och fruktansvärda motståndare, en mundtlig försäkran att Svenskarne intill den definitiva freden icke skulle närma sig Finland och de Åländska öarne, hvarken öfver isen eller sjöledes. * Derefter, den 8 Mars och följande tvenne dagar, företog Ryska armén sitt återtåg från Åland, der Generalmajor Kniper med 2:dra jägare regementet och 20 kosacker i garnison qvarlemnades. Vid eröfringen af Åland togos 2,219 soldater och 29 officerare tillfånga, 16 fältkanoner, af hvilka 2 voro utan lavetter, 16 skeppskanoner, 4,680 gevär, 8 kanonslupar, 138 handelsfartyg af åtskilliga slag samt en betydlig mängd krigsredskap och förråder. Å vår sida uppgick förlusten i sårade och döda till 30 man. Till hvilken grad Kejsaren var missnöjd med General en chefs operationer skola vi längre fram utreda; här må vi först skildra den af Ryska trupperne, samtidigt med Åländska öarnes eröfring, verkställda öfvergången öfver Qvarken och deras rörelser i trakterna af Torneå.

---

18 Kapitlet.

Öfvergången öfver Qvarken.

Afdelningens sammansättning. — Beskrifning öfver Qvarken. — Anordningar för öfvergången. — Besvärligheterna under vägen. — Ankomsten till Svenska kusten. — Affär vid Umeå. — Stillestånd. — Umeås intagning. — Återtåg till Wasa.

Emedan Barclay de Tolly af Grefve Araktschejeff erhållit den strängaste befallning att ofördröjligen från Wasa öfvergå till Umeå, och emedan det var omöjligt att i anseende till den sena årstiden, som hotade att snart bryta isen, uppskjuta fälttåget, inväntade han icke alla de för öfvergången öfver viken bestämda trupper, utan aftågade med dem, som redan funnos i Wasa. Dessa trupper bestodo af lifgrenadier samt Tulska och Polotska musketer regementerna, 300 kosacker och 8 kanoner, tillsammans omkring 3,500 man. Permska regementet qvarlemnades i Wasa under Generalmajor Labanoffs befäl för att i denna stad och på de närmast kusten belägna holmarne göra garnisons tjenst samt der bibehålla lugnet. Labanoff anbefalldes att, sedan de till Wasa tågande Tenginska och Navaginska musketer samt 24:de och 25:te jägare regementerna dit ankommit, afsända dem öfver Qvarken till Umeå för att förena sig med Barclay de Tolly, äfvensom att hafva lifsförnödenheter i beredskap och på första reqvisition dit affärda dem.

Vägen öfver Qvarken är kortare än afståndet från Åbo till de Åländ-

* Knorrings rapport till Kejsaren, af den 10 Mars.

ska öarne, men i afseende på lokala förhållanden möta der långt flera svårigheter. Bottniska viken, hvars mynning vidgar sig å ömsesidor om Åland, afsmalnar emellan Wasa och Umeå och bildar der ett sund, Qvarken kalladt, af vid pass 100 versts bredd. Emellan begge stränderna ligga flera grupper af till större delen obebodda klippor. Om sommarn är Qvarken vådlig för sjöfarande i anseende till en mängd sandbankar och hafsbottens ojemnhet, om vintern tillfryser den och bildar likasom en landtkommunikation emellan de motliggande stränderna. Men äfven vintervägen är farlig; breda vak och remnor i isen, betäckta af en sednare påfallen snö, hota på flera ställen likasom dolda afgrunder. Stundom förstöra oförmodade stormar den osäkra isbeläggningen och bortföra den i hafvet. I December 1808, äfvensom en månad sednare, sönderbröts isen tvenne gångor af hvirfvelvindar och sjögång. Förr än Barclay de Tolly emottog befälet öfver Wasa korpsen, utsände Furst Galitsin Kapten vid Preobraschenska regementet Grefve Tolstoj och sednare kosack-majoren Kiseleff II, hvardera med ett tiotal utvalda kosacker, för att rekognoscera vägen och fiendens styrka på motsatta stranden. Begge framträngde de till Gaddens båk och återvände lyckligt samt inberättade om öfvergångens möjlighet, men tillika om de ej ringa vedermödor, som förestodo under vägen. Äfven meddelade de att, enligt af öboerna inhemtade underrättelser, i närheten af Umeå ett högst obetydligt antal Svenska trupper funnos samlade.

Barclay de Tollys anordningar för öfvergången voro följande: Han fördelade truppen uti två afdelningar: den första, Öfverste Filisoffs, utgjordes af 100 kosacker, anförda af kosack-majoren Kiseleff och bestämda att rekognoscera, 2 bataljoner af Polotska regementet och 2 kanoner; den andra afdelningen, Generalmajor Bergs, utgjordes af lifgrenadierna och Tulska regementet, 200 kosacker och 6 kanoner. Begge afdelningarne anbefalldes att, den 5 och 6 Mars, samla sig på de närmast Wasa liggande öarne, den första på Walgrund, den andra på Björkö. Genast efter ankomsten till Walgrund borde Filisoff afsända kosack-majoren Kiseleff jemte 50 kosacker och 40 på slädor åkande musketerare direkte till öarne Holmön och Gadden samt ålägga dem att efter ankomsten dit: 1) om natten angripa de fiendtliga piketterna, tillfångataga dem samt söka förhindra det ingen af Svenska soldaterna eller innevånarena skulle undkomma till den fiendtliga stranden och der sprida tidningen om vår rörelse; 2) göra sig underrättade om Svenskarnes styrka och stationer på fasta landet, äfvensom hvilka dispositioner blifvit vidtagna till försvar samt huruvida och hvarifrån de vänta förstärkning. Efter inhemtandet häraf borde rapport derom skyndsamt insändas, men detaschementet qvarblifva på öarne med iakttagande af all möjlig försigtighet. I spåren efter detta detaschement skulle begge afdelningarne af truppen utrycka, den första till Holmön, den andra till Gadden, samt begge derifrån tåga till Umeå, den ena nordligt, den andra sydligare. Det förböds att medtaga annan tross än patronkistorna, som med sina hjul borde ställas på bondslädor, samt enspänniga slädor för sjukas transporterande. Skorpor skulle medtagas för 10 dagar och furage för 4 dagar. Till slut erinrades om iakttagande af den strängaste ordning. *

På utsatt dag, den 6 Mars, församlade sig afdelningarne på öarne Walgrund och Björkö samt gingo till den obebodda ön Walshorn, der man ett

* Barclay de Tollys dispositioner, bilaggda hans rapport af den 4 Mars, N:o 29, till Grefve Araktschejeff.

helt dygn nödgades vänta på hästar, vägvisare och proviant. Truppen bivuakerade, den 7 Mars, på oöfverskådliga snöstepper och midt ibland granitklippor, der intet tecken fanns hvarken till lif, plantor, buskar eller ens hvassrör. Den 8 Mars, klockan 5 om morgonen, utryckte truppen från Walshorn på öppna hafvet. Första afdelningen, Filisoffs, tågade förut; den andra, Bergs, vid hvilken Barclay de Tolly sjelf befann sig, följde efter. Reserven utgjordes af en bataljon af lifgrenadier regementet och 20 kosacker. Redan vid det första steget började striden med naturen. En förfärlig storm, som rasat hela denna vinter, hade sönderkrossat isen och hitfört den i stora stycken från hela viken. Likasom klippor höjde sig dessa i olika rigtningar, dels afskärande vägen, dels uppstaplade utmed densamma. På afstånd liknade ishvarfven hafsvågor, som ögonblickligen frusit under en stark sjögång. Man var nödsakad att dels klifva öfver isstyckena, dels vika af på sidan om dem, dels med möda arbeta sig ur en djup med skorpa betäckt snö. Kölden öfversteg ej 15 grader och vädret var lugnt; i annat fall hade stormen, högst vanlig vid denna latitud, kunnat sönderbryta isbetäckningen och uppsluka truppen. Ehuru hvarje minut var dyrbar, tillät man dock soldaterna hvila; de kunde knappt röra sig af trötthet. Hästarne slintade och sårade sina fötter i de skarpa isskärfvorna. Artilleriet fördröjde truppens rörelse. Till kanonerna, som blifvit laggda på slädlavetter, detascherades 200 man och slutligen lemnades de efter under betäckning af reserven. Sedan 40 verst på 12 timmar blifvit tillryggalaggda, framkom truppen, klockan 6 om aftonen, till den Svenska ön Gadden, hvilken förut blifvit intagen af Kiseleff, som med sina 50 kosacker och 40 utvalda skyttar af Polotska regementet anfallit den der stående Svenska piketten och efter ett hårdnackadt motstånd skingrat densamma, men likväl icke lyckats taga hela piketten till fånga, i följd hvaraf några soldater räddade sig till Svenska kusten och underrättade dervarande chefskap om Ryssarnes ankomst till Gadden och Holmön. Dessa öar äro likaså ofruktbara som de, hvilka ligga vid Finska kusten. Med möda kunde man erhålla något ved. Större delen af truppen tillbragte natten utan eld.

Följande dag, den 9 Mars, skulle marschen fortsättas till Umeå sålunda, att Barclay de Tolly, med 2:dra kolonnen, skulle dittåga rakt ifrån Gadden och Filisoff med 1:sta kolonnen till Holmön, hvarest, enligt erhållna underrättelser, Svenska trupper befunno sig. Filisoff hade befallning att förjaga dem och derefter vända sig mot Umeå ifrån norra sidan. Barclay de Tolly uppbröt vid midnatten, ankom tidigt om morgonen, i mörkret, till mynningen af Umeå-elf och bivuakerade der. I brist af ved sönderslogos två vid stranden liggande handelsfartyg och begagnades till bränsle. "Öfvergången var den mest mödosamma," inberättade Barclay de Tolly. "Soldaterna "gingo i djup snö, ofta öfver knäna, och huru mycket vi än bemödade oss "att framhinna i god tid, voro vi dock nödsakade att, i anseende till fol-"kets trötthet efter en 18 timmars marsch, bivuakera vid utloppet af elf-"ven. Fiendens förposter stodo i vår åsyn. De besvärligheter, som vid "denna öfvergång mötte, var det endast för en Ryss möjligt att besegra." Filisoff träffade på Holmön ett Svenskt detaschement bakom förskansningar, uppförda af snö, och anföll det. Första anfallet afslogs. Gevärseld öppnades och emellertid detascherades två grenadier-kompanier att kringgå Svenskarne. Fienden retirerade till Umeå, svagt förföljd i anseende till vårt artilleris långsamma rörelse i den djupa snön. På Holmön tillfångatogos en Svensk officer och 36 man; å vår sida sårades tre. Mot aftonen upphann

Filisoff byn Töfteå och ställde sig i förbindelse med Barclay de Tolly, hvilken tillbragte natten, såsom vi ofvanföre nämnt, nära mynningen af Umeå-elf.

I Umeå kommenderades Svenskarne af Grefve Cronstedt. Hos honom fanns icke öfver 1,000 man, och han stod lugn likasom under djupaste fred. De öfriga af hans trupper voro hemförlofvade. Först aftonen förut erfor han genom de soldater, hvilka räddat sig från ön Gadden, Ryssarnes annalkande och hann icke numera, i anseende till tidens korthet, vidtaga några försvarsåtgärder, då han dessförinnan, såsom han sedermera sjelf tillstod, förmodat öfvergången öfver Qvarken vara overkställbar. Nu öfvertygad om sin förvillelse började han i hast samla sin trupp. Emellertid gjorde Barclay de Tolly, den 10 i dagningen, anfall och jagade hans förpostkedja på flykten. Kosackerna och skarpskyttarne, sedan de med möda arbetat sig igenom den djupa snö, i hvilken de tillbragt två dygn, gladde sig då de åter beträdde den släta vägen, ilade hastigt efter fienden och stodo redan på en versts afstånd från Umeå. Öfvertygad om Ryska styrkans öfverlägsenhet i antal och riktigt beräknande, att om Ryssarne besegrat hindren vid öfvergången öfver Qvarken, de otvifvelaktigt uppträdde på den Svenska kusten fast beslutne att till hvad pris som helst köpa sig segern, ville Grefve Cronstedt icke inlåta sig i en strid, som icke lofvade honom framgång, utan beslöt att genom underhandlingar afbryta våra vidare operationer. Han utskickade en parlementär att föreslå ett möte med Barclay de Tolly. Han erhöll till svar att vår offensiva rörelse icke under någon förevändning kunde afbrytas, men om han önskade förskoning, borde han sjelf infinna sig. Straxt derpå besökte Grefve Cronstedt Barclay de Tolly. "Hela Sverige," sade han, "önskar fred; Gustaf Adolf är beröfvad thronen, hvarom redan för åtta dagar "sedan allmänneligen blifvit kungjordt." För att bekräfta sina ord framvisade han en tryckt kungörelse derom och att Hertigen af Södermanland öfvertagit styrelsen, samt förklarade sig derefter benägen åt oss afstå Umeå och ingå konvention om krigsoperationernas upphörande.

Barclay de Tolly antog Grefve Cronstedts förslag och underskref jemte honom en konvention, som innehöll följande: Svenskarne utrymma Umeå och hela Westerbotten ända till Öre-elf, öfverlemna åt oss alla magasiner och medtaga endast 4 dagars proviant. Barclay de Tolly och Grefve Cronstedt förbundo sig att inberätta till de ömsesidiga Öfverbefälhafvarena om konventionens afslutande, från chefskapet afvakta befallning att inställa krigsoperationerna, och i fall de skulle förnyas, derom underrätta hvarandra 24 timmar förut. Barclay de Tolly samtyckte att underskrifva denna konvention af följande orsaker: 1) för att skydda magasinerna, hvilka han icke ville lemna Svenskarne tid att förstöra; 2) för att embets-myndigheterna på de ockuperade orterna skulle qvarblifva, hvarförutan det var omöjligt att vidtaga anordningar om provianten, ty då kunde nemligen Barclay de Tolly ännu icke förutse att han snart skulle återkallas till Wasa, utan förmodade fastmer att han länge finge qvardröja i Umeå; 3) i anseende till omöjligheten att afskära Svenskarne reträtten till Stockholm, dit de i god tid försäkrat sig om vägen. "Visserligen", inberättade Barclay de "Tolly, "hade jag, sedan jag tvungit fienden till strid, kunnat öfver honom "vinna någon fördel, churu föröfrigt hans styrka var jemnstark med vår" (detta är öfverdrifvet), "men dess manskap var friskt, vårt deremot alldeles "uttröttadt af marschen i den ovanligt djupa snön; han hade artilleri, men "hela vårt åtföljde 1:sta afdelningen. I längden skulle vi icke skördat några

"fördelar, kanske hellre mycken skada. Hade jag åter för personlig äregi-"righet uppoffrat den allmänna nyttan, skulle jag ansett mig såsom förbryta-"re och ovärdig min Kejsares förtroende. Fienden utrymmer åt oss på "Stockholmska sidan en landtvidd af 200 verst derigenom att hans trupper "retirera till Hernösand; hvad åter de trupper angår, som befinna sig emel-"lan Umeå och Torneå, har jag icke träffat någon öfverenskommelse, följakt-"ligen skall jag, då Grefve Schuvaloff börjar sina operationer, sedan jag "emellertid här förenat alla de regementen, som till mig öfver Qvarken an-"lända, se mig iståndsatt att med en betydlig styrka sammantränga fienden "och tvinga honom att inför Hans Kejserliga Majestäts segerrika armé ned-"lägga sina vapen." *

Samma dag, den 10 Mars, inryckte Ryska trupperne med högtidlighet i Umeå och Svenskarne vände sitt tåg mot Öre-elf. I magasinerna i Umeå befunnos vid pass 1,600 tunnor af särskilta sädeslag, dessutom 4 kanoner, 2,820 gevär, en betydlig mängd krigsredskap och ammunition samt förråder tillräckliga för vår afdelnings proviantering under en månads tid. Barclay de Tolly formerade af 100 kosacker, Polotska regementet och 2 kanoner ett detaschement och afsände det, under befäl af Öfverste Filisoff, längs vägen till Torneå, der, enligt rykte, Svenska upplagsförråder af redskap, kanoner, gevär, krut, bly, ammunition och säd skulle finnas. Filisoffs avantgarde mötte vid Ratan en mindre kommendering Svenskar och fråntog den en transport med säd och 20 stycken på slädor laggda ammunitionskistor med patroner samt 21 lavetter. I Ratan eröfrade de våra en icke långt från stranden infrusen galias, lastad med 900 tunnor krut och några hundra pud bly; på andra sidan Ratan togo de två 12-funts kanoner, bestämde att föras till Stockholm.

Den 11 Mars ankom Navaginska regementet från Wasa till Umeå. I dess fotspår väntade Barclay de Tolly ytterligare tre regementen och började vidtaga åtgärder att befästa sig på Svenska kusten, men den 12 Mars erhöll han från Grefve Cronstedt en af Knorring till honom sänd underrättelse om det på Åland afslutade stilleståndet samt befallning att genast återvända till Wasa. Straxt derpå ankom med en Rysk kurir en ny befallning af samma innehåll. Barclay de Tolly tillbragte ännu tre dagar i Umeå, emedan han hade i sigte: 1) nödvändigheten för truppen att hvila efter den mödosamma gången öfver Qvarken, hvarunder omkring 200 man hade förfrusit sina lemmar; 2) att icke genom ett skyndsamt återvändande från Westerbotten gifva vårt tåg utseende af en nödtvungen reträtt. "Under Ryska trup-"pernes korta vistelse på Svenska kusten," inrapporterade Barclay de Tolly, "iakttogo de i allt en fullkomlig ordning, och icke en enda inbyggare hade or-"sak att anföra den ringaste klagan. Ryska soldatens uppförande och disci-"plin ådrogo sig allmän beundran. För mig var det smickrande att höra det "gränslösa beröm, som egnades denna segerrika armé, vid hvars inryckande inne-"vånarena i förtviflan fruktat att blifva för alltid olyckliga. ** Landshöfdin-"gen i Umeå, med en deputation af ridderskapet, borgerskapet och landboerna, "betygade mig med tårar i ögonen sin tacksägelse för truppens skonsamma "förfarande emot dem, med tillägg att de voro skyldiga att städse prisa den "ädelmodige Kejsar Alexanders helgade namn." ***

---

* Barclay de Tollys rapport till Knorring, af den 11 Mars, N:o 39.
** Barclay de Tollys rapport till Knorring, af den 14 Mars, N:o 41.
*** Barclay de Tollys rapport till Knorring, af den 19 Mars, N:o 43.

Före aftåget till Wasa allmäagjorde Barclay de Tolly i Umeå en kungörelse, i hvilken han förklarade att Ryska Kejsaren befallt sina trupper inrycka i det inre af Sverige endast för att till Svenskarnes egen välfärd påskynda freden, och derföre hade icke allenast en hvars egendom blifvit skyddad, utan skulle äfven de af oss tagna magasinerna med ammunition, proviant och artilleri till dem återlemnas. "Att bortföra det tagna bytet," yttrade Barclay de Tolly, "skulle endast haft utseende af vinningslystnad, att "förstöra eller göra oanvändbart allt det erhållna bytet skulle icke varit "något bevis på kärlek till fred å vår sida." Den 15 Mars uppbröto Ryska trupperne till återtåg; efter dem fördes packningen på 120 allmogen tillhörige hästar för att lätta soldaterna. Kosackerna begagnade fronthästar att transportera uttröttadt manskap och kronotross, hvarigenom flera soldater blefvo räddade från förkylning och sjukdomar. Efter en lycklig återkomst till Wasa förlades afdelningen i kantoneringsqvarter. Då man betraktar tåget öfver Qvarken såsom en särskilt operation, ser man deri endast en tvenne dygns fortsatt strid med nordens vinter och intagandet af Umeå utan någon egentlig nytta, men Barclay de Tollys öfvergång öfver Bottniska viken och åsynen af Ryska fanorna i Westerbotten hade ett vigtigt inflytande på Grefve Schuvaloffs operationer i den nordligaste delen af krigstheatern.

---

19 Kapitlet.

Operationerna i norden.

Truppernes ordnande. — Grefve Schuvaloffs bestämmelse. — Intagandet af Torneå. — Fienderna nedlägga vapen. — Kapitulationen i Kalix. — Dess vigt och orsaker.

Enligt Olkijoki-konventionen, som slöts den 7 November, var Kemi-elf bestämd till gränslinie emellan Ryska och Svenska arméerna i den yttersta norden. Våra förpostkedjor stodo på dess högra strand, der de med möda funno några öfvergifna boningar att skydda sig emot den bistra kölden, som laggt ett naturligt hinder för alla krigsoperationer, hvilka dessutom genom Olkijoki-konventionen blifvit afbrutna. Uleåborgska korpsen, som i Februari ställdes under Grefve Schuvaloffs befäl, var förlaggd emellan Uleåborg och Kemi i vidsträckta kantoneringsqvarter. De fiendtliga trupperne, hvilka blifvit bestämda att skydda Sveriges nordligaste del, stodo under Klerckers befäl; han hade sitt högqvarter i Hernösand. De utgjordes af två afdelningar, den ena, Grefve Cronstedts, stod i Umeå, men var icke samlad, såsom vi i det föregående kapitlet sett, samt kunde derföre också icke göra Barclay de Tolly något motstånd; den andra, under Gripenbergs befäl, var förlaggd i de fattiga byarne emellan Torneå och Piteå samt bestod till större delen af Finska trupper. Ibland dem rasade smittosamma sjukdomar, en följd af utmattning under fälttåget, köld, trånga qvarter och hvarje slags brist. Deras sold hade under fem månader icke blifvit ut-

betalt, hvarjemte officerarena och de i lumpor klädde soldaterna tärdes i sin själ, då de sågo sig beröfvade allt hopp om framgång i kriget. Af brist på furage minskades hästarnes antal så mycket som möjligt och artilleri-hästarne kringspriddes i byar på långt afstånd från korpsen.

Grefve Schuvaloff, som med möda hade försett sig med lifsförnödenheter, nalkades vid slutet af Februari Kemi med vid pass 4,000 man och underrättade, den 6 Mars, Gripenberg att krigsoperationerna åter skulle vidtaga. Enligt operationsplanen, som af Kejsar Alexander blifvit stadfäst, borde Grefve Schuvaloff anfalla den fiendtliga korpsen, slå densamma i grund, taga magasinerna och sedermera så skyndsamt som möjligt rycka till Umeå och förena sig med Barclay de Tolly. Jemte uppropandet för Grefve Schuvaloff om denna hans bestämmelse skref Grefve Araktschejeff till honom: "Inga ursäg-"ter tagas i öfvervägande och alla hinder måste Ni besegra för att icke se-"dermera komma i ansvarighet. Sådan är Hans Kejserliga Majestäts Nå-"diga vilja." *

Då Gripenberg erhållit Grefve Schuvaloffs bref rörande stilleståndets uppsägning, qvarlemnade han endast avantgardet i Torneå, der förskansningar voro uppförde af is, och befallde korpsen draga sig tillsammans 70 verst på andra sidan om Torneå, i Kalix, medelpunkten för hans anordningar. Trupperne tågade till samlingsstället, men långsamt i anseende till brist på bröd och hästar, då deremot Ryssarne häftigt framryckte mot Torneå på tvenne vägar. Grefve Schuvaloff, hvars avantgarde kommenderades af Generalmajor Eriksson, tågade landvägen från Kemi och Generalmajor Alexejeff öfver Bottniska viken till ön Björkö, hvarvid han kringgick fienden, som stod på venstra stranden af Torneå-elf. Åt truppen utdeltes 800 par skidor, hvilka af soldaterna buros på ryggen, men i anseende till den stränga kölden var det omöjligt att begagna dem. Det fiendtliga avantgardet retirerade skyndsamt, då det blifvit underrättadt om den af Ryssarne verkställda kringränningen, samt qvarlemnade i Torneå öfver 200 sjuka, något gevär och förråder. "Våra trupper," inberättade Grefve Schuvaloff, "framträngde utan af-"seende på de utomordentliga besvärligheterna under denna marsch, och banande "sig sjelfva väg mer än 30 verst, på en tid då kölden uppgick ända till "30 grader, ankommo de efter 6 timmars förlopp i bästa ordning jemte ar-"tilleriet till utsatta ställen, utan att lemna efter sig hvarken trötta eller ma-"rodörer. Alexejeffs kolonn, som blifvit sänd öfver isen att afskära fienden "vid Torneå, tillryggalade i det den öfvergick många holmar och näs om-"kring 50 verst." **

Grefve Schuvaloff förföljde fienden ifrån Torneå längs strandvägen, sedan han skickat Alexejeff utmed Bottniska viken att kringgå Svenskarne. 35 verst ifrån Torneå upphunno vi och anföllo det Svenska arriergarget. Skjutandet fortsattes en timme, men svagt; 27 graders köld betog oss möjligheten att nyttja geväret. Efter aflossandet af hvarje skott voro soldaterna nödsakade att värma de stelnade händerna. Emellertid befallde Grefve Schuvaloff Öfverste Anselme de Gibory att resa till Gripenberg och föreslå honom att gifva sig genom att visa det ändamålslösa i hans motstånd, då Barclay de Tollys från Wasa till Umeå ankomne korps afskurit Gripenberg reträtten och Grefve Schuvaloffs styrka var tillräcklig att ensam tillintetgöra Svenskarne, isynnerhet då det var möjligt att utmed Bottniska viken kringgå deras positio-

---

* Grefve Araktschejeffs befallning, af den 2 Mars, N:o 39, ifrån Åland.
** Grefve Schuvaloffs rapport till Grefve Araktschejeff, af den 11 Mars.

ner. Gripenberg antog icke Grefve Schuvaloffs förslag, utan skref blott till honom att han icke hade någon underrättelse om Ryssarnes öfvergång öfver Qvarken. Grefve Schuvaloff befallde att anfalla fienden och Alexejeff att längs viken fortsätta kringgåendet. Trupperne ryckte framåt och efter aflossandet af några kanonskott yttrade Svenskarne genom en utskickad sin önskan att ingå stillestånd. Fiendens oförmodade benägenhet att afbryta krigsoperationerna föranleddes af den underrättelse, som Gripenberg från Grefve Cronstedt erhållit om Umeås eröfring af Ryssarne. Då Svenskarne öfvervägde att till råga på det elände, som redan tryckte dem, nu äfven reträtten till Westerbotten var afskuren, beslöto de att begära vapenhvila. Denna omständighet utvisar betydelsen af Barclay de Tollys tåg öfver Qvarken. Grefve Schuvaloff biföll icke fiendens anhållan om stillestånd, utan fordrade kapitulation och framställde i en skrifvelse vilkoren för en sådan, förklarande tillika att de ej borde hoppas någon förskoning, om de icke inom fyra timmar sträckt gevär. Gripenberg sammankallade då ett krigsråd, i hvilket man förente sig derom, att ytterligare motstånd blott skulle föröka ortens olycka, men icke rädda trupperne, hvilka det endast blottställde för nya nederlag utan nytta och ändamål. Följden af den fullkomliga osäkerhet, som nu spridt sig bland fienderna, var deras samtycke att antaga de af Grefve Schuvaloff föreslagna vilkoren, och samma dag, den 13 Mars, underskrefs i Kalix en kapitulation eller, som de kallade den, konvention af följande innehåll: 1) "Hela den under General Gripenbergs befäl stående korp-"sen förblifver der den nu befinner sig och nedlägger gevär; 2) Finska trup-"perne återvända hem sedan de gifvit sitt hedersord att icke tjena före "fredens afslutande; 3) generalitetet går med sin heder i borgen för uppfyl-"landet af andra punkten och Finska truppernes goda uppförande till deras "återkomst till sin hembygd; 4) Finska trupperne skola förses med pass och "proviant, eller penningar i dess ställe, tills de ankommit till bestämmelseor-"ten; 5) Svenska trupperne nedlägga gevär och svära att under navarande "krig icke tjena hvarken emot Ryssland eller dess allierade, samt återgå till "Sverige; 6) kanoner och andra krigsredskap skola aflemnas till den af Grefve "Schuvaloff utsedde kommissarien; 7) åt generalitetet och officerarena egnas den "deras rang tillhörande hedersbevisning; 8) trossen äfvensom Svenska och "Finska truppernes enskilta tillhörighet förblifver deras egendom; 9) alla på "vägen från Kalix till Umeå Svenska kronan tillhörige magasiner med pro-"viant och krigsförnödenheter skola öfverlemnas till den utsedda Ryska kom-"missarien; 10) en timma efter det konventionen blifvit underskrifven skall "en förteckning öfver de magasiner och trupper, som höra till General Gri-"penbergs korps, aflemnas till Grefve Schuvaloff, och konventionen gäller o-"medelbart efter dess underteeknande och utvexling" Framgången vid underhandlingarne och afslutandet af konventionen tillskref Grefve Schuvaloff Öfverste Anselme de Gibory.

Gripenbergs afdelning, som nu nedlade gevär, bestod af 7,075 Svenskar och Finnar af alla grader, inbegripne en mängd obeväpnade och vid pass 1,600 sjuka; kanonernas antal var 22 och fanornas 12. De Svenska författarena öfver kriget 1808 och 1809, Aminoff, Adlercreutz, Holm och Wrede försäkra att afdelningen icke utgjorde mer än 2,000 man. Detsamma är uppgifvet i Gripenbergs rapport, hvilken tryckt finnes intagen i samlingen af officiella underrättelser från armén. Alla dessa meddelanden äro falska. Det af oss uppgifna antalet är otvifvelaktigt det rätta, ty vi hemta det ur den förteckning öfver trupperne, som af Gripenberg underskrifven öfverlemnades åt Grefve

Schuvaloff, af hvilken den i bestyrkt afskrift till Krigsministern insändes. I rapporten, som åtföljde nämnde förteckning, vidrör Grefve Schuvaloff äfven de 1,600 sjuka och medlen för deras underhåll. Men om redan af sjuka befanns ett antal, som nära nog närmar sig hela den numerära styrka af hvilken, enligt de Svenska författarena, afdelningen skolat bestå, skulle väl denna icke uppgått till mera än 2,000 man? I öfrigt, då vi hafva afdelnings-chefens förteckning framför oss, anse vi all vidare vederläggning af de Svenska och Finska författarena öfverflödig.

Konvention i Kalix, som beröfvade Sveriges norra gränsor ett ansenligt antal trupper, bestämde att försvara dem, är isynnerhet vigtig derigenom att den nästan förstörde den sista länken, som förenade Finland med Sverige, emedan den frånryckte denna magt de Finska trupperne; endast en ringa del af dem qvarblef ännu i Svensk tjenst, hufvudsakligast de i Umeå varande Finska krigarena. Ifrån den dag då denna kapitulation underskrefs, hvilade Sveriges försvar nästan uteslutande på dess egna söner. Man har anklagat Gripenberg, men isynnerhet chefen för hans stab, Palmfelt, för feghet, till och med att hafva låtit besticka sig. Å vår sida gjordes dock icke ens försök till bestickning, utan föranleddes afdelningens kapitulation fast mer af de Finska truppernes förtviflan, då de, fördrifna från sitt fädernesland, i en snöhöljd ödemark och under en sträng köld ledo den yttersta brist på allt och voro öfvertygade, att till och med reträtten till Sverige hade blifvit dem afskuren genom Ryssarnes uppträdande i Umeå. Härtill bidrog äfven Gustaf IV:s störtande från thronen. Cheferne för armén, då de sågo att man i Stockholm godtyckligt disponerade om Monarkens spira, beslöto också sig till egenmyndiga handlingar. I betraktande bör man äfven taga den omständigheten, att de Finska trupperne på hemorten dels innehade arrenden dels ägde hus och jord, och att den bofasta soldaten, i det han känner sig bunden icke blott vid sina fanor utan äfven vid sin egendom, ledes ej endast af krigsäran, men äfven af tanken på välstånd och sin egendoms goda skick. För öfrigt funnos ibland de Finnar, hvilka nedlaggt vapnen, många missnöjde, som protesterade emot kapitulationen. Några Finska officerare afgingo till Sverige, andra gåfvo sin obelåtenhet tillkänna i bref till åtskilliga utmärkte personer i Stockholm. Adlercreutz, som under föregående årets fälttåg varit chef för Grefve Klingspors stab, afgaf till Konungen en sedermera tryckt skrifvelse, deri han yttrar, att "armén bibehöll tillgifvenheten för Sverige, men blef vilseledd af några svaga befälhafvare, som i otid "förstorade afdelningens fara och öfvertygade henne om en oundviklig undergång, hvaraf inom truppen misstroende uppstod till dess egna krafter och "förtviflan föddes." I Stockholm ropade man högljudt emot Kalixska kapitulationen. Hufvudstadens garnison, som önskade visa att skulden till dess afslutande föll ensamt på Generalerna, men icke på de Finska trupperne, hvilkas namn då för evigt uteslötos från den Svenska arméns rullor, beprisade de förra cheferne för Finska hären, Grefve Klingspor och Adlercreutz, samt gaf till deras ära lysande fester. Gästabuden utmärktes genom den i hufvudstaden då allmänna sinnesförvirring och de dårskaper, som vanligen äro oskiljaktiga från stora rikskakningar, men de sundt tänkande af nationen önskade nu mer än förr slut på ett krig, som varit så olyckligt.

Svenska nordarméns missöden, då Umeå utan motstånd åt Ryssarne utrymdes och kapitulationen i Kalix afslöts, voro orsaken till ombytet af öfverbefälhafvare. I stället för Klerćker utnämndes Grefve Wrede, som mer än andra hade i Stockholm satt sig emot nämnde kapitulation. Hans för-

sta göromål var att afsända en afdelning från Umeå till Piteå, för att rädda åtminstone någon del af de krigsförråder och magasiner, hvilka Gripenberg förbundit sig att till Ryssarne öfverlemna, ty Grefve Wrede försäkrade att Gripenberg icke haft rättighet att afstå magasinerna. Svenska afdelningen framkom till Skelefteå, hvarest den, såsom vi längre fram få se, hade ett beklagansvärdt öde. Grefve Schuvaloff, sedan han på ett lysande sätt fullgjort det honom gifna uppdrag att förjaga de fiendtliga trupper, som försvarade den nordliga delen af Sverige, qvardröjde i Torneå, först i anseende till den olidliga kölden och sedan i följd af erhållna underrättelser om det på Åland afslutade stilleståndet. Under sin vistelse i Torneå förlade Grefve Schuvaloff avantgardet till Luleå.

Sedan vi beskrifvit Ryssarnes tåg till Åland, Grislehamn, Umeå och i den yttersta norden, återstår oss att tillägga, att äfven Danska regeringen vid denna tid ernade sända en korps öfver sundet till Skåne, anseende ett sådant företag möjligt, i det den stödde sig på Svenska Konungen Carl X:s exempel, hvilken om vintern 1658 på isen tågade öfver Stora och Lilla Belt. Afsigten tillintetgjordes snart, ty isen i Sundet sönderbröts af storm. Danskarne åtnöjde sig med att i södra Sverige medelst luftbalonger utsprida proklamationer.

---

20 Kapitlet.

Kejsar Alexanders vistelse i Finland.

Resan från Petersburg till Åbo. — Belöningar. — Missnöje med Knorring. — Kejsarens anordningar för kriget. — Diplomatiska göromål. — Knorrings entledigande från befallningen såsom öfverbefälhafvare för Finländska armén. — Barclay de Tolly efterträder honom.

Samma dag Ryska krigshären återvände från Åland, den 13 Mars, begaf Kejsar Alexander sig ifrån Petersburg till Finland. Monarken beledsagades af Kanslern Grefve Rumäntsoff, Öfverhofmarskalken Grefve Tolstoj, Generaladjutanterna Uvaroff och Furst Gagarin, Flygeladjutanterna Albedill och Araktschejeff, Geheimerådet Furst Galitsin och Lifmedikus Villié. Den 14 Mars anlände Kejsaren till Lovisa och gaf företräde åt de deputerade, hvilka blifvit ditsände från den på Nådig befallning i Borgå församlade Landtdagen. De deputerade tolkade sin glädje öfver Monarkens lyckliga framkomst till det nyeröfrade landet. Följande dagen anlände Kejsaren till Borgå, satte sig utanför tullen till häst och intågade i triumf i staden. Wid äreporten, som för detta tillfälle blifvit uppförd, stodo Generalguvernören öfver Finland, Grefve Sprengtporten, embetsmanna-korpsen och skaror af folk. Under klockringning och kanonsalvor red Monarken till det för Honom bestämda huset; på begge sidor af gatan stodo trupper. Vid trappan till Hans Majestäts boning stodo Landtdagens deputerade. Samma dag utfärdades ett manifest, som försäkrade

om bibehållandet af den religion, de grundlagar, rättigheter och privilegier, hvaraf Finnarne enligt sin konstitution ditintills varit i åtnjutande. *

Den 16 Mars blef Landtdagen i Hans Majestäts närvaro öppnad enligt gammal sedvana och med följande ceremonier. Klockan 10 om morgonen samlades Ridderskapet och Adeln i Kejsarens boning och de öfrige Stånden i domkyrkan. Nedstigen från trappan, ställde sig Monarken under en thronhimmel af silfverstickadt sidentyg, broderadt med guld och försedt med Hans Majestäts namnchiffer. Denna bars af fyra Generalmajorer, hvilka till assistenter hade fyra Staboffícerare. Tåget till domkyrkan skedde emellan trupper, som stodo på begge sidor om gatan, i följande ordning:

Tvenne Finlands härolder, i blåa kläder med silfver.

Finlands deputerade och embetsmän, i tvenne rader.

Generalguvernören.

Två Ryska kejsaredömets härolder, i gröna kläder med silfver samt röda plymer och Andreæ orden på bröstet och ryggen.

Kejsaren under thronhimmeln.

Hans Majestäts svit.

Vid inträdet i domkyrkan spelte musiken. Kejsaren intog den thron, som blifvit upprest på högra sidan om altaret. Rysslands härolder ställde sig framför thronen, Finlands bakom; sviten stod på thronens trappsteg; damerna intogo platserna midt emot. Efter gudstjenstens slut gick tåget till Landtdagens allmäana samlingsrum i samma ordning som till kyrkan; Kejsaren utan thronhimmel. Kejsaren öppnade Landtdagen med ett tal, som öfversattes af Generalguvernören, och till Landtdagens öfverläggning blefvo åtskilliga ärenden öfverlemnade. Enligt den föregående ceremonin återvände Kejsaren till sin boning. Om aftonen var bal. Den 17 Mars gick Kejsaren med två Ryska härolder framför sig till föts till kyrkan emellan rader af på gatorna uppställde trupper. Sedan Kejsaren intagit thronen, framkallade Storfurstendömets Kansler hvarje stånd för att aflägga tro- och huldhets- ed åt Kejsaren såsom Finlands Storfurste. Stånden framkommo turvis att svära densamma och derigenom befästade de och beseglade Finlands förening för evärdeliga tider med det Ryska riket, hvilken, sedan eden blifvit aflaggd, högtidligen förkunnades af härolderna i kyrkan och medelst kanonsalvor. Kejsaren höll ett kort tal; templet genljöd af utropen: Lefve Alexander!

Den 17 om aftonen reste Kejsaren till Helsingfors och påföljande morgon besåg han Sveaborg i fem timmars tid. Vid hans närmande till fästningen gafs salut ifrån 900 kanoner. Middagsmåltid var arrangerad i rådhuset; på aftonen gaf staden bal. Den 19 Mars anlände Kejsaren till Åbo samt steg vid tullen till häst under kanonsalvor och klockringning. Krigsbefälet väntade honom vid en äreport, som var försedd med följande påskrift: "Åt Alexander I. Hans vapen eröfrade landet, Hans mildhet kufvade hjertan." Truppen, som några dagar förut återvändt från Åland, stod i gevär och defilerade derefter i ceremoni-marsch. De tvenne dygn, som tillbragtes af Kejsaren i Åbo, blefvo använde, utom till krigs- och diplomatiska göromål, till beseende af flottiljen, amiralitetet, skeppsvarfvet, universitetet, hospitalerna och rättegångsverken. Vid den förnämsta domstolen, Hofrätten, förehades i öfvervaro af Hans Majestät, som satt på en upphöjd stol, ett brottmål. Enligt gammal lag dömdes den brottslige till dödsstraff, men hans öde blef af moraliska orsaker, som urskuldade förbrytelsen, öfverlemnadt till Hans

* Bihang till den lag, som gäller i Storfurstendömet Finland, 233.

Majestäts nåd. Efter skärskådandet af dessa orsaker benådade Monarken den dömde, och bestämde blott ett straff, som motsvarade brottet. Sådan var den första handling, hvarigenom Kejsar Alexander i rättegångsärender, enligt den ifrån uråldriga tider i Finland gällande lag, utmärkte utöfvandet af sina Majestäts rättigheter. Derefter föredrog Presidenten för Monarken om några tjenstemänns befordran vid yppade ledigheter och hans proposition blef genast stadfästad. Hofrättens ledamöter bådo i underdånighet Monarken begåfva Rätten med dess porträt till minne af detta besök. Kejsaren biföll härtill med det vilkor att porträttet af Hofrättens stiftare, Gustaf II Adolf, skulle förblifva på sitt förra ställe i sessions-salen. Den 22 Mars anträdde Monarken återresan till Petersburg öfver Tavastehus och Borgå.

Under sin vistelse i Åbo belönade Monarken de befälhafvare, som med ära fört Hans banér längs Bottniska viken; Furst Bagration och Barclay de Tolly blefvo befordrade till Generaler, Grefve Schuvaloff till Generallöjtnant, Kulneff erhöll S:t Anne ordens första klass. Trupperne, som hade intagit Åland, begåfvades med en rubel på man, men åt Barclay de Tollys, Grefve Schuvaloffs och Kulneffs afdelningar, hvilka beträdt den Svenska jorden, två rubel på man och en enkom derföre slagen silfvermedalj att bäras i knapphålet vid ljusblått band. Derigenom att Monarken belönade endast sin tappra krigshär visade Han jemväl sin fullkomliga obelåtenhet med öfverbefälhafvaren. Långsamheten vid anskaffandet af förråder och sammandragandet af trupper för tåget till Sverige, hvilket fördröjdes i tre månader, under hvilkas förlopp från hela Finländska armén icke mer än 23,000 man kunde ihopdragas för tåget öfver Bottniska viken, den upprepade öfverdrifna tvekan om framgång under det förestående fälttåget, den af honom antydda omöjligheten att vidtaga fullgörandet af det honom gifna uppdraget, i följd hvaraf det blef nödvändigt att till armén afsända Krigsministern; det på Åland afslutade stilleståndet, truppernes återkallande från de Åländska öarne till Åbo och från Umeå till Wasa; — med ett ord alla Knorrings förfaranden under hans fyra månaders befäl öfverensstämmde icke med den befallning, som redan vid hans afsändande från Petersburg blifvit honom meddelad, och ådrogo honom Monarkens onåd. Under de två dagar Kejsaren tillbragte i Åbo behedrade Han icke Knorring med emottagning i sitt kabinett, eller med ett samtal, icke ens med en enda blick.

De i Finland af Kejsaren gifna befallningar, fullkomligt motsatta de anordningar, som före Hans ankomst till Åbo blifvit af krigsbefälet gjorda, voro följande: 1) att upphäfva det på Åland afslutade stilleståndet och återbörja krigsoperationerna; 2) att Grefve Schuvaloff, utan att förlora tid och utan att afvakta vidare ordres, borde fortsätta anfallet "samt icke fästa sig "vid", såsom det ock var sagdt i den honom meddelade föreskriften, "några "underrättelser om det afslutade stilleståndet, hvilket också icke äger "rum, men hafva till hufvudändamål att eröfra de fiendtliga proviantmaga- "sinerna och att så mycket som möjligt från landet indrifva kontributioner "till bildande af nya förråder;" 3) att ifrån Wasa-korpsen afsända förstärkningar till Grefve Schuvaloff; 4) att Barclay de Tolly, om hvars återkallande Monarken ännu icke blifvit underrättad, skulle qvarblifva på Svenska kusten samt underhålla kommunikation med Grefve Schuvaloff; 5) att skynda med byggandet af roddfartyg i Wasa och Uleåborg för att understöda Grefve Schuvaloff i Westerbotten i synnerhet genom tillförsel af proviant; 6) att, sedan hafvet gått upp, till Åländska skärgården försända den rodd-flottilj, som öfvervintrat i Åbo och kringliggande trakter; 7) att inom 24 timmar

sammanbringa en korps för besättandet af de Åländska öarne, der endast 2:dra jägare regementet och 20 kosacker blifvit af Knorring qvarlemnade.

Kejsaren, som fästade en synnerlig vigt vid bibehållandet af de Åländska öarne, befallde att ditsända en betydlig korps. I dess sammansättning ingick 1 bataljon af Petrofska, Pernauska, Nefska, Libauska, Räsanska och Brestska regementerna, 2 bataljoner af 2:dra jägare regementet, 1 sqvadron husarer, 100 kosacker, 6 kanoner och 1 kompani pionierer. Till chef för Åländska korpsen utnämndes Generalmajor Demidoff och till biträde åt honom utsågs Kulneff, en General, som under Finska fälttåget hade höljt sig med ära. Hvarje bataljon bestod af 500 man och medförde 20 dagars proviant. Till Åland afsändes en i förhållande till hela korpsens antal för en half månad erforderlig portion af mjöl och hafra. Till utomordentliga utgifter anslogs 20,000 rubel i silfver och 10,000 rubel i assignationer. I den af Kejsaren sjelf Demidoff meddelade instruktionen föreskrefs: 1) att utbreda rykten om hans truppers betydliga antal samt att benämna bataljonerna regementen; 2) att förlägga korpsen endast på fasta Åland och icke kringsprida den på de små öarne; 3) att förteckna alla der befintliga fartyg samt hafva dem till sin disposition i händelse af behof; 4) att fullborda de derstädes under byggnad lemnade Svenska kanonsluparne och armera dem med å öarne befintliga kanoner; till sluparnes byggande begagnas invånare mot skälig betalning och i förhållande till sluparnes antal reqvireras af vårt sjö-befäl matroser; 5) att emedan de mindre öarne, som omgifva det fasta Åland, icke besättas med trupper, äfvensom för en bättre kännedoms vinnande om dem och befolkningens sinnesstämning derstädes, derifrån till korps-qvarteret taga gisslan, som likväl bemötas vänligt och tillåtas ofta träffa sina anförvandter och landsmän för att derigenom erhålla tillförlitliga underrättelser. I allmänhet anbefalldes Demidoff att uppträda såsom Åländingarnes beskyddare, men tillika såsom den strängaste chef vid minsta misstanke, hvarföre han ock i kyrkorna borde kungöra, att äfven för hvarje benägenhet, som någon by röjde för fienden, skulle husen i densamma brännas och dödsstraff blifva förbrytarenas oundvikliga lott; 6) att genast, och utan att försumma en minut, befästa åtskilliga dertill lämpliga punkter på öarne och till arbetet använda icke blott pionier-kompaniet utan äfven soldater, för att till en början uppföra de nödvändigaste förskansningarna och sedermera dagligen förbättra och efter hand bringa dem i det starkaste skick.

På sådant sätt fingo sakerna genom Kejsar Alexanders vistelse i Finland ett helt annat utseende: genom en högtidlig ed befästades det nyeröfrade landets trohet, stilleståndet blef upphäfvet, befallning gafs att ifrån norr inrycka i Sverige, Åländska öarne blefvo starkt besatte och sjörustningarne i Wasa och Uleåborg påskyndade; med ett ord, i stället för overksamhet, hvartill de förre anordningarne försatt den Finländska armén, uppstod liflighet i krigsföretagen. I början af Mars sågo vi återtåget från Åland och Umeå, hvilket hade fredens ernående till ändamål, men återtåget verkställdes på Svenskarnes begäran, dem till behag och af fruktan att förtörna dem. Deremot erfara vi vid Kejsarens ankomst till Finland att Han för slutandet af en fred, värdig Rysslands storhet, gifver en ny utveckling åt krigsoperationerna. Af obelåtenhet med fiendernas önskningar ville Han tillkämpa sig freden. Han beslöt att aftvinga dem densamma, sedan Han med härsmagt nödgat Svenskarne att bifalla de af oss fordrade afträdelserna. Icke obenägen att medelst underhandlingar ernå fred, ville Han dock ej för utförandet af dessa medgifva det af Svenskarne önskade

stilleståndet, utan förblef nu, likasom sedan då Han förde kriget med Napoleon i Tyskland och Frankrike, enständigt vid krigsoperationernas fortsättande äfven under den tid underhandligarne bedrefvos.

Vår diplomatiska skriftvexling med Sverige började på följande sätt: Fem dagar efter öfvertagandet af riksstyrelsen, den 6 Mars eller samma dag Åländska öarne eröfrades af Ryssarne, afsände Hertigen af Södermanland till Kejsaren sin Adjutant Spalding med ett bref, som innehöll underrättelse om de orsaker, hvilka förmått honom att emottaga ledningen af landets styrelse, om afsändandet af en tjensteman till Napoleon för att med honom börja underhandlingar samt om hans önskan att med Ryssland ingå stillestånd på obestämd tid och derefter till Petersburg affärda en befullmägtigad att öfverenskomma om fred. Med svaret på detta bref sände Monarken Alopæus till Stockholm. Han skulle tillkännagifva, att Kejsaren, utan att blanda sig i Sveriges inre angelägenheter, önskade stå med detsamma i vänskapliga förhållanden. Vid gifvet företräde åt Alopæus och efter de vanliga försäkringarne om sin synnerliga aktning för Kejsaren samt sin önskan att erhålla fred yttrade Hertigen öppenhjertigt huru tryckande det med Ryssland förda kriget varit för Sverige och huru nödvändigt det var att ofördröjligen sluta fred. "För Eders Kongliga Höghet kan det icke vara doldt," svarade Alopæus, "att freden med Ryssland bör omfatta äfven dess allierade. "att hamnarne böra tillslutas för Engelsmännen och Finland afträdas till Rys-"land." — "Jag vet," svarade Hertigen, "att dessa vilkor icke kunna undvi-"kas, men för mitt rättfärdigande inför Ständerna, hvilka snart försam-"las, bör jag rörande Finlands afträdande visa dem utsigterna för ett bemö-"dande att till Sverige återvinna detsamma." * Alopæus önskade inhemta verkliga meningen af ett så otydligt uttryck och antydde detta i ett samtal med Ministern för utrikes ärenderna Baron Lagerbjelke, tilläggande att Kejsar Alexander, sedan han förenat Finland med sitt rike, skulle försvara det lika så ihärdigt som om det gällde Petersburg eller Moskwa. Baron Lagerbjelke genmälte: "Visserligen är Sverige icke i stånd att återtaga Fin-"land med våld, men det finnes för oss en utväg att icke beröfvas detta "land, hvilken måhända icke förefaller Kejsar Alexander obehaglig, den att "på Svenska thronen upphöja en af Ryska Storfurstarne eller Prinsen af Ol-"denburg, gemål till Storfurstinnan Catharina Pavlovna." Förslaget lemnades från vår sida utan svar.

Följden af Alopæus's resa till Stockholm var Svenska regeringens förnyade önskan att sluta stillestånd och derefter börja underhandlingar om fred. Ett skyndsamt öppnande af dessa underhandlingar hindrades å Svenskarnes sida af den omständighet, att Hertigen af Södermanland, som hade tillträtt riksstyrelsen efter Gustaf Adolfs våldsamma afsättning, ännu icke var erkänd af Ständerna och icke kunde utan deras samtycke afhandla om afträdandet af Finland, d. v. s. en tredjedel af det Svenska konungariket. För att vinna tid tillkännagaf Hertigen för vårt hof sin önskan att till Petersburg affärda det förut vid Ryska hofvet anställda Svenska sändebudet, Baron Stedingk, för att öppna fredsunderhandlingar. I svaret på Hertigens bref vägrade man stillestånd och meddelade det Stockholmska hofvet Kejsar Alexanders samtycke att emottaga Baron Stedingk, med det förbehåll likväl att han skulle komma till Petersburg försedd med fullmagt att underskrifva freden på föl-

---

* "Il faut que je fasse toutes les simagrées pour obtenir la restitution de la Finlande." Alopæus's rapport.

jande tre vilkor: 1) Sverige sluter fred icke blott med Ryssland, utan äfven med dess bundsförvandter, 2) deltar i kontinental-systemet och 3) erkänner Bottniska viken och Kalix-elf såsom gräns emellan sig och Ryssland. "I fall "hofvet i Stockholm är ense om dessa vilkor och antager dem," skref Kanslern Grefve Rumäntsoff till Svenska Ministern för utrikes ärenderna, "så bi"faller Kejsaren till Baron Stedingks ankomst till Ryssland och jag begifver mig till "Fredrikshamn eller Wiborg för att med honom börja underhandlingarne." *

Den långsamhet hvarmed Riksdagsmännen församlades i Stockholm och de derefter dem emellan på riksdagen uppkomna olika meningarna om Gustaf Adolfs och hans ätts afsättning från thronen, Hertigens af Södermanlands erkännande för Konung samt bestämmandet af efterträdare åt honom, förorsakade att Baron Stedingk icke anlände till Finland förr än i Juni månad. Emellertid förnyades å vår sida krigsoperationerna, hvilka icke längre leddes af Knorring. Den ögonskenliga onåd, som han i Åbo af Kejsaren rönt, förmådde honom att då redan anhålla om sitt entledigande från befattningen såsom öfverbefälhafvare, hvarvid han stödde sig på sin före truppernes uppbrott till Åland derom gjorda begäran. Man svarade honom att han borde blifva vid sin tjenst tills hans efterträdare hunnit utnämnas. Tio dagar sednare skedde hans entledigande i grund af ett så sällsamt skäl, att Monarken yttrade att Han ej skulle satt tro till händelsen, derest Han icke hade skriftligt bevis derpå. ** Se här hvaruti saken bestod. På återvägen från Åbo till Petersburg sade Kejsaren, då Han reste igenom Tavastehus, der Finlands högsta styrelse och Generalguvernören Grefve Sprengtportens residense då var, att det vore mera passande att flytta regeringen till Åbo. Landshöfdingen Troil underrättade Knorring härom och skref derjemte, att för Grefve Sprengtporten var det bästa huset i Åbo, det nemligen som hittintills upptagits af öfverbefälhafvaren, behöfligt. Förbittrad öfver Troils bref och i förmodan att man med afsigt ville förolämpa honom derigenom att man fråntog honom hans qvarter, klagade Knorring hos Monarken och förnyade sin anhållan om entledigandet. Kejsaren biföll nådigt till hans begäran och om den inbillade, såsom med afsigt honom tillfogade, oförrätten skref Han till honom: "Kan man väl föreställa sig att högste befälhaf"varen öfver Mina trupper fäster sig vid en skrifvelse, honom tillsänd af en "civil-embetsman, att en General af eder rang och eder erfarenhet ända der"hän glömmer sin magt och det med hans embete förenade anseende, att han "kan hafva afseende på en fordran, som så litet öfverensstämmer med ordnin"gen i min tjenst och är stridig emot mina grundsatser till och med i den "händelse att Ni helt och hållet redan lemnat tjensten?" ***

Knorrings entledigande och samtidigt dermed äfven Grefve Sprengtportens, likaså i anledning af skriftvexlingen om sagde qvarter, skedde de första dagarne af April, 10 dagar efter Kejsarens återkomst från Åbo. I stäl-

---

* Grefve Rumäntsoffs skrifvelse till Barclay de Tolly, af den 5 Augusti.

** Si je n'avois pas cette lettre sous mes yeux, il me seroit difficile d'ajouter foi à ce fait." Reskript till Finska Generalguvernören Sprengtporten.

*** "Comment concevoir qu'un ordre adressé par un fonctionnaire civil et notifié sur son simple énoncé par l'organe d'un tiers seroit cru par le commandant en chef de mes troupes, et qu'un général de votre rang et de votre expérience put meconnaitre assez son autorité et les égards dus à sa charge pour ajouter quelque importance à une prétention aussi peu compatible avec l'ordre de mon service et qui seroit inadmissible et contraire à mes principes lors meme que vous auriez déja tout-à-fait quitté le service." Kejserliga reskriptet till Knorring.

let för de nämnde blef chefen för Wasa-korpsen, Barclay de Tolly, förordnad till Öfverbefälhafvare och Generalguvernör i Finland "af aktning för "hans militäriska talenter och personliga egenskaper." * Sedan Kejsaren åt Barclay de Tolly anförtrott armén, förbjöds honom att inlåta sig i något slags underhandlingar med fienden eller att gifva de Svenska parlementärerna svar utan Nådig tillåtelse, utan borde han ofördröjligen derom underrätta Hans Majestät, men icke göra minsta afbrott i krigsoperationerna under det han afvaktade svaret. I den Nådiga befallning, som till följe häraf blef meddelad Barclay de Tolly, yttrades: "Så beskaffade underhandlingar som de intill "denna tid förehafda, hvilka åtföljts af fiendtligheternas afbrytande, innebära "orsakerna till förvirringen och hindren för närmandet till fred, till hvars "ernående endast oafbrutna operationer kunna leda." **

---

21 Kapitlet.

Finländska arméns styrka. — Krigsoperationernas ändamål. — Ryssarnes uppbrott ifrån Torneå till Sverige. — Affär vid Skelefteå. — Underhandlingar. — Umeås intagning. — Fregatten Bogojavlenies strid. — Svenskarne taga Qvarken i besittning. — Ryska korpsens ställning i Westerbotten. — Affär vid Hörnefors. — Underhandlingar om stillestånd.

Finländska armén, som i April månad år 1809 ställdes under Barclay de Tollys befäl, utgjordes af 39,000 man och var fördelad på följande sätt:

1)	Uleåborgska korpsen, Grefve Schuvaloffs, med de till denne tågande förstärkningar	10,000 man.
2)	Wasa korpsen, för en tid under Generalmajor Knorring II:s befäl	6,000 —
3)	Åbo korpsen, Furst Bagrations	8,000 —
4)	Nyländska korpsen, Grefve Wittgensteins	2,000 —
5)	Uti Sveaborg af den ständiga garnisonen	4,000 —
6)	Åländska afdelningen, Demidoffs	4,000 —
7)	På flottiljen	5,000 —
	Summa	39,000 man.

Då man tager i betraktande Sveriges vanmagt och den nya styrelsens svaghet samt dess för Kejsar Alexander och Napoleon ofta yttrade önskan efter fred, synes det otroligt att Stockholmska hofvet, medan det eftersträfvade krigsoperationernas afbrytande, på samma tid kunde söka hjelp hos Engelsmännen för fortsättningen af en för Svenskarne så förderflig fejd. Likväl förmodade Kejsar Alexander, och dessa äro Hans egna ord, att "oaktadt all "osannolikhet och motsägelsen i ett sådant uppförande, man icke kan gå i

---

* "En vous appellant au commandement de mon armée en Finlande je n'ai suivi que le mouvement de la justice et de l'estime que j'ai concue pour vos talens militaires et votre caractère personnel." Kejserliga reskriptet till Barclay de Tolly, af den 29 Maj 1809.

** Kejserliga befallningen, af den 23 April, N:o 73.

"borgen för dess omöjlighet, och det är följaktligen icke oss tillåtet vara "fullkomligt förvissade, om icke England och Sverige ännu under loppet af "denna sommar skulle vilja utföra något gemensamt företag. Fördenskull "bör man disponera våra stridskrafter i Finland sålunda, att man i hvarje "fall kan vara beredd att afslå de fiendtliga försöken." * Till följe af denna befallning beslöts att till våren förlägga armén längs kusterna, sedan man i synnerhet förstärkt försvaret af södra Finland, samt att Grefve Schuvaloff skulle agera med Uleåborgska korpsen offensivt öfver Torneå och Piteå emot Umeå. Med ena handen bibehållande det eröfrade landet, ville Kejsaren med den andra, för att snarare erhålla fred, hota fienderna i skötet af deras eget rike derigenom att han öfverförde sina vapen till Westerbotten. Derföre blef ock ensamt denna provins skådeplats för kriget, ty i hela Finland genljödo inga skott mera, och Ryska armén stod der ända till krigets slut lugn och af ingen oroad. Krigsoperationerna koncentrerade sig i Westerbotten. Oss återstår att följa våra landsmän till denna aflägsna trakt, hvarest Ryska fanorna intill dess ännu aldrig svajat.

Efter afslutandet af konventionen i Kalix, den 13 Mars, på grund hvaraf General Gripenbergs korps, som var bestämd till försvaret af Sveriges norra gränsor, nedlade vapen, förblef Grefve Schuvaloff i Torneå och utsträckte sina förposter ända till Luleå. Han bemödade sig att förlägga sina trupper så vidt möjligt var i närheten af Torneå samt undvika deras spridning i aflägsnare byar, emedan vid inträffande blida kommunikationen emellan dessa afbrytes genom flodernas öfversvämning. Grefve Schuvaloff befann sig i Torneå, då underrättelsen först om det på Åland af Knorring afslutade stilleståndet och snart derefter en annan om stilleståndets upphäfvande af Kejsaren till honom ankom jemte befallning att gå till Umeå. Ändamålet med hans rörelse var "att efter intagandet af Westerbotten ända till Umeå bibehålla "detta landsskap till fredens afslutande och i händelse af fiendens motvilja "för fred hota honom med våra truppers inbrott i det inre af Sverige, men att "derjemte hafva sin uppmärksamhet fästad på innevånarena, hvilka han borde "lugna och öfvertyga derom att vi opererade endast för ernåendet af fred." **

Såsom ett föregående vilkor för fälttåget till Umeå var den mest skyndsamma eröfring af de fiendtliga magasinerna, hvarom Kejsar Alexander icke upphörde att förnya sina befallningar. *** Truppernes förseende med lifsförnödenheter i en fattig och ringa befolkad trakt var en sak af utomordentlig vigt och en borgen för framgång. Detta sysselsatte i högsta grad Monarken, som i Sina planer icke skiljde Sina vapens ära från omsorgen om Sina trupper. För att med lifs- och krigsförråder kunna förse den armé, som var bestämd att gå till Sverige, byggdes i Uleåborg och Wasa kanonslupar och transportfartyg, hvarförutom i sjöstäderna förhyrdes handelsfartyg, hvilka borde föras af våra sjöofficerare och matroser, emedan det var betänkligt att förlita sig endast på innevånarena. **** Man ämnade derjemte medelst krono-transporter och handelsfartyg afsända trupper ifrån Wasa till Umeå för att bistå Uleåborgska korpsen i Westerbotten. Förslaget kom ej till verkställighet, ty fartygen kunde icke nog snart blifva färdiga och från Petersburg afsändes intet sjöfolk, intill dess under dröjsmålet en fiendtlig eskader visade sig i

* Kejserliga reskriptet till Barclay de Tolly, af den 31 Maj, N:o 111.
** Barclay de Tollys befallning till Grefve Schuvaloff, af den 22 Maj, N:o 66.
*** Kejserliga befallningarna af den 10 och 23 April samt 10 Maj, N:ris 150, 23 och 95.
**** Krigsministerns skrifvelse till Sjöministern, af den 23 April, N:o 77.

norra delen af Bottniska viken och gjorde transporten af trupper ifrån Wasa omöjlig.

Den 18 April uppbröt Grefve Schuvaloff ifrån Torneå, sedan han der qvardröjt en månad och sex dagar. Hans korps bestod af Nisofska, Revalska, Sefska, Mohilefska, Permska, Asofska, Tengiuska, Navaginska och Kalugska musketer, samt 3:dje, 23:dje, 24:de och 26:te jägare regementerna, ett kompani minörer, en sqvadron Mitauska dragoner och kosacker; inalles, sedan kommenderingar blifvit qvarlemnade i Uleåborgs län, inemot 8,000 man. Korpsen var fördelad i 4 kolonner: 1:sta eller avantgardet under Eriksson, 2:dra under Alexejeff, 3:dje under Tutschkoff IV, 4:de under Goloftsoff, som var på marsch ifrån Uleåborg. Utan att invänta 4:de kolonnens ankomst uppbröt Grefve Schuvaloff från Torneå med de första tre, som bestodo af 5,000 man. Hans första syftemål var att taga det i Skellefteå befintliga magasinet. Ehuru General Gripenberg enligt konventionen i Kalix afträdde till oss alla magasiner, som tillhörde Svenska kronan och voro belägna emellan Kalix och Umeå, följaktligen äfven magasinet i Skellefteå, skickade dock den nya Öfverbefälhafvaren för Svenska trupporne, Grefve Wrede, en afdelning att skydda och förvara detta magasin för Ryssarne med försäkran, såsom förut blifvit nämndt, att Gripenberg icke ägt rättighet att afstå detsamma. Den 26 April ankom Grefve Schuvaloff i forcerade marscher från Torneå till Piteå och ryckte derifrån till Skellefteå, sedan han i Torneå, Kalix, Luleå och Piteå qvarlemnat besättningar, ett kompani på hvardera stället, både för att bibehålla lugnet ibland innevånarena och underhjelpa transporten af proviant, emedan man icke kunde hoppas att erhålla lifsförnödenheter af innevånarena, hvilka sjelfva ledo brist. "Om vi beröfva dem äfven det sista," inrapporterade Grefve Schuvaloff från Piteå, "måste vi, aflägsnade mer än 300 verst från vår gräns och i ett "fiendtligt land, befara folkresningar; dessutom gömma sig bönderna med sina "hästar i skogarne och försvåra derigenom framkomsten för våra transporter "ifrån Uleåborg och de Finska magasinerna. *

Efter erhållen underrättelse om Ryssarnes uppbrott från Torneå började Grefve Cronstedt, som kommenderade Svenska trupperne i Westerbotten, att sammandraga sin korps och förstärka Öfverste Furumarks afdelning, hvilken betäckte Skellefteå, sedan han befallt honom att bortföra de derstädes varande förråder och krigsredskaper. Furumark började magasinernas tömmande, men hann icke bortföra allt, innan Ryssarne visade sig. Den 2 Maj sammandrog Grefve Schuvaloff korpsen i byn Storkoge, och för anfallet följande dag på Skellefteå, belägen 10 verst från Storkoge, gjorde han följande anordning: ** Generalmajor Alexejeff beordrades att gå med Revalska, Sefska, Mohilefska och 3:dje jägare regementerna samt en del af kosackerna utmed Bottniska viken till Yttervik, fienden i ryggen, och afskära dem reträtten. Denna afdelnings kanoner blefvo laggda på slädor. På sidorna om dem gingo soldaterna samt befordrade kanonernas framforslande medelst 10 à 15 saschen långa tåg. Det var bestämdt att Alexejeff skulle uppbryta efter midnatten, den 3 Maj, men han inberättade till Grefve Schuvaloff att den 3 Maj inträffade på en måndag och att man på en sådan, enligt folktron, "olycklig dag" icke borde våga ett äfventyrligt företag och beträda den svaga isen. Grefve Schuvaloff jäfvade denna anmärkning och befallde Alexejeff att uppbryta en fjerdedels timma före midnatten, således om söndagen. Med den

* Grefve Schuvaloffs rapport till Grefve Araktschejeff.
** Planritning öfver affären vid Skellefteå, N:o 46.

öfriga truppen, Nisofska, Asofska, Kalugska och 26:te jägare regementerna, giek Grefve Schuvaloff längs stora vägen ifrån Storkoge. Avantgardet anfördes af Generalmajor Eriksson, som fått ordres att häftigt angripa den långa bron öfver Skellefteå-elf och icke tillåta fienden att förstöra densamma. Eriksson uppdrog anfallet åt Öfverstlöjtnant Karpenkoff. Före honom trängde kosack-kapten Oräckoff igenom en tjock skog, som sträckte sig inemot elfvens strand. Obemärkt af Svenskarne närmade han sig till bron, attackerade och eröfrade den. Skrämd af kosackernas oförmodade ankomst retirerade fienden, som redan börjat upprifva bron, på vägen till Yttervik. "Karpenkoffs beslutsamma handling," inberättade Grefve Schuvaloff, "tackar jag "derföre att vår förlust är ganska ringa."

Eriksson och efter honom hela afdelningen tågade öfver bron och togo vägen efter fienden, framför hvilken undanfördes de från magasinerna i Skellefteå tagna kanonerna. Fienderna retirerade skyndsamt, emedan de äfven kort derpå fingo underrättelse om Ryssarnes tåg utmed viken. Underrättelsen föreföll Furumark i början otrolig; han till och med arresterade officern, som stod på observation vid stranden och som inberättat om Ryssarnes annalkande på isen. I sjelfva verket var detta tåg ett af de djerfvaste företag under detta krig. Det verkställdes den 3 Maj, då gräset redan grönskade på fälten och isen på hafsviken knappt mera höll. Under marschen kom truppen till stora vak och nödgades anlägga broar för att kunna passera öfver dem. På flera ställen gingo trupperne intill knäna i vatten. Då de nalkades stranden, sågo de att isen derifrån skiljt sig en half verst och blefvo derföre tvungne att gå några verst lägre ned; två dagar derefter var viken helt och hållet isfri. Efter dessa på en vägalängd af 24 verst besegrade svårigheter framkom afdelningen lyckligen till stranden och ryckte Furumark till mötes. Då Alexejeff varseblef den framför fienden tågande Svenska transporten, befallde han Mohilefska och 3:dje jägare regementerna att anfalla dess betäckning. Denne skingrades snart och transporten eröfrades. Kort derpå visade sig Furumarks afdelning. Alexejeff ställde sig tvärsöfver vägen, framförde kanonerna och skickade till fienden en uppmaning till kapitulation, erbjudande honom derjemte, om han så önskade, att räkna våra trupper. Förföljd i ryggen och afskuren på vägen för sitt återtåg, kapitulerade Furumark. I grund häraf fingo de vid hans afdelning varande Finnar återvända till sin födelsebygd, men Svenskarne förklarades för krigsfångar. Öfverhufvud blefvo 691 man fångne samt 22 kanoner och 4 fanor tagne.

Grefve Schuvaloff fortsatte sin rörelse framåt utan att möta Svenskarne. Desse församlade sig i Umeå, men Ryssarne kunde endast långsamt framrycka, emedan de uppehöllos vid öfvergången af de breda floderna. Svenskarne begagnade sig af det ofrivilliga dröjsmålet och skyndade att på fartyg lasta alla slags förråder, som funnos i städerna och byarna vid kusten. Efter ankomsten, den 15 Maj, till Levanger, erhöll Grefve Schuvaloff ett bref från General Döbeln, som efterträdt Grefve Cronstedt i befälet öfver krigshären. Döbeln förmenade att en försoning emellan Ryssland och Sverige ofelbart skulle snart inträffa, ty Baron Stedingk, som blifvit bestämd att derom underhandla, var redan färdig att afresa till Ryssland och afvaktade endast sitt pass från Petersburg. Derföre föreslog Döbeln, i det han ansåg vidare blodsutgjutelse öfverflödig, en vapenhvila till den 6 Juni (25 Maj) och förband sig att inom denna tid utrymma hela Westerbotten samt att såsom gisslan qvarlemna Landshöfdingen öfver detta län, Baron Stromberg. "Gammal vorden i krigstjensten," skref Döbeln, "samt närmande mig till slutet af min lef-

"nadsbana och öfvertygad om fredens snara underteckmande, ledes jag endast "af menniskokärlek; i närvarande fall bör denna hafva företrädet för en gagn- "lös ära."

Grefve Schuvaloff svarade Döbeln att han afsändt dennes bref till General en chef samt att han sjelf, som icke var berättigad att inlåta sig i politiska åtgärder och ingå stillestånd, nödgades fortsätta framtåget, men då äfven han önskade bespara blod, ville han till en del samtycka till de gjorda förslagen, nemligen: 1) den 17 Maj utrymma de Svenska och intaga de Ryska trupperne Umeå, och 2) påföljande dag förlägges den Ryska förpostkedjan utmed södra gränsen af Westerbotten. Döbeln antog vårt förslag; Grefve Schuvaloffs afdelning inryckte den 20 i Umeå och hans avantgarde ställde sig 30 verst derifrån vid länets södra gräns. Magasinerna i Umeå tillföllo oss icke; fienden sjelf led brist på proviant och de få förråder, som funnos i magasinerna, hade han hunnit sjöledes afföra. Under reträtten försänkte fienden, i brist af foror, några kanoner. Sedan han utrymt Westerbotten, lägrade sig Döbeln på andra sidan Öre-elf. Hans högra flygel stödde sig mot hafvet och betäcktes af en flottilj samt den venstra emot skogar, som sträckte sig ända till Norige. Grefve Schuvaloff öfverlemnade, i anseende till sjukdom, befälet åt Generalmajor Alexejeff, men qvarblef vid afdelningen och ledde sin efterträdares vidsträckta åligganden.

Öfverbefälhafvaren öfver armén, Barclay de Tolly, sedan han erhållit Grefve Schuvaloffs rapport om dennes brefvexling med Döbeln, svarade: "Stillestånd bör icke slutas, ty ändamålet med våra truppers rörelse mot U- "meå är att med ett kraftfullt krig inom sjelfva Sverige hota fienden, i "händelse han icke skyndsamt samtycker till fred. Efter eröfringen af We- "sterbotten vore det orätt att gå längre utan att hafva försett sig med pro- "viant, hvarföre det hufvudsakligaste göromålet nu mera är truppernes för- "seende med matvaror samt att derefter vara beredd till de operationer, hvilka "omständigheterna påkalla. * Det af Grefve Schuvaloff intagna landskapets fattigdom gjorde det omöjligt att sammanbringa en tillräcklig mängd säd. Från åtskilliga orter i Finland afgingo till honom transporter med proviant, en del landvägen till Torneå, och andra till Finska hamnar, hvarest provianten lastades på ett ringa antal af oss fraktade köpmansfartyg. För skyddandet af seglationen i Qvarken sändes fregatten Bogojavlenie och tvenne briggar från Åbo. Transporten af proviant landvägen genom Finland verkställdes på foror, som i Februari månad samlades i Tverska och Novgorodska guvernementerna, från hvilka 500 hästar med seldon och lika många forvagnar blifvit reqvirerade; hvarje forvagn var försedd med reservhjul. Värfvet ombetroddes 250 utskrifne formän, icke under 20 och icke öfver 35 år samt i egna kläder. För hvarje fora betalte kronan 150 rubel. Reparationen af forvagnarne ålåg formännen, hvarföre åt dem samtidigt utgafs 10 rubel för hvarje forvagn. Ifrån hemmet ända till Petersburg bekostades hästarnes föda af innevånarena, men i och ifrån Petersburg uppfördes den på proviant-departementets bekostnad. De tagne forkarlarne ansågos som rekryter, och sedan behofvet upphört gaf man forvagnarne, hästarne och seldonen åt formännen till belöning.

Då Alexejeff inryckt i Umeå, förlade han sitt avantgarde på södra gränsen af Westerbotten samt detaschementer i byarne utmed kusten af Bottniska viken. Ifrån den 20 Maj intill början af Juni stod han stilla och utan att oroas af fienden. Han

* Barclay de Tollys rapport till Kejsaren, N:o 72.

erhöll sin proviant dels land- dels sjövägen, ty ända till Juni förblef seglationen på Qvarken obehindrad och fiendtliga flaggan var derstädes ej synlig. Snart förändrade sig sakernas ställning. Rikets i Stockholm församlade Ständer utropade Hertigen af Södermanland till Konung och förklarade Gustaf IV och hans efterkommande thronen förlustige. Den nya styrelsen hade ännu icke vunnit fasthet, på riksdagen föreföllo häftiga tvister, många af riksdagsmännen och af Stockholms innevånare började täras af sorg öfver förräderiet emot den gamla regentätten. De af Svenskarne närda förhoppningarne på Napoleon, i hvilken de förmodade sig hafva en beskyddare, gingo ej i fullbordan. Napoleon, som då befann sig i den närmaste förbindelse med Kejsar Alexander, emottog ganska likgiltigt den diplomatiska tjensteman, som af Hertigen af Södermanland blifvit skickad till honom med underrättelse om Gustaf Adolfs dethronisering, och lät försäkra Monarken att han gladde sig öfver Finlands eröfring af Ryssarne. Den nya styrelsen i Sverige, som nu icke fann det af Napoleon väntade understödet och oroades af den allmänna villrådigheten, en vanlig följd af riksförändringar, var så svag att hon saknade tillräckliga hjelpmedel att med magt fördrifva Ryska afdelningen från Umeå. Då styrelsen likväl önskade att i nationens ögon gifva sig någon vigt och visa att hon icke fördrog Ryssarnes närvaro inom Sveriges gränsor, beslöt hon att tvinga Alexejeff till reträtt genom att afskära hans gemenskap med Finska kusten och medelst angrepp på hans kommunikationsvägar. Öfverbefälhafvaren Grefve Wrede anhöll äfven hos regeringen om afsändandet af en sjöstyrka till norra delen af Bottniska viken, tilläggande att det eljest blefve möjligt för Ryssarne att derstädes på hvad ställe som helst göra landstigningar och afskära den Svenska hären, som befann sig norr om landsättnings-stället. Han förklarade att utan bistånd af en sjöstyrka han såge sig tvungen att för kusternas beskyddande splittra hela sin korps i idel detaschementer. Af dessa orsaker beordrades fyra fregatter och en afdelning af skärgårdsflottan till Qvarken.

Svenskarnes ankomst till Qvarken inträffade på en tid, då vi der voro svaga. Hela vår skärgårdsflottilj låg vid Åländska öarne, dit den från Åbo blifvit afsänd, den 24 Maj, för att skydda dem samt hota Sverige, och de af Monarken anbefallda sjörustningarne i Wasa och Uleåborg bedrefvos så långsamt, att Barclay de Tolly fann sig föranlåten att emot sjöstyrelsen anmäla klagomål. Han rapporterade, den 23 Juni, till Monarken: "Wasa-flot-"tiljen är färdig byggd, men utrustningen ditsändes först den 19 i denna "månad och taklaget är ännu icke fulländadt, ammunition och proviant för sjö-"folket äro likaså ej ännu anskaffade, hvarföre också flottiljen icke förr kan "utlöpa än i början af Juli, och detta blott i den händelse att ammunition "och proviant till samma tid kan blifva framförd till Wasa. Uleåborgska "flottiljen hinner knappt utrustas under innevarande sommar. Intill denna tid "har till Uleåborg icke affärdats hvarken sjökommenderingar, eller taklage, "eller segel, icke heller öfriga materialier. Sedan jag tillträdde befälet öf-"ver arméen, har jag flerfaldiga gångor af sjöstyrelsen fordrat nödig hjelp "till skyndsam utrustning af dessa flottiljer, af hvilka truppernes säkerhet i "Westerbotten beror, men sjödepartementets långsamhet motsvarar hvar-"ken omständigheternas kraf eller mina förutsättningar."

Vid denna tid ankom till Wasa den för skyddandet af vår seglation på Qvarken från Åbo afsände fregatten Bogojavlenie om 36 kanoner under Kaptenlöjtnanten Mendels befäl. Från Wasa seglade han till Svenska ku-

sten och varseblef der två fiendtliga 48 kanons-fregatter, Euridice och Chapman. Vår fregatt undvek en olika strid och återvände till Wasa, men Svenskarne började att med tillsättandet af alla segel förfölja densamma. Klockan 5 stillnade vädret till en sagta vind; på vår fregatt utlades årarne, då den genom rodden framskred $1\frac{1}{2}$ knop, men de Svenska fregatterna stannade af brist på vind och blefvo följaktligen efter. Klockan 6 tilltog vinden och de våra indrogo årarne; manskapet ställde sig vid kanonerna, då en af de fiendtliga fregatterna närmade sig. Vid upptäckten att fienden ej hade framstäfs-kanoner öppnade Mendel eld ifrån 4 akter-kanoner och krossade för Svenskarne för-bram-stången. Då Bogojavlenie inlopp i Wasa-sund, hissade de fiendtliga fregatterna Svensk flagg och den främsta af dem, sedan den hunnit med Bogojavlenie bord om bord, öppnade en i afto oskadlig batalj-eld, men lade sig efter passerandet af det trånga sundet under bakstammen. De våra, i det de hastigt bragt sig upp i vinden, svarade på hans oskadliga salva likaså med batalj-eld. Å begge sidor sköts blott med gevär. Då den tjocka röken skingrats, sågo vi att den andra Svenska fregatten indragit seglen och stod på grund. Klockan var 8 om aftonen. Emedan Mendel öfvertygat sig om omöjligheten för den efterste fregatten att inlåta sig i vidare strid, beslöt han vända öfverstag och närma sig den främre fregatten, men under sjelfva vändningen sönderskötö Svenskarne för oss något taklage; vår fregatt vände icke och Svenskarne kastade ankar. På Bogojavlenie yppades vissa bristfälligheter, storsegelstången och rundholtsen befunnos afslagne på tvenne ställen, vanterna och mycket taklage voro skadade. Fienden låg i vind för ankar; Mendel aflägsnade sig på ett kanonskotts afstånd och ankrade der. Om natten iståndsattes bristfälligheterna. Vid dagningen var Bogojavlenie färdig att gå till segels och anfalla den Svenska fregatten, men denne lyftade ankar, styrde till sin på grund stående kamrat, hjelpte honom från grund och begge fiendtliga fregatterna aflägsnade sig. Dermed slöts den enda sjöaffär, som ägde rum emellan Ryssarne och Svenskarne under fälttåget 1809.

Derefter började Svenskarne i Qvarken uppsnappa våra transportfartyg. Fienden framträngde långt upp längs floderna i Westerbotten, oroade våra kantoneringsqvarter och Alexejeffs kommunikationer, borttogo på stränderna några piketter, men agerade öfverhufvud ganska skyggt. En gång eröfrade vårt 23:dje jägare regemente ett fiendtligt krigsfartyg på följande sätt: Svenska kanonslupen Örn, om 8 tolf-skålpunds kanoner och med 31 mans besättning, såg den 25 Juni, då den kryssade i granskapet af Kallviks hamn, två Ryska marketentare-båtar, som der inlupo, och med afsigt att upphinna dem inlopp äfven det fiendtliga fartyget i hamnen, hvilken bildas af en smal af berg omgifven bugt. De i Kallvik förlaggda tvenne kompanierna af 3:dje jägare regementet besatte ögonblickligen bergen och öppnade gevärеld på kanonslupen. Svenskarne sköto med kartescher, men kunde icke göra det med någon fördel emot bergen och gåfvo sig, öfverhöljda af kulor och sedan de forlorat 2 döda och 6 sårade; å vår sida sårades 2 man. *

Svenskarne afbröto fullkomligt Alexejeffs kommunikation med Finland och bemödade sig att genom uppträdandet i vår rygg reta innevånarenas sinnen emot oss, men utan framgång. Westerbottens innevånare, upplysta, fästade vid familjelifvet och fredliga, väpnade sig icke och voro i i allmänhet ej lämpliga för ett nationalkrig. Men fruktan för en resning

* Alexejeffs rapport till Grefve Araktschejeff, af den 27 Juni, N:o 378.

oroade dock Alexejeff. Såsom det säkraste bevis i hvilken ställning han befann sig tjenar följande rapport från honom, af den 16 Juni: "Vid det jag "befinner mig på ett afstånd af 600 verst ifrån Uleåborg, har jag intet hopp "att från denna stad erhålla någon proviant i anseende till den fiendtliga "flotta, som befinner sig så väl i Qvarken som i norra delen af Bottniska "viken, hvarest all kommunikation med Finska kusten är afbruten, och det "är till och med redan farligt att landvägen affärda kurirer, emedan innevå-"narena börja visa missnöje med oss, då de få se de sina. En öfver Qvar-"ken afsänd kurir har redan blifvit tillfångatagen. Af detta täcktes Ni inse "huruvida det är mig möjligt att bibehålla mig inom fiendens land, med af-"seende å dess lokala beskaffenhet och utan att äga ett enda krigsfartyg, ge-"nom hvars bistånd åtminstone kommunikationen icke blifvit afbruten, och i "hvilket fall vi äfven kunnat hoppas att erhålla proviant, hvaraf för det när-"varande föga för oss återstår och hvaraf man nu mera icke heller genom "kontributioner kan bekomma något. Under det jag önskar att så väl för "fäderneslandets gagn som Hans Kejserliga Majestäts ära blifva försatt "i den ställning, der jag kunde hafva ett omedelbart inflytande på innevåna-"rena emellan Umeå och Stockholm, förutser jag dock till min yttersta be-"dröfvelse den stund, då jag skall se mig nödsakad att öfvergifva äfven det "nu besatta landskapet." * Kejsaren befallde svara Alexejeff, att "han borde "bibehålla sig i Umeå ända till siste man, samt att han skulle ställas under "krigsrätt, i händelse han utan Öfverbefälhafvarens befallning öfvergaf Umeå."**

Emellertid stego floderna af den på Lappländska bergen upptinade snön öfver sina bräddar och äfven bron öfver Umeå-elf skadades. Af fruktan att vårt på andra sidan om floden stående avantgarde kunde blifva afskuret från hufvudafdelningen, befallde Alexejeff det retirera och ställa sig 10 verst framom Umeå. Då fienden erhållit kunskap om brons bristfälligheter och ansåg det möjligt att förstöra vårt avantgarde, hade han för afsigt att anfalla detsamma och rensa landet emellan Umeå- och Öre-elfvar. Till befälhafvare öfver Svenskarne hade kort förut General Sandels, hvilken under föregående årets fälttåg utmärkt sig genom försvaret af Sevolaks, blifvit utnämnd. Han aflöste Döbeln, som beordrades att kommendera en korps emot Normännen, med hvilka kriget fördes, nu likasom förut, lamt och slutligen, den 22 Juni, slöts med ett stillestånd. Om Sandels's afsigt att anfalla oss underrättades chefen för våra förtrupper, Öfverstlöjtnant Karpenkoff, i god tid. En qvinna, som i det fiendtliga lägret hade en nära anförvandt, besökte det några gångor och meddelade oss efter sin återkomst hvad der förehades. Hon berättade äfven om det emot oss tillämnade anfallet. Underrättad härom beslöt Alexejeff att förekomma Sandels. Han påskyndade reparationen af bron öfver Umeå-elf och uppdrog anfallet åt Kosatschkofski med Sefska, Kalugska, Nisofska, 24:de och 26:te jägare regementerna, en del af Mitauska dragonerna, kosackerna samt 4 kanoner. Sandels stod med 3,000 man och 8 kanoner vid Hörnefors bakom Hörne-elf; framom denna stod Svenska avantgardet. ***

Den 22 Maj delade Kosatschkofski, på några versts afstånd ifrån Svenska avantgardet, sin afdelning i tvenne korpser. Med Sefska, Kalugska och 24:de jägare regementerna gick han längs stora landsvägen och beordrade

* Alexejeffs rapport till Grefve Araktschejeff, N:o 79.

** Grefve Araktschejeffs befallning till Alexejeff, af den 27 Juni, N:o 139.

*** Planritning öfver affären vid Hörnefors, N:o 47.

Öfverstlöjtnant Karpenkoff, "i anseende till dess tapperhet och klokhet," såsom det i rapporten yttras, med 26:te jägare regementet till höger, att genom en tät, nästan ogenomtränglig skog kringgå Svenskarnes venstra flygel. Att kringränningen var verkställd skulle tillkännagifvas medelst skott, hvarefter Kosatschkofski ämnade från fronten gå löst på fienden, medan Wlastoff, med 24:de jägare regementet, borde anfalla Svenskarnes högra flygel. Nisofska regementet lemnades som reserv. Truppen tågade i en ogenomskådlig dimma. Klockan 11 om aftonen stötte det i spetsen varande Kalugska regementet oförmodadt på Svenska avantgardet, hvilket, då det af bullret förnam våra truppers närmande, ställde sig i gevär och medelst en häftig batalj-eld mötte de våra. Det Kalugska regementet förvirrades icke deraf, utan besvarade fienden med en lika mördande eld. Efter ungefär tio minuter vände Svenskarne ryggen. De våra förföljde dem i hamn och häl samt sprungo jemte dem öfver bron, och detta för Sandels så oväntadt, att de som inträngde i det af honom bebodda huset, der funno hans halfförtärda aftonmåltid. Emellertid hade Karpenkoff verkställt kringränningen och visade sig på Svenskarnes flank, hvilka slagit sitt läger halfannan verst ifrån elfven. Under stor förvirring skyndade Svenskarne att retirera och stannade efter tillryggalaggda 20 verst vid byn Lengede bakom elfven, sedan de upprifvit bron öfver densamma. Af de våra slogos 180 man ur ledet. 5 Svenska officerare och 125 man af gemenskapen blefvo tillfångatagne. Ibland de dödade fienderna befann sig den bekante Svenska partigångaren Duncker.

Efter affären vid Hörnefors stodo begge trupperne en vecka stilla. Den 30 begärde Sandels ett möte med Alexejeff. Denne for icke sjelf, utan sände i sitt ställe Öfversten Baron Theil. I det fiendtliga lägret emottogs Theil af Öfverbefälhafvaren Grefve Wrede, som föreslog ett stillestånd. Svaret blef att vi icke kunde ingå något dylikt utan vår Öfverbefälhafvares bifall, men att rapport om förslaget skulle tillsändas honom. Under väntan på svar ifrån Barclay de Tolly öfverenskoms: 1) att Ryska och Svenska korpserna skulle qvarstanna i sina positioner utan att oroa hvarandra, och tre veckor förut tillsäga om krigsoperationernas förnyande; 2) ifrån Umeå till Wasa drages en linie öfver Bottniska viken, norr om hvilken Svenska och söder om hvilken Ryska krigskeppen icke få gå före krigsoperationernas början; 3) sedan svar från Ryska Öfverbefälhafvaren erhållits underrättas Sandels ofördröjligen derom; 4) af sig sjelft förstås, att Ryska och Svenska fartyg, som befinna sig söder om den ifrån Wasa till Umeå dragna linien, ej kunna anses inbegripne i denna öfverenskommelse. *

Den af Alexejeff ingångna vapenhvilan gaf oss möjlighet att från Umeå erhålla proviant, hvarpå han förutsåg brist, ty Ryska trupperna i Westerbotten voro endast till den 16 Augusti försedda med bröd. Barclay de Tolly, hvilken ej hade rättighet att stadfästa öfverenskommelser och förlikningar med fienden, framställde till Nådigt skärskådande de af Alexejeff och Sandels underskrifna vilkoren. Kejsar Alexander tillät att ingå stilleståndet, men befallde att deri skulle göras följande två förändringar: 1) att om krigsoperationernas förnyande underrätta hvarandra icke tre veckor, utan endast 4 dagar förut; 2) utom nordligt om den från Umeå till Wasa dragna linien bör seglationen för oss vara fri äfven i den södra delen af Bottniska viken längs Finlands kuster. Med fullmagt att afsluta stilleståndet, ifall Svenskarne samtyckte till de tillaggda punkterna, förseddes icke Alexejeff,

---

* Öfverste Theils rapport till Grefve Araktschejeff, af den 4 Juli.

utan hjelten i det Finska kriget, Grefve Kamenski, som blifvit utnämnd till chef för den Uleåborgska korpsen, d. v. s. för de i Sverige varande Ryska trupperne. Han inträffade vid armén den 23 Juli. Tre dagar derefter ankommo till Åbo de Svenska befullmägtigade för fredens afslutande, Baron Stedingk och Öfverste Sköldebrand. Följande dag begåfvo de sig till Fredrikshamn, hvarest Kanslern Grefve Rumäntsoff väntade dem. Följaktligen började Grefve Kamenskis operationer och fredsunderhandlingarna samtidigt; de stodo i samband med hvarandra och slutades på en gång, ty den Fredikshamnska freden var en omedelbar följd af Kamenskis segrar.

---

22 Kapitlet.

Grefve Kamenskis operationer.

Grefve Kamenskis första anordningar. — Underhandlingar med Sandels. — Fredsunderhandlingarna i Fredrikshamn. — Rörelsen från Umeå till Hernösand. — Svenskarnes landstigning vid Ratan. — Grefve Kamenskis återtåg för att möta fienderna. — Svenskarnes overksamhet. — Segern vid Säfvar. — Affären vid Ratan. — Erikssons operationer. — Grefve Kamenskis återtåg. — Stillestånd.

Grefve Kamenski anlände den 23 Juli till Uleåborgska korpsens högqvarter, Umeå, och öfvertog befälet öfver den. Han erfor att man för gemenskapen minskat den tillbörliga provianten med en tredjedel. Förminskningen var i början icke kännbar, ty den ersattes med kött; men sedermera blef det omöjligt att anskaffa sådant hvarken genom köp eller andra utvägar. Vid regementerna återstod så litet proviant, att ifall man deraf utdelt full portion, förrådet skulle medtagits inom tre veckor. Om en snar tillförsel af lifsförnödenheter sjöledes var intet hopp. Uleåborgska flottiljen låg allt ännu ofulländad och de handelsfartyg, som blifvit afsända från Wasa, Jacobsstad, Uleåborg samt andra hamnar möttes af fiendtliga krigsfartyg och återvände skyndsamt eller föllo i Svenskarnes händer. Emellertid hade man ännu icke erhållit svar af Sandels, om Svenska regeringen samtyckt till de af Kejsar Alexander gjorda ändringarne i vilkoren för stilleståndet. Då Grefve Kamenski i sin första rapport inberättade om alla dessa omständigheter, tillade han: "I händelse stilleståndet ej förklaras gällande, kan jag icke "längre qvarblifva på stället, utan tvingas att hos sjelfva fienden söka lifs"medel. Det till Westerbotten angränsande landskapet Ångermanland, hvar"est Sandels står med sina trupper, är rikt och kan någon tid föda den mig "anförtrodda korpsen. Derföre ämnar jag, derest stilleståndet icke stadfä"stes, genast vidtaga offensiva operationer samt uttränga fienden från det af "honom besatte landskapet, hvilket är nödvändigt för våra truppers provian"tering." Följaktligen skulle Svenskarnes samtycke till våra vilkor för stilleståndet, eller afslaget derpå, afgöra frågan om krigsrörelserna borde förnyas eller icke. I förra fallet ville Kamenski rycka fram och föraskaffa sig pro-

vinnit inom fiendens land, i det närmare förse sig med säd, hvilken då kunde frånkomma sjöledes, ty genom en af punkterna i stilleståndet hade Svenskarne förbundit sig att för oss frilemna äfven den del af Östersjön, som är söder om den linie hvilken man dragit emellan Wasa och Umeå.

Under afvaktan på Svenskarnes beslut vidtog Grefve Kamenski sina anordningar för att försvara den honom ombetrodde 500 verst långa kuststräckan från Umeå til Uleåborg. Men i anseende till omöjligheten att skydda en så långsträckt strand för väldsamma fiendtliga anfall från hafssidan, ville han icke splittra sina trupper i kust-detaschementer, så mycket mindre som fienderna, då de visste att hans korps var koncentrerad, sjelfva icke kunde våga att genom landstigningar i vår rygg endast delvis använda sin styrka. Men då man icke heller borde lemna kusten alldeles blottad på försvar, placerade Grefve Kamenski trupperne sålunda: 2 bataljoner af Krementschugska regementet qvarlemnade han såsom förut i Uleåborg; en bataljon af Mohilefska regementet i Torneå, för att skydda posterna emellan Kemi och Kalix; Tulska regementet emellan Kalix och Skellefteå; 23:dje jägare regementet emellan Skellefteå och Umeå; begge anbefalldes att välja sin position i midten af det dem anförtrodda kustområdet. Tenginska och Navaginska regementerna utgjorde en egen afdelning, som vid Kamenskis offensiva operationer skulle följa honom på något afstånd samt afvärja landstigningar i hans rygg. Följaktligen utgjorde återstoden af trupperne, 6000 man, den korps, som var bestämd för anfallet, "ty", såsom Grefve Kamenski slutade sin rapport, "genom att endast stå i Umeå är det svårt att hota fien-"den i sjelfva hjertat af hans land och lika svårt att öfva något inflytande "på de innevånare, hvilka befinna sig bakom den fiendtliga linien." * På "denna rapport är följande egenhändiga anteckning gjord af Kejsaren: "Alla "Kamenskis beräkningar finner jag ganska kloka. Jag fruktar endast, att de "bataljoner, som af honom qvarlemnats på åtskilliga punkter emellan Uleåborg "och Umeå, skola lida dervid. Men sådant beror mycket af de föreskrifter "han gifvit dem och af de enskilda chefernes förmåga att fullgöra dem."

Kort efter Grefve Kamenskis ankomst till Umeå gaf Sandels honom tillkänna, att han erhållit svar af sin Öfverbefälhafvare Grefve Wrede och inbjöd till sig någon af de betrodde Ryska officerarena. Grefve Kamenski sände Öfversten Baron Theil, med befallning att icke afvika från våra vilkor för stilleståndet och, i händelse Svenskarne ej bifölllo dem, underrätta Sandels om krigsoperationernas förnyande. Sandels afslog våra propositioner, med tillägg att han skulle sända till Stockholm för att inhemta Konungens föreskrifter, och träffade med Baron Theil den öfverenskommelse, att under afvaktan på dessa å ingendera sidan något skulle företagas före den 28 Juli och att då, i händelse af fiendtligheternas förnyande, 24 timmar förut derom skulle tillsägas. Grefve Kamenski, som insåg att han före den 28 Juli icke kunde vidtaga några rörelser, emedan trupperne ännu ej hunnit samlas på de af honom bestämda ställen, lemnade Sandels's förslag utan svar, men tillkännagaf just derigenom sitt samtycke.

Innan utgången af terminen för denna öfverenskommelse underrättade Sandels Grefve Kamenski, att han ännu icke erhållit svar från Stockholm. Med önskan att göra slut på dessa obestämda förhållanden, inbjöd Grefve Kamenski Sandels till ett möte. Den Svenska Generalen besökte oss den 31 Juli. Efter långa samtal erkände han, att Konungen vägrat antaga de

---

* Grefve Kamenskis rapport till Grefve Araktschejeff, af den 24 Juli, № 162.

af oss föreslagna förändringarne i stilleståndet, men att en ny utvanom skulle enständigt bedja Hans Majestät icke-förkasta detsamma och att han snart väntade svar, samt anhöll emellertid att intill dess få förblifva i overksamhet. Grefve Kamenski biföll dertill, men med det vilkor att seglationen ofvanom Qvarken genast skulle lemnas fri för oss, eller ock Svenskarne retirera till Hernösand. Sandels biföll hvarken det ena eller andra, hvarföre de skiljdes från hvarandra efter fattadt beslut, att det stode dem å ömse sidor öppet att operera efter godtycke, intill dess svar ankomme. Orsaken till detta fiendens tvetydiga förfarande var dess önskan att vinna tid för utrustandet af en flotta, bestämd att transportera en stark korps i Grefve Kamenskis rygg. Svenskarne ansträngde alla sina krafter för utrustandet af fartyg, hopsamlandet af landstigningstrupper och deras förseende med allt, som för en landstigning var nödigt. Den nya regeringens värdighet fordrade att icke underskrifva freden förr än den inför Svenska nationen och Europa ådagalaggt någon fasthet, visat Kejsar Alexander att den ännu hade medel att fortsätta kriget och förvärfvat sig något slags vigt vid underhandlingarna, hvilka då nyss blifvit började i Fredrikshamn.

För fredens afslutande anlände till nämnde stad de dertill befullmägtigade, å Rysslands vägnar Kanslern Grefve Romäntsoff och Kammarherren Alopæus, å Sveriges sida Baronerna Stedingk och Sköldebrand. Den första sammankomsten skedde den 4 Augusti. Kejsar Alexander fordrade att Sverige skulle: 1) sluta fred icke allenast med Ryssland utan äfven med dess bundsförvandter, 2) samtycka till kontinentalsystemet, och 3) till förmån för Ryssland afstå Finland samt de Åländska öarne. På den första punkten svarade de Svenska befullmägtigade nog tillfredsställande. Emot den andra gjorde de inkast, hvilka likväl gåfvo hopp om bifall. Afträdandet af Finland motsade de icke, men rörande Åländska öarne svarade Baron Stedingk med ifver, att vid hans afresa från Stockholm föll det der ingen in att våra fordringar kunde sträcka sig till och med till dessa öars förening med Ryssland, att af alla våra yttranden man i Sverige förmodade Ryssland hafva velat vinna endast Finland, att Åländska öarne af ålder ansågos icke hörande till Finland, att efter deras afträdande ingen i Stockholm vore trygg och att Sveriges hufvudstad blottställdes för en ögonskenlig fara. Grefve Rumäntsoff svarade, att Kejsar Alexander aldrig haft några anspråk på Finland, men tvingad att börja kriget och emedan han fortsatt det med framgång, fann Han sig befogad att vid afslutandet af fred med Sverige föreskrifva nya gränsor och bestämma hvilken del af de genom Hans vapen eröfrade länderna Han önskade förena med sitt rike. Baron Stedingk genmälte, att vårt anspråk på Åländska öarne var i Stockholm så litet förutsedt, att till och med i den honom gifna instruktionen intet stod nämndt derom, hvarföre han, då han icke ägde rättighet att bestämma sig till en egenmägtig handling, anhöll om tillstånd att affärda en kurir till Stockholm för att inhemta nödiga instruktioner. Sedan han dertill erhållit samtycke, öfverenskommo Baron Stedingk och Grefve Rumäntsoff att före kurirens återkomst ingå i omständliga öfverläggningar rörande de andra punkterna för freden.*

Jemte det Grefve Rumäntsoff underrättade General en chef Barclay de Tolly om Svenskarnes inkast beträffande de Åländska öarne, tillstyrkte han honom att utvidga våra krigsoperationer samt hota Sverige med en landstigning. Han skref till honom: "Jag är öfvertygad att, om Grefve Kamenski gör en

* Grefve Rumäntsoffs skrifvelse till Barclay de Tolly, af den 5 Augusti.

[illegible]se framåt och har äfven den ringaste framgång, denna omständighet "skall gifva mina bindande skäl en större vigt och förmå Stockholmska kabinettet, dit underrättelsen måste anlända nästan på samma tid som Baron "Stedingks kurir, befalla sina befullmägtigade att oförtöfvadt underskrifva freden." Barclay de Tolly, som redan förut gifvit Grefve Kamenski tillstånd att operera efter godtfinnande, befallde nu Generallöjtnanten Steinheil att öfvertaga högsta befälet öfver land- och sjömakten på Åland samt göra skenbara förberedelser till en landstigning på Svenska kusten. Svenskarne å sin sida afsände till Ratan 2 linieskepp och 106 transportfartyg med 8,000 man landtrupper. Amiral Puke kommenderade hela expeditionen och under honom Grefve Wachtmeister landtrupperne. Det var bestämdt att trupperne skulle landsättas vid Ratan och anfalla Grefve Kamenski i ryggen, hvarjemte Grefve Wrede, opererande från Öre-elf till Umeå med Sandels's 6,000 man starka korps, borde angripa honom i fronten. Förmedelst detta gemensamma anfall önskade Svenskarne kringränna och slå Kamenski samt genom hans nederlag förmå Ryssland till större eftergifvenhet i sina fordringar. Kamenskis operationer skulle sålunda inverka på den Fredrikshamnska kongressen. Före landstigningstruppernes ankomst till Ratan ville icke Grefve Wrede, som stod på högra stranden af Öre-elf, begynna de offensiva rörelserna, utan hade för afsigt att retirera, i händelse Grefve Kamenski skulle anfalla honom, samt locka vår härförare i det inre af Sverige och derigenom gifva Grefve Wachtmeister mera utrymme för operationerna i vår rygg.

Samma dag underhandlingarna började af Grefve Rumäntsoff och Baron Stedingk, eller den 4 Augusti, uppbröt Grefve Kamenski ifrån Umeå i rigtning mot Hernösand, sedan han på förhand hade gjort följande anordningar till skyddande af sin rygg för en fiendtlig landstigning, hvarom till honom framkommit rykten, hvilka dock ännu icke voro fullkomligt tillförlitliga: 1) Öfverste Froloffs afdelning, 23:dje jägare och en bataljon af Navaginska regementet, ställde sig nära Ratan; 2) Generalmajor Jerschoffs afdelning, Tenginska och en bataljon af Navaginska regementet, besatte Umeå; 3) en bataljon af Permska regementet, som stod i Piteå, och den bataljon af Mohilefska, som var förlaggd i Torneå, hade fått befallning att vid underrättelsen om en fiendtlig landstigning genast rycka fienden till möte, afslå hans anfall på Piteå och följa honom, ifall han skulle gå efter Grefve Kamenski. * Då denne inberättade om dessa anordningar skref han: "I en sådan ställning "fruktar jag icke för någon landsättning bakom mig, så mycket mindre som "jag införväntar den första eskaderns ankomst ifrån Uleåborg. Med de återstående trupperne har jag beslutat begifva mig öfver Öre och oroa fienden, så länge jag kan göra det utan att blotta stranden. För mig är en "rörelse framåt nödvändig; i det nya landskapet hoppas jag finna lifsmedel, "och derigenom att jag hotar fienden med ett infall i det inre af dess land "påskyndas tilläfventyrs fredens afslutande."

Grefve Kamenski uppbröt från Umeå i två kolonner: 1:sta, Alexejeffs, bestående af Gotoftsoffs afdelning, Asofska och en bataljon af Permska regementet, samt Furst Sibirskis afdelning, Revalska och en bataljon af Mohilefska regementet; 2:dra kolonnen, anförd af Grefve Kamenski personligen, bestående af Kosatschkofskis afdelning, Kalugska och Nisofska regementerna, samt Erikssons afdelning, 24:de och 25:te jägare regementerna; i reserven befann sig Öfverste Sabanäjeff med Sefska och 3:dje jägare regementet.

* Dispositionerna af den 2 Augusti.

Första kolonnen hade befallning att sätta sig öfver Öre, 15 verst ofvanom elfvens mynning, och derefter kringgå Grefve Wredes venstra flygel; med den andra kolonnen hade Grefve Kamenski för afsigt att gå längs stora vägen, bemägtiga sig bron öfver Öre och tillbakatränga fienden på andra sidan om Olofsfors kyrka. * Grefve Kamenski, jemte det han ingaf den af honom anförda truppen öfvertygelse om seger, underrättade densamma genom en dagen förut utgifven generalorder att hans högqvarter dagen derpå skulle flyttas till byn Nordmaling, som låg 5 verst på andra sidan om det fiendtliga lägret. Första dagsmarschen verkställdes lyckligt och begge kolonnernas tête närmade sig till Öre-elf, då oförmodadt en kurir ifrån Öfverste Froloff sprängde fram till Grefve Kamenski och berättade att en ansenlig fiendtlig flotta, bestående af mer än 100 fartyg, hade visat sig vid Ratan samt att trupper der landtsattes.

Grefve Kamenski, bemödande sig att undvika Generalerna Wredes och Wachtmeisters förenade anfall, beslöt att först slå landstigningstrupperne, medan han genom låtsade rörelser uppehöll Grefve Wrede. Han befallde: 1) sin hufvudkorps att ögonblickligt vända tillbaka; 2) för att dölja denna rörelse för Grefve Wrede, Eriksson att qvarstanna med 4 bataljoner på Öres stränder och hela dagen låtsa anfalla, men om natten återvända till Umeå och förstöra broarne bakom sig; och 3) Sabanäjeff, som tågade efter hufvudkorpsen i reserven, att skynda tillbaka till Froloffs undsättning. Under dessa anordningar anföll Grefve Wachtmeister Froloff med landstigningstruppens avantgarde och intog den vid stora vägen liggande köpingen Djekneboda samt afskar på sådant sätt Grefve Kamenskis kommunikationsväg.

Alla dessa rörelser utfördes den 5 Augusti. Den följande dagen fullbordade Svenskarne sin landsättning vid Ratan, hvilken hade blifvit afbruten för någon tid af en så stark dimma, att man af fruktan för skeppens sammanstötande från dem sköt med kanoner och slog på trumma. Derefter satte sig Svenskarne med hela styrkan i rörelse mot Froloff, sedan de hade afsändt en kolonn till Tväremark för att kringgå hans venstra flygel. Åsynen af den Svenska kolonnen i Froloffs flank nödgade honom att retirera till Töfteå, hvarest han förenade sig med Sabanäjeff och stannade, ty fienden förföljde honom icke. Grefve Wachtmeister begagnade sig icke af sin öfverlägsenhet i styrka och ryckte ej, såsom han bort, genast fram till Umeå, utan efter af innevånarena erhållen underrättelse om Grefve Kamenskis återtåg från stränderna af Öre, stannade han 20 verst ifrån Umeå vid Säfvar och sände till Ratan för att erhålla föreskrifter af Amiral Puke. Genom sitt dröjsmål gaf han Ryska trupperne möjlighet att i rättan tid uppnå Umeå, hvarifrån de, sedan de något hvilat efter de forcerade marscherna, fördes till Töfteå för att förenas med Froloff och Sabanäjeff. Ännu hade icke alla våra trupper hunnit öfvergå till venstra stranden af Umeå-elf, då de nära dess mynning liggande Svenska kanonsluparne, begagnande aftonskymningen och dimman, rodde upp längs elfven i afsigt att förstöra bron och afskära en del af Grefve Kamenskis korps. I detta ögonblick tågade Generalmajor Alexejeff genom Umeå. Han uppställde längs elfvens stränder skarpskyttar och agerade med dem mot sluparne. Svenskarne ryckte fram, skjutande med kartescher, och närmade sig till staden, men motade af Öfverste Arguns der uppkastade batterier, tvungos de att retirera utan att hafva hunnit fullborda sin afsigt. Under loppet af denna dag gjorde

* Grefve Kamenskis rapport till Grefve Araktschejeff, af den 8 Augusti, N:o 24.

Generalmajor Eriksson, som qvarblifvit på stränderna af Öre, låtsade förbereddelser att öfvergå strömmen, men då det mörknat retirerade han till Umeå, utan att af Grefve Wrede förföljas. Så förflöt den 6 Augusti, på Ryska sidan under ett skyndsamt sammandragande af vår styrka, men på fiendens sida i overksamhet, hvilket ådrog Grefve Wachtmeister svåra förebråelser af Svenskarne. De beskyllde honom att han förspillt ett dygn i Säfvar utan att göra något, icke ens rekognoscera kringliggande trakter, samt att han, i händelse han redan beslutit att vid detta ställe lefverera batalj, icke skyndsamt befästat det och fällt skogen framför sin front eller intagit och befästat en fördelaktigare position fram- eller bakom Säfvar, till exempel vid Djekneboda eller Töfteå. Då, så yttra Svenskarne vidare, hade kanske ett litet antal Ryssar hunnit undgå fångenskap, men hufvudstyrkan, trossen, artilleriet och Kamenski sjelf skulle varit nödsakade att gifva sig.

Den 7 Augusti inbröt den afgörande dag, som Grefve Kamenski bestämt för anfallet på Grefve Wachtmeister och för rensandet af den bakom oss liggande trakten, ehuru icke alla våra trupper då än hunnit församlas. Avantgardet, under Sabanäjeffs befäl, bestod af 3:dje och 23:dje jägare och en bataljon af Sefska regementet. Hufvudkorpsen, som anfördes af Alexejeff, fördelades i två kolonner: i den första, Jereschoffs, ingingo en bataljon af Tenginska, Navaginska och Revalska regementerna, i den andra, Gotoftsoffs, befann sig Asofska och en bataljon af Sefska regementet; till reserv bestämdes en bataljon af Revalska och en annan af Mohilefska regementet. I alla dessa sammanräknade stodo 5,000 man under gevär med 8 kanoner (2 batteri- och 6 lätta pieser); de öfriga trupperna qvarstodo hos Kosatschkofski och Eriksson. Åt Kosatschkofski anförtroddes försvaret af Umeå till dess Eriksson ditkommit, hvarefter den förre hade befallning att skyndsamt förena sig med Grefve Kamenski, sedan han åt Eriksson afträdt stadens försvar. Här skulle Eriksson uppehålla Grefve Wrede, hvars framryckande till Umeå Grefve Kamenski väntade hvarje stund, ty han antog för gifvet att Wrede på förhand aftalt saken med Grefve Wachtmeister och derföre skulle börja operationerna på samma tid, som landstigningstrupperne framkommit, samt att Svenskarne beslutit anfalla vår korps ifrån tvenne sidor.

Den 7 Augusti, klockan 6 om morgonen, uppbröto Ryska trupperna från Töfteå längs stora vägen till Säfvar. * Generalmajor Anselme de Gibory afsändes med en bataljon af Tenginska regementet och 3 kompanier åt höger, till ett ställe der man kunde vada öfver viken, för att kringgå Svenskarnes venstra flygel. På 3 versts afstånd ifrån Säfvar mötte Sabanäjeff fiendtliga avantgardet. Under skjutande retirerade Svenskarne till en höjd, som ligger 2½ verst framom Säfvar. Denna höjd skyddade byn och dominerade kringliggande trakt, hvarföre den äfven var starkt besatt af fienden. De öfriga Svenska trupperne stodo bakom höjden samt på begge stränderna af elfven; det fiendtliga lägret låg på andra sidan om denna. Sabanäjeff anföll höjden och intog den efter ett hårdnackadt två timmars motstånd. Emellertid hade man på begge sidor erhållit förstärkning. Men då Grefve Wachtmeister insåg omöjligheten att emotstå anfallet från fronten, beordrade han två bataljoner mot vår venstra flygel. Dessa skingrade sig under det de tågade genom en tjock skog, och retirerade då de der mötte 23:dje jägare regementet. Detta regemente förföljde fienderna, men icke nog häftigt, hvarföre Grefve Kamenski befallde att efter dem aflossa tvenne karteschskott. På den er-

* Planritning öfver affären vid Säfvar, No 48.

öfrade höjden planterade Grefve Kamenski alla sina 8 kanoner. Fienderna anföllo den med friska trupper och deras skarpskyttar kastade våra flanker tillbaka; i det de kringgingo den af vårt batteri besatta höjden, hvarest endast grenadier-bataljonen af Åsofska regementet blifvit qvarlemnad i reserv. Chefen för detta regemente, Generalmajor Gotoftsoff, begärde tillstånd att få med fälld bajonett kasta sig på de anryckande. Grefve Kamenski biföll hans begäran och yttrade: "Om vi icke slå oss igenom, låtom oss bortkasta vens-"larne och återgå öfver Lappländska bergen till Ryssland." Gotoftsoff ryckte framåt och öfverändakastade Svenskarne, som vid sämma tid på högra flanken blifvit anfallna af Alexejeff. Fienderna veko tillbaka, men våra Generaler hade fallit ett ädelt offer för sin tapperhet: begge hade blifvit sårade och Gotoftsoff dödligt. I deras ställe utnämndes Sabanäjeff till befälhafvare öfver venstra flygeln och Argun öfver de trupper, som agerade i centern.

I det Grefve Kamenski förstärkte sig på höjden, befallde han derifrån öppna den lifligaste eld och väntade med otålighet underrättelser från Anselme de Gibory, till hvilken han yttermera försändt 2 kompanier af en från Umeå kommen bataljon af Permska regementet. Emellertid hade Anselme vadat öfver viken, der vattnet steg manskapet öfver knäna, och vändt sig emot Svenskarnes venstra flygel. Underrättad om hans rörelse, detascherade Grefve Wachtmeister emot honom 3 bataljoner, hvaraf 2 hörde till Drottningens gardes-regemente. Då gevärelden öppnades af Anselme de Gibory, befallde Grefve Kamenski en bataljon af Revalska regementet att anfalla fiendens högra flygel och en bataljon af Sefska den venstra. Vid åsynen af dessa bataljoner på sina flanker retirerade Svenskarne på andra sidan om bron och förstörde den. Till reträtt tvingades Grefve Wachtmeister genom Anselmes rörelse framåt. Ifrån begge sidor dundrade kanonaden och smattrade gevärelden; fienden stod stark bakom elfven och för oss var det svårt att under dess skott rycka öfver till motsatta stranden. I allmänhet var lyckan på ingendera sidan ännu afgjord, då en oväntad händelse påskyndade utgången.

Stabskapten Schreider vid Sefska regementet hade med ett kompani vid stridens början af Sabanäjeff blifvit beordrad ned mot elfven, för att på vår yttersta högra flank observera fienden. Framkommen till stället och sedan han sett sig omkring, underrättade han Sabanäjeff att emot honom inga fiender syntes och att han stod overksam, men öfvertygad om möjligheten att vada öfver elfven, anhöll han om förstärkning, samt föreslog att gå öfver och ställa sig emellan den emot Anselme opererande kolonnen och den fiendtliga positionen, hvarigenom han hoppades förorsaka Svenskarne mycket bryderi. Till honom detascherades 5 kompanier. Sedan Schreider med dem hade öfvervadat elfven afsände han skarpskyttar till höger i ryggen på de trupper, som stodo emot Anselme, och till venster i flanken af den fiendtliga positionen. Vid samma tid förstärkte Grefve Kamenski Argun och befallde honom vada öfver, nära den förstörda bron. Anselme ryckte framåt. Då Grefve Wachtmeister såg Ryssarnes allmänna anfall, började han i ordning draga sig tillbaka, under betäckning af arriergardet, som bestod af tre bataljoner och 2 kanoner, men den emot Anselme opererande kolonnen, nästan helt och hållet afskuren af Schreider, flydde och förlorade flera man, som blefvo tillfångatagne. Striden var vunnen. Grefve Kamenski lemnade sin af marschen och striden utmattade korps dels i den fiendtliga positionen och dels vid bron, bragte hären i ordning och samlade våra i skogarne kringspridda skarpskyttar.

Svenskarne förföljdes af kosackerna, efter hvilka en bataljon af det Revalska regementet tågade, i afsigt att iståndsätta de af fienden efter vanligheten förstörda broarne. Emellertid hade den vid Säfvar blifvit reparerad, och 3 ifrån Umeå ankomne kompanier af Mohilefska regementet detascherades att uppfånga de i skogarne kringspridda Svenskarne.

Den blodiga striden vid Säfvar varade ifrån klockan 7 om morgonen till klockan 4 på eftermiddagen. Efter drabbningens slut erhöll Grefve Kamenski rapport af Eriksson, att Grefve Wrede gått öfver Öre och närmade sig Umeå. Grefve Kamenski, sedan han befallt Eriksson att till det yttersta hindra öfvergången vid Umeå, beslöt att skörda frukterna af sin seger vid Säfvar derigenom att han fortsatte operationerna emot Svenska landstigningstruppen, och inberättade derom: "Jag skall icke gifva Wachtmeister ro intill "dess jag tvungit honom att öfvergifva hamnen vid Ratan." Efter sitt nederlag vid Säfvar ernade Grefve Wachtmeister först qvarstanna på stora vägen vid Djekneboda, men de af honom för rekognoscering dit förutsände officerarena inberättade att positionen kunde kringgås. De underrättade honom äfven, att det tycktes som den för Svenskarne fruktansvärde Kamenskis kolonn nedtågade genom skogen rakt emot Ratan, hvarest den Svenska flottan låg för ankar. Af farhåga att förlora förbindelsen med hafvet återvände Grefve Wachtmeister skyndsamt mot Ratan och öppnade genom denna rörelse den stora vägen eller vår kommunikationsväg. Hans återtåg fortsattes hela natten och den 8 om morgonen framkom han till Ratan. Den Svenska flottiljen hade laggt sig vid stranden för att möta vårt anfall. I denna ställning ansåg Grefve Wachtmeister för möjligt att bibehålla sig, tills han erhöll underrättelser om Grefve Wrede, hvarefter han ville förnya operationerna och lämpa dem efter Wredes rörelser.

Samma morgon uppbröt Grefve Kamenski från Säfvar och förmodade i början att han på stora vägen vid Djekneboda skulle träffa fienden, beredd att för oss afskära vägen, men snart inlopp tidningen om Svenskarnes rörelse åt Ratan. * Han utsände då patruller längs stora vägen till Bygdeå och längre fram, för att kunskapa om icke fiender någonstädes der skulle finnas, men sjelf, framkommen till Djekneboda, fördelade han sin korps i tvenne afdelningar: den ena, som föregicks af Sabanäjeffs trupp, följde en gångstig, hvilken ledde rakt till hafvet, och den andra, framför hvilken Kosatschkofskis afdelning tågade, tog rigtningen åt venster längs en väg, som förde till den trakt der Svenskarnes högra flank var ställd. Sabanäjeff upphann fiendtliga arriergardet på halfva vägen från Djekneboda till Ratan, anföll och dref det till hamnen. Klockan 2 på eftermiddagen anlände Kosatschkofski och alla våra trupper förenade sig. Grefve Kamenski affärdade Generalmajor Anselme de Gibory till Grefve Wachtmeister med uppfordran att de på stranden varande Svenskarne skulle nedlägga vapen och med hotelse att i motsatt fall oförtöfvadt från alla sidor göra anfall. Grefve Wachtmeister samtyckte icke att kapitulera, men skrämd af hotelsen utbad han sig tillstånd att obehindradt få gå om bord. Grefve Kamenski vägrade detta och klockan 4 började anfallet på tvenne punkter från de vägar, längs hvilka hans korps ankommit. Sedan vi tillbakaträngt Svenska skarpskyttarne, intogo vi Ratan och besköto derifrån fartygen. Svenskarne närmade sig skyndsamt sin flotta och öppnade derifrån en liflig kanoneld samt hindrade oss sålunda att rycka fram och förfölja fienden, som emeller-

* Planritning öfver affären vid Ratan, N:o 49.

tid gick om bord. De våra utförde två kanoner från Ratan på ett litet fält, men de kunde dock icke der qvarstå och efter lossandet af några skott såg man sig tvungen att föra dem tillbaka. De Ryska kulorna uppnådde icke fienden, då deremot Svenskarne, hvilka sköto med tunga skepps-kanoner, förorsakade oss mycken förlust. De Ryska jägarena, som besatt den skogbeväxta delen af stranden, besköto likväl båtarne. Elden upphörde klockan 11 på aftonen. Om natten afförde Grefve Kamenski trupperne från Ratan, emedan de befunno sig under fiendtliga flottans skott. Vår förpostkedja intog en skog. Den följande morgonen voro alla Svenskar redan om bord och började utrymma hamnen.

En utskickad från Grefve Wachtmeister anhöll om tillåtelse att begrafva de döda. "Öfverlemnen åt segrarena att ombesörja begrafningen," svarade honom Grefve Kamenski, "men om I hafven behof att underhandla med mig "om något vigtigare, så kommen till min förpostkedja, men hasten att utgå "från hamnen, i annat fall finner jag nog medel att uppbränna eder flotta." Efter några timmar inträffade Grefve Wachtmeister hos oss. Kamenski föreslog honom att sluta stillestånd, med vilkor att Svenska flottan ofördröjligen skulle afsegla från Qvarken och seglationen på den nordliga delen af Bottniska viken lemnas oss obehindrad. Brist på proviant, vapen och ammunition förmådde Grefve Kamenski att föreslå stillestånd. Grefve Wachtmeister svarade att han härtill skulle utbedja sig Amiral Pukes tillstånd, men följande dag sände han ett skrifteligt afslag på propositionen, med tillägg att flottan skulle utlöpa till sjös. Straxt derpå begynte de Svenska fartygen aflägsna sig från stranden och afseglade till Umeå, hvarest landstigningstrupperne skulle förena sig med Grefve Wrede. På sådant sätt förföllo de af Svenska regeringen närda förhoppningarne att kringränna och nedgöra Grefve Kamenski. Svenskarnes dervid uppoffrade omkostnader och ansträngningar till förberedande af landstigningen förhöjde endast de Ryska vapnens ära. Grefve Kamenski inberättade: "Jag kan icke nog berömma allas "nit, tapperhet och outtröttlighet. Ifrån en drabbning hastade trupperne till "en annan, från stridsfältet gjorde de genast forcerade marscher, efter verk-"ställda marscher gingo de åter till strids med samma mod och stånd-"aktiga tapperhet, som alltid utmärkt dem." I striderna vid Säfvar och vid Ratan förlorade vi i döda Generalmajor Gotoftsöff och 4 officerare samt i sårade Generalmajor Alexejeff och 33 officerare; af gemene man blefvo ej mindre än 1,500 man dödade och sårade, 150 vid Ratan, de öfriga vid Säfvar. Till krigsfångar hafva 270 man af oss blifvit gjorda och vid pass 300 sårade upptogos från stridsfältet. Fiendens förlust uppgick till 2000 man.

Må vi nu vända tillbaka till Erikssons och Grefve Wredes operationer. Vid Ratan erhöll Grefve Kamenski, den 8 Augusti, af Eriksson från Umeå rapport om Grefve Wredes öfvergång öfver Öre och om hans anryckande till Umeå-elf, på hvilken Svenska kanonslupar äfven hade uppgått, men blifvit tilbakadrifne af ett på stranden uppkastadt batteri. Grefve Kamenski, som icke vidare fruktade något anfall af Grefve Wachtmeister, hvilken redan hade gått om bord, sände Eriksson till undsättning Furst Sibirskis afdelning, bestående af Sefska, Asofska samt en bataljon af Tenginska, Navaginska och 24:de jägare regementet. Ända till Furst Sibirskis ankomst närmade sig Grefve Wrede till Umeå och anföll Öfverstlöjtnant Karpenkoff, som med en bataljon samt några kosacker stod på högra stranden af elfven. De våra höllo stånd så länge striden endast gällde skarpskyttarne, hvilka

modlöst framryckte, emedan de förvilldes af en krigslist, nemligen af fyra bjelkar, hvilka Karpenkoff på förhand hade befallt randhugga, måla och uppställa i likhet med kanoner. Men då Grefve Wredes kolonner började närma sig, retirerade Karpenkoff bakom bron, dit Svenska rytteriet sökte tränga på samma gång med kosackerna, men mött af kartescher från motsatta stranden stannade det, hvarefter Eriksson nedref bron. Då Grefve Wrede närmade sig Umeå-elf, öppnade han eld emot vårt batteri. Kanonaden fortsattes å begge sidor ända till aftonen. Följande morgon, den 10, ankom Furst Sibirski till Umeå, men Grefve Wrede, efter erhållen noggrann underrättelse om landstigningstruppens motgång och flottans afsegling från Ratan, afbröt de offensiva operationerna och stod i afvaktan på flottan några dagar stilla.

Ehuru Grefve Kamenski besegrade den ena fienden, Wachtmeister, och uppehöll den andra, Wrede, ansåg han dock för omöjligt att, i anseende till brist på lifsförnödenheter och ammunition längre kunna hålla stånd i Westerbotten samt beslöt att retirera till Piteå, i förmodan att der finna en från Uleåborg, under betäckning af kanonslupar, ditsänd transport med bröd samt en reservpark. Hoppet om transporten var icke fullkomligen säkert, emedan en mängd fiendtliga fartyg uppehöllo sig i Qvarken. Likväl blef det i hvarje fall för oss omöjligt att qvardröja i Westerbotten, utan att föröka våra mun- och stridsförråder; men sedan han försett sig dermed i Piteå, ämnade Grefve Kamenski återvända till Umeå. Reträtten bekymrade honom. Han inrapporterade: "En ansenlig fiendtlig flotta kan, då den begagnar sig "af förlig vind, åter göra en landsättning i min rygg. En gång har det lyc- "kats mig att med stor ansträngning slå mig igenom fienderna, en annan "gång, om de hinna om mig sjöledes, kan det hända att jag åter slår mig "igenom, men för en tredje gång finnes icke ammunition mer. Om också "min ställning är kritisk, skall jag dock använda alla mina bemödanden att "med heder föra korpsen derur, likväl erkänner jag att det är bedröfligt "att retirera efter en så afgörande seger som den, hvilken vi vunnit dessa "tvenne dagar, under hvilka jag icke allenast slog fienden och jagade ho- "nom ända till hans båtar, utan äfven, så till sägandes, satte honom på dem."

Den 12 Augusti uppbröt Ryska armén för att återtåga. Ostörd af fienden framkom den till Piteå den 18 och fann der en från Uleåborg anländ transport. Grefve Kamenski gaf trupperne tre dagars hvila och sedan han försett dem med allt nödigt aftågade han, den 21 Augusti, ånyo från Piteå till Umeå. På första rastestället anlände till honom General Sandels med fullmagt att afsluta ett stillestånd, hvilket också samma dag undertecknades på följande vilkor: 1) stilleståndet skall gälla för hela den tid fredsunderhandlingarna fortsättas i Fredrikshamn; 2) Ryska trupperne förläggas i Piteå, medan de hafva sitt avantgarde i Jäfre; de Svenska förlägga sig i Umeå och avantgardet i Rickleå; 3) trakten emellan Jäfre och Rickleå anses neutral; 4) Svenska flottan afseglar från Qvarken och skall under stilleståndet icke agera hvarken emot Åländska öarne eller emot kusterna af Finland; 5) de båda arméerna föröka icke under stilleståndet sina truppers antal; 6) obestyckade fartyg få obehindradt segla längs hela Bottniska viken; 7) i händelse underhandlingarna i Fredrikshamn afbrytas, underrätta arméerna ömsesidigt hvarandra, två veckor förut, om krigsoperationernas återvidtagande; men som Grefve Kamenski icke har fullmagt att afsluta något stillestånd, förbinder han sig, i händelse det icke blifver stadfästadt af General en chef Barclay de Tolly, att om detta afslag underrätta befälhafvaren öfver

de Svenska trupperne och icke börja operationerna förr än 15 dagar efter erhållen kunskap om stilleståndets upphäfvande; 8) för att snarare kunna erhålla svar ifrån Barclay de Tolly öfverföres den med rapporten till honom afgående Ryska officera på ett Svenskt parlementär-fartyg.

Orsakerna, hvilka förmådde Grefve Kamenski att underskrifva stilleståndet, härflöto af omöjligheten att, i anseende till svårigheterna vid förskaffandet af proviant, länge fortsätta de offensiva operationerna samt af den fiendtliga styrkans öfverlägsenhet, ty Amiral Puke hade, efter afseglingen från Ratan, i Umeå förenat sina landstigningstrupper med Grefve Wredes korps, hvarigenom fienden blef dubbelt starkare än Kamenski. * General en chef, som icke hade rättighet att stadfästa stillestånds-fördraget, skickade detsamma till Kejsaren och erhöll befallning att underrätta Grefve Kamenski, att han borde afbida Nådig stadfästelse, men fördraget lades i Petersburg å sido under den förutsättning att, "då man fördröjde dermed, det "blefve möjligt att fatta beslutet i öfverensstämmelse med de omständigheter "och utsigter, som vid fredsunderhandlingarna i Fredrikshamn kunde sig förete." ** Emellertid anbefalldes Grefve Kamenski att med all möjlig verksamhet bereda sig till anfall. Till hans förstärkning började man att sammandraga en reserv i Tornea och, vid det man begagnade den fria seglationen på Qvarken, ifrån de Finska hamnarne sända proviant till Piteå. Men krigsoperationerna förnyades icke mer; affären vid Ratan var den sista strid till lands under 1809-års fälttåg.

Lysande voro Grefve Kamenskis bedrifter i Westerbotten, dock funnos i Petersburg de, af hvilka dessa nedsattes. De förmodade att hans återtåg ifrån Umeå till Piteå och den af honom ingångna vapenhvilan kunde uppmuntra Svenskarne till envishet att icke åt oss afstå de Åländska öarne. Särdeles missbelåten var Grefve Rumäntsoff, som ansåg att Grefve Kamenskis segrar borde vara den säkraste vägen till vinnande af fred, och anhöll icke allenast om befallning för Grefve Kamenski att rycka framåt, utan påstod äfven nödvändigheten att verkställa landstigningar i närheten af Stockholm. Då det på Nådig befallning meddelades Barclay de Tolly, huruvida återtåget till Piteå kunde hafva ett för oss ofördelaktigt inflytande på gången af fredsunderhandlingarna, försvarade han med ädel ifver segraren vid Säfvar och skref till Monarken: "Genom beslutet att undandraga "sig en öfverlägsen fiende räddade Grefve Kamenski korpsen med stor framgång från ett brydsamt läge, undvek att oundvikligen blifva kringränd, ifall "Svenskarne varit verksammare och skickligare, afböjde hunger ibland trupperne samt brist på skott och krigsredskap. Jag förlitade mig endast på "Grefve Kamenskis militära talenter, att hans korps icke skulle lida något i ett så "brydsamt läge. Lycklig den korps, som har till anförare en så skicklig, "verksam och tapper General. Våra truppers ställning vid Piteå, då fienden "rigtat alla sina krafter mot norden, förändrar icke det minsta omständigheterna vid att hota Sverige med ett verksamt krig inom dess gränsor; men "korpsen har blifvit med utmärkt heder förd ur en högst vådlig ställning, "medan den var utan proviant och andra förnödenheter, hade en öfverlägsen "fiende framför sig, lopp fara att blifva omringad, då den icke ägde någon flottilj att skydda kusterna. Efter ankomsten till Piteå lät Grefve Kamenski "armén hämta nya krafter; skott och andra krigstillbehör har han nu tillräckligt;

---

* Grefve Kamenskis rapport till Grefve Araktschejeff, af den 22 Augusti, N:o 50.

** Grefve Araktschejeffs skrifvelse till Barclay de Tolly, af den 30 Augusti, N:o 204.

"bröd finnes till den 1 September, ehuru deraf ganska litet blifvit honom tillsändt, "och dessutom ankomma från Uleåborg obehindradt nya transporter med proviant; "han har äfven med sig förenat några kanonslupar, hvilka skola medföra stor nytta. "Enligt min tanka är detta återtåg fördelaktigare än en seger, som icke "har mera afgörande följder." Kejsaren svarade Barclay de Tolly: "Jag erkänner "fullkomligt riktigheten af Grefve Kamenskis anordningar, hvilka äro värda "allt beröm och hvilka i honom röja en skicklig general." S:t Alexander Nefski orden med briljanter af 12,000 rubels värde blef Grefve Kamenskis belöning för segern vid Säfvar och hans operationer i Westerbotten, hvarest han på ett lysande sätt uppehöll den af honom under det föregående årets fälttåg förvärfvade ära, hvilket allt snart derefter förskaffade honom öfverbefälet öfver Ryska armén vid Donau.

---

23 Kapitlet.

Kejsar Alexanders vistande i Finland. — Operationerna till sjös.

Landtdagens i Borgå afslutande. — Kejsar Alexanders tal. — Engelska flottans bestämmelse. — Svenska flottans tillstånd. — Ryska flottan. — Mötet med Engelsmännen. — Slaget vid Porkala-udd. — Slaget nära Ruotsensalmi. — Engelsmännen innehafva hela Finska viken.

Vid den tid, då Ryska trupperne opererade i Westerbotten, reste Kejsar Alexander på några dagar till Finland för att afsluta landtdagen i Borgå. Detta skedde den 7 Juli med lika praktfulla ceremonier, som då den öppnades under Hans Majestäts förra närvaro derstädes i Mars månad. Kejsaren slöt sessionen med följande tal, som hölls på Franska språket:

"Då Jag sammankallade Eder till landtdag, ville Jag inhämta Edra önsk- "ningar rörande nationens sanna fördelar. Sedan Jag fästat Eder uppmärk- "samhet på de vigtigare föremålen för det allmänna välståndet, och med "förtroende till Eder karakters ädelhet samt i förlitande på renheten af "Mina egna afsigter, ty Jag önskar Finlands lycka, förunnade Jag Edra öfverlägg- "ningar en fullkomlig frihet, och har derföre befallt från dem aflägsna hvarje "fremmande inflytande. Jag ville att Edra yttranden skulle vara fria och "oberoende. Ehuru frånvarande har jag ständigt befunnit Mig hos Eder med Mina "önskningar om framgång för Edra arbeten. De af Eder yttrade tan- "kar vittna om Eder klokhet och kärlek till fäderneslandet och Jag "skall icke lemna dem utan uppmärksamhet vid Mina öfverväganden be- "träffande Finlands väl. Landtdagens verksamhet slutas, men Eder förestår "ännu en mängd skyldigheter. Då J återvänden till Edra hem, spriden och "ingifven Edra medborgare de känslor, som lifvade Eder under landtdagen. "Ingifven dem samma tänkesätt, som J sjelfva hysen, om de vigtigaste "föremålen för Edert politiska bestånd, bibehållandet af lagarne, personlig "frihet och egendomsrätt. De tappre och redlige Finnarne skola tacka För-

"synen för sin närvarande ställning. Ställde i rang med nationerna och i åtnju-"tande af sina lagars skydd, skola Finnarne påminna sig Sveriges fordna "herravälde endast för bibehållandet af vänskapliga förbindelser med detsam-"ma, sedan freden med detta rike blifvit återställd. För Mig skall det blifva "den ädlaste frukt af Mina omsorger för Eder, då Jag får se den Finska "nationen, lugn till det yttre, fri i sitt fäderneslaud, under skydd af lagarne "och med goda seder, sysselsätta sig med åkerbruk och industri, bety-"gande genom sjelfva sitt välstånd rättvisa åt Mina afsigter och välsignande "sin ställning." *

Efter afslutad landtdag begaf sig Monarken till Helsingfors och besåg, ledsagad af General en chef, i 6 timmars tid Sveaborgs fästning, der man iakttog den största försigtighet. Det var ålagdt: 1) att ingen utom de till garnisonen hörande personer der finge vistas; 2) att utan General en chefs eller Krigsministerns tillståndsbiljet icke insläppa hvarken militär- eller andra personer, som icke tillhörde garnisonen; 3) att då fästningen besågs af någon, som dertill erhållit tillståndsbiljet, Place-majoren borde åtfölja honom samt ej tillåta några afteckningar. Ifrån Sveaborg reste Monarken till Ekenäs samt Hangöudd och sedan han tagit dervarande fästningsverk i ögnasigte återvände han, den 12 Juli, till Petersburg, vid samma tid som Engelsmännen, hvilka kommit Sverige till undsättning, herrskade i de Finska farvattnen.

En Engelsk flotta, under Amiral Saumarez, ankom den 24 April till Götheborg, emedan han hade befallning att i Östersjön skydda handeln, blokera och om möjligt anfalla Ryska flottan. ** I Götheborg öfverenskom han med Svenska regeringen om följande operationer: 1) afsända en del af sina skepp till Sundet och Danmarks kuster och derigenom afböja anfall af Danskarne mot södra Sverige, och 2) med hufvudstyrkan gå till Finska viken och afhålla Ryssarne från företag emot Sveriges kuster. Sålunda åtogo sig Engelsmännen att skydda Sverige från hafssidan, ty Svenskarnes egen

---

* En réunissant les Etats de la Finlande en une diète générale j'ai voulu connaitre les désirs et les sentimens de la nation sur ses véritables interets. J' appellais votre attention sur les objets les plus importans à votre prospérité. En me reposant sur la loyauté de votre caractère, fort d'ailleurs de la pureté des mes intentions, ne désirant que votre bonheur, j'ai laissé à vos déliberations une parfaite liberté. Aucune influence, aucune autorité étrangère à la votre, n'osa franchir le seuil de ces portes. J'ai veillé sur l'indépendance de vos opinions; absent, je me trouvois au milieu de vous par les voeux, que je ne cessois de faire pour le succes de vos travaux. Les avis, que vous venez d'émettre, portent le caractère de la sagesse et de l'amour de la patrie. Je les prendrai en considération dans l'oeuvre importante, que je medite pour votre prospérite. Vos travaux cessent dès ce moment; mais en vous séparant il vous reste des devoir essentiels à remplir. Portez dans le sein de vos provinces, imprimez dans l'esprit de vos compatriotes la confiance, qui à présidé ici à vos délibérations. Inspirez leur la meme conviction, la meme assurance sur les objets les plus importans à votre existence politique, le maintien de vos loix, la sureté individuelle, le respect inviolable à vos propriètés. Ce peuple brave et loyal benira la providence, qui a amené l'ordre des choses actuel. Placé desormais au rang des nations, sous l'empire des loix, il ne se ressouviendra de la domination passée, que pour cultiver des rapports d'amitié lorsqu'il seront retablis par la paix. Et moi, j' aurai recueilli le plus grand fruit de mes soins, lorsque je verrai cette nation, tranquille au dehors, libre dans l'interieur, se livrant sous la protection des loix et des bonnes moeurs à l'agricultute et à l'industrie, par le fait meme de sa prosperité rendre justice à mes intentions et bénir ses destinées.

** Memoirs and correspondance of Lord Saumarez, 44,435.

sjömagt var i yttersta lägervall. Vid sommarns början hade de i beredskap endast 3 fregatter och 106 kanonslupar, och äfven på dessa felades besättning. * Det föregående året hade af sjöfolket 4000 sjuka blifvit förda från trakterna af Baltisport till Carlskrona. Ibland dem uppstod en förfärlig dödlighet; endast af officerarena dogo 50, deribland 14 kaptener. Af brist på officerare och matroser låg Svenska linieflottan hela sommarn i Carlskrona; endast 2 linieskepp gingo till Qvarken. Utom vid de två tillfällen vi ofvanföre beskrifvit, deltog icke Svenska flottan i 1809-års fälttåg, men för berättelsens fullständighet böra vi nu skildra Engelsmännens operationer emot oss till sina bundsförvandters, Svenskarnes bästa.

Först vindstilla och sedermera ombytliga vindar uppehöllo länge Amiral Saumarez i Götheborg. Den 23 Maj ankom han till Carlskrona, hvarifrån han i början af Juni afseglade med 10 linieskepp och 17 andra fartyg af olika storlek till Finska viken och lade sig, sedan han dessförinnan utsändt kryssare, för ankar emellan öarne Nargön och Surop. Två 74-kanoners linieskepp, Bellerofon och Minotaur, gingo till Hangöudd. Här närmade sig, den 8 Juni, Engelsmännen uppå 10 armerade fartyg batteriet Gamlastulgom (?) utan att de hvarken af våra trupper på batteriet eller af Ryska flottiljen, som bestod af 6 jullar och 2 kanonslupar, bemärktes, emedan Engelsmännen voro gömda under tofterna och vår garnison ansåg de Engelska roddbåtarne för fiskarbåtar. Oförmodadt uppsprungo de på batteriet och förnaglade tvenne kanoner, men fördrefvos snart af ett framhastande kompani af Pskofska garnisons-bataljonen. Våra roddslupar jagade efter fienden och sköto en Engelsk barkas i sank. Å vår sida blefvo 5 man dödade och 13 sårade; ** af fienderna sårades 5 man. *** För efterlåtenhet och för det Engelsmännen fingo närma sig till stranden blef chefen för kustbevakningen ställd under krigsrätt.

Ryska linieflottan var år 1809 bestämd endast till försvaret af Kronstadt, och utlopp sedan hafvet blifvit isfritt, emellan den 11 och 25 Maj, på redden. Skeppen Blagodatj, Chrabri, Smäli, Gavriil och Emgeiten, fregatterna Bistri, Emanuel, Venus och Amphitrida, korvetterna Melpomene, Hermion, Pomona och Charlotta, sluparne Liseta, Tisbe och Wolchoff, briggarne Merkurius och Gonets, loggertarne Ganymedes och Jatscheritsa, ordonnanssluparne Snapp upp, Jastreb och Drosd, hämeenmaa Bodri, Sveaborg, Peterhoff och Neva, bombarderskeppen Perun och Molnia, flytande batterierna N:o 7, 17, 18 och 20, togo plats vid stora Kronstadtska redden. Skeppen Archistratig Michail, Sävernaja Sväsda, Boréj och Orjol, fregatterna Tichvinskaja Bogoroditsa, Feodosi Totemski, Stschastlivi och Kastor, batteriet Europa och blockskeppen Januari och Prins Carl lade sig i det norra farvattnet. De öfriga fartygen lågo i skeppsdockan och utgingo icke förr än mot slutet af Juni på redden.

I medlet af Maj utsändes från Kronstadt på kryssning loggerten Ganymedes och korvetten Melpomene till Hogland samt korvetterna Hermion till Sommarö och Charlotta till Seitskarö, och den 30 Maj afgingo fregatten Bistri och ordonnansslupen Snapp upp till Hogland samt slupen Liseta till Sommarö för att aflösa de förra. Kryssarena fingo till föreskrift att göra sig underrättade om stället, hvarest de fiendtliga fartygen lågo, genast efter deras

* Bref från Engelska Chargés d'affairen i Stockholm till Lord Saumarez.

** Vice Amiralen Mäsojedoffs rapport till Sjöministern, af den 20 Juni, N:o 4547.

*** James, Naval History of Great Britain.

upptäckande gifva tillkänna derom åt den närmaste kryssaren samt sjelf, om krafterna medgåfvo, bemöda sig att taga de fiendtliga skeppen, men i motsatt fall undvika en olika strid och dölja sig i någon säker hamn. I början af Juni utgingo från Kronstadt briggen Gonets, loggerten Jatscheritsa, ordonnanssluparne Jastreb och Drosd samt jakten Duschinka. De skulle till Åbo konvojera köpmansfartyg, som voro lastade med förråder för den Finländska armén, och derefter ingå i sammansättningen af Åbo-flottiljen. Den 9 Juni afgingo äfven till Åbo för att förstärka den dervarande flottiljen, från Sveaborg, sluparne Svir och Jedinorog, och från Kronstadt, den 15 Juni, korvetten Pomona samt sluparne Liseta, Wolchoff och Tisbe. De från Kronstadt afsände fartygen gingo öfver öppna sjön till Hogland, men derifrån längs segelleden inomskärs.

Fregatten Bistri, under Kapten af 2:a rangen Ternofskis befäl, upptäckte den 18 Juni, då den under vestlig vind kryssade i närheten af Hogland, Engelska linieskeppet Implacable och fregatten Melpomene, hvilka utgått från ön Tyttersaari. För att undvika möte med en öfverlägsen fiende hissade Bistri alla segel och styrde sin kosa till Sommarö. Linieskeppet och fregatten jagade honom under det de gåfvo eld ifrån framstäfskanonerna. Besvarande elden med sina akterstäfs-stycken, inlopp Bistri i skärgården och lade sig på Aspö-redd för ankar. Engelsmännen gingo icke inom skären utan vände tillbaka, men under vändningen förlorade deras linieskepp för- och kryss-bramstängerna, d. ä. öfversta delarne af den främsta och bakersta masten. Följande dagen närmade sig den Engelska fregatten nära till öarne och aflossade skott på Bistri; de Engelska roddfartygen verkställde mätningar och beredde sig att äntra vår fregatt, men denne aflägsnade sig till ön Ranko. Engelsmännen ingingo ej i de trånga, för dem obekanta farvattnen, utan återvände. Den 20 Juni uppbragte samma skepp, Implacabel och Melpomene, vid Hogland 6 från Narva kommande handelsfartyg, lastade med kronan tillhörigt timmer, och vid Aspö 2 från Kronstadt till Finland gående transporter med kronogods. Ifrån Hogland vände sig fienden till Porkala-udd, der, den 23 Juni, 9 Engelska krigsfartyg församlat sig. De utsände barkaser för att uppbringa tvenne transporter, hvilka afgått från Petersburg och Ruotsensalmi med proviant. Löjtnanten Balle, som kommenderade skärgårds-flottiljen vid Porkala-udd, utsände två jullar och en kanonslup. Dessa drefvo barkaserna på flykten, sköto en af dem i sank och skadade en annan till den grad, att folket måste öfverflyttas derifrån på andra barkaser. De fiendtliga skotten från falkonetterna nådde icke våra fartyg. Den 24 Juni, om natten, intogo Engelsmännen fyrbåken vid Porkala-udd och upptände densamma. Underrättade om fåtaligheten af den dervarande Ryska flottiljen, som bestod af endast 6 jullar och 2 kanonslupar, hade de för afsigt att attackera henne samt bestämde dertill mer än 20 barkaser och andra fartyg, sedan de på dem inskeppat 270 man.* Befälet uppdrogs åt Löjtnant Hawkey. Vid midnatten den 26 Juni närmade sig Engelsmännen från båken till skären och attackerade ifrån fyra omgifvande sund 4 af våra jullar samt de 2 kanonsluparne. Sedan de från alla sidor instängt dem, äntrade de och besegrade det tappra försvaret samt togo fartygen. Derefter vände de sig emot de återstående två jullarne, som icke lågo långt derifrån, men dessa, som insågo omöjligheten att göra motstånd, retirerade till Sveaborg. För oss dödades 2 officerare och 39 gemene; 106 man blefvo tillfånga-

---

* Planritning öfver affären vid Porkala-udd, N:o 20.

tagne, af hvilka 50 voro sårade.* På fiendens sida stupade chefen Hawkey och en annan Löjtnant sårades dödligt; bland gemene man voro 17 dödade och 37 sårade samt ej mindre än 15 fartyg genomskjutna och försänkta. De af Engelsmännen tagna Ryska farkosterna blefvo af dem efter stridens slut uppbrände.**

Den 1 Juli beordrades ifrån Kronstadt, under Kapten af 2:a rangen von Dessens befäl, 5 kanonslupar till Ruotsensalmi och 20 till Åbo, för att förstärka den Finländska flottiljen; de åtföljdes af 2 köks-, 2 vattenhämtnings-, 2 proviant- och 1 lasaretts-fartyg. Den åt von Dessen gifna instruktionen innehöll bland annat denna föreskrift: "Om det är omöjligt att försvara transporterna vid fiendtliga anfall, böra de uppbrännas eller försänkas, men icke öfverlemnas åt Engelsmännen." Under det von Dessen gick inomskärs-leden, observerades och förföljdes han oupphörligen af ett fiendtligt linieskepp och två fregatter, hvilka kryssat vid ön Tuorsaari. Den 9 Juni, då de våra närmade sig ön Pitkäpaasi, uppstod en stark motvind; 2 transportfartyg och lasaretts-fartyget kastade ankar vid ön Pihla-Lahto. Till deras betäckning qvarlemnade von Dessen 5 kanonslupar, under befäl af Kaptenlöjnanten Kapeltsoff, men sjelf inlopp han med de öfriga fartygen i Pitkäpaasi-sund. Den 10 Juli stillnade vinden och de våra begynte bogsera transportfartygen till Pitkäpaasi. Middagstiden varseblefvo de 5 stora tremastade fartyg, som seglade dit. Klockan 5 närmade sig ett af dem, ett Engelskt linieskepp, till de våra, som passerade bakom ön Hero. Kapeltsoff öppnade då eld emot linieskeppet. Dervid beordrade von Dessen 10 kanonslupar, under Löjtnant Bikoffs befäl, till ön Hero, för att betäcka transportfartygen och undsätta de 5 kanonsluparne, samt 8 andra till sundet emellan öarne Ösaar och Ilmaara, i ryggen på det fiendtliga linieskeppet. De 10 första kanonsluparne mötte detta på kort afstånd från transporten, och de 8 sednare gåfvo eld på detsamma från fören, utmed hela dess batteri. Linieskeppet lade sig genast för fördevind, d. v. s. så att vinden blåste från aktern, hissade seglen och flydde, hvarvid kanonsluparne bortsköto dess för- och kryss-bramstänger samt förföljde det ända till ön Pihla-Lahto. Mot aftonen, då vid tilltagande blåst linieskeppet kom utom skotthåll, återvände våra kanonslupar till Pitkäpaasi. Förlusten å vår sida var 4 sårade; två transportfartyg erhöllo läcka. ***

De följande dagarne fortsatte von Dessen sin segling lyckligt, men långsamt, emedan han uppehölls af vindstilla och grund. Derföre gick också afdelningen icke förenad, utan spridd. Den 13 Juli varsnade Midschipman Korobkas efterst seglande afdelning, utgörande 4 kanonslupar, 2 vattenhämtnings- och 2 köks-fartyg, 19 Engelska barkaser och ordonnansslupar, hvilka utgått från Aspö-redd, der två fiendtliga linieskepp, tre fregatter och en brigg lågo. Alla barkaserna och ordonnanssluparne vände sig mot vårt transportfartyg, emedan de ansågo det för en krigsbrigg, ty det var utrustadt som sådan, och äntrade detsamma. Våra kanonslupar upphörde då med bogseringen och började agera med kanonerna; tvenne kanonslupar hade dock insnärjt sig i bogseringstågen och kunde ej genast öppna elden. Ett transportfartyg, under Midschipman Jurjeff II:s befäl, fällde sin flagg, då af den 20 man starka besättningen 10 blifvit dödade och

---

* Saritscheffs rapporter till Sjöministern, af den 27 Juni, N:o 4221, och af den 7 Juli, N:o 4,393.

** Brenton, The Naval-History of Great Britain.

*** von Dessens rapport till Amiral Kolokoltsoff, af den 14 Juli, N:o 24.

sårade samt mer än 100 Engelsmän uppgått på däck. Derefter angrep fienden kanonsluparne och äntrade, med 8 barkaser från fören och begge sidorna, den på hvilken chefen för afdelningen, Korobka, befann sig. Efter ett förtviflad motstånd gaf denne sig, då af besättningen endast 7 man återstodo vid lif och äfven chefen sjelf var sårad. Engelsmännen anföllo jemväl de två öfriga kanonsluparne och bemägtigade sig dem, dervid vadande i deras försvarares blod. Den 4:de kanonslupen samt vattenhämtnings- och köks-fartygen undkommo till Ruotsensalmi. Engelmännen kommenderades af Kapten Forest. Han hade om bord på sina fartyg 320 man, utvalda bland äntrings-manskapet och beväpnade med sablar och pistoler. Å vår sida blefvo af de 147 man, som utgjorde kanonsluparnes besättning, 3 officerare och 63 soldater sårade samt 29 dödade. Fienden förlorade i döda 19 och i sårade 57 man. Brittiska flottans historieskrifvare, Kapten Brenton, yttrar, då han omtalar denna affär: "Ryssarne stridde med den största tapperhet; på "en af kanonsluparne voro alla antingen döda eller sårade." * Detsamma bekräftar en annan Engelsk historieskrifvare, Dshems. Han säger: "En Rysk "kanonslup försvarade sig så envist, att hela dess besättning, som bestod af "44 man, blef dödad eller sårad innan den gaf sig."

Den återstående delen af von Dessens afdelning, 20 kanonslupar, framkom lyckligt till Hangö-udd utan att oroas af fienden. Från denna tid, medlet af Juli, utsträckte Engelsmännen sin segling längs Finska viken och beherrskade densamma. I Riga-bugten kryssade en fregatt, i närheten af Odensholm och vid inloppet till Mono-sund ett linieskepp och några mindre fartyg, vid Porkala-udd ett linieskepp jemte en fregatt, i nejden af Hogland och Aspö lågo 2 linieskepp och 2 fregatter, vid södra udden af Tuorsaari och Seitskarö ett linieskepp och en fregatt, med de öfriga fem linieskeppen låg Amiral Saumarez för ankar emellan Nargön och egendomen Surop. I Riga-bugten uppbragte en Engelsk fregatt 6 fartyg med kronan tillhörig säd, verkställde en landstigning på Runö och tog af innevånarena hornboskap, för hvilken obetydligt penningar betaltes, samt förstörde slutligen fyrbåken. Från fartygen, som kryssade omkring Odensholm, gjorde Engelsmännen landstigningar på närmaste öar, utpressade kreatur och förstörde skogarne. På Porkala-udd uppkastade de ett batteri och våra fartyg kunde icke mer passera detta ställe. Till Hogland ankommo ofta Engelska officerare med beväpnade kommenderingar, genomsökte båkarne och dertill hörande byggnader, samt bortförde kreaturen utan betalning. Fyrvaktarena på Kokskär tvungo de att underhålla eld på båkarne, gåfvo derom skriftliga befallningar, utfärdade på dålig Ryska, samt förbjödo dem att hafva gemenskap med andra öar. Linieskeppen och fregatterna, som kryssade vid öarne Tuorsaari och Seitskarö, detascherade en landstigningstrupp till Björkö-sund, men det landsatta manskapet bortjagades af det Ryska detaschement, som der var förlagdt vid stranden. Den 20 Juli nalkades 2 linieskepp Krasnaja Gorka och från den 25 till den 30 Juli syntes från Tolbuchina-båken 3 linieskepp och 1 fregatt, hvilket tvang våra kryssare att närma sig Kronstadtska brandskeppet. De uppbringade Ryska handelsfartyg, förde besättningarne till Baltisport och öfverlemnade dem till vårt befäl, men lasterna behöllo de för sig sjelfva och de toma fartygen uppbrände de. Detta förfaringssätt fortsatte de intill Fredrikshamnska fredens afslutande. Under loppet

* "The Russians fought with the utmost brawery; in one boat every man was killed or wounded." Brenton, The Naval-History of Great Britain.

af sommarn togo de 35 handelsfartyg med kronans och enskiltas egendom samt uppbrände 20 fartyg och båtar. Till afbrytandet af kommunikationerna emellan Kronstadt och de Finska hamnarne samt till uppsökande af Ryska fartyg i Finska viken inskränkte sig de operationer, som under loppet af år 1809 af Engelsmännen företogos till Sveriges gagn.

---

24 Kapitlet.

Fredrikshamnska freden.

Orsakerna, som föranläto Sverige att önska fred. — Fredrikshamnska freden. — Grefve Kamenskis återkomst ifrån Westerbotten. — Döbelns tal. — Samtidas likgiltighet för Finska kriget. — Vigten af Finlands eröfring.

De i föregående kapitel beskrifna sjöstrider inträffade samtidigt med Grefve Kamenskis segrar i Westerbotten. Ju mer man i Stockholm var öfvertygad om framgången af Grefve Wredes och Amiral Pukes förenade anfall, hvilken sednare blifvit afsänd med en landstigningskorps Grefve Kamenski i ryggen, så mycket mer öfverraskades Svenskarne af underrättelsen, att Kamenski icke blifvit slagen, utan såsom segrare gått ifrån den honom hotande faran. Hans återtåg från Umeå till Piteå lugnade icke Svenskarne. Emedan man kände den under tvenne fälttåg ständigt öfver sina fiender segrande Kamenskis tilltagsenhet, tviflade man icke i Stockholm att han åter skulle rycka framåt ifrån Piteå, förstärkt med friska trupper, och derjemte oroades Svenska regeringen af Ryssarnes krigstillrustningar på Åland och höstens annalkande, som nödvändigt hade Engelsmännens aflägsnande från Östersjön till påföljd, hvarefter Svenskarne lemnades ensamme åt sina egna uttömda krafters vanmägtiga åtgärder. Dessa voro de orsaker, hvilka föranläto Stockholmska hofvet att göra slut på ett krig, som icke mera gaf något hopp om god utgång, samt att meddela Baron Stedingk befallning att underskrifva freden på de af Ryssland föreslagna vilkor.

Då Baron Stedingk beredde sig att fullgöra den erhållna befallningen, öppnade han sin rådplägning med Grefve Rumäntsoff med den förklaring, att Sverige icke kunde till Ryssland afträda de Åländska öarne, men förband sig att på dem icke hålla några trupper. Grefve Rumäntsoff svarade, att Kejsar Alexander icke skulle afstå från de gjorda fordringarna, hvilka redan ofta blifvit Sverige meddelade. "Om vi åt eder öfverlemna de Åländska "öarne," frågade Baron Stedingk, "viljen I förbinda eder att icke derstädes "hålla trupper samt bygga fästningsverk?" Grefve Rumäntsoff genmälte: "Kejsar Alexander skall aldrig samtycka till något vilkorligt herravälde "öfver ett landskap, som är förenadt med hans rike." Kort derpå förklarade Baron Stedingk, att han icke vidare skulle sätta sig emot ett ovilkorligt afträdande af de Åländska öarne, hvarigenom underhandlingarne bragtes till slutligt afgörande. Den 5 September underteeknades freden. De väsendtliga artiklarne deruti voro de trenne, hvilka Kejsar Alexander uppgifvit: 1) Sverige löfvade att skyndsamt ingå fred med Rysslands bundsförvandter, Napoleon och Danskarne; 2) Sverige skulle med vissa inskränkningar antaga kontinental-systemet och stänga sina hamnar för En-

gelsmännen; 3) Sverige skulle till Ryssland afträda Finland och en del af Westerbotten intill Torneå-elf samt de Åländska öarne. Ålands-haf, Bottniska viken samt Torneå- och Muonio-elfvar bestämdes att utgöra gräns emellan Ryssland och Sverige. Till dessa hufvudartiklar bifogades följande: 1) inom fyra veckors förlopp efter fredstraktatens ratificerande böra Ryska trupperne återvända från Westerbotten till andra sidan af Torneå-elf; 2) å begge sidor återlemnas fångarne och gisslan ofördröjligen; 3) de Finnar, som vistas i Sverige, och de Svenskar, hvilka uppehålla sig i Finland, skola äga frihet att återvända till sitt fäderneslánd; 4) amnesti tilldelas de undersåtare å hvardera sidan, hvilkas tänkesätt eller handlingar till fördel för den ena eller andra parten under närvarande krig gjort desamme misstänkta eller blottställt dem för rättegång, och skola hvarken angifvelser emot dem upptagas eller de sjelfva dömas, äfvensom deras egendom befrias från konfiskation; 5) de skulder, som blifvit gjorda af Svenskar i Finland och af Finnar i Sverige, skola betalas; 6) handelsförbindelserna, hvilka grunda sig på vana och grannskap samt Sveriges och Finlands ömsesidiga behof, skola bestämmas; 7) Sverige tillåtes att årligen utföra från Finland och Rysslands Östersjöhamnar 50,000 tschetvert säd; 8) då Ryska och Svenska fartyg mötas, gifves salut på grund af en fullkomlig jemnlikhet. *

Angående bestämmandet af riksgränsen mot norr anmärka vi en minnesvärd omständighet. Långt förrän Fredrikshamnska freden undertecknades, drog Kejsar Alexander med rödkrita på Hermelins karta ett streck, utmärkande dermed huru Rysslands gränsor mot Sverige borde bestämmas, och skickade kartan till Grefve Rumäntsoff. Efter detta streck blef gränsen bestämd. Denna karta förvaras i vårt Ministerium för utrikes-ärenderna, i en särskild låda.

Då freden var sluten, afgick befallning till Grefve Kamenski att från Sverige återgå till Finland. Sedan han i förening med sin armé hemburit sin tacksägelse åt Gud, som stridt för de Ryska vapnen, och sedan han för regementerna uttryckt sin erkänsla för deras mödor och tapperhet, uppbröt han till återtåg, medförande innevånarenas i Westerbotten tacksamhet derföre att de, under den tid detta landskap varit ockuperadt af Ryssarne, åtnjutit beskydd både till person och egendom. Chefen för den emot Grefve Kamenski stående fiendtliga afdelningen, Döbeln, hemförlofvade Svenskarne, och Finnarne, af hvilka endast 2 svaga bataljoner qvarstodo under Sveriges fanor, lät han återvända till deras fädernesland. Före uppbrottet sammankallade han truppen och höll för Finnarne ett rörande tal: "Underrättelsen om freden", sade han bland annat, "gör ett slut på det förhärjande krigets alla eländen, en underrättelse "utan tvifvel så mycket mer glädjande, som Sveriges uttömda tillgångar ej "medgifva fortsättningen af en fejd, som börjats i följd af politiska misstag "och under loppet af tvenne år fullkomligen medtagit vårt fäderneslands "krafter. Men Sverige förlorar Finland, en tredjedel af sitt område. "Det förlorar den stolta Finska nationen, sitt säkraste stöd, dess armé be- "röfvas sin blomma, fäderneslandet är nedtryckt af sorg och bedröfvelse öf- "ver den oersättliga förlusten. Den Allsmägtiges vishet har afgjort vårt ö- "de. Vi böre emottaga denna kalk tåligt och utan knot. Krigare, kam- "rater, bröder! Under det nu slutade kriget kämpaden I outröttligen och "tappert emot en talrik fiende, besegrade honom vid Siikajoki, Revolaks, "Pulkkila, Lappo, Kauhajoki, Alavo, Lappfjerd, Idensalmi, och äfven, sedan "I af antalets öfverlägsenhet nödsakats öfvergifva Finland, stridden I ihär-

* Fullständig samling af Ryska rikets lagar. Tom. XXX, sid. 1486.

"digt för den Svenska jorden. I utgören en dyrbar återstod af den tappra "Finska krigshären. För eder bör jag med hjertlig rörelse uttrycka Konungens, Rikets Herrars, Svenska nationens, Svenska arméns och slutligen "min egen uppriktiga erkänsla. Edra bedrifter äro stora och dem motsvarande är den tacksamhet, som af mig blifvit å allas vägnar tolkad för eder. "Och I, Svenska trupper, som ären närvarande vid detta sorgliga tillfälle, "varen vittnen till fäderneslandets obegränsade erkänsla. Varen stolte deröfver att I skådat dessa qvarlefvor af den Finska krigshären. Ihågkommen "och högakten dem! Sen på deras utmattade kroppar och bleka anleten, läsen der bevisen på oförtrutna, ehuru fåfänga bemödanden. Finnar! Då I återvänden till hemmet, tolken för edra landsmän Sveriges tacksamhet. I anträden eder väg med sönderslitna kläder, stympade och genomskjutna lemmar, "men I bären modiga krigares synbara prydnader. Den Svenska jordens fiender kunnen I alldrig blifva, derom är jag öfvertygad; men förblifven alltid dess vänner. Om den Ryska regeringens magt hindrar uppfyllandet af edra önskningar och eder vilja, nedkallen då tysta välsignelser "öfver eder fordna fädernebygd! Påminnen derom edra barn! Ifrån slägte "till slägte skola äfven vi välsigna och högakta eder. Om ett beder jag eder ännu: Då I nalkens de ställen, der vi öfvervunno fienderna och I sen jordhögarne, som betäcka våra fallna kamraters kroppar, ären deras stoft med "en vänskapens suck. De dogo som hjeltar och öfver deras aska sväfvar "äran. Tiden förändrar allt, med den glömmes allt, men ett krigsförbund, "knutet under strider, faror, blod och död, upplöses aldrig. Således "ären I och vi alla öfvertygade om en ömsesidig kärlek. Krigares broderskap fortgår genom lifvet, och tacksamheten, hvilken jag tolkat och ånyo "betygar eder, ligger på djupet af våra hjertan. Om mitt tal kunnat beledsagas af blodiga tårar, skulle de nu flutit från mina ögon!"

Då Sverige begret den oersättliga förlusten af Finland, uppmanade Kejsar Alexander sitt rike till Te Deum i anledning af krigets lyckliga slut och Finlands eröfring. Under fortgången af detta krig ansträngde Ryska och Svenska trupperne, väl till antalet svaga, men genom själsstyrka tappra, alla sina krafter i striden. Tappert försvarade sig Svenskarne och Finnarne, som på sin sida hade befolkningen, alltid benägna vägvisare, spioner, med ett ord hos innevånarena städse funno beredvillighet till hjelp både i ord och handling. Men Ryssarne bröto det starka försvaret och öfvervunno alla de lokala hinder, hvilka endast nordens söner förmå besegra. Säkert skulle ingen Europeisk armé, utom den Ryska, ägt krafter att fördraga den yrsnö, det oväder, den köld och den hunger, som Ryssarne ledo i Finland, samt skulle icke vågat intränga i de täta sekelgamla skogarne, och tåga genom djupa drifvor, öfver branta klippor, genom sanka kärr och på hafsisar, der Alexanders krigare modigt kämpade, samt genomgå ödemarker, utan kartor och vägvisare, men anförde af tappra chefer och uppfyllde af en Ryssarne egen djerfhet och ihärdighet.

Oaktadt dess hårdnackenhet, egenartade beskaffenhet och mångfaldiga omvexlingar, ådrog sig likväl det Finska kriget under sin fortgång ganska litet Europas, till och med Rysslands egen uppmärksamhet. Det allmänna intresset, som rigtades på de stora händelser, hvilka då skakade Europa, sysselsatte sig icke med ett krig, i hvilket de stridandes antal knappt uppgick till antalet af dödade och sårade i en enda af de slagtningar, genom hvilka Napoleon krossade nationerna. De strider, som i Finland förefóll, har man jemnfört med avantgardes-affärerna under de krig, hvilka fördes

emellan Kejsar Alexander och Napoleon. Emellertid afgjordes ett vidsträckt lands öde genom denna, efter utseendet obetydliga, fejd och Europas nordliga staters ställning erhöll derigenom ett alldeles nytt utseende. Redan från fälttågets början ansåg man eröfringen af Finland icke särdeles svår och ännu mera befästades man i denna mening, då man såg Ryska truppernes snabba tåg till nejden af Uleåborg och Sveaborgs plötsliga fall, ehuru denna fästning prisades såsom ointaglig. Öfvertygelsen om en lätt eröfring af Finland hade blifvit så stark, att, då den samlade fienden anföll våra i mindre fördelningar kringspridda trupper, då nationalkriget hastigt uppblossade, transporterna med föda och ammunition hämmades af innevånarenas och partigångares anfall, då hvarje steg framåt och tillbaka erfordrade oupphörliga uppoffringar af krafter och lif, våra i fredens ro hemmavarande landsmän icke ville sätta tro till ryktet om de olyckor, som träffat de Ryska vapnen, emedan de ansågo dem öfverdrifna. Endast Grefve Kamenskis framgångar, hvilka i Finland återförenade segern med Alexanders fanor, väckte ett ögonblickligt, men svagt deltagande. Ända från Peter den stores tid vana att triumfera öfver sina fiender, förundrade sig Ryssarne, hvarföre man icke redan före Kamenskis uppträdande på krigstheatern besegrat Svenskarne.

Och jemväl derföre tillvann sig det Finska kriget så ringa deltagande hos samtida, att dessa under detsammas fortgång ofördelaktigt för Ryssland bedömde och till större delen ännu så bedöma anledningarne till brytningen med Sverige 1808. En del ansågo Ryska truppernes infall i Finland såsom ett politiskt våld, andra åter som en följd af tjenstfärdighet emot Napoleon, likasom han af Ryssland skulle fordrat en krigsförklaring emot Sverige, emedan det var Englands bundsförvandt. Låtom oss dock framställa saken i dess sanna gestalt och en gång för alla vederlägga denna orättvisa beskyllning samt utplåna den skugga, med hvilken man af okunnighet eller illvilja sökt fördunkla denna period af vår historia. Efter Tilsitska freden, som skulle grundlägga ett nytt statskick i Europa, hvars uråldriga politiska förhållande var rubbadt och utan hopp att kunna återställas, erbjöd Kejsar Alexander Svenska Konungen sin bemedling till hans försoning med Napoleon. Förslaget antogs icke. På den England gjorda propositionen att ingå i fredsunderhandlingar svarade detta rike med bortröfvandet af Danska flottan och Köpenhamns bombardering. Då han icke erhöll den fordrade upprättelsen för ett så våldsamt företag, uppmanade Kejsar Alexander Gustaf Adolf att uppfylla traktaterna om Östersjöns tillspärrande. Sverige samtyckte icke till Rysslands uppmaning, utan påstod att traktaterna förlorat sin kraft sedan Östersjö-hamnarne innehades af Franska trupper. De noter, som vårt kabinett oafbrutet afsände till Stockholm, lemnades utan svar, och Sverige slöt sig närmare till Engelsmännen, hvilka voro i krig med Ryssland. Denna sakernas ställning kunde å vår sida icke längre fördragas. De nära exemplen af Köpenhamns bombardering och Danska flottans förstöring tjenade till förebud för de fiendtliga mått och steg, som tillämnades emot Ryssland. Man nödgades med vapen bekämpa de förderfliga planerna, ty inga fredliga yrkanden från vår sida kunde afvända Svenska Konungen från dess förbund med England. Men äfven sedan Kejsar Alexander gripit till vapen, var han färdig att hämma deras verkan, i det han förklarade ockupationen af Finland för en vanlig försigtighets-åtgärd. Det Stockholmska hofvet förblef orubbligt i förbundet med England och förklarade Ryssland krig. Från vår sida svarades nu på samma sätt, hvarefter Ryssland och Sverige underkastade sig alla följder, som af segrar eller neder-

lag kunna uppstå. "Mina vapens framgång, "yttrade Kejsar Alexander, "för-"värfvade Mig Finland, likasom brist på framgång hade kunnat beröf-"va Mig mina egna besittningar." * Och sålunda var Ryska truppernes infall i Finland icke något våldsamt tilltag, icke trolöst, såsom Gustaf Adolf utan grund kallade det, endast en handling för att tvinga Sverige till uppfyllande af de skyldigheter, hvilka det enligt traktater hade iklädt sig, och besittningen af Finland var en följd af Ryska truppernes framgång samt är grundad på eröfringens och fördragens af århundraden helgade rätt.

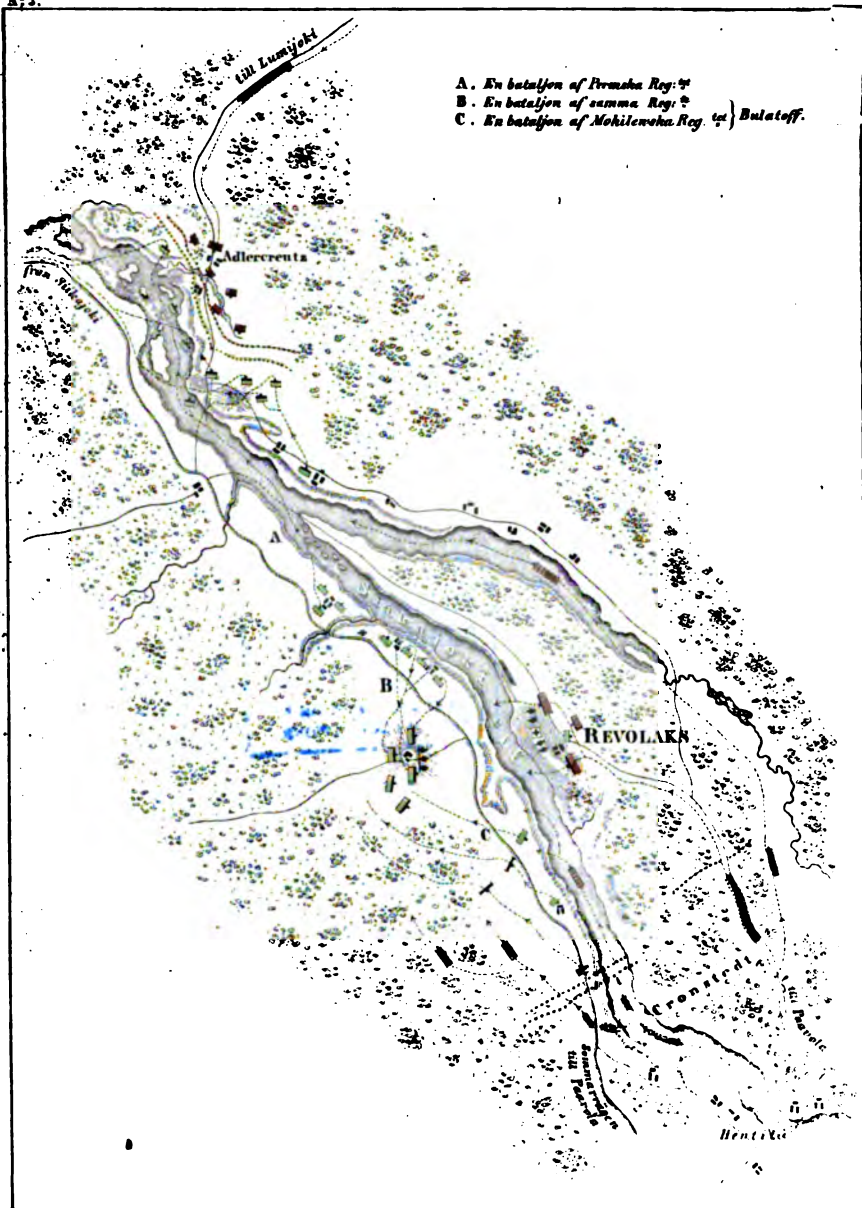
De samtidas likgiltighet för Finska kriget har öfvergått äfven på det nuvarande slägtet. Kejsar Alexanders anordningar, som bevisa säkerheten af hans blick på det närvarande och djupa förutseende i det tillkommande, fiendernas och naturens besegrande, de stridandes förtjenster, till och med namnen på de segrar, som af Ryssarne vunnos, äro numera nästan okända, ehuru detta krig har full rätt att intaga ett hedersrum ibland de många krig, som utmärkte Alexanders ärofulla regering. Beträffande följderna deraf, Finlands eröfring och förening med Ryska riket, så är den af en ovärderlig vigt, hvarföre Ryssland evigt bör hembära den Monark, som utfört denna bedrift, sin tacksägelse. Under loppet af sju århundraden, ifrån S:t Alexander Nefskis tider ända till Fredrikshamnska freden, förgingo sällan tjugo år och nästan alldrig förflöt ett halft århundrade utan krig emellan Ryssland och Sverige, hvarvid Finland alltid led under bördan af de från krigen oskiljaktiga eländen. Tre särskilta gångor förenades åtskilliga delar af de Svenska gränsebesittningarne med Ryssland, och ehuru ömsesidiga fördelar gjorde freden för begge nationerna dyrbar, förblefvo dock orsakerna till brytning outtömliga och gränsetvisterna förnyades oupphörligt. Äfven i början af Kejsar Alexanders regering hade nära nog en brytning uppstått rörande ett föremål af intet värde — bron vid Abborfors. Vid gränsens obestämdhet erbjöd olikheten i politiska åsigter alltid en ny näring för kriget. Efter Finlands eröfring fastställde Alexander för detsamma både naturliga, bestämda och säkra gränsor, hvarigenom Han på en gång och för alltid aflägsnade samt tillintetgjorde skälen och förevändningarne till Rysslands sekellånga krig med Sverige samt befästade freden i norden. Denna Rysslands nya besittning, på en sida försvarad af Sveaborg och andra fästningar, samt tryggad genom de Åländska öarnes för en sjömagt vigtiga läge, på den andra sidan innesluten af Bottniska viken samt de stora Torneå- och Muonio-elfvarne, bildar ett fast värn för vårt fädernesland. Genom besittningen af alla hamnar vid Finska viken, på Åländska öarne och hela östra kusten af Bottniska viken ända till Torneå, i ett land, befolkadt af en arbetsam, krigisk och vid sjöyrket van nation, erhöll den Ryska handeln en större utvidgning, dess sjöfart en ny verksamhet, flottan nya hjelpmedel och armén ett tillskott af tappra krigare. Slutligen är Petersburg försatt i säkerhet, hvarpå fäderneslands-kriget 1812 tjenar såsom bevis. Sverige skulle då hafva förbundit sig med Napoleon, om icke Finland redan varit skildt från detsamma före de tjugo nationernas anfall mot Ryssland.

Detta var Kejsar Alexanders åsigt af Finlands eröfring. Då han intog det, fulländade Han hvad Peter den store börjat: Peter utvidgade Ryssland till Östersjön, Alexander befästade der dess magt och bevisade derjemte mången välgerning åt det eröfrade landet, hvilket icke skall upphöra att välsigna Hans namn.

* Kejsar Alexanders bref till Napoleon, af den 13 Mars 1811, afsändt med Flygeladjutanten Tschernischeff.

Plankarta öfver träffningen vid REVOLAKS.

N:o 3.

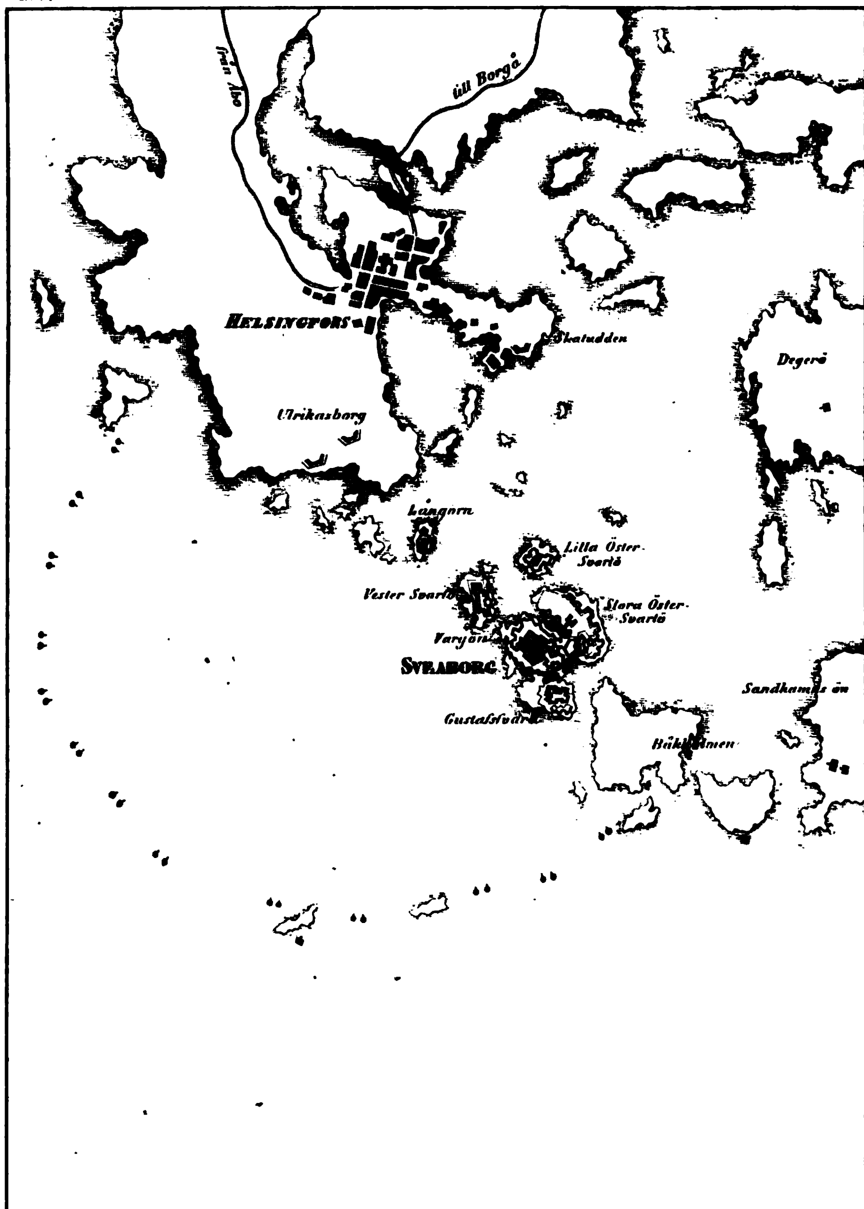

Lith. Inst. af J. F. Meyer & C:o i Stockholm.

1 — 2 Verst.

Plan af SVEABORGS FÄSTNING.

N:o 2.

1 2 3 4 Verst.

